

รำเหย่ย : การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร

นางสาววรรณวิภา มัธยมนันท์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RUM YEY : A FOLK DANCE
AND THE NEW WORK BY THE FINE ARTS DEPARTMENT

Miss Wanwipa Mattayomnant

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

รำเหย่ย : การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร

โดย

นางสาววรรณวิภา มัชฌมนันท์

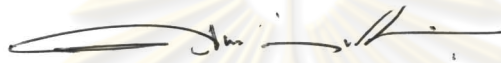
สาขาวิชา

นาฏยศิลป์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี อาชายุทธการ

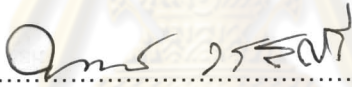
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

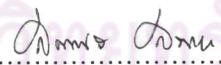
..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี อาชายุทธการ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ สถาพร สันทอง)

ศูนย์วิจัยศิลปวิทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วรรณวิภา มัชฌมพันธ์ : จำเหย : การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร.
(RUM YEY : A FOLK DANCE AND THE NEW WORK BY THE FINE
ARTS DEPARTMENT) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
มาลินี อาชายุทธการ, 339 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ องค์ประกอบ วิเคราะห์และเปรียบเทียบ องค์ประกอบของการละเล่นพื้นบ้านจำเหย จังหวัดกาญจนบุรีและจำเหย กรมศิลปากร โดยดำเนินการศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นักแสดง นักดนตรี และวิทยากร เกี่ยวกับความเป็นมา พัฒนาการ และองค์ประกอบของจำเหย ผู้วิจัยพบว่าจำเหยเกิดขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรี จากหลักฐานที่พบ ผู้วิจัย สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับการก่อตั้งตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วงและ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน ซึ่งมีการเล่นจำเหยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อจำเหยตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง เกิดขบเซาและได้รับความนิยมน้อยลง กรมศิลปากรจึงได้อนุรักษ์และนำไปสู่จำเหยรูปแบบของกรมศิลปากร

ผลการวิจัยพบว่าการละเล่นพื้นบ้านจำเหย จังหวัดกาญจนบุรี พบใน 3 อำเภอ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1.รูปแบบดั้งเดิม เป็นการร้องรำเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง ผู้ร้องทำหน้าที่ พ่อเพลงแม่เพลง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำเท่านั้น นิยมเล่นเพื่อผ่อนคลายจากการทำไร่ทำนา ทำรำที่พบ คือ ทำนอนวัน ทำต้อน และทำรำอิสระตามวิถีชาวบ้าน ผู้เล่น ปรบมือประกอบจังหวะ ต่อมาเริ่มมีการนำเครื่องดนตรีมาใช้ในการแสดงและพัฒนาเป็นวงกลองยาว การแต่งกายแต่งแบบ พื้นบ้านภาคกลาง 2.รูปแบบประยุกต์ เรียกว่า “รำล่องผ้า” หรือ “รำพาดผ้า” มีรูปแบบมาจากจำเหยแบบดั้งเดิมเพิ่ม อุปกรณ์การแสดง คือ ผ้า ใช้เป็นสัญลักษณ์ของการจับจองระหว่างชายหญิง จำเหย กรมศิลปากร ปรับปรุงกระบวนการ ทำรำจากจำเหยรูปแบบประยุกต์ของตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง กระบวนทำรำนำทำรำแม่บทเป็นทำรำเฉพาะ เช่น ทำสอดสร้อย ทำผาลา ทำนางนอน เป็นต้น ใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง จำเหยมีขั้นตอนการแสดงที่คล้ายคลึง กัน อาจแตกต่างกันบางขั้นตอนของแต่ละท้องถิ่น ขั้นตอนของการแสดง ได้แก่ 1.การประกอบพิธีไหว้ครู 2.การประโคม กลองยาว 3.การรำไหว้ครูกลองยาว 4.การแสดงของพ่อเพลง แม่เพลง และผู้รำ โดย พ่อเพลง แม่เพลงร้องโต้ตอบกัน การร้องเริ่มจากบทเกริ่น บทชมนาง บทลักหาพานี้ และบทลา ผู้รำฝ่ายชายและหญิง 1 คู่ รำเกี่ยวพาราสี ผู้รำมีอารมณ์ สนุกสนาน เมื่อรำได้ระยะหนึ่งจึงเปลี่ยนคู่ต่อไป จนกระทั่งพ่อเพลง แม่เพลงร้องบทลาเป็นอันจบการแสดง

เอกลักษณ์และคุณค่าของจำเหย เอกลักษณ์ที่ปรากฏ ได้แก่ บทร้องลงท้ายด้วยคำว่า “เฮย” ทุกวรรค การย่ำ เท้าซ้ายนำเท้าขวาตลอดทั้งเพลงและการใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์การแสดง คุณค่าของจำเหย เป็นศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่า ควรแก่การสืบทอดและอนุรักษ์ เพราะเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความบันเทิง ความสามัคคี ทราบถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรม และภาษา ซึ่งบรรพชนได้รังสรรค์ไว้ตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน

ภาควิชา..... นาฏศิลป์.....
สาขาวิชา..... นาฏศิลป์ไทย.....
ปีการศึกษา..... 2553.....

ลายมือชื่อผู้วิจัย.....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

##5286622135 : MAJOR THAI DANCE

KEYWORDS : RUM YEY,A FOLK DANCE , THE FINE ARTS DEPARTMENT

WANWIPA MATTAYOMNANT : RUM YEY : A FOLK DANCE AND THE NEW

WORK BY THE FINE ARTS DEPARTMENT ADVISOR : ASST. PROF.

MALINEE ACHAYUTTAKAN, 339 pp.

The objective of this thesis is to study the background, the development, and the elements of Rum Yey and to analyze and compare the elements of Rum Yey folk play of Kanchanaburi with Rum Yey dance of Fine Arts Department. The methods used in the research include studying from the documents and related researches, interviewing the experts, the performers, the musicians and the lecturer about the background, the development, and the elements of Rum Yey. It was found that Rum Yey originated from Kanchanaburi. From the evidence, it can be surmised that Rum Yey first appeared in Ayutthaya period together with the settlements of Ban Kao, Muang district, Nong Kao, Tha Muong district, Nong Rong, Phanom Thuan district, where Rum Yey folk play has existed until today. As Rum Yey of Ban Kao, Muang district was dull and less popular, Fine Arts Department then try to conserve and adapt it as Fine Art Department style.

The research found that Rum Yey folk plays in 3 districts of Kanchanaburi can be divided into two styles; 1) the original style which is the way to court with song and dance. The singers which are called Pho Pleang Mae Pleang will sing to lead other people and the dancers only take charge of dancing not singing. People play Rum Yey to relax from the farm works. The dance patterns used in include Norn Wan, Ton and other postures in villagers' style. The performers clap the hands following the rhythm. Later, the musical instruments have been brought to accompany the play then developed to the tom-tom band. For the costume, they dress like the central folk people. 2) the applied style called "Rum Klong Pha" or "Rum Pad Pha" which came from the original "Rum Yei" but added the fabric as a symbol of engagement between lovers. Rum Yey of Fine Arts Department was adapted the dance patterns from the applied Rum Yey of Ban Kao, Muang district. It used the original dance patterns as a particular style such as Sod Soi, Pala, Nang Non. The fabric is also used as the performance's element. Rum Yey's steps are resemble in general but have some different steps depending on each region. The steps include 1) Wai Khru ceremony 2) tom-tom prelude 3) Rum Wai Khru accompanied by tom-tom 3) Pho Pleang Mae Pleang (singers) and dancers' performance. The singers debate to each other by singing. The repertoire starts with Bot Kreun (the introduction), Bot Chom Nang (admiring the lady), Bot Lak Ha Pa Nee (running away together) and Bot La (the farewell). A couple dances and joyfully pays court to each other then changes a partner after a while. The performance finishes when the singers sing the farewell song "Bot La".

The identity and value of Rum Yey include the song that ends every paragraph with the word "Oei", tramping with the left foot before the right foot all over the song and using the fabric as the performance's equipment. Rum Yey is the precious art and culture worth succeeding and conservation as it is useful to the society and can produce the entertainment, the harmony, and convey the lifestyle, costume, tradition, culture and language that the ancients created since the past till the present.

Department : Dance

Student's Signature

Field of Study : Thai Dance

Advisor's Signature

Academic Year : 2010

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ รำเหย่ย : การละเล่นพื้นบ้านสุนทรภู่ ศิลปะ กรรมศิลป์ สามารถสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งมีรายนาม ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี อาจารย์สถาพร สันทอง อาจารย์ ดร.วิษุตา วุฒาติศย์และผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี อาชายุทธการ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาท วิชาความรู้ คำแนะนำและเป็นที่ยปรึกษาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ นางอำนวยการ คุณพันธ์ นายเสริม ไคลมี ศิลปินพื้นบ้าน อำเภอพนมทวน ดร.อำนาจ สุนทรธรรม อาจารย์อุบล อำนวยการ อาจารย์โรงเรียน วัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” นางพะยอม เงินงาม นายสมหมาย รัตนา ศิลปินพื้นบ้าน อำเภอเมือง อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ อาจารย์เรณู จินเจริญ อาจารย์กรรมกร วโรทัย อาจารย์กาญจนา ขาวรุ่งเรือง อาจารย์เกษม ทองอร่าม ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับรำเหย่ย กรรมศิลป์

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติผู้ใหญ่ทุกท่านที่ส่งเสริมทางด้านทุนทรัพย์ อบรม สั่งสอนและเป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา ขอขอบคุณนายปราชญา สายสุข ที่คอยช่วยเหลือในทุกๆด้าน ขอขอบคุณนางสาวจินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ และเพื่อนๆปริญญาโททุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจให้ เสมอมา รวมถึงทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้าน นาฏศิลป์ไทยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฑ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	7
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
1.5 คำจำกัดความที่ใช้การวิจัย.....	12
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 ความเป็นมาและพัฒนาการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี.....	13
2.1 ประวัติเมืองกาญจนบุรี.....	13
2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์และกายภาพ.....	15
2.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	15
2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	16
2.2.3 เขตการปกครอง.....	16
2.2.4 ลักษณะภูมิอากาศ.....	17
2.3 ลักษณะทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี.....	17
2.3.1 สภาพสังคม.....	17
2.3.2 สภาพเศรษฐกิจ.....	18
2.3.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี.....	19

บทที่	หน้า
2.3.3.1	19
2.3.3.2	19
2.3.3.3	20
2.3.3.4	20
2.4	21
2.4.1	22
2.4.2	25
2.4.3	27
2.4.4	28
2.4.5	28
2.5	29
2.5.1	36
2.5.2	41
2.5.3	43
3	49
3.1	49
3.2	49
3.3	51
3.3.1	51
3.3.2	53
3.3.2.1	54
3.3.2.2	54
3.3.2.3	57
3.3.2.4	58
3.3.2.5	71
3.3.2.6	72
3.4	72
3.4.1	72

บทที่	หน้า
3.4.2 การศึกษาเพิ่มเติม	72
3.4.3 ตรวจสอบข้อมูลมากกว่า 1 ครั้ง	72
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
3.5.1 การวิเคราะห์เนื้อหา	72
3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม	72
3.5.3 การเรียบเรียงข้อมูล.....	73
4 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร.....	74
4.1 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.....	74
4.1.1 ประวัติความเป็นมา.....	74
4.1.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน.....	83
4.1.3 องค์ประกอบการแสดง.....	84
4.1.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง.....	84
4.1.3.2 สถานที่แสดง.....	84
4.1.3.3 บทร้อง.....	84
4.1.3.4 เครื่องดนตรี.....	90
4.1.3.5 เครื่องแต่งกาย.....	95
4.1.3.6 ผู้แสดง.....	95
4.1.3.7 ขั้นตอนการแสดง.....	97
4.1.3.8 กระบวนท่ารำ.....	98
4.2 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี.....	103
4.2.1 ประวัติความเป็นมา.....	103
4.2.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน.....	113
4.2.3 องค์ประกอบการแสดง.....	114
4.2.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง.....	114
4.2.3.2 สถานที่แสดง.....	116
4.2.3.3 บทร้อง.....	116

บทที่

หน้า

4.2.3.4 เครื่องดนตรี.....	118
4.2.3.5 เครื่องแต่งกาย.....	119
4.2.3.6 ผู้แสดง.....	119
4.2.3.7 ขั้นตอนการแสดง.....	121
4.2.3.8 กระบวนท่ารำ.....	121
4.3 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย	
ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.....	127
4.3.1 ประวัติความเป็นมา.....	127
4.3.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน.....	130
4.3.3 องค์ประกอบการแสดง.....	130
4.3.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง	130
4.3.3.2 สถานที่แสดง.....	130
4.3.3.3 บทร้อง.....	131
4.3.3.4 เครื่องดนตรี.....	131
4.3.3.5 เครื่องแต่งกาย.....	132
4.3.3.6 ผู้แสดง.....	133
4.3.3.7 ขั้นตอนการแสดง.....	134
4.3.3.8 กระบวนท่ารำ.....	135
4.4 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบ รำเหย่ยกรมศิลปากร	138
4.4.1 ประวัติความเป็นมา.....	138
4.4.2 องค์ประกอบการแสดง.....	140
4.4.2.1 โอกาสที่ใช้แสดง.....	140
4.4.2.2 สถานที่แสดง.....	140
4.4.2.3 บทร้อง.....	141
4.4.2.4 เครื่องดนตรี.....	142
4.4.2.5 เครื่องแต่งกาย.....	143
4.4.2.6 ผู้แสดง.....	144
4.4.2.7 ขั้นตอนการแสดง.....	145
4.4.2.8 กระบวนท่ารำ.....	145

บทที่	หน้า
5 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร.....	155
5.1 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัด กาญจนบุรีและกรมศิลปากร.....	155
5.1.1 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านโอกาสที่ใช้แสดง.....	155
5.1.2 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านสถานที่ที่ใช้แสดง.....	158
5.1.3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านบทร้อง.....	160
5.1.4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องดนตรี.....	164
5.1.5 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องแต่งกาย.....	166
5.1.6 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านผู้แสดง.....	169
5.1.7 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านขั้นตอนการแสดง.....	172
5.1.8 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านกระบวนการรำ.....	174
5.2 เอกลักษณะการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร.....	182
5.3 คุณค่าการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย- กรมศิลปากร.....	184
6 สรุปและเสนอแนะ.....	186
รายการอ้างอิง.....	193
ภาคผนวก.....	195
ภาคผนวก ก ภาพที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและพัฒนาการการเล่น พื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี.....	196
ภาคผนวก ข ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและ องค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัด กาญจนบุรี.....	209
ภาคผนวก ค ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและ องค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัด กาญจนบุรี.....	242

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ง ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบ การเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.....	303
ภาคผนวก จ ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบ การเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.....	310
ภาคผนวก ฉ เก็บข้อมูลภาคสนามรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	328
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	339

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแสดงแผนการดำเนินงานวิจัย.....	50
2	ตารางการถ่ายถอดท่ารำและฝึกปฏิบัติรำเหย่ย.....	71
3	ตารางการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น (รำเหย่ย) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ช่วงเวลา เดือนพฤษภาคม – กันยายน จำนวน 16 ครั้ง.....	107
4	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านโอกาสที่ใช้แสดงของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	156
5	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านสถานที่ที่แสดงของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	159
6	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านบทร้องของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	161
7	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องดนตรีของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	165
8	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องแต่งกายของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	167
9	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านผู้แสดงของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	170
10	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านขั้นตอนการแสดงของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	173
11	ตารางการเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านกระบวนการท่ารำของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร.....	175

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	เมืองสิงห์หรือปราสาทเมืองสิงห์ศิลปะขอม.....	197
2	ประตูเมืองกาญจนบุรีในปัจจุบัน.....	198
3	สะพานข้ามแม่น้ำแคว.....	199
4	ทางรถไฟสายมรณะ สร้างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อเป็นอนุสรณ์ แก่ผู้เสียชีวิตในสงคราม.....	200
5	ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.....	200
6	ตราประจำจังหวัดกาญจนบุรี.....	201
7	แผนที่แสดงเขตภูมิประเทศ จังหวัดกาญจนบุรี.....	202
8	แผนที่แสดงเขตการปกครองแต่ละอำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี.....	203
9	น้ำตกไทรโยคใหญ่.....	204
10	อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ ถ้ำธารลอด.....	204
11	อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์.....	205
12	วัดวังกวีเวการาม.....	205
13	เพลงร้อยพรรษา การละเล่นพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี.....	206
14	เพลงคล้องช้าง การละเล่นพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี.....	206
15	การละเล่นลูกช่วง.....	207
16	รำตง การละเล่นของชาวกะเหรี่ยง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.....	207
17	รำพาดผ้า.....	208
18	นายเสริม ไคลมี.....	210
19	นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์.....	211
20	ลานวัดห้วยสะพาน.....	212
21	ลานเอนกประสงค์ประจำสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง.....	213
22	เวทีการแสดงรำเหยย.....	213
23	กลองยาว.....	222
24	ฉิ่ง.....	223
25	ฉาบเล็ก.....	223
26	ฉาบใหญ่.....	224

ภาพที่	หน้า
27	กรับ..... 224
28	ผ้าไหม่ม..... 225
29	กลองรำมะนา..... 225
30	การแต่งกายรำเหยยของผู้ชาย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 226
31	การแต่งกายรำเหยยของผู้หญิง ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 227
32	การแต่งกายรำเหยยของผู้ชายวัยเด็ก ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 228
33	การแต่งกายรำเหยยของผู้หญิงวัยเด็ก ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 229
34	การแต่งกายนักดนตรีรำเหยย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 230
35	การแต่งกายนักดนตรีรำเหยย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 231
36	การแต่งกายนักดนตรีรำเหยย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน..... 231
37	การไหว้ครูกลองยาว..... 232
38	การไหว้ครูกลองยาว..... 233
39	การไหว้ครูกลองยาว..... 234
40	การไหว้ครูกลองยาว..... 235
41	การไหว้ครูกลองยาว..... 236
42	การไหว้ครูกลองยาว..... 237
43	การไหว้ครูกลองยาว..... 238
44	ท่านอนวันทำที่ 1..... 239
45	ท่านอนวันทำที่ 1..... 240
46	ทำต้อน..... 241
47	อาจารย์อุบล อำนวย..... 243
48	ดร.อำนาจ สุนทรธรรม..... 244
49	โรงละครกลางแจ้ง แสดงเรื่อง “ไ้บุญทอของบ้านหนองขาว”..... 273
50	การแสดงละครเพลงเรื่อง “ไ้บุญทอของบ้านหนองขาว”..... 273
51	การละเล่นพื้นบ้านรำเหยยประกอบละครเพลงเรื่อง “ไ้บุญทอของบ้านหนอง ขาว”..... 274
52	เรือนไทย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”..... 274
53	ลานแสดงกิจกรรม ช้างเรือนไทย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”..... 275

ภาพที่	หน้า
54	การแต่งกายรำเหย่ยของผู้ชาย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” 295
55	การแต่งกายรำเหย่ยของผู้หญิง โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” 296
56	การแต่งกายรำเหย่ยของผู้หญิง โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” 297
57	การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” 298
58	ท่านอนวันท่าที่ 1..... 299
59	ท่านอนวันท่าที่ 2..... 300
60	ท่าเชื่อมก่อนปฏิบัติท่านอนวัน..... 301
61	ท่าเชื่อมหลังปฏิบัติท่านอนวัน..... 302
62	สถานที่แสดงรำเหย่ย ลานหน้าบ้านนางพะยอม เงินงาม..... 304
63	การแต่งกายรำเหย่ยผู้แสดงชาย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง..... 305
64	การแต่งกายรำเหย่ยผู้แสดงหญิง ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง..... 306
65	การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง..... 307
66	การรำเกี่ยวพราสีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง..... 308
67	การรำเกี่ยวพราสีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง..... 308
68	การรำเกี่ยวพราสีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง..... 309
69	การแต่งกาย รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 311
70	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 312
71	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 313
72	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 314
73	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 315
74	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 316
75	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 317
76	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 318
77	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 319
78	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 320
79	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 321
80	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 322
81	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 323
82	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 324
83	กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร..... 325

ภาพที่		หน้า
84	กระบวนท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร.....	326
85	กระบวนท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร.....	327
86	ฝึกปฏิบัติท่ารำจากนางอำนาจ คุณพันธ์.....	329
87	ฝึกปฏิบัติท่ารำจากนางอำนาจ คุณพันธ์.....	330
88	ถ่ายภาพร่วมกับนางอำนาจ คุณพันธ์.....	331
89	สัมภาษณ์นางบุญช่วย สารวิงษ์.....	332
90	สัมภาษณ์นายเสริม ไคลมี.....	333
91	สัมภาษณ์นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์.....	334
92	ถ่ายภาพร่วมกับนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์.....	335
93	สัมภาษณ์อาจารย์อุบล อำนวย.....	336
94	ถ่ายภาพร่วมกับอาจารย์เรณู จীনเจริญ.....	337
95	ถ่ายภาพร่วมกับอาจารย์เรณู จীনเจริญ.....	338

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กาญจนบุรี แบ่งตามภูมิภาค ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย เป็นดินแดนแหล่งอารยธรรมที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์มาอย่างช้านาน และเป็นที่รู้จักดีในหมู่มชนชาวไทย มีศิลปวัฒนธรรมของตนเอง เป็นถิ่นกำเนิดวัฒนธรรมของชาติ ทั้งยังเป็นเมืองที่เชื่อว่ามีมนุษย์อาศัยอยู่เป็นเวลาหลายพันปี แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องถิ่นแทบทุกชนิด¹

การเล่นพื้นบ้านเมืองกาญจนบุรี เมืองกาญจนบุรีเป็นเมืองชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับพม่าซึ่งเป็นประเทศคู่สงครามกับไทยมาโดยตลอดเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่าหลายร้อยปี ประชาชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่มีความมั่นคงเพราะต้องคอยหลบซ่อนหนีภัยสงครามตลอดเวลา เพราะกาญจนบุรีเป็นเส้นทางเดินทัพในสงครามไทย - พม่า ฉะนั้นบ้านเรือนชุมชนตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเมืองกาญจนบุรีจึงไม่ค่อยปรากฏหลักฐานมากมายนัก ต่อมาเมื่อเหตุการณ์ของสงครามเบาบางและสงบลงในที่สุด มีกลุ่มชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองกาญจนบุรีมากขึ้น จึงเริ่มมีประเพณีวัฒนธรรมชุมชนที่มีการเกษตรกรรมเป็นหลัก รวมทั้งชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาสู่กาญจนบุรี เช่น ชาวกะเหรี่ยง มอญ ลาวเวียง และลาวโซ่ง เป็นต้น ชุมชนที่มีหลักฐานมั่นคงและแน่นอนทำให้เกิดการเล่นพื้นบ้านขึ้นในท้องถิ่นหลายแห่ง เช่น บ้านทวน อำเภอพนมทวน บ้านหนองขาว อำเภอบางม่วง เป็นต้น ในอดีตสังคมไทยในชนบทยังมีวงจำกัดในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม การติดต่อกับโลกภายนอกยังอยู่ในวงแคบ ประเพณีไทยแท้ หญิงสาวอยู่กับเหย้ากับเรือน โอกาสที่จะได้พบปะพูดคุยกับหนุ่มๆ มีน้อยมาก สาเหตุนี้จึงมีการเล่นเพื่อเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มหญิงสาวได้มาพบปะพูดคุย ถูกเนื้อต้องตัวกัน ภายในขอบเขตบังคับและกติกากการเล่น²

ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายและวิถีชีวิตของชาวจังหวัดกาญจนบุรี ก่อให้เกิดการเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยความเป็นมาของแต่ละชุดนั้น

¹ วิทยาลัยครูกาญจนบุรี,โครงการนิทรรศการศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของกาญจนบุรี และสุพรรณบุรี, (กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, 2521), หน้า 1.

² วรวิทย์ สุวรรณฤทธิ์,ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี, (กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, 2529), หน้า 125.

ล้วนเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนซึ่งรังสรรค์การแสดงพื้นบ้านมาแต่โบราณกาล บ้างเกิดจากการประกอบอาชีพ เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เดินกำรำเคียว เป็นต้น บ้างเกิดจากวิถีชีวิตมนุษย์ เช่น เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น บ้างเกิดจากการละเล่น เช่น เพลงคล้องช้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การละเล่นพื้นบ้านเกิดขึ้นเพื่อจรรโลงจิตใจมนุษย์ให้เกิดสุนทรีย์ะ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ส่งเสริมการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกปฏิภาณไหวพริบ เป็นการสร้างเสริมในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้านเมืองกาญจนบุรี ได้แก่ รำเหย่ยหรือเพลงเหย่ย เพลงคล้องช้าง เพลงร้อยพรรษา เพลงแห่นางแมว เพลงพวงมาลัย เพลงจาก ฯลฯ

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า การละเล่นพื้นบ้านของชาวจังหวัดกาญจนบุรี มีอยู่มากมาย ซึ่งเกือบทุกชุดการแสดงนิยมเล่นหลายจังหวัดในภาคกลาง แต่การละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ มีต้นกำเนิดและมีหนึ่งเดียวในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งถือเป็นการละเล่นที่เก่าแก่ สมัยประวัติศาสตร์ราว 500 กว่าปี การละเล่นพื้นบ้านชุดนี้ก่อให้เกิดศิลปินพื้นบ้านที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดกาญจนบุรี อีกทั้งได้รับการอนุรักษ์พัฒนาจากการละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ที่มีแบบแผนของกรมศิลปากร คือ รำเหย่ยหรือเพลงเหย่ย

รำเหย่ยหรือเพลงเหย่ย เป็นเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่งของชาวไทยภาคกลางที่นิยมร้องและเล่นกันมาแต่โบราณราว 500 ปีเศษมาแล้ว เดิมมีชื่อเรียกกันหลายอย่างแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่น บ้างเรียก “เพลงดอกแคว้ง” บ้างเรียกว่า “เพลงกลองยาว” และบางท้องถิ่นเรียกว่า “เพลงรำแคน” เพิ่งจะเรียกกันว่า “เพลงเหย่ย” หรือ “รำเหย่ย” เมื่อมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้านเมื่อประมาณยี่สิบปี ที่เรียกว่า “เหย่ย” เห็นจะเป็นที่คำร้องทูกวรรคลงทำด้วยเสียงเดียวกันหมด คือ “เหย่ย” ซึ่งเป็นเสียงเพี้ยนของคำว่า “เอ่ย”³

ในจังหวัดกาญจนบุรีเพลงเหย่ยนิยมเล่นกันมากในเขตอำเภอพนมทวน มีเล่นกันหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านทวน บ้านห้วยสะพาน บ้านทุ่งสมอ บ้านพังตรุ บ้านหนองปลิง และยังมีการเล่นในเขตอำเภอเมือง และอำเภอท่าม่วงที่บ้านหนองขาว การเล่นจะนิยมเล่นใน

³ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, เพลงเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี, (กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, 2527), หน้า 1.

วันงานเทศกาล ตรุษสงกรานต์ งานบุญ งานมงคล และงานรื่นเริงทั่วไปของชาวบ้านที่ว่างเว้นจากการทำนา⁴

ลักษณะของการเล่นเพลงเหยย คคล้ายคลึงกับการเล่นเพลงพื้นบ้านอื่นๆ คือ ไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ยังมีผู้เล่นมากก็ยิ่งสนุกสนานมากขึ้น โดยจะแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่ายชายกับหญิง แต่ละฝ่ายจะมีผู้ร้องอันประกอบด้วย พ่อเพลง แม่เพลง และลูกคู่ กับผู้รำ ซึ่งในบางครั้งก็จะร้องเป็นลูกคู่หรือช่วยทำจังหวะประกอบการร้องไปด้วย⁵ ก่อนลงมือเล่นดนตรีหรือเล่นเพลงเหยยนี้ นักดนตรีจะต้องทำพิธียกครูก่อนตามธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ พ่อเพลงแม่เพลงจะจุดธูปบูชาครูอาจารย์ที่สอนมาหรืออาจใช้เครื่องบูชาครูชนิดอื่นด้วย⁶

เมื่อเริ่มเล่น ฝ่ายชายจะเป็นผู้เริ่มก่อน โดยร้องชวนฝ่ายหญิงซึ่งอาจกำลังนั่งอยู่ใต้ร่มไม้หน้าบ้านให้มาเล่นเพลงเหยยกัน ถ้าฝ่ายหญิงรับคำชวนก็จะมายืนล้อมกันเป็นวงกับฝ่ายชาย แม่เพลงจะร้องโต้ตอบพ่อเพลง มีลูกคู่รับทั้งสองฝ่าย เนื้อร้องส่วนใหญ่จะเป็นทำนองหยอกล้อเกี่ยวพาราตีกัน พ่อเพลงแม่เพลงจะใช้ปฏิภาณของตนโต้ตอบแก้กันไปเป็นวรรคๆ เช่น

พ่อเพลงร้องเชิญชวนว่า	“เชิญมาเล่นกับฉัน	อย่านั่งให้นานเลยเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)
แม่เพลงร้องตอบว่า	“จะเล่นอะไร	น้องไม่เข้าใจเลยเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)
พ่อเพลง	“เล่นเพลงของไทย	เพลงเหยยยังงั้นองเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)

ฯลฯ

เมื่อฝ่ายหญิงตกลงเล่นเพลงด้วยแล้ว เนื้อร้องก็จะเปลี่ยนไป อาจจะเป็นบทชมนางหรือบทเกี่ยวพาราหยอกล้อกันก็ได้ เช่น

พ่อเพลง	“คนนี้รำคล่อง	ถ้ามีเจ้าของเสียแล้วเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)
แม่เพลง	“อย่ามาเยาะเย้ย	น้องยังไม่เคยรำเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)
พ่อเพลง	“ยกขาที้งน้อง	เข้าเสียงกลองจริงเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)
แม่เพลง	“ยกขาที้งน้อง	ไม่ได้ฉนวน้องแล้วเหยย”	(ลูกคู่ร้องซ้ำ 1 เที้ยว)

ฯลฯ

⁴ วรวิฑู สุวรรณฤทธิ์, **ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี**, (กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, 2529), หน้า 126.

⁵ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี, **ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี**, (กาญจนบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี, 2529), หน้า 43.

⁶ เรื่องเดียวกัน , หน้า 44.

นอกจากเนื้อร้องจะต้องแก้กันระหว่างพ่อเพลงแม่เพลงแล้ว จะเห็นว่าลักษณะคำร้องจะต้องมีสัมผัสเพื่อความไพเราะอีกด้วย สัมผัสนี้ปรากฏที่คำท้ายของวรรคแรก จะส่งสัมผัสกับคำใดคำหนึ่งในวรรคที่สองเสมอ ยกเว้นสองคำสุดท้ายของวรรคที่สอง ในระยะหลังนี้พ่อเพลงแม่เพลงใช้ปฏิภาณร้องมีน้อยลงทุกที แต่ยังคงมีพ่อเพลงแม่เพลงที่ใช้การจดจำรวมกับปฏิภาณอยู่ในบางครั้งพ่อเพลงแม่เพลงบางคนจึงอาจต้องเตรียมคำร้องไว้ล่วงหน้า แต่ยังคงลักษณะแก้กันหรือลักษณะสัมผัสและอื่นๆไว้ ขณะที่ร้องโต้ตอบกันนั้น ผู้รำฝ่ายชายจะเข้าไปเชิญชวนฝ่ายหญิงให้ออกมารำ โดยใช้กิริยาหรือคำพูดเชิญชวน ต่อมาในภายหลังผู้เล่นเพลงเหยยบ้านทวนได้คิดใช้ผ้าพาดไหล่ เป็นการแสดงการเชิญชวน เกี่ยวพาราตีระหว่างชายหญิง ทำให้เพลงเหยยมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เพลงพาดผ้า”⁷

ลักษณะการรำเป็นการรำเกี่ยว โดยเป็นการสลับคู่กันไปด้วยลีลาของคู่รำแต่ละคู่ บางคู่ก็งดงามอ่อนช้อย บางคู่ก็รำยั่วเย้ากัน เป็นที่สนุกสนานทั้งผู้ร้อง ผู้รำและผู้ดู กระบวนท่ารำโดยมากเป็นท่าทางที่อิสระตามวิถีชาวบ้าน โดยบางท้องถิ่นมีท่าเฉพาะ ได้แก่ อำเภอพนมทวนและอำเภอท่าม่วง ปรากฏท่าเฉพาะ คือ ท่านอนวัน

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงนั้น ส่วนมากเป็นเครื่องประกอบจังหวะ เช่น กลองยาว รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ กระบอกไม้ไผ่ ฯลฯ บางท้องถิ่นอาจใช้แคน ซึ่งจะทำจังหวะให้คนร้องและคู่รำเป็นจังหวะปานกลาง ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นที่ใช้เครื่องดนตรีและการให้จังหวะแตกต่างกัน⁸

เครื่องแต่งกายเป็นการแต่งกายแบบชาวไทยสมัยก่อน เนื่องจากเล่นกันในงานรื่นเริงฤดูเทศกาล อันเป็นโอกาสที่หนุ่มสาวจะพบปะกัน ทั้งสองฝ่ายจึงแต่งตัวอย่างพิถีพิถันสวยงาม โดยเฉพาะสีสันของเสื้อผ้าจะสดใสเข้ม ไม่นิยมเสื้อสีจางๆหรือดูมัวหมอง โดยทั่วไปฝ่ายชายใส่เสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น มีผ้าขาวม้าสีสดคาดเอว ฝ่ายหญิงใส่เสื้อคอกลมแขนกระบอก พาดผ้าสไบ นุ่งโจงกระเบนผ้าลาย ทัดดอกไม้ที่หู⁹

⁷ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี, **ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี**, (กาญจนบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี, 2529), หน้า 43.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

⁹ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี, **โบราณคดี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม พื้นบ้านและบุคคลสำคัญ เมืองกาญจนบุรี**, (กาญจนบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี), หน้า 45.

การเล่นเพลงเหยยแต่ครั้งนั้น ใช้ระยะเวลาไม่น้อยเท่าไรก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้เล่น เวลา โอกาส สถานที่ ส่วนเนื้อร้องอาจดัดแปลงให้เข้ากับลักษณะของงาน บทร้องจะไม่ร้อง หยาบโตน หรือมีเนื้อหาเป็นสองแง่สองมุม ผู้เล่นเพลงเหยยจึงมีทั้งหนุ่มสาว และคนสูงอายุ เล่นได้อย่างกว้างขวางหลายโอกาส¹⁰

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยพบว่าการแสดง พื้นบ้านรำเหยย เกิดความซบเซาลงในหลายครั้ง เนื่องจากปัจจัยทางสังคม และสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาขึ้นมาใหม่ เพื่อไม่ให้การแสดงเก่าแก่นี้สูญหายไป ทำให้เกิดพัฒนาการ การแสดงพื้นบ้านรำเหยยที่มีความสำคัญและนำไปสู่รำเหยย กรมศิลปากร

ในระหว่าง ปี พ.ศ. 2504 นายชิน อยู่ดี ภัณฑารักษ์เอก กรมศิลปากร หัวหน้าคณะ ดำรวจฝ่ายไทยได้เห็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านเก่าเล่นให้ดู ชาวบ้านเรียกว่า “เพลง เหยย” หรือ “รำเหยย” นายชิน อยู่ดี จึงรายงานมาที่กรมศิลปากรว่า “เพลงเหยยน่าจะเป็น การละเล่นพื้นบ้านเก่าแก่ของไทยและกำลังจะสูญหายไป”¹¹ นายธนิธ อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร ในสมัยนั้น จึงเดินทางไปดูการละเล่นรำเหยยที่หมู่บ้านบ้านเก่าด้วยตัวเอง เมื่อได้เห็นแล้วจึงให้ ศิลปินของกรมศิลปากรไปที่หมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลจรเข้เผือก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อฝึกหัดและสืบทอดการละเล่นเพลงเหยย¹² หลังจากนั้นศิลปินจึงนำการละเล่นพื้นบ้านรำเหยย พัฒนาและปรับปรุงทั้งในด้านองค์ประกอบการแสดงตลอดจนโอกาสที่ใช้ ซึ่งแตกต่างไปจาก การละเล่นพื้นบ้าน และนำไปสู่นาฏศิลป์ที่เป็นแบบแผนในที่สุด โดยรัฐบาลได้จัดการแสดง รำเหยยครั้งแรก ปี พ.ศ. 2507 ถวายสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซีย ทอดพระเนตร ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รำเหยยบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียน การสอน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวช.2) วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ทั่วประเทศรวม 12 แห่ง

ปัจจุบันการละเล่นพื้นบ้านรำเหยย ในจังหวัดกาญจนบุรี แทบจะสูญหายไปจาก ศิลปวัฒนธรรมของชาติ เนื่องจากศิลปินพื้นบ้านและผู้อาวุโสเสียชีวิตลง ผู้ที่ได้รับการสืบทอด มีจำนวนไม่มากนัก กอปรกับเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการละเล่นพื้นบ้าน

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

¹¹ บ้านทวน, **ประวัติรำเหยย** [ออนไลน์], 10 มิถุนายน 2553, แหล่งที่มา

<http://www.kaned1.org/banthuan/activities/yeah/yeah2.htm>

¹² เรื่องเดียวกัน

จากการศึกษาพบว่า พบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมทวน อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมือง การเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในแต่ละอำเภอมิเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ดังนั้นทางภาครัฐและภาคเอกชนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวจังหวัดกาญจนบุรีอนุรักษ์และฟื้นฟูการเล่นพื้นบ้าน รำเหย่ยมิให้สูญหายไป โดยได้ทำการจัดประกวดการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยขึ้นในหลายโอกาส ปัจจัยสำคัญที่ทำให้รำเหย่ยในแต่ละอำเภอมิพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทั้งในด้านของบทร้อง ท่ารำ เครื่องแต่งกาย ดนตรี อุปกรณ์ประกอบการแสดง คือสภาพแวดล้อมทางสังคม การสืบทอด และการสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดสุนทรีย์ ความน่าสนใจ ความประทับใจในการแสดงของผู้แสดงและผู้ชมมากขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้สังเกตเห็นความสำคัญ จึงได้ทำการสำรวจจุดแข็งที่พบว่าการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดที่กรมศิลปากรนำไปพัฒนาและปรับปรุงในรูปแบบนาฏศิลป์ที่เป็นแบบแผนนั้น ปัจจุบันมีผู้อาวุโสเพียงไม่กี่ท่านที่แสดงได้ ทำให้การเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในท้องถิ่นนี้อาจจะสูญหายไปในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการและองค์ประกอบของรำเหย่ยการเล่นพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ยกรมศิลปากร ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบความแตกต่างได้อย่างชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นชาวจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยจึงมุ่งมั่นทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล โดยทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษา พัฒนาการ องค์ประกอบ วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบการแสดง เพื่อทราบถึงเอกลักษณ์และคุณค่าการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยจังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ยกรมศิลปากร จุดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการเล่นพื้นบ้านและนาฏศิลป์ที่มีแบบแผน เพื่อมิให้สูญหายไปจากสังคม อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย
กรมศิลปากร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย
กรมศิลปากร
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัด
กาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร

1.3 ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ที่ปรากฏในจังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาในท้องที่
อำเภอต่างๆ ดังนี้ อำเภอพนมทวน อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 - 2554
และศึกษารำเหย่ย กรมศิลปากร ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 - 2554

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยการเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท
ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1.1 การเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

1.1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทางวิชาการ และบทความ
ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จากแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาดังต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์วิจัยมานุษยวิทยาสิรินธร
- สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดกาญจนบุรี
- มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี
- ห้องสมุดประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1.2.1 สังเกตการณ์และติดตามชมการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

1.2.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อาวุโส นักแสดง นักดนตรี และผู้ชม รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

1.2.3 ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากรจากผู้อาวุโสและผู้เชี่ยวชาญ

1.2.4 การจดบันทึก บันทึกภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหว การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร

2. รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และสรุปผล นำเสนอผลงานวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีแนวทางการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นในการวิจัย
- 1.2 วัตถุประสงค์
- 1.3 ขอบเขตการวิจัย
- 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย
- 1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย
- 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 ความเป็นมาและพัฒนาการการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี

- 2.1 ประวัติเมืองกาญจนบุรี
- 2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์และกายภาพ
- 2.3 ลักษณะทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี
- 2.4 การละเล่นต่างๆที่ปรากฏในชุมชน
- 2.5 ความเป็นมาและพัฒนาการการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ในจังหวัดกาญจนบุรี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ย กรมศิลปากร

4.1 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

4.1.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน

4.1.3 องค์ประกอบการแสดง

4.1.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง

4.1.3.2 สถานที่แสดง

4.1.3.3 บทร้อง

4.1.3.4 เครื่องดนตรี

4.1.3.5 เครื่องแต่งกาย

4.1.3.6 ผู้แสดง

4.1.3.7 ขั้นตอนการแสดง

4.1.3.8 งบประมาณทำรำ

4.2 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

4.2.1 ประวัติความเป็นมา

4.2.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน

4.2.3 องค์ประกอบการแสดง

4.2.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง

4.2.3.2 สถานที่แสดง

4.2.3.3 บทร้อง

4.2.3.4 เครื่องดนตรี

4.2.3.5 เครื่องแต่งกาย

4.2.3.6 ผู้แสดง

4.2.3.7 ขั้นตอนการแสดง

4.2.3.8 งบประมาณทำรำ

4.3 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า
อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

4.3.1 ประวัติความเป็นมา

4.3.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน

4.3.3 องค์ประกอบการแสดง

4.3.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง

4.3.3.2 สถานที่แสดง

4.3.3.3 บทร้อง

4.3.3.4 เครื่องดนตรี

4.3.3.5 เครื่องแต่งกาย

4.3.3.6 ผู้แสดง

4.3.3.7 ขั้นตอนการแสดง

4.3.3.8 งบประมาณทำรำ

4.4 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบรำเหย่ย กรมศิลปากร

4.4.1 ประวัติความเป็นมา

4.4.2 องค์ประกอบการแสดง

4.4.2.1 โอกาสที่ใช้แสดง

4.4.2.2 สถานที่แสดง

4.4.2.3 บทร้อง

4.4.2.4 เครื่องดนตรี

4.4.2.5 เครื่องแต่งกาย

4.4.2.6 ผู้แสดง

4.4.2.7 ขั้นตอนการแสดง

4.4.2.8 งบประมาณทำรำ

บทที่ 5 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบ การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี และกรมศิลปากร

5.1 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบ การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

5.1.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านโอกาสที่ใช้แสดง

5.1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านสถานที่แสดง

5.1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านบทร้อง

5.1.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องดนตรี

5.1.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องแต่งกาย

5.1.6 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านผู้แสดง

5.1.7 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านขั้นตอนการแสดง

5.1.8 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านกระบวนการทำรำ

5.2 เอกลักษณะการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

5.3 คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การละเล่นพื้นบ้าน หมายถึง การแสดงออกของมนุษย์ จากการเคลื่อนไหวร่างกาย อันประกอบด้วยการร้อง รำ เล่นดนตรี โดยสืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับของสังคม

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง ลักษณะของบทเพลงที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เพลงพื้นบ้าน จะเป็นเพลงที่ถ่ายทอดความเป็นศิลปะจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตกับศิลปะ

รำเหย่ยหรือเพลงเหย่ย หมายถึง การละเล่นพื้นบ้านของชาวกาญจนบุรี นิยมเล่นในเทศกาลวันตรุษ สงกรานต์ งานนักขัตฤกษ์ งานมงคล และงานรื่นเริงของชาวบ้าน เป็นการร้อง รำ เกี่ยวพราสารีระหว่างชายหญิงไม่จำกัดจำนวนผู้แสดง เครื่องดนตรีประกอบจังหวะที่สำคัญ คือ กลองยาว

ศิลปินพื้นบ้าน หมายถึง ผู้อนุรักษ์และสร้างสรรค์ศิลปะเฉพาะท้องถิ่น อันเป็นคุณประโยชน์และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม

นอนวัน หมายถึง ชื่อเรียกกระบวนการทำรำเฉพาะ พบในเขตอำเภอพนมทวน และอำเภอน่ามวง ลักษณะทำรำเป็นการเกี่ยวพราสารี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงพัฒนาการการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร
2. ทราบถึงองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร
3. ทราบถึงเอกลักษณ์และคุณค่าการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร
4. ช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร ให้เป็นที่แพร่หลายและคงอยู่สืบไป
5. ผลของการวิจัยสามารถประยุกต์ใช้เป็นฐานข้อมูล ในการค้นคว้าหาความรู้ ในศาสตร์แขนงอื่นๆต่อไป

บทที่ 2

ความเป็นมาและพัฒนากการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี

ในบทนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงความเป็นมาและพัฒนากการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สภาพทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา การแต่งกาย จนก่อให้เกิดการเล่นพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งสามารถแบ่งตามลำดับหัวข้อดังนี้

- 2.1 ประวัติเมืองกาญจนบุรี
- 2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์และกายภาพ
- 2.3 ลักษณะทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี
- 2.4 การเล่นต่างๆที่ปรากฏในชุมชน
- 2.5 ความเป็นมาและพัฒนากการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย

ในจังหวัดกาญจนบุรี

2.1 ประวัติเมืองกาญจนบุรี¹ จากเอกสารได้กล่าวถึงประวัติจังหวัดกาญจนบุรีไว้ดังนี้

กาญจนบุรีเป็นเมืองโบราณ ในพงศาวดารเหนือ กล่าวว่า “เป็นเมืองของพญาาง และเป็นเมืองสำคัญของแคว้นอู่ทองหรือสุวรรณภูมิ มีผู้สันนิษฐานว่าพญาางสร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 1350 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 1550 ขอมแผ่อำนาจเข้ามาถึงแคว้นอู่ทอง กาญจนบุรีจึงตกอยู่ในอำนาจของขอมด้วย เพราะมีหลักฐานทางโบราณวัตถุหลงเหลืออยู่ที่เมืองสิงห์ (ดูรายละเอียดที่ ภาคผนวก ก ภาพที่ 1 : หน้า 197) เป็นปราสาทสร้างด้วยศิลาแลงอันเป็นศิลปะของขอมราว พ.ศ. 1576 พระเจ้าอโนธรมังช่อ หรือ พระเจ้านุรุธมหาราช กษัตริย์พุกาม ตีอาณาจักรละโว้ ได้จากขอม อาณาจักรอู่ทองจึงต้องตกเป็นของพุกาม แต่เมื่อสิ้นสมัยของพระเจ้าอโนธรมังช่อ ขอมกลับมามีอำนาจปกครองจนถึง พ.ศ. 1747 พระเจ้าสร้อยเหล็ก ผู้ครองเมืองชัยนารายณ์ใน แคว้นโยนกเชียงแสน ได้พาชาวเมืองอพยพหนี พระเจ้าเสือหาญฟ้ากษัตริย์เมืองแสนหวิ มาตั้งอาณาจักรอู่ทองขึ้นใหม่ กาญจนบุรีก็รวมอยู่ในอาณาจักรอู่ทอง”

¹ หน่วยศึกษานิตเทศก์ จังหวัดกาญจนบุรี,รวมเรื่องเมืองกาญจน,(กาญจนบุรี : หน่วยศึกษานิตเทศก์,2520),หน้า 19.

ตัวเมืองกาญจนบุรีเดิมตั้งอยู่บริเวณทุ่งลาดหญ้าใกล้กับเขาชนไก่ ห่างจากที่ตั้งจังหวัดปัจจุบันไปประมาณ 20 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านท่าเสา ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมืองกาญจนบุรี แต่ยังมีซากวัดวาอารามเหลืออยู่บ้าง ชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า “เมืองกาญจนบุรีเก่า” ที่บริเวณเมืองเก่าเป็นชัยภูมิอันดีเหมาะแก่การยุทธศาสตร์ในสมัยนั้น

ต่อมาในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีสงครามกับพม่าหลายครั้งและแผนการสงครามเกิดเปลี่ยนแปลง คือ กองทัพพม่าไม่ยกกองทัพบุกเข้ามาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ โดยผ่านเมืองสังขละบุรีและเมืองศรีสวัสดิ์เข้าเขตสุพรรณบุรีทางเดียว แต่กลับยกกองทัพเรือมาทางเมืองไทรโยคล่องลงมาตามลำน้ำแควน้อย มาขึ้นที่ปากแพรกอีกทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้สมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาท ทรงเป็นแม่ทัพในรัชกาลที่ 1 รบกับพม่าทางบริเวณนี้เสมอ ทรงเห็นว่าทางยุทธศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไป จึงได้เลื่อนที่ตั้งฐานทัพจากเมืองกาญจนบุรีเก่า ลงมาตั้งตำบลปากแพรก ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลอง ในระหว่างปี พ.ศ. 2330 - 2360 ครั้นถึงรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯให้ย้ายเมืองกาญจนบุรีลงมาตั้งที่ปากแพรก และทรงให้ก่อสร้างกำแพงเมือง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 2 : หน้า 198) ประตูป้อมปราการ ให้เป็นที่มั่นคงถาวร ในปี พ.ศ. 2374 ทั้งนี้ทรงมีจุดประสงค์เพื่อจะติดต่อค้าขายกับเมืองราชบุรีได้สะดวกขึ้น

ตัวเมืองที่สร้างในครั้งนั้นมีขนาดไม่ใหญ่ไม่โตนัก “สี่เหลี่ยมเมืองกว้าง 5 เส้น ยาว 20 เส้น 18 วา มีป้อมมุม 4 ป้อม ที่ย่านกลางด้านยาวตรงหน้าเมืองทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีป้อมใหญ่อยู่ตรงเนิน ด้านหลังมีป้อมเล็กอยู่ตรงกันข้ามกับป้อมใหญ่ 1 ป้อม มีประตูใหญ่ ด้านสกัดข้างละประตู ประตูด้านยาวข้างละสองประตู เป็น 6 ประตู และมีประตูลับช่องกุญได้ป้อมศูนย์กลางลงไปด้านหน้าประตูหนึ่ง ด้านหลังประตูหนึ่ง รวมทั้งหมดเป็น 8 ประตู กำแพงสูง 8 ศอก”

ประตูเมืองทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกน้ำท่วมพังทลายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2520 ส่วนอื่นๆนั้นก็หักพังทลายลงตามกาลเวลา ปัจจุบันนี้คงเหลือเพียงประตูเดียว ภายในกำแพง ไม่มีโบราณสถานสิ่งใดหลงเหลือ นอกจากศาลเจ้าพ่อหลักเมือง มีหลักเมืองเป็นหัวเม็ดทรงมันอยู่อันหนึ่ง และตรงหน้าศาลทางด้านขวามีหลักศิลาจารึกบอกหลักฐานการสร้างเมือง ต่อมามีการบูรณะแต่เดิมเพิ่มความงดงามขึ้นแต่ยังคงสภาพเดิมไว้ให้ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

จากสงครามเอเชียบูรพาหรือสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 หลังจากที่ญี่ปุ่นได้ตกลงกับรัฐบาลไทยขอเดินทัพผ่านไทยไปยังพม่า กาญจนบุรีจึงเริ่มมีบทบาท

สำคัญในมหาสงครามครั้งนี้ เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นได้ยึดอินโดนีเซีย สิงคโปร์และมลายู โดยนำเชลยศึกรวมทั้งกรรมกร เกณฑ์แรงงานซึ่งกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทย เพื่อสร้างทางรถไฟจากไทยไปพม่า โดยแยกจากทางรถไฟของประเทศไทยที่สถานีหนองปลาตุกเลียวไปทางตะวันตกถึงตัวเมืองกาญจนบุรี ข้ามแม่น้ำแควใหญ่ (แควศรีสวัสดิ์) ที่ตำบลท่ามะขาม ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “สะพานข้ามแม่น้ำแคว” (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 3 - 4 : หน้า 199 - 200) ตัดข้ามหุบเขาและขุนเขา เข้าไปในป่าสูงจนถึงชายแดนพม่า จึงเป็นสาเหตุให้กาญจนบุรีต้องตกเป็นเป้าหมายสำคัญของฝ่ายสัมพันธมิตรที่จะทิ้งระเบิดทำลาย เพื่อตัดเส้นทางขนส่งลำเลียงกำลังพลและยุทธสัมภาระจากประเทศไทยไปยังพม่า ประชาชนชาวกาญจนบุรีต้องรับเคราะห์กรรมจากสงครามอันทารุณนี้อีกครั้งหลังจากที่เลิกร่างจากการทำสงครามขบเคี้ยวกับพม่ามาเป็นเวลาหลายสิบปี ดังนั้นสภาพบ้านแตกสาแหรกขาดและภาวะของการสูญเสียชีวิตของผู้เป็นที่รักและทรัพย์สินตลอดจนความอดอยากยากแค้นอย่างแสนสาหัสในระหว่างสงครามครั้งนี้ จึงยังคงจารึกอยู่ในความทรงจำของชาวกาญจนบุรีไปตราบนานเท่านาน

จากประวัติความเป็นมาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากาญจนบุรีเป็นทั้งเมืองหน้าด่านสำคัญและเป็นสมรภูมิที่บรรพบุรุษในอดีตได้หลังเลือดต่ออิรราชศัตรู ปกป้องผืนแผ่นดินไทย เพื่อเป็นการระลึกและเชิดชูวีรกรรมแห่งประวัติศาสตร์อันเกริกเกียรติของบรรพบุรุษในอดีตทางราชการจึงใช้รูป “พระเจดีย์สามองค์” (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 5 : หน้า 200) อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญแห่งสงครามไทย - พม่า ใช้เป็นเครื่องหมายประจำจังหวัดกาญจนบุรีจนถึงปัจจุบัน (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 6 : หน้า 201)

2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์และกายภาพ² จากเอกสารกล่าวไว้ดังนี้

กาญจนบุรีเป็นจังหวัดชายแดนด้านตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งยังเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย คำขวัญประจำจังหวัด คือ แคว้นโบราณ ด่านเจดีย์ มณีเมืองกาญจน์ สะพานข้ามแม่น้ำแคว แหล่งแร่รัตน

2.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 7 : หน้า 202)

จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกสุดของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 129 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 19,486.148 ตารางกิโลเมตร หรือ

² วรวิฑู สุวรรณฤทธิ์,ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี,(กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี,2529),หน้า1.

12,176,967 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นภูเขา มีอาณาเขตมากเป็นที่สามของประเทศไทยเป็นจังหวัดชายแดนทางด้านตะวันตกของไทย มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดตากและจังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ประเทศพม่า
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดราชบุรี

2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิวา ศุภจรรยา ได้แบ่งลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรี ออกเป็น 5 เขต ตามระดับความสูง ดังนี้

1. บริเวณที่ลุ่มน้ำลำตะเพินที่ราบเชิงเขา และบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง ใช้ในการเพาะปลูก อยู่ในเขต อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา และอำเภอพนมทวน
2. บริเวณที่เป็นที่ราบชายเขาที่อยู่ต่อเนื่องกับพื้นที่ราบ มีลักษณะลาดชัน อยู่ในเขตท้องที่ อำเภอไทรโยค อำเภอบ่อพลอย และอำเภอศรีสวัสดิ์
3. บริเวณเขตภูเขาสูงในลุ่มแม่น้ำแควน้อยและแควใหญ่ ประกอบด้วยภูเขาขนาดเล็กและขนาดใหญ่เป็นแนวยาวสลับด้วยร่องน้ำขนาดเล็ก เป็นเขตที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่าและป่าไม้มานานชนิดอยู่ในเขตอำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอเมืองบางส่วน
4. บริเวณที่เป็นเขตภูเขาสูงทางเหนือ และเป็นเขตป่าไม้สำคัญของจังหวัด อยู่ในเขตอำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอศรีสวัสดิ์
5. บริเวณที่เป็นเขตที่ประกอบด้วยภูเขาสูงเกินกว่า 1,400 เมตร ขึ้นไป

2.2.3 เขตการปกครอง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 8 : หน้า 203)

จังหวัดกาญจนบุรีแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 13 อำเภอ 95 ตำบล 866 หมู่บ้าน มีอำเภอต่างๆ ดังนี้

1. อำเภอเมือง
2. อำเภอท่าม่วง
3. อำเภอท่ามะกา
4. อำเภอพนมทวน
5. อำเภอเลาขวัญ
6. อำเภอบ่อพลอย

7. อำเภอไทรโยค
8. อำเภอทองผาภูมิ
9. อำเภอศรีสวัสดิ์
10. อำเภอสังขละบุรี
11. อำเภอด่านมะขามเตี้ย
12. อำเภอหนองปรือ
13. อำเภอห้วยกระเจา

2.2.4 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศทางตะวันตกมีสภาพภูมิศาสตร์แบบทุ่งหญ้าสะวันนา แต่มีฝนตกน้อยกว่าภาคอื่นๆ ของไทย ทั้งนี้เนื่องจากมีภูเขาถนนธงชัยและทิวเขาตะนาวศรีกำบังลมที่พัดมาจากอ่าวเบงกอลและทะเลอันดามันในฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณพื้นที่ของภาคตะวันตกจึงเป็นเขตพื้นที่อับฝนและมีฝนตกน้อย ฤดูกาลของจังหวัดกาญจนบุรีแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

1. ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือน พฤษภาคม ฝนจะตกชุกที่สุดในช่วงกลางเดือนสิงหาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นระยะเวลาที่พายุดีเปรสชันเคลื่อนตัวเข้ามาทางด้านตะวันออกลดครั้ง
2. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ฤดูหนาวมีระยะเวลาถึงสิ้นเดือนมกราคม
3. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์เป็นต้นไปจนถึงประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูร้อนอากาศร้อนมากกว่าภาคอื่นของประเทศไทย ในเดือนเมษายนอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 40 องศาเซลเซียส

2.3 ลักษณะทางสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี

วัฒนธรรมและประเพณี เปรียบเสมือนเป็นกระจกเงาของสังคม สะท้อนให้เห็นความเป็นอยู่ นิสัยใจคอ การประกอบอาชีพ ภาษา การแต่งกาย เป็นต้น ผสมผสานจินตนาการ ท่วงท่า ลีลา ภาษา นับเป็นศิลปะที่บรรพชนสร้างสรรค์เพื่อความบันเทิง จรรโลงใจมนุษย์ สืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2.3.1 สภาพสังคม

ประชากรส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมแบบไทยภาคกลาง และนับถือศาสนาพุทธมากกว่าความเชื่ออื่นๆ แต่ยังคงมีประชากรบางกลุ่มที่ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะกลุ่มของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงซึ่งตั้งถิ่นฐานในเขตภูเขาและป่าไม้ตอนเหนือของจังหวัด ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรีประกอบด้วยหลายกลุ่มเชื้อชาติ มีทั้งกลุ่มคนไทย จีน

ลาว มอญ กะเหรี่ยง และขมุ³ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้อุดมสมบูรณ์ทำให้มีอันตรายจากโรคภัยไข้เจ็บ และการคมนาคมในบางพื้นที่ทุรกันดารมาก ทำให้ประชากรตั้งถิ่นฐานน้อย แต่อย่างไรก็ตามประชากรในอดีตจนถึงปัจจุบันได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะหมู่บ้านที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติและมีที่ราบเพียงพอต่อการเพาะปลูก⁴

2.3.2 สภาพเศรษฐกิจ

กาญจนบุรีมีขนาดพื้นที่กว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์ด้วยสภาพอากาศภูมิประเทศ ทำให้จังหวัดกาญจนบุรีเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งด้านเกษตรกรรมอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เพาะปลูก เป็นหลัก พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด เห็ดโคน มันสำปะหลัง เป็นต้น นอกจากนี้กาญจนบุรียังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติ เช่น น้ำตกไทรโยค น้ำตกเอราวัณ น้ำตกห้วยแม่ขมิ้น อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ (ถ้ำธารลอด) ถ้ำละว้า ถ้ำดาวดึงส์ น้ำพุร้อนหินดาด ฯลฯ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว ปราสาทเมืองสิงห์ พิพิธภัณฑสถานโลกครั้งที่ 2 ด้านเจดีย์สามองค์ สุสานทหารสัมพันธมิตรดอนรัก ทางรถไฟสายมรณะ อุทยานประวัติศาสตร์สงคราม 9 ทัพ ฯลฯ สถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ได้แก่ วัดถ้ำเสือ วัดวังแก้วเวการาม เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนเขาแหลม เขื่อนวชิราลงกรณ์ เขื่อนแม่กลอง ฯลฯ กาญจนบุรีถือเป็นเมืองเศรษฐกิจใหญ่ที่สำคัญในภูมิภาคตะวันตก (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 9 - 12 : หน้า 204 - 205)

2.3.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี

ประเพณี หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ คีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำสิ่งต่างๆ ตลอดจนการประกอบพิธีกรรม ในโอกาสต่างๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งที่คนเราปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน⁵ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดกาญจนบุรี มีประเพณีที่ยึดถือสืบทอดกันมา

³ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, **พระราชนิพนธ์สมเด็จพระปราชญ์ไทรโยค ปีฉลุ**, 2420 (จ.ศ. 1249) หน้า 59.

⁴ มณฑล คงแถวทอง, **ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี**, (กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2542), หน้า 179.

⁵ พวงผกา คุโรวาท, **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรรคาพิมพ์, 2539), หน้า 91.

หลายประเพณีด้วยกัน เนื่องจากประชากรในท้องถิ่นประกอบด้วยหลายชนเผ่า หลายภาษา จึงทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีมีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถ แบ่งตาม ชนเผ่าใหญ่ๆ ดังนี้

2.3.3.1 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทย⁶

ประเพณีฟาดข้าวเป็นพิธีที่เชื่อในเรื่องผีสงเทวดา เชื่อกันว่า เพื่อปิดเป่าโรคภัย ไข้เจ็บให้แก่ผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วย ปัจจุบันพิธีนี้ไม่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานานแล้ว ประเพณีลงน้ำเป็น เพื่อนน้ำมิตร เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการผูกมิตร สمانฉันท์ระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน ประเพณีลงน้ำเสียกระบาล เป็นพิธีไสยศาสตร์ที่ชาวบ้านเชื่อว่า เมื่อเกิดการเจ็บป่วย ผีเป็น ต้นเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วยจึงหาวิธีการรักษา ประเพณีรับขวัญข้าว เป็นพิธีของลัทธิพราหมณ์ เมื่อถึงฤดูปลูกข้าว ชาวนานำเครื่องสังเวทย์ไปบูชาพระแม่โพสพ เพื่อขอพรให้ข้าวมีผลผลิตที่ ออกงามปราศจากโรคระบาด ประเพณีขับไล่พระราหู เป็นประเพณีที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่า เมื่อพระอาทิตย์และพระจันทร์ถูกพระราหูบดบัง มนุษย์จะเกิดความกังวลใจเกรงว่าสิ่งไม่ดีจะ เกิดขึ้น จึงทำพิธีขับไล่พระราหู และประเพณีเช่นเจ้าป่าเจ้าเขา คนโบราณเชื่อว่าเจ้าป่าเจ้าเขา ลงโทษจึงได้เจ็บไข้ได้ป่วย หรือเป็นเพราะไม่เคารพต่อผีสงนางไม้ จึงทำให้เกิดความเจ็บป่วย พิธีเช่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา จึงเป็นความเชื่อที่ผู้เฒ่าผู้แก่ปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก

2.3.3.2 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกะเหรี่ยง⁷

กะเหรี่ยงเป็นชนชาติเก่าแก่ มีถิ่นฐานอยู่ทางใต้ของพม่าและอพยพเข้ามาทาง ตะวันตกของไทยในบริเวณป่าเขาอาศัยอยู่ในอำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี ในที่นี้กล่าวถึงประเพณีของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในอำเภอศรีสวัสดิ์และอำเภอ ทองผาภูมิเท่านั้น ชาวกะเหรี่ยงแบ่งการนับถือออกเป็น 3 ประเภท คือ พวกผูกด้ายเหลือง พวก ผูกด้ายขาว และพวกตีมน้ำสุก ทั้งหมดพูดภาษาเดียวกัน นิสัยใจคอ รูปร่าง ผิวพรรณเหมือนกัน ต่างกันที่ประเพณี

- ประเพณีพวกนับถือด้ายเหลือง ชาวกะเหรี่ยงประเภทนี้ไม่เลี้ยงหมู ไก่ เป็ด ไม่ดื่มสุรา และเนื้อสัตว์ มีประเพณี เช่น พิธีการคลอดลูก พิธีเปลี่ยนผ้า พิธีย่องสาว พิธีแต่งงาน พิธีเค็งเซอร่อง พิธีอ้องบี้โหย่หมี และพิธีศพ เมื่อมีคนตายจะเก็บศพไว้คืนเดียว

⁶ มณฑล คงแถวทอง,รวมเรื่องเมืองกาญจนบุรี, ,(กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี 2520),หน้า 213.

⁷ เรื่องเดียวกัน,หน้า 238.

โดยมีการเล่นรำตง และร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน รุ่งขึ้นนำศพห่อด้วยผ้าแพนม้วนให้กลมใช้ ด้ายดิบมัด 3 เปลาะ หามไปเผาในป่า ไม่ต้องเก็บกระดูก เมื่อครบ 1 ปี จัดทำบุญกระดูก

- **ประเพณีพวงนั้บถือด้ายขาว** ชาวกะเหรี่ยงประเภทนี้มี ธรรมเนียมต่างๆคล้ายชาวกะเหรี่ยงที่นับถือน้ำสูก แต่พิธีหลักแตกต่างกัน เช่น พิธีกินผี พิธีทำบุญ พิธีเปลี่ยนผ้า จะเปลี่ยนเมื่อแต่งงานแล้ว ซึ่งต่างกับพวงนั้บถือน้ำสูกที่เปลี่ยนผ้า เมื่ออายุ 15 ปี

- **ประเพณีพวงนั้บถือน้ำสูก** ชาวกะเหรี่ยงประเภทนี้ มีประเพณีคล้ายๆกับกะเหรี่ยง 2 ประเภทที่กล่าวมา ต่างกันเมื่อทำพิธีใดก็ตามจะต้องดื่มน้ำสูก ทุกครั้ง (ดื่มเป็นพิธี)

2.3.3.3 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวลาว⁸

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ลาว คือ ไทยพวกหนึ่ง เพราะมี ภาษาพูดและ วัฒนธรรมคล้ายคลึงกับไทยมาก เกือบทุกอำเภอในจังหวัดกาญจนบุรี มีชาวลาวอาศัยอยู่ทั่วไป และยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างไว้ เช่น ประเพณีโ้ส่าว เป็นพิธีเลือกคู่ครอง ของหนุ่มสาว โดยการนัดคุยกัน ประเพณีแ่้วสาวของบ้านหนองปรือ เป็นการเลือกคู่ครองซึ่ง เป็นประเพณีของบ้านหนองปรือ อำเภอบ่อพลอย โดยชายหนุ่มจะไปหาหญิงสาวที่ตนหมายปอง ในยามค่ำคืน พ่อแม่จะเปิดโอกาสให้พบปะกัน เมื่อมีการลวงเกินสาว จะถือว่าผิดผี และหา ผู้ใหญ่ไปสู่ขอแต่งงาน และประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของบ้านหนองปรือ นิยมทำในเทศกาล สงกรานต์ โดยชาวบ้านจะจำลองปราสาทโดยภายในประดับด้วยขี้ผึ้งมีลวดลายต่างๆ แล้แห่ไป รอบหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้ทำบุญบริจาค มีความเชื่อว่าเมื่อทำบุญเกิดชาติหน้า จะได้อยู่ใน ปราสาทที่สวยงาม เป็นต้น

2.3.3.4 ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมุ⁹

ในปัจจุบันยังมีผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากเผ่าขมุราวๆร้อยละ 60 - 70 เผ่าขมุเป็นชน กลุ่มน้อยยังไม่ปรากฏหลักฐานการโยกย้ายมาจากแหล่งใด จากหนังสือสามสิบชาติในเชียงราย เขียนโดย นายบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ กล่าวว่า ข่ามู ข่าเมต ซึ่งมีถิ่นเดิมอยู่บนอินโดจีนตอนเหนือ เข้ามาทำงานรับจ้างในเชียงราย ส่วนชาวมุที่อำเภอศรีสวัสดิ์ อาจลงมาจากอินโดจีนเหนือ แต่ด้วยเหตุใดยังไม่พบหลักฐาน แต่ประเพณีของชาวมุที่หลงเหลืออยู่ในอำเภอศรีสวัสดิ์ เช่น

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 247.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 250.

ประเพณีแต่งงาน เมื่อชายหญิงชอบพอกัน ฝ่ายชายจะให้เถ้าแก่ 2 คนมาสู่ขอ และจุดคบไฟเดินทางไปสู่ขอเจ้าสาวเพื่อแสดงมิตรภาพอันดีงามต่อกัน พิธีชู เป็นพิธีที่ทำเพื่อตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยอุปการะซึ่งเจ็บป่วยลง พิธีป้อนข้าว เป็นพิธีที่สืบเนื่องจากพิธีชู เมื่อผู้ป่วยที่เข้าพิธีชูแล้วแต่อาการป่วยยังไม่หาย จึงจำเป็นต้องถูกป้อนอาหารซึ่งเชื่อว่า ผู้ป่วยจะหายจากอาการเจ็บป่วย และพิธีสะคว้น คือ พิธีเรียกขวัญ เมื่อผู้ป่วยทำพิธีชูและพิธีป้อนข้าวและไม่หายจากการเจ็บป่วย พิธีเรียกขวัญจึงเป็นวิธีสุดท้ายเกี่ยวกับการแก้ไขอาการเจ็บป่วย

2.4 การละเล่นต่างๆที่ปรากฏในชุมชน

นอกจากการทำมาหากินอันเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์ต้องทำเพื่อความอยู่รอดแล้ว ความบันเทิงนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของสังคม ยามว่างจากการประกอบอาชีพ มนุษย์มักแสวงหาความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ อันเป็นอาหารทางใจ ให้ความสนุกสนาน รื่นเริง เตรียพร้อมที่จะเผชิญกับความยากลำบากในการประกอบอาชีพต่อไป

สังคมไทยก็เช่นกัน ตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา คนไทยเห็นความบันเทิงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวไว้เมื่อเขียนเกี่ยวกับชีวิตไทยในอดีตว่า

“คนไทยเป็นชนชาติที่เห็นว่าความสนุกและ
ความรื่นเริงเป็นความประสงค์สำคัญของชีวิต
หากชีวิตมีความสุขและความรื่นเริง ชีวิตนั้น
ก็เป็นชีวิตที่ดีและสมบูรณ์... ความสนุกจึง
ออกจะเรียกด้วยว่าเป็นมาตรฐานแห่งชีวิตดี”¹⁰

ประชากรในจังหวัดกาญจนบุรี โดยมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เมื่อว่างเว้นจากการประกอบอาชีพจึงใช้การละเล่นเพื่อความบันเทิง และผ่อนคลาย การละเล่นที่ปรากฏในชุมชน มีดังนี้

¹⁰ สุวรรณี อุดมผล, วรรณกรรมการแสดงของไทย (กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2529), หน้า 1.

2.4.1 เพลงร้อยพรรษา¹¹ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 13 : หน้า 206)

เพลงร้อยพรรษาเป็นเพลงที่ร้องเรียกรายขอข้าวของไปทำบุญในเทศกาลออกพรรษามีเฉพาะ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ทราบว่ามีมาแต่เมื่อใด ประมาณได้ว่าเพลงชนิดนี้ร้องมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี เพลงร้อยพรรษามีโอกาสในการร้องใกล้เคียงกับเพลงเรือ เพลงหน้าผาก และเพลงรำภาข้าวสาร ต่างกัน คือ 3 เพลงแรกเวลาร้องใช้เรือพายไปด้วย ส่วนเพลงร้อยพรรษานั้นไม่ต้องใช้เรือ เพราะพื้นที่อำเภอพนมทวน เป็นที่ราบสูง ไม่มีแม่น้ำลำคลอง เวลาร้องจึงต้องเดินไปเรื่อยๆ เพลงร้อยพรรษาจะร้องกันก่อนถึงวันออกพรรษา

รูปแบบการเล่นเพลงร้อยพรรษา

นิยมเล่นในตอนกลางคืนเพราะเป็นช่วงว่างจากงาน ทุกคนเดินไปตามบ้านต่างๆ อาจอยู่ในหมู่บ้านของตนหรือตามหมู่บ้านใกล้เคียง เพลงร้อยพรรษาไม่ใช่เพลงโต้ตอบ เพราะเป็นเพลงค่อนข้างสำเร็จรูป ทุกคนช่วยกันร้อง 2 คำกลอน แล้วมีผู้ร้องต่อ 1 คำกลอน มีลูกคู่รับท่วงทำนองของเพลงออกจะเชื่องช้า มีการลากเสียงให้ยาวยืดออกไป เช่น คำว่า โอ...เอย เป็นการเอื้อนเสียงกว่าจะร้องจบในแต่ละบทใช้เวลานานพอสมควร

เนื้อหาของเพลงร้อยพรรษาแบ่งออกได้เป็น 3 ตอน คือ ตอนแรกร้องก่อนเข้าบ้าน ขอให้เจ้าของบ้านเปิดประตูรับ เมื่อเปิดแล้วก็ชมดอกไม้ ชมบ้าน ชมหลังคา ชมกระเบื้อง ฯลฯ ตอนที่สอง ร้องเพลงให้พร ตอนที่สาม เป็นการร้องเพลงลา เมื่อร้องจบแล้วจึงเดินทางไปบ้านอื่นต่อไป สำหรับข้าวของที่ได้รับบริจาคมา จะนำไปทำบุญที่วัดทั้งหมด

การแต่งกาย

ผู้ร้องเพลงร้อยพรรษาทั้งหญิงและชายกลุ่มหนึ่งมีประมาณ 4-5 คน นิยมแต่งกายด้วยเสื้อขาดๆ เก่าๆ เพื่อให้ดูซอมซอมขอคาลัยคนขอทาน ผู้หญิงสวมเสื้อแขนยาว นุ่งโจงกระเบน ผู้ชายสวมเสื้อแขนสั้น นุ่งกางเกง

อุปกรณ์ประกอบการเล่น

ไม้คาน กระบุง ตะกร้า สำหรับใส่ของที่เรียไร ไม่ทำสำหรับค้าขาย หรือแหวกทาง เนื่องจากเป็นเวลากลางคืน

¹¹ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, **เชิดชูเกียรติศิลปินแผ่นดินกาญจน์**
นายชู คุณพันธุ์ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์,(กาญจนบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
 สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี 2539), หน้า 22.

ตัวอย่างเพลงร้อยพระราชา

เทพ อเนก นาวิกมูล หมายเลข 475 โดย นายบุญชู นางทองเลื่อน คุณพันธ์ ตำบล
พนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี วันเสาร์ที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2524
ร้องก่อนเข้าบ้าน

1. บุญชู (ชาย)

ประตุนี้ก็ใหญ่กว้างเอย
มีบานประตูข้าง ะไรมาปิด เอยไว้
ตูเอย เอยหูข้าง ะไรมาปิดเอยไว้ (รับ)
โอ...เอย แม่ประเสริฐ
ให้แม่เปิดเถิดเอย กลอน
ให้แม่ใช้ลิ้มและต๋อยกลอน
ลูกจะขอพระกรขึ้นกราบเอยไหว
ทองเลื่อน (หญิง)

ข้า่น้อยหนอจะไปหา
แม่หลังคาเรือนทองของแม่ห้องใหญ่เอย
ข้า่น้อย หนอจะไปหาเอย (รับ)
2. บุญชู (ชาย)

ประตูของแม่ก็งามหมด เอย
คล้ายเป็นเขาวงกต เลี้ยวลดเป็นชั้นเอยช่อง
เขาเอย เอยวงกต เลี้ยวลดเป็นชั้นเอยช่อง (รับ)
โอ...เอยครานี้มันถึงปีใหม่
หลานชายก็ได้มาหา
ทองเลื่อน (หญิง)

มาหาแม่แก้วสาธิตา ลิ่นเอยทอง
ไม่เห็นใครหนอมามอง เอยเอย
นั่งนิ่งเอยเสียได้ เอยอยู่แต่ในห้องเอย
ไม่มีใครหนอมามองเอยเอย (รับ)
3. บุญชู (ชาย)

ลูกมายกเท้าก้าวย่อง เอย
สองตาลูกก็มอง ย่องมาตาม เอยทาง
เท้าเอย ย่อง ย่องมาตามเอยทาง (รับ)
โอ...เอย ลูกมาจตุฯ จ้องฯ
ลูกจะย่องเข้ามาหา
ยังเกรงบุญและวาสนา ของแม่อยู่เอยนั้ก

- ทองเลื่อน (หญิง) กลัวแม่ไม่ทักลูกเลยเอ๋ย
 ลูกมาเกรงยศถาบรรดาศักดิ์เอ๋ย
 กลัวแม่เอ๋ยไม่ทักเลยเอ๋ย (รับ)
 ๗๑
- ร้องให้พร
1. บุญชู (ชาย) ช้าน้อยจะให้พรเอ๋ย
 ให้แม่มีเตียงตั้งที่นั้งนอน
 ตั้งไว้ที่บนเอยเรือน
 ตั้งเอ๋ย นั้งนอนตั้งไว้แต่บนเอยเรือน (รับ)
 โอ...เอ๋ย ให้แม่มีโคมเวียนเทียนชวาลา
 ห้อยไว้ระย้าหน้าต่างเกลื่อน
 ให้แม่มีตั้งขันถม และทองคำเอ๋ย
 ทองเลื่อน (หญิง) ตั้งไว้หนอประจำเรือนเอ๋ย
 ให้แม่มีขันนาก ปักฉลากทองคำเอ๋ย
 ตั้งไว้หนอประจำเรือนเอ๋ย (รับ)
 2. บุญชู (ชาย) ช้าน้อยจะให้พรข้าวสารเอ๋ย
 ให้แม่มีบริวารประมาณสักร้อยเอ๋ยคน
 บอเอยวิวาร ประมาณสักร้อยเอ๋ยคน (รับ)
 โอ...เอ๋ย
 ให้แม่มีขี้ข้าวเหนียวไปแค่ยอดมะพร้าว
 ให้แม่มีขี้ข้าวเจ้าไปแค่ยอดสน
 ให้แม่มีตั้งรถยนต์และรถไถ
 ทองเลื่อน (หญิง) ตามแต่หนอจะใช้เกิดเอ๋ย
 ให้แม่มีรถยนต์วิ่งลงกันรถไถ
 ตามแต่หนอจะใช้เอ๋ย (รับ)
 ๗๑
- ร้องลา
1. บุญชู (ชาย) ให้พรแม่แล้วหลานแก้วต้องขอลาเอ๋ย
 ลาแม่ป้าเอ๋ยน้ำ ลาแม่ไปเรือนเอ๋ยโน่น

<p>ทองเลื่อน (หญิง)</p>	<p>ป่าเอย น้ำ ลามแม่ไปเรือนเอยโน้น (รับ) โอ...เอย ลูกจะไปเจรจาหรือว่าปราศรัย กับท่านผู้ใหญ่เขานี้เอยโน้น อยู่เถิดนะแม่คนงาม เอย ให้แม่อยู่ดีกินดี ไปทั้งสี่ทั้งสามเอย ลามแม่ก็ไปตามเคยเอย</p>
<p>2. บุญชู (ชาย)</p> <p>ทองเลื่อน (หญิง)</p>	<p>ให้พรแม่แล้ว หลานแก้วต้องขอลาเอย ลาทั้งคุณลุงและคุณป้า ลาทั้งคุณน้าที่นั่งเอยฟัง ลุงเอยคุณป้า ลาทั้งคุณน้าที่นั่งเอยฟัง โอ...เอย ขอให้แม่อยู่จำนงดี ขอให้แม่เป็นเศรษฐีขึ้นมามั่งเอยคั่ง เตรียมข้าวสารและสตางค์ วางไว้แต่พอออกพรรษา ปีหน้าลูกจะมาว่าให้ฟัง เตรียมข้าวสารและสตางค์ไว้เอย (รับ) พุด ลาก่อนแล้วนะแม่ อยู่เย็นเป็นสุขให้ทุกคนเลย</p>

2.4.2 เพลงคล้องช้าง¹² (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 14 : หน้า 206)

เพลงคล้องช้างเป็นเพลงที่เล่นในเทศกาลตรุษสงกรานต์พบในอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ประวัติอาจารย์สุมาลย์ เรื่องเดช กล่าวในหนังสือเพลงพื้นเมืองจากพนมทวนไว้ในหน้า 147 สรุปได้ว่า เมื่อเวลาเล่น จะเอาครกตำข้าวไปวางที่ลานดิน คว่าเอากันครกขึ้น เพราะอีกประเดี๋ยวจะมีคนเล่นขึ้นไปยืนบนนั้น ใครจะเล่นบ้างก็เชิญกันเข้ามา ทั้งหญิงทั้งชายเล่นได้ทั้งนั้น ต่อไปจะมีใครสักคนเริ่มเปิดเวทีด้วยการขึ้นไปยืนบนครกถือผ้าขาวไว้ในมือ ทำเป็นบ่วงคอยคล้องเพศตรงข้ามที่ข้างล่าง ถ้าเป็นหญิงจะคล้องชาย ถ้าเป็นชายจะคล้องหญิง จากนั้นคนข้างล่างก็พากันเดินวนรอบๆครกพร้อมกับร้องเพลงคล้องช้างไปด้วย ขณะเดินวน

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

ต่างก็ทำท่าล่อหลอก หรือแกล้งเข้าไปใกล้ครก ให้คนบนครกคล้องตัว ถ้าคล้องได้ คนถูกคล้องก็ขึ้นไปทำหน้าที่แทน สลับเปลี่ยนกันอย่างนี้เรื่อยไป ว่าถึงความสนุกแล้ว ต่างก็ต้องสนุกกัน โดยเฉพาะหนุ่มสาวเพราะจะได้ใกล้ชิดกัน

เพลงคล้องช้างที่เอามาร้องรอบครก เป็นเพลงร้องสั้นๆ กลอนก็สั้นคล้ายเพลงพิชฐาน เพลงซ้ำเจ้าหงส์ เพลงซ้ำเจ้าโลม เพราะมีสัมผัสไม่มาก ร้องกัน 3-4 วรรค ก็ลงเพลง คำแรกที่ร้องนำ ขึ้นต้นว่า “คล้องช้างเอามาได้เอ๋ย...” เมื่อร้องต่อไปสักหน่อย คนอื่นๆ ก็จะเป็นลูกคู่ช่วยรับช่วยกระทุ้งกันเกรียวกราว

เพลงคล้องช้างจะเก่าแก่เพียงไหนและเกิดขึ้นมาอย่างไร ไม่มีใครรู้ เหมือนเช่น ไม่รู้ประวัติแรกของเพลงพื้นเมืองชนิดอื่นๆ

ตัวอย่างเพลงคล้องช้าง

เทพ อเนก นาวิกมูล หมายเลข 476 โดย นายบุญชู นางทองเลื่อน คุณพันธ์ุ ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี วันเสาร์ที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2524

บุญชู (ชาย)

คล้องช้างเอามาได้เอ๋ย

เอามาผูกไว้ผูกไว้ที่กันครก (รับซ้ำทั้งหมด)

ช้างเถื่อนมันไม่เคย

เอาหัวไปเกยกับช้างบก

(รับ กันครกมันเล็กนัก มันจะหักลงเอ๋ย ซ้ำหมด)

คล้องไหนคล้องชี้

คล้องไ้ช้างหางชี้ คล้องไปชี้เล่นเอ๋ย

คล้องไหนคล้องเข้า

คล้องไหนคล้องเข้า

คล้องไ้ช้างหางยาว

คล้องให้เข้าคอเอ๋ย

คล้องไหนคล้องเถิด

คล้องไหนคล้องเถิด

คล้องให้ช้างหางเปิด

คล้องให้เข็ดฉิ่งเอ๋ย

ทองเลื่อน (หญิง)

คล้องช้างเอามาได้เอ๋ย

เอามาผูกไว้ ผูกไว้ที่ต้นมะละกอ (รับข้า้หมด)
 ช้างเถื่อนมันยังไม่เคย
 เอาม้ามาเกยกับช้างรูปหล่อ
 (รับ ต้นมะละกอมันเล็กนัก มันจะหักลงเออ ข้า้หมด)
 คล้องไหนคล้องเถิด
 คล้องไหนคล้องเถิด
 คล้องไ้ช้างหางเปิด
 คล้องให้เช็ดฉิ่งเออ
 คล้องไหนคล้องเข้า
 คล้องไหนคล้องเข้า
 คล้องไ้ช้างหางยาว
 คล้องให้เข้าคอเออ
 คล้องไหนคล้องซี่
 คล้องไหนคล้องซี่
 คล้องไปขี่เล่นเออ

2.4.3 การเล่นเกมช่่วง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 15 : หน้า 207)

ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ นอกจากทำบุญตักบาตรตามประเพณีนิยมแล้ว การละเล่นรื่นเริงในหมู่บ้านเป็นประจำปี คือ การเล่นเกมช่่วง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ลูกช่่วงรำและลูกช่่วงซี่ข้า้

ลูกช่่วงรำ

วิธีการเล่นเกมช่่วงรำ แบ่งชายหญิงออกเป็น 2 ฝ่าย มีเส้นแบ่งแดนอยู่ตรงกลางทำเป็นลูกช่่วง โดยใช้เศษผ้าม้วนและมัดให้กลมแบบลูกบอลขนาดเท่าส้มโอผลย่อยมๆ ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายโยนลูกช่่วงข้ามแดนไปให้ฝ่ายชายรับ ถ้ารับได้จะปาลูกช่่วงให้ถูกฝ่ายหญิงคนใดคนหนึ่ง ถ้าปาถูกทั้งสองฝ่ายจะรวมกันเป็นวงแล้วร้องเพลงเหยย ฝ่ายที่ปาและถูกปาจะต้องรำเพลงเหยย 2 – 3 เที้ยว แล้วเริ่มต้นเล่นใหม่

ลูกช่่วงซี่ข้า้

การเล่นเกมช่่วงซี่ข้า้มักจะเล่นต่อจากลูกช่่วงรำ โดยแบ่งชายหญิงออกเป็น 2 ฝ่ายเช่นกัน ต่างกันตรงที่คนที่ถูกปานั้น จะต้องไปเป็นซี่ข้า้ของอีกฝ่ายหนึ่ง และถูกใช้ให้ทำตามใจของฝ่ายนั้น เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดนปาหมด จะต้องออกมารำเหยย และเริ่มเล่นใหม่ตั้งแต่ต้น

2.4.4 เหยี่ยวเฉี่ยวลูกไก่

เหยี่ยวเฉี่ยวลูกไก่เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งที่นิยมเล่นในวันตรุษสงกรานต์ นิยมเล่นหลังจากทำพิธีทางศาสนา โดยจะเล่นบริเวณลานกว้างในหมู่บ้าน วิธีการเล่น คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจับมือกันเป็นวงกลม โดยสมมติว่าเป็นเล้าไก่ วิ่งตามวงไปเรื่อย ๆ ตัวแทนฝ่ายชาย 1 คน เป็นเหยี่ยวอยู่ด้านนอกวงกลม ตัวแทนฝ่ายหญิง 1 คน เป็นลูกไก่อยู่ด้านในวงกลม เหยี่ยวจะวิ่งไล่ไก่โดยพยายามเข้ามาในเล้า ฝ่ายหญิงที่จับมือกันไว้จะลดมือลงเพื่อไม่ให้เหยี่ยวเข้ามาได้ ส่วนฝ่ายชายจะเปิดเล้าให้เหยี่ยวเข้ามาจับลูกไก่ เมื่อจับได้แล้วเหยี่ยวและไก่จะเข้ามาร้องรำเพลงเหย่ย จากนั้นจึงเริ่มเล่นตั้งแต่นั้น

2.4.5 รำตง¹³ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 16 : หน้า 207)

รำตง หรือ เท่อดีตง เป็นชื่อที่ใช้เรียกการแสดงของชาวกะเหรี่ยงที่มีการรำประกอบเพลงโดยมีเครื่องกำกับจังหวะเฉพาะ คือ วาเหล่เคาะ และกลองตะโพน คำว่า "ตง" สันนิษฐานว่าน่าจะเรียกตามเสียงเคาะของไม้ไผ่ที่กระทบกันดัง โด้ว โด้ว โด้ว สันนิษฐานว่าการแสดงรำตงน่าจะมามีที่มาอยู่ 2 ประการ คือ 1. มาจากพิธีการบวงสรวงแก่บ่น 2. พัฒนามาจากการเล่านิทาน

ลักษณะของการรำตงนั้นจะใช้ผู้แสดงทั้งผู้ชายและผู้หญิง นักแสดงที่เป็นเด็กจะมีอายุระหว่าง 8 - 16 ปี และนักแสดงที่เป็นผู้ใหญ่จะมีอายุตั้งแต่ 15 - 17 ปีขึ้นไป การคัดเลือกนักแสดงโดยมากพิจารณาจากผู้ที่มีใจรักทางด้านการเล่นและสามารถเสียสละเวลาในการซ้อมได้เป็นหลักมากกว่าในเรื่องรูปร่างหน้าตาและความสามารถ จำนวนนักแสดงนิยมแสดงเป็นเลขคู่อย่างน้อยต้องไม่ต่ำกว่า 12 - 16 คน การแต่งกายทั้งชายและหญิงจะแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่า หากเป็นหญิงที่ยังไม่ผ่านการแต่งงานจะแต่งกายด้วยกระโปรงยาวกรอมเท้า (ไซ่กู๊กี้) ส่วนหญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อแขนล้าสีแดงทับเสื้อเข้ตสีขาวยาว นุ่งโสร่ง อุปกรณ์ประกอบการแสดงมี ผ้าเช็ดหน้าสีขาว ดอกไม้และคบไฟ เพลงที่ร้องประกอบการแสดงเป็นภาษากะเหรี่ยงและภาษาพม่า

ลำดับขั้นตอนการแสดงที่สำคัญจะเริ่มด้วยการบูชาครู โดยครูฝึกจะเป็นผู้ไปขอขมาบอกเจ้าที่เจ้าทางหรือสถานที่ที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือ จากนั้นครูฝึกจะต้องทำเครื่องบูชาครูไปถวายที่ศาลเคารพและไว้ ณ ที่แสดง เมื่อถึงเวลาแสดงผู้แสดงทุกคนรวมทั้งครูฝึก

¹³ ณัฐกานต์ บุญศิริ, การแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง : กรณีศึกษา รำตงอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี, (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา นาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 3.

จะต้องขอขมาบอกกล่าวครูบาอาจารย์ และรับกรรมพรมน้ำขมิ้นส้มป่อย เมื่อเสร็จพิธีจึงเริ่มเข้าสู่การแสดงที่เป็นการโหมโรงเพื่อเรียกผู้ชม โดยเป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นบ้านประกอบการร้องเพลงกะเหรี่ยง ใช้เวลาในการแสดง 30 นาทีจนถึง 1 ชั่วโมงโดยประมาณ แล้วจึงเริ่มดำเนินการแสดงรำตงในแต่ละชุดการแสดงต่อไป ระยะเวลาในการแสดงทั้งสิ้น 3-4 ชั่วโมง

2.5 ความเป็นมาและพัฒนาการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ในจังหวัดกาญจนบุรี

การเล่นพื้นบ้านหรือการแสดงพื้นบ้านของไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีประวัติและเรื่องราวยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นอย่างน้อย อาจเรียกแบบอย่างหรือลักษณะของการละเล่นพื้นบ้านนี้ได้ว่า “แบบกระบวนกรทอถิ่น” นับเป็นการแสดงออกที่แฝงไว้ซึ่งความสนุกสนาน การแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกที่มีไหวพริบจับใจ ความเชื่อถืออันเป็นชนบประเพณี และการปล่อยให้เสียงเร่ร่ำของดนตรี เครื่องทำจังหวะต่างๆ จุดกระชากเอาอารมณ์ความรู้สึกตามไปกับบรรยากาศแห่งความสนุกสนาน ไม่มีพิธีการที่ซับซ้อนมากนัก ไม่มีความเลิศหรูของแสง สี เสียง ความอ่อนช้อยประณีตมากนัก แต่แฝงไว้ด้วยเอกลักษณ์ที่บริสุทธิ์แจ่มใสของท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์

ความหมายของการละเล่น คือ การแสดงออกซึ่งจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามชนบประเพณี ซึ่งเกี่ยวโยงเป็นสายใยทางวัฒนธรรมอีกด้วย เพราะพฤติกรรมอันแสดงออกและยอมรับการสนองความต้องการของกันและกันได้ ย่อมเป็นสิ่งที่ดี สังคมมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ดังนั้นการละเล่นพื้นบ้านจึงเปรียบเสมือนอาหารทางจิตใจ อารมณ์ สังคม ไปพร้อมกัน หรืออีกแง่หนึ่งก็เปรียบเสมือนปลาย่อมอาศัยน้ำซึ่งเป็นสิ่งที่เกิด ที่เลี้ยงชีวิต และที่ตาย จะขาดกันเสียมิได้ การแสดงพื้นบ้านของท้องถิ่นซึ่งเป็นที่ตั้งปลาของท้องถิ่น ก็ย่อมจะอุดมและค้ำจุนกันตลอดไป กลายเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น สามารถแบ่งได้หลายประการดังนี้

- การละเล่นพื้นบ้าน ที่มีความเด่นชัดในเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งของไทยนั้น อาจแบ่งแยกออกได้ตามรูปแบบลักษณะ ลีลาความเคลื่อนไหว น้ำเสียงตามสำเนียงท้องถิ่น ตลอดจนกิจกรรมารยาทและความเชื่อถือ จนเป็นที่ยอมรับของแต่ละท้องถิ่น

- การละเล่นพื้นบ้านที่เกิดจาก “ปัญญาชน” ของท้องถิ่น ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยกับสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐาน แล้วแผ่ขยายออกไปสู่ท้องถิ่นใกล้เคียงที่เข้าใจกัน รวมกันทั้งทางอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือทางศาสนา

- การละเล่นพื้นบ้าน ที่เป็นการแสดงออกซึ่งชีวิตจริงของคนชนบท เริ่มด้วยการใช้เสียงร้องเป็นเพลงที่มีทำนองเอื้อนอย่างง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงเพิ่มความเคลื่อนไหวร่างกายให้

บังเกิดรสชาติที่ดีขึ้น ต่อจากนั้นก็ค่อยๆกลายเป็นเรื่องราวที่พูดขึ้น เลียนแบบ หรือจำลองชีวิตจริง

จึงอาจกล่าวได้ว่าการละเล่นพื้นบ้าน เป็นพื้นฐานของการแสดงทุกชนิดทุกประเภท เพราะถ่ายทอดมาจากชีวิตประจำวันที่แสดงออกอย่างชัดๆ เราอาจสังเกตได้จากการเกี่ยวข้าว การดำนา การจับปลา เป็นต้น และเมื่อถึงคราวว่างงานก็มีการแสดงที่ช่วยผ่อนคลาย เช่น เพลงเหย่ย เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงพวงมาลัย ฯลฯ ฉะนั้น การละเล่นพื้นบ้านจึงเป็นการแสดงออก ซึ่งความคิด ความเชื่อ และการดำเนินชีวิตของคนรุ่นก่อนๆที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นไว้ แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมา ทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบที่เปลี่ยนไปบ้างตามยุคสมัย¹⁴

ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน นอกจากมีความเรียบง่ายในเรื่องการเล่นการร้องแล้ว สิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน คือ การถ่ายทอดด้วยปากเปล่า หรือใช้ความจำแทนการเขียน การบันทึก พ่อเพลง แม่เพลงทั่วไปทั้งที่เล่นเป็นอาชีพ และสมัครเล่นแทบทุกคนอาศัยความจำเป็นหลัก หากจะมีพ่อเพลงที่รู้หนังสือ การจดเพลงเพื่อท่องก็ยังมีปริมาณที่เป็นรองมาก การต่อเพลงของเพลงอาชีพใช้บอก ให้ท่องทีละน้อยและสอบทานความจำไปเรื่อยๆ พ่อเพลงที่รู้หนังสือ กล่าวว่า การท่องเพลงจากหนังสือสู่การจำจากท่องปากเปล่าหรือเรียนแบบปากเปล่าไม่ได้ เพราะในแบบหลังจะบังคับให้ผู้เรียนต้องตั้งอกตั้งใจจำ มีความอดทนพยายามที่จะร้องให้ได้มากกว่า ส่วนการท่องจากหนังสือ เนื่องจากเห็นเนื้ออยู่ตรงหน้าแล้ว จึงไม่รู้ว่าตัวเองจำจุดไหนไปได้บ้าง ด้วยเหตุที่คนแต่ก่อนไม่ค่อยรู้หนังสือ บวกกับการถ่ายทอดแบบปากเปล่านี้ ทำให้เรื่องราวที่เกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้านได้มีการบันทึกเอาไว้ให้น้อย เวลาล่วงเลยนานเข้าเป็นสิบเป็นร้อยปี ก็ไม่มีหลักฐานอะไรมายืนยันรายละเอียดได้แน่นอน เพราะฉะนั้นในกรณีของเพลงพื้นบ้านและหลายอย่างที่พื้นบ้าน จึงมักเป็นเรื่องที่มักหาคำตอบไม่ได้ ได้แต่ประมาณๆ หรือบอกได้ว่า “มีมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย”

จุดกำเนิดของเพลงพื้นบ้านหลายต่อหลายเพลงก็อยู่ในคำตอบที่ไม่แน่นอนเช่นนี้ เพลงบางเพลงอาจบอกกว้างๆ ว่าเกิดบริเวณนั้น เนื่องจากมีร้องกันเป็นกลุ่มๆ แต่จะบอกชี้ชัดลงไปว่า

¹⁴ เรณู โกศินานนท์, การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2535), หน้า 1.

เกิดจากตรงนั้นแล้วแพร่กระจายไปที่อื่นไม่ได้ เนื่องจากไม่มีหลักฐาน บางเพลงไม่สามารถบอกว่
เกิดที่ไหน เพราะมีพบบเหมือนกันทั่วไปหมดจนมองหาคจุดเริ่มต้นไม่ได้¹⁵

การเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยมีรูปแบบการร้องรำที่เป็นการเล่นคู่ ระหว่างชายหญิง
ลักษณะดังกล่าวเกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนยามว่างหลังจากการทำไร่ ทำนา
เพื่อพบปะสังสรรค์ก่อให้เกิดความบันเทิง รื่นเริง สนุกสนานและสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน มีรูปแบบ
ของการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์และสืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

รำเหย่ยเป็นการเล่นพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี บ้างเรียกเพลงเหย่ย การเล่น
ประเภทนี้จัดอยู่ในเพลงปฏิพากย์ ซึ่งเป็นประเภทการเล่นในแถบภาคกลาง กำชัย ทองหล่อ
ได้กล่าวไว้ว่า “เพลงปฏิพากย์ เป็นกลอนที่ใช้ว่าแก้กันเป็นทำนอง ตีฝีปากได้คารมบ้าง
เกี่ยวพาราสี เสียงสัจยอริชฐานบ้าง โดยมากเป็นกลอนสั้นๆ นับว่าเป็นสมบัติของคนไทยโดยแท้
เพราะแพร่หลายในหมู่คนไทยทั่วไป แม้ผู้ไม่ได้รับการศึกษาก็สามารถว่าได้และว่าเป็นกลอนสด
ด้วย เพลงปฏิพากย์เหล่านี้ ถ้าเล่นไปตามลำดับตั้งแต่ต้น ก็จะเริ่มต้นจากบทไหว้ครู บทแต่งตัว
ว่าประหรือทักทาย ผู้รัก ลักษณะพานี้ ซึ่งผู้ ตีหมากซั่ว หรือตีหมากผั่ว”¹⁶

นอกจากนั้นหนังสือการแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย โดย เรณู โกศินานนท์
กล่าวไว้ว่า “เพลงปฏิพากย์ เป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง ทั้งการเกี่ยวพาราสี
เรียกตัวเอกของทั้งฝ่ายชายหญิงว่า “พ่อเพลง แม่เพลง” ซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูง
จึงทำให้การแสดงมีรสชาติไม่กร่อยไป เพลงในลักษณะนี้มีหลายแบบ ซึ่งล้วนต่างกันทั้งลีลาและ
โอกาส อาจมีดนตรีประกอบพร้อมกันนั้นก็มีการรำรำ เพื่อเน้นคำขับร้องด้วย เช่น ลำตัด
เพลงช้อย เพลงอีแซว เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ เพลงเหย่ย เพลงช้าเจ้าหงส์ ฯลฯ”¹⁷

¹⁵ โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการและโครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เรื่อง “วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ ศิลปกรรมและภาษา”,
2528, หน้า 241.

¹⁶ สุมาลย์ เรื่องเดช, เพลงพื้นเมืองจากตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน
จังหวัดกาญจนบุรี, (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
,2517), หน้า 75.

¹⁷ เรณู โกศินานนท์, การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2535), หน้า 2.

จากหนังสือ ตำราและเอกสารทางวิชาการระบุถึงประวัติความเป็นมาของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยไว้หลายกรณี เช่น จากกรมรายงายวิจัย เรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ ศิลปกรรมและภาษา กล่าวไว้ว่า “เพลงเหย่ย อนุมานว่าเกิดที่กาญจนบุรี เพราะยังไม่พบในที่อื่นได้อีก แต่เพลงนี้น่าสังเกตที่มีลักษณะคล้ายกับเพลงอีแซวตอนแรกเริ่มที่ใช้ร้องยั่วคำสั้นๆ”¹⁸

จากเอกสาร โครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ เรื่อง นาฏศิลป์พื้นเมือง กล่าวไว้ว่า “รำเหย่ย เป็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งของไทย นิยมเล่นตามเทศกาลต่างๆ ตามท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี”¹⁹

หนังสือเพลงเหย่ย กาญจนบุรี กล่าวไว้ว่า “เพลงเหย่ย เป็นเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่งของชาวไทยภาคกลางที่นิยมร้องและเล่นกันมาแต่โบราณราว 500 ปี”²⁰

จากวารสารวัฒนธรรมไทย กล่าวไว้ว่า “รำเหย่ยเป็นการเล่นเพลงพื้นบ้านของภาคกลางในจังหวัดทางภาคตะวันตก แต่เท่าที่ปรากฏในปัจจุบันยังมีการเล่นอยู่ในบางอำเภอในจังหวัดกาญจนบุรี คณะผู้เล่นเพลงเหย่ยที่มีชื่อเสียงปรากฏทั่วไปในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ คือ คณะเพลงเหย่ย จากอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยปรากฏหลักฐานการเล่นเพลงเหย่ยของชาวอำเภอพนมทวน ในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งเคยเสด็จประพาสจังหวัดกาญจนบุรี”²¹

¹⁸ โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการและโครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, เรื่อง “วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ ศิลปกรรมและภาษา”, 2528, หน้า 244.

¹⁹ บุปผชาติ อุปถัมภ์นรากร, โครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ เรื่อง นาฏศิลป์พื้นเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2542), หน้า 15.

²⁰ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, เพลงเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี, (กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, 2527), หน้า 1.

²¹ สุมาลย์ เรื่องเดช. รำเหย่ย, เอกลักษณะของชาวพนมทวน. วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 กันยายน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยามอนเซ็นท์ จำกัด. 2526), หน้า 29

หนังสือเชิดชูเกียรติศิลปินแผ่นดินกาญจน์ กล่าวไว้ว่า “ประวัติเพลงเหย่ย เล่นกันมา ตั้งแต่ครั้งใดไม่ทราบ พบเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรี”²²

จากการสัมภาษณ์ อำนวย คุณพันธ์ แม่เพลงอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า “ประวัติความเป็นมาของเพลงเหย่ย เกิดขึ้นเมื่อใดไม่ทราบได้ ทราบแต่เพียงเห็น การแสดงมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายและตกทอดถึงตนจนกระทั่งถึงรุ่นเด็กสมัยนี้”²³

สัมภาษณ์ พะยอม เงินงาม แม่เพลงอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า “รำเหย่ยรำตามกันมาตั้งแต่เด็ก มีมานาน แต่ไม่ทราบว่าเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด สันนิษฐานว่า ตำบลบ้านเก่าเกิดขึ้นเป็นที่แรกของจังหวัดกาญจนบุรี”²⁴

สัมภาษณ์ อุบล อำนวย อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราท” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า “รำเหย่ย น่าจะเกิดขึ้นพร้อมการสร้างหมู่บ้านหนองขาว เพราะเป็นการละเล่นที่อยู่คู่บ้านเมืองมาตั้งแต่โบราณ”²⁵

จากข้อมูลทางเอกสารดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย แบ่งออกเป็น 3 ประการ

ประการแรก ประวัติความเป็นมาของรำเหย่ย ไม่มีผู้ใดทราบว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่ทราบว่าเกิดขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรี

ประการที่สอง รำเหย่ยเกิดขึ้นราว 500 กว่าปี ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเมื่อเทียบปีพุทธศักราชย้อนกลับไป 500 ปี คือ ปี พ.ศ. 2000 เศษ ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยา รัชสมัยผู้ครองอาณาจักรอยุธยา คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 - 2031) โดยมี

²² ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี. **เชิดชูเกียรติศิลปินแผ่นดินกาญจน์ นายชู คุณพันธ์ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์**, (กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.2538). หน้า 24.

²³ สัมภาษณ์ อำนวย คุณพันธ์,แม่เพลง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 12 มิถุนายน 2553.

²⁴ สัมภาษณ์ พะยอม เงินงาม,แม่เพลง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี,12 ธันวาคม 2553.

²⁵ สัมภาษณ์ อุบล อำนวย,อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราท” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี,2 ธันวาคม 2553.

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ระบุถึงการละเล่นพื้นบ้าน ในหนังสือ เพลงพื้นบ้านสุพรรณบุรี กล่าวไว้ว่า “ในสมัยอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีข้อความในกฎหมายเพียรบาล ตอนที่ 15 ได้กล่าวถึง การเล่น ร้องเรือ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ ตีทับ ขับรำ ซึ่งเป็นเพลงและดนตรี สมัยนั้น”²⁶ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองกาญจนบุรีปรากฏชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ต้องกลายมาเป็นเมืองหน้าด่าน เพราะตั้งอยู่ติดกับประเทศคู่สงคราม คือ พม่า กาญจนบุรี จึงเป็นเส้นทางเดินทัพและสมรภูมิ ด้วยเหตุว่ามีช่องทางเดินติดต่อกับพม่า คือ ด่านพระเจดีย์สามองค์ และด่านบ้องตี้ จึงนับว่ามีความสำคัญที่สุดเมืองหนึ่งในทางยุทธศาสตร์ ไทยต้องทำสงครามกับพม่าถึง 24 ครั้ง กาญจนบุรีเป็นสมรภูมิหลายครั้ง และเป็นทางผ่านไปตีอยุธยา จนต้องเสียกรุงครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 และต้องย้ายราชธานีใหม่ จำเลยเป็นการละเล่นที่ใช้ กลองยาวประกอบจังหวะ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า “กลองยาวเข้ามามีอิทธิพลต่อคนไทย ในสมัยอยุธยาและนำมาประกอบการละเล่นรำเหย่ย” โดยหนังสือ สุนทรียนาฏศิลป์ไทย ได้กล่าวถึงประวัติของการเล่นทั้งบ้องกลองยาว ไว้ดังนี้ “ประเพณีการเล่นทั้งบ้องกลองยาวหรือเถิดเทิง มีผู้เล่าให้ฟังเชิงสันนิษฐานว่า เป็นของพม่า มีการเล่นมาก่อนเมื่อครั้งพม่ามาทำสงครามกับไทยในสมัยกรุงธนบุรีหรือสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เวลาพักรบทหารพม่าก็สนุกสนานกันด้วยการละเล่นต่างๆกัน ซึ่งทหารพม่าบางพวกก็เล่นกลองยาว พวกทหารไทยได้เห็นก็จำและนำกลับมาเล่นบ้าง ยังมีเพลงดนตรีเพลงหนึ่งซึ่งดนตรีนำมาใช้บรรเลงมีทำนองเป็นเพลงพม่า เรียกกันมาแต่เดิมว่า เพลงพม่ากลองยาว”²⁷ จากการทำศึกสงครามระหว่างไทยและพม่าตั้งแต่ สมัยอยุธยาทำให้มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ชาวกาญจนบุรีได้รับวัฒนธรรมการเล่นกลองยาว มาเป็นแห่งแรกและเผยแพร่ไปยังท้องถิ่นต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ประกอบการละเล่นของไทย อย่าง รำเหย่ย เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁶ สุนัน ชาวบางงาม, เพลงพื้นบ้านสุพรรณบุรี, (กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2547), หน้า 2.

²⁷ อมรา กล้าเจริญ, สุนทรียนาฏศิลป์ไทย, ภาควิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2531) หน้า 78.

ประการที่สาม จำเห่ยกเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสจังหวัดกาญจนบุรี²⁸ ตามคำบอกเล่าของนายชู คุณพันธ์ ศิลปินพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรีกล่าวไว้ในวารสารวัฒนธรรมไทยการละเล่นจำเห่ยก นอกจากเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ วันนักขัตฤกษ์ และเทศกาลสำคัญต่างๆ จำเห่ยกเป็นการละเล่นที่ใช้แสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอีกด้วย และอาจเป็นได้ที่ชาวเมืองกาญจนบุรีนำการละเล่นพื้นบ้านจำเห่ยก อันเป็นศิลปะพื้นบ้านแสดงถวายในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสจังหวัดกาญจนบุรี

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสรุปได้ว่า จำเห่ยก เป็นศิลปะพื้นบ้านของไทยที่มีความเก่าแก่มาก ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งต้นกำเนิด คือ จังหวัดกาญจนบุรี และแพร่ขยายตามหมู่บ้านในหลายอำเภอ จำเห่ยก เกิดขึ้นจากบรรพชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์การละเล่นชนิดนี้มาตั้งแต่โบราณ โดยไม่มีการจดบันทึกว่าใครเป็นผู้คิดเพลงหรือประดิษฐ์ทำรำแต่อย่างใด มีเพียงคำบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย วิธีสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง คือ การจดจำ หรือ ครูพักลักจำเท่านั้น การละเล่นชนิดนี้เกิดจากการใช้เวลาว่างจากการทำงาน คือ ปลูกข้าว ทำไร่ ทำนา รวมกลุ่มเล่นเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายจากการทำงาน เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกันระหว่างชุมชน รูปแบบในการแสดง คือ แบ่งฝั่งชายหญิง พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำและลูกคู่ ล้อมครึ่งวงกลม จากนั้นชายและหญิงจะสลับกันร้อง ในลักษณะดังกล่าวสนทนโต้ตอบกัน คำลงท้ายของทุกวรรคต้องลงท้ายว่า “เห่ยก” เป็นการเพี้ยนคำมาจากคำว่า “เอยก” ซึ่งเป็นที่มาของ ชื่อ “จำเห่ยก” หรือ “เพลงเห่ยก” เครื่องดนตรีประกอบการแสดง คือ กลองยาว ฉาบ กรับ ฉิ่งหรือเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ ลักษณะทำรำเป็นการเกี่ยวพาราสี ผู้แสดง ไม่จำกัดจำนวนและอายุ เครื่องแต่งกาย แต่งตามสมัยโบราณ ผู้ชายสวมเสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งโจงกระเบน คาดผ้าขาวม้า ประแป้ง ผู้หญิง บ้างสวมเสื้อแขนกระบอก บ้างสวมเสื้อคอกระเช้า นุ่งโจงกระเบน บ้างมีสไบ บ้างมีผ้าพาด ทัดดอกไม้ สวมเครื่องประดับตามฐานะ สถานที่ไม่พิถีพิถันมากนัก ใช้ที่กว้างหรือลานเอนกประสงค์ภายในหมู่บ้าน โอกาสที่ใช้แสดง ใช้แสดงในงานรื่นเริง งานนักขัตฤกษ์ต่างๆ เช่น ขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น

²⁸ สุมาลย์ เรื่องเดช,จำเห่ยก,เอกลักษณ์ของชาวพนมทวน,วารสารวัฒนธรรมไทย.ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 กันยายน,(กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยามออนเซ็ท จำกัด.2526),หน้า 29.

ต่อไปผู้วิจัยนำเสนอพัฒนาการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งนำไปสู่พัฒนาการรำเหย่ยของกรมศิลปากร โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

2.5.1 ช่วงที่ 1 รำเหย่ยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในอดีตรำเหย่ยนิยมเล่นกันแพร่หลาย ในจังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันพบเพียง 3 อำเภอเท่านั้น ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง และอำเภอพนมทวน จากการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง กล่าวว่า “รำเหย่ย อาจเกิดขึ้นพร้อมสมัยที่ก่อตั้งหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่มีการเล่นราว 400 - 500 ปีมาแล้ว”²⁹ ซึ่งประวัติการก่อตั้งอำเภอทั้ง 3 อำเภอ ที่พบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย มีดังนี้

ประวัติตำบลบ้านเก่าเป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากปรากฏหลักฐานว่า ตำบลบ้านเก่า เป็นถิ่นอารยธรรมของมนุษย์สมัยหินใหม่โดยเชลยศึกสัมพันธมิตร (ชาวฮอลันดา) ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นผู้ค้นพบ เครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยดังกล่าว ตำบลบ้านเก่าแต่เดิมมีชื่อว่า บ้านเก่า เป็นหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 อยู่ในเขตตำบลจรเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย ต่อมาได้แยกออกจากตำบลจรเข้เผือก จัดตั้งเป็นตำบลบ้านเก่า (ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย) เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน³⁰

ประวัติตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง³¹ ตำบลนี้ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้า ตามแนวชายแดนและเส้นทางเดินทัพในสงครามระหว่างไทย - พม่า มีความสำคัญในฐานะชุมขนบนเส้นทางสงครามไทย - พม่า ผ่านด่านเจดีย์สามองค์ ประวัติของหมู่บ้านบันทึกในสมุดไทยโดยพระสงฆ์รูปหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัด ระบุว่า หนองขาวเกิดจากการรวมกันของหมู่บ้านเก่าสองแห่ง คือ บ้านดงรังและบ้านดอนกระเดื่อง ซึ่งถูกพม่าตีแตกเมื่อปี พ.ศ. 2310 ระหว่างสงครามเสียกรุงสมัยอยุธยา บ้านเรือนและวัดถูกเผาพังพินาศ ภายหลังสงคราม

²⁹ สัมภาษณ์ อูบล อำนวย, อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี, 2 ธันวาคม 2553.

³⁰ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า, **ประวัติตำบลบ้านเก่า** {ออนไลน์}, 10 ธันวาคม 2553, แหล่งที่มา http://bannkaokan.go.th/default.php?modules=fckeditor&fck_id=4&view_id=55&orderby=1

³¹ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาว, **ประวัติตำบลหนองขาว** {ออนไลน์}, 10 ธันวาคม 2553, แหล่งที่มา <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=710605>

ชาวบ้านที่พากันหลบหนีภัยสงครามไปอยู่ตามเขากันเป็นเวลานาน ก็มารวมตัวกันทำกินบริเวณริมหนองน้ำใหญ่ที่เรียกว่า "หนองหญ้าดอกขาว" ต่อมาชื่อหนองน้ำได้กลายเป็นชื่อตำบลเรียกสั้นๆ ว่า "หนองขาว"

ประวัติตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน เดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ โกล้หมู่บ้านมีหนองน้ำขนาดใหญ่หมู่บ้านทั้งสองแถบ ชาวบ้านได้มาปลูกบ้านเป็นโรงนาเพื่อทำนาทำไร่ ซึ่งมีจำนวนครอบครัวไม่มากนัก ต่อมาเมื่ออพยพมาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น จึงเรียกตามลักษณะหมู่บ้านว่า หนองโรง³² ซึ่งไม่ปรากฏการก่อตั้งหมู่บ้าน ดังนั้นจึงต้องเจาะจงไปที่ประวัติของอำเภอพนมทวน นักโบราณคดีกรมศิลปากรสันนิษฐานว่าเกิดสมัยยุคโลหะ (Metal Age) เดิมชื่ออำเภอบ้านเหนือ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2374 ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงแบ่งเขตจังหวัดกาญจนบุรี และที่จังหวัดใหม่ จึงเปลี่ยนเป็นอำเภอบ้านทวน ตามชื่อที่ตั้งหมู่บ้าน ต่อมาปี พ.ศ. 2428 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองใหม่ และอำเภอบ้านทวน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอพนมทวน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่มีภูเขา (พนม แปลว่า ภูเขา) และแม่น้ำไหลทวนไปทางทิศเหนือ³³

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยสันนิษฐานได้ว่า จำเหยย อาจเกิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง, ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วงและตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนหน้านั้น โดยมีรูปแบบของการเล่น ดังต่อไปนี้ จำเหยยนิยมเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวและเล่นตามเทศกาลวันนักขัตฤกษ์ต่างๆ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ งานแต่งงาน งานบวช งานกฐิน งานผ้าป่า เป็นต้น รูปแบบการละเล่นจึงเกิดขึ้น

2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 จำเหยยเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว

จากการสัมภาษณ์พ่อเพลงตำบลหนองโรงอำเภอพนมทวน กล่าวไว้ว่า³⁴ จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่ประชากรประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เป็นส่วนใหญ่ เมื่อถึงฤดู เก็บเกี่ยว

³² ศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพนมทวน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน, **ข้อมูลชื่อบ้านนามเมือง**, (กาญจนบุรี : ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพนมทวน, 2541), หน้า 16.

³³ เรื่องเดียวกัน

³⁴ สัมภาษณ์ ประยงค์ แก้วประดิษฐ์, พ่อเพลง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 6 ธันวาคม 2553.

ชาวบ้านจึงเกี่ยวข้าวเพื่อเอาผลผลิตจากการทำนามาบริโภคและค้าขาย เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยว ชาวบ้านเกิดความเหนื่อยล้าจึงหากิจกรรมเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้า อีกทั้งยังได้ ความสนุกสนานรื่นเริงและเป็นการพบปะสังสรรค์กันระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาว กิจกรรมดังกล่าวที่นิยมเล่น เรียกว่า เพลงดอกแคว้งหรือเพลงเขี้ยวใบไม้ (ในยุคก่อนไม่ได้เรียกว่า รำเหย่ย) ซึ่งชื่อดังกล่าวมาจากคำที่มีอยู่ในบทร้อง ตัวอย่าง เช่น

ชาย	แม่เขี้ยวใบไม้	มาเล่นกับชายเถิดเอ๋ย
หญิง	พ่อเขี้ยวใบไม้	จะเล่นกับชายไม่เป็นไรเลยเอ๋ย ³⁵

ฯลฯ

ชาย	ดอกแคว้งไม่วายเป็นห่วงเลยเหย่ย
หญิง	รำสายนาคูลิเก็สู้ไม่ได้เลยเหย่ย ³⁶

ฯลฯ

ก่อนการเล่นผู้เล่นนัดหมายเพื่อกำหนดการเล่นรวมถึง สถานที่ เวลา ซึ่งการเล่นจะมี ขึ้นระหว่างหมู่บ้านและระหว่างตำบล จากนั้นเมื่อถึงเวลานัดหมายผู้เล่นจึงมารวมตัวกันที่ลาน กว้างในชุมชนหรือที่ลานบริเวณบ้านของผู้เล่นคนใดคนหนึ่ง ก่อนการเล่นทุกคนจะทำพิธีลงนิ้วเป็น เพื่อนน้ำมิตรหรือพิธีลงนิ้วเป็นเพื่อนน้ำสาบาน ซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการผูกมิตร สมานฉันท์ ระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน ซึ่งเป็นธรรมดาที่ลูกบ้านจะมีการลำเซตแดนและเกิดความขัดแย้งกัน ประเพณีนี้จึงนำวิธีการผูกมิตรมาใช้ในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ขั้นตอนการทำพิธี คือ การตีมน้ำหรือเหล้าขันเดียวกันแล้วกล่าวคำสาบานว่าจะเป็นมิตรที่ดีต่อกัน นอกจากนี้พิธีนี้ ยังมี อีกพิธีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาก่อนการละเล่นรำเหย่ย คือ พิธีผูกข้อมือ เป็นพิธีสมานฉันท์ระหว่างผู้ เล่น เพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำพิธีโดยผู้ใหญ่ที่นับถือกัน โดย ผู้ทำพิธีจะใช้สายสิญจน์ผูกไปที่ข้อมือของผู้เล่นเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน มีมิตรภาพที่ดีต่อกัน ผู้เล่นจะเลือกทำพิธีใดพิธีหนึ่งก่อนการแสดงรำเหย่ย จากนั้นผู้เล่นแบ่งฝ่ายชายหญิง ไม่จำกัดจำนวน เพศ และอายุ ผู้เล่นจะยืนเป็นครึ่งวงกลม ออกมาร้องรำที่ละคู่ โดยฝ่ายชาย ออกมาร้องบทเกริ่นเชิญชวนฝ่ายหญิงให้ออกมาร้องรำและเปลี่ยนคู่ไปเรื่อยๆ คู่ใดออกมาร้องจะ

³⁵ สัมภาษณ์ อูบล อำนวย, อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทาราม” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี, 2 ธันวาคม 2553.

³⁶ สัมภาษณ์ อำนวย คุณพันธ์, แม่เพลง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 12 มิถุนายน 2553.

อยู่ตรงกลางระหว่างครึ่งวงกลม ต่อด้วยบทซมนาง บทผูกรักและบทลา โดยการร้องจะเป็นการโต้ตอบด้วยไหวพริบปฏิภาณไม่มีการจดบันทึกท่องจำแต่อย่างใด ใช้การดนตรีทั้งหมด ถือเป็น การแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า

ทำรำส่วนใหญ่จะรำแบบอิสระตามธรรมชาติ ลักษณะทำรำจะเป็นการทำเป็นคู่เกี่ยวพาราศีระหว่างชายหญิง ปรากฏทำเฉพาะ คือ ทำนอนวัน ในอำเภอพนมทวนและอำเภอนครชัยศรี ส่วนทำมีเอกลักษณ์เฉพาะของเพลงดอกแคว้งและเพลงเขี้ยวใบไม้ คือ การย่ำเท้าซ้ายก่อนและตามด้วยเท้าขวา โดยย่ำอยู่กับที่จนบางครั้ง ดินที่พื้นยุบเป็นร่องตามรอยเท้าของผู้เล่นแสดงให้เห็นถึงระยะเวลาในการเล่นที่ยาวนาน ระยะเวลาในการเล่นไม่กำหนด บ้างเล่นข้ามวันจนกว่าจะหมดแรง บ้างเล่นได้ตอบไปมาจนหนุ่มสาวพาผู้ใหญ่มาสู้ออกและได้แต่งงานกัน

เครื่องประกอบจังหวะ ในสมัยนั้นจะใช้การปรบมือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช้เครื่องดนตรี มีแต่เครื่องประกอบจังหวะที่พอจะหาได้ตามท้องถิ่น เช่น กระบอกไม้ไผ่ ไม้ ฉาบ ขาม กะละมัง เป็นต้น ภายหลังเกิดสงครามระหว่างไทย-พม่า เมื่อสงครามสงบลง จึงใช้กลองยาวเข้ามาประกอบจังหวะ สันนิษฐานว่ากลองยาวเป็นเครื่องดนตรีของประเทศพม่า ซึ่งเกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากกองทัพทหารพม่าซึ่งใช้กลองยาวตีเล่นระหว่างพักรบ เมื่อคนไทยเห็นจึงรับวัฒนธรรมของพม่ามาประกอบจังหวะเพลง

การแต่งกาย ไม่พิถีพิถันมากนัก แต่งแบบชาวบ้านในยุคนั้น ผู้ชาย สวมเสื้อคอกลม แขนสั้น นุ่งโจงกระเบน คาดผ้าขาวม้า เหน็บมีดพกที่เอว มีไม้เรียวเหน็บที่รักแร้ เวลารำจะเอาไม้เรียวขัดไว้ข้างหลัง คนสมัยก่อนถ้าพกอาวุธแสดงว่าเป็นคนที่ไม่เกรง ไม่เป็นนักเลง แต่กลัวผู้อื่น ถ้านักเลงจริงจะไม่พกอาวุธเลย³⁷ ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน ใช้ผ้าพาดเป็นสไบเฉียง ทัดดอกไม้ สวมเครื่องประดับตามฐานะ ได้แก่ ต่างหู สร้อยคอ กำไลข้อมือ

รูปแบบที่ 2 รำเหยยเล่นในงานนักขัตฤกษ์

รูปแบบในการแสดงเหมือนกับรูปแบบแรก ต่างกันที่รำเหยยในงานนักขัตฤกษ์ จะเล่นประกอบการละเล่นอื่นๆ เช่น ลูกข่งรำ ลูกข่งซี้ซ้า แม้กระทั่งเหยยเดี่ยวก็ใช้เพลงเหยยประกอบ³⁸ ส่วนสถานที่ใช้ลานวัดเป็นจุดศูนย์รวมของการละเล่นต่างๆ รำเหยยจะแทรกอยู่ใน

³⁷ สิริอาภา ขำเลิศ, **เพลงพื้นเมืองของพนมทวน**, ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, (กาญจนบุรี : วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, 2527), หน้า 1.

³⁸ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, **เพลงเหยย จังหวัดกาญจนบุรี**, (งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว 2527), หน้า 1.

การละเล่นดังกล่าว ซึ่งมีกติกา คือ เมื่อชาวบ้านแบ่งฝั่งกันเล่นการละเล่น เมื่อฝ่ายใดแพ้จะต้องทำการร้องรำเหย่ย เสมือนเป็นการทำโทษผู้แพ้ ส่วนรำเหย่ยที่เล่นกัน เดิมรูปแบบ นิยมเล่นตอนเย็นต่อจากการละเล่นพื้นบ้านต่างๆที่กล่าวข้างต้น

จากบทสัมภาษณ์นายชู คุณพันธ์ ศิลปินพื้นบ้านภาคกลาง ปี พ.ศ. 2525 กล่าวถึงการละเล่นรำเหย่ยในสมัยก่อนไว้ว่า³⁹

“ก่อนที่จะมีการเริ่มเล่นการละเล่นพื้นบ้าน ขึ้นอยู่ที่ความพร้อมใจทั้งหนุ่มและสาว หนุ่มจะไปหาสาวหนุ่มจะเตรียมกลอง แคน ถ้าเขามีงานหรือมีเทศกาล ชายก็จะตั้งวงที่มีอยู่ (ในเทศกาล) เช่น งานทอดกฐิน สาวก็จะอยู่กับกลุ่มพี่น้องเขา พ่อแม่เขาไปงาน ผู้ชายก็จะรวมพวกไป มีกลองมีแคนไปเริ่มเล่นชายก็ชวนหญิงเล่นเขาก็จะเล่นกับเรา ถ้าเลิกจากการทำงานหรือเสร็จจากภาระหน้าที่การงานก็ไปชวนหญิงเล่นหรือมีงานตรุษสงกรานต์หรือมีงานก็ชวนเขาเล่น ผู้หญิงไม่ใช่มาหาผู้ชาย ผู้หญิงสมัยก่อนถ้าจะไปไหนมาไหนต้องมีผู้ใหญ่คุมไปไม่ใช่ไปได้แต่ลำพัง เช่น ไปเที่ยวงานกฐินหรืองานอื่นๆ หญิงถ้าจะเที่ยวงานพ่อแม่เขาจะต้องถามว่าไปกับใคร แล้วหญิงต้องบอกว่าไปกับคนนั้น น้ำคนนั้น ลูกคนนั้น ป้าคนนั้น เขาถึงจะให้ไปตามลำพัง แล้วพ่อแม่เขาก็จะมาดูด้วย เหมือนกับพ่อแม่เขามาคุมลูกสาวเขานั้นแหละ คือ สมัยก่อนเวลากลางคืนก็จะมีการก่อกองไฟเล่น ก่อไฟไม้รวก (ไม้ไผ่) เขาคอยดูแลเผื่อจะมีเรื่องมีราวอะไร การเล่นเหมือนกับว่าคู่ใครคู่มัน แต่ก่อนไม่มีพ่อเพลงแม่เพลง ร้องกันได้ทุกคน รักสนุกก็ลงมาเล่นกัน เพลงรำเหย่ยไม่ได้จำกัดคนเล่น ใครจะเล่นก็ได้ ไม่เล่นก็ได้ การร้องจะร้องกันเป็นคู่ๆ เช่น ชายชอบหญิงเราก็คุยในเพลงเอาความรู้สึกมาใส่ในบทเพลง แล้วก็ร้องโต้ตอบกัน

³⁹ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, **เชิดชูเกียรติศิลปินแผ่นดินกาญจน์ นายชู คุณพันธ์ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์**. (กาญจนบุรี : สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี, 2535) หน้า 42.

เป็นคู่ๆ แล้วแต่ใครจะร้องอย่างไร พูดอย่างไร เวลาเล่น
ถ้าผู้ชายไปถูกเนื้อต้องตัวผู้หญิงจะขึ้นอยู่ที่เจตนา แต่ชายจะเข้า
ใกล้หญิงจนเกินไปไม่ได้”

2.5.2 ช่วงที่ 2 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง

จำเหยยได้หยุดเล่นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตามคำบอกเล่าของนายชู คุณพันธ์⁴⁰ ผู้วิจัย
สันนิษฐานว่า หยุดเล่นในสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อปี
พ.ศ. 2485 มีดำริให้เลิกละครชาตรี ลิเก หุ่นกระบอกและกลองยาว โดยให้เหตุผลว่า
“การแสดงละครเหล่านั้นเป็นเรื่องเสื่อมเสียเกียรติยศของชาติ เสียวัฒนธรรมและบางอย่างไม่ใช่
ของไทยมาแต่เดิม ทางด้านดนตรีให้เลิกซอคู่และซอด้วง เพราะเห็นว่าเสียงเข้ากับหลักสากลไม่ได้
ให้กองภาพยนตร์ทหารอากาศสร้างระนาดให้มี 7 เสียงตามมาตรฐานสากล ส่วนเพลงไทยเดิม
มีการปรับปรุงใหม่ตามหลักสากล บรรเลงโดยใช้โน้ตเพลงและนักดนตรีทุกคนต้องนั่งบนม้าเวลา
บรรเลง”⁴¹ ในสมัยนั้นการแสดงมหรสพต่างๆ ได้หยุดเล่นลง รวมถึงการเล่นพื้นบ้านจำเหยย
เพราะมีกลองยาวเป็นดนตรีประกอบการละเล่น ซึ่งกลองยาวเป็นการละเล่นที่มีการประกาศ
ยกเลิกไม่ให้มีการแสดง

วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2485 มีการออกพระราชกฤษฎีกาควบคุมการแสดง
”ชื่อพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดง 2485 ” โดยกำหนดให้
กรมศิลปากรควบคุมดูแล นอกจากนี้รัฐบาลในสมัยนั้นยังควบคุมการละเล่นพื้นบ้านอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2486 กรมศิลปากรได้กำหนดระเบียบการละเล่นพื้นเมืองขึ้น การละเล่น
พื้นเมืองที่อนุญาตให้เล่น ได้แก่ กุลาตีไม้ งูกินหาง ดุยฉาย ชวงชัยรำ ชักชา ซอเมือง
เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงปรบไก่ ฟ้อนเชิง แม่ศรี หมอแคน
หมอลำ โหม่งครุ่ม ระเบ็ง รองเง็ง รำโคม การละเล่นอื่นนอกจากนี้ต้องขออนุญาตเสียก่อน และ
การจัดการแสดงการละเล่นพื้นเมืองนั้นจะต้องอยู่ในเกณฑ์ ดังนี้

⁴⁰ สุมาลย์ เรืองเดช, จำเหยย, *เอกลักษณ์ของชาวพนมทวน*, วารสารวัฒนธรรมไทย.
ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 กันยายน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยามอนเซ็นท์ จำกัด.2526), หน้า 29.

⁴¹ นวลรวี จันทร์ลุน, *พัฒนาการและนาฏยลักษณ์ของรำโทน จังหวัดนครราชสีมา*,
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 46.

- ก. เป็นการเล่นพื้นเมืองตามฤดูกาลหรือตามประเพณี
- ข. สถานที่แสดงต้องเป็นที่เหมาะสมพอควร ห้ามมิให้แสดงตามถนนหนทาง เว้นแต่จะจัดบนยานพาหนะตามความเหมาะสม
- ค. การแสดงต้องเป็นไปอย่างอารยชน ไม่แสดงโดยอาการวิตถารผิดปกติวิสัย หรือ ลามกอนาจาร หรือ นำหวาดเสียว
- ง. ถ้อยคำที่ใช้ในการแสดงต้องสุภาพ ไม่หยาบโลน หรือ เสื่อมเสียศีลธรรม และวัฒนธรรม
- จ. การแต่งกายต้องให้ถูกต้องตามรัฐนิยมโดยเหมาะสมกับสภาพแห่งท้องถิ่น
- ฉ. เครื่องบรรเลงต้องมีลักษณะสุภาพเป็นอารยะ⁴²

ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม การละเล่นพื้นบ้านต่างๆหยุดชะงักลง เพราะมีเพียงบางการละเล่นเท่านั้นที่รัฐบาลอนุญาตให้เล่น การละเล่นพื้นบ้านจำเลยไม่ได้อยู่ในกำหนดระเบียบการละเล่นพื้นเมืองที่อนุญาตให้เล่น จึงได้หยุดเล่นไป

ต่อมาชาวบ้านได้นำการละเล่นพื้นบ้านจำเลยกลับมาเล่นอีกครั้งโดยมีการเพิ่มและพัฒนารูปแบบการละเล่นให้สนุกสนานยิ่งขึ้น ในขณะที่ร้องรำได้ตอบกันฝ่ายชายจะนำผ้าขาวม้าที่ใช้ผูกเอวมาคล้องคอฝ่ายหญิงที่ตนอยากเกี่ยวพาราสีด้วย การละเล่นจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “เพลงพาดผ้าหรือรำพาดผ้า”⁴³ นิยมเล่นตามเทศกาล งานนักขัตฤกษ์เช่นเดียวกับโบราณ แต่มีการพัฒนารูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของยุคสมัย กล่าวคือ องค์ประกอบและรูปแบบการแสดงมีพัฒนาการ ดังต่อไปนี้

รูปแบบการแสดงมีลำดับขั้นตอนการแสดงที่ชัดเจนขึ้น โดยเริ่มด้วยการร้องเกริ่นชักชวนฝ่ายหญิงออกมาเล่นเพลงด้วยคำร้องสั้นๆว่า

ชาย	จะเล่นกับฉันอย่านิ่งให้นานเลยเหยย
	จะเล่นจะหัวอย่ามัวถือตัวเลยเหยย
	จะเล่นกับข้าอย่ามัวอยู่ช้าเลยเหยย
	จะรำจะร่อนอย่าให้อ่อนนอนเลยเหยย

⁴² เรื่องเดียวกัน

⁴³ สัมภาษณ์ ประยงค์ แก้วประดิษฐ์,พ่อเพลง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 6 ธันวาคม 2553.

เมื่อฝ่ายหญิงเริ่มร้องออกมากลางวงฟอเพลงก็จะเริ่มร้องบทไหว้ครู ต่อจากนั้นก็จะเป็น การซักถามเกี่ยวกับประวัติของการเล่นเพลง โดยแม่เพลงจะเป็นผู้ถามว่าเพลงเหยยนี้เกิดขึ้นที่ไหน เป็นประเพณีของใคร ฝ่ายชายก็จะตอบว่า “เป็นประเพณีของไทย มีเล่นในจังหวัดกาญจนบุรี ต่อไปฝ่ายชายจะว่าเพลงชมนาง ต่อด้วยบทผูกรักซึ่งเป็นการเกี่ยวพาราตี มีการโต้คารมกันด้วย ถ้อยคำที่คมคาย ฉับไว จบลงด้วยบทรักษาพานี่และบทลา⁴⁴

ท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ คือ การย่ำเท้า โดยเท้าซ้ายอยู่ข้างหน้าและตามด้วย เท้าขวา ย่ำซ้ายขวาไปเรื่อยๆและเคลื่อนไหวไปในลักษณะนี้จนจบเพลง กระบวนท่ารำรำตามธรรมชาติ แบบวิถีชาวบ้านไม่มีกำหนดตายตัว แต่อำเภอพนมทวนและอำเภอนางรองกำหนดวันไว้เช่นเดิม ส่วนการคล้องผ้า (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 17 : หน้า 208) เมื่อฟอเพลงเริ่มขึ้นเพลง ฝ่ายหญิงคนแรกจะออกมาคล้องผ้าให้ฝ่ายชายที่เป็นคู่ของตน แล้วทั้งคู่จะออกไปรำกลางวง ตามจังหวะเพลง ฟอเพลงแม่เพลงจะร้องเพลงแก้กันไป เมื่อเหนื่อยแล้วฝ่ายชายจะรำไปส่งฝ่าย หญิงยังที่เดิม คู่ต่อไปจึงออกมารำจนครบหมดทุกคู่ คนที่ไม่ได้รำจะยืนตบมือตามจังหวะเพลง และร้องรับเป็นลูกคู่

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่น คือ วงกลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง เป็นต้นซึ่งอาจมีแคนเข้ามาประกอบเพิ่มเติม

การแต่งกายนิยมแต่งแบบไทยเดิม คือ นุ่งโจงกระเบนสีสดทั้งหญิงชาย ฝ่ายชายสวม เสื้อคอกลม (คอพวงมาลัย) ตัดด้วยผ้าพื้นหรือผ้าดอกเด่น ฝ่ายหญิงใส่เสื้อผ้าลูกไม้ระบาย หรือ เสื้อไทยพระราชานิยมแขนกระบอก

อุปกรณ์การแสดง ได้แก่ ผ้า โดยเปลี่ยนจากการใช้ผ้าขาวม้าเป็นผ้ายาวสีสด ใช้คล้องคอ 1 ผืน

2.5.3 ช่วงที่ 3 การฟื้นฟูรำเหยยในจังหวัดกาญจนบุรี

คำว่า “รำเหยย” หรือ “เพลงเหยย” ใช้เรียกกันในระยะหลัง คือ ในยุคของการฟื้นฟู วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำการมาในช่วงเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา เมื่อเทียบกับ ปีพุทธศักราชที่ นายชู คุณพันธ์ ฟอเพลงเหยยจากอำเภอนางรอง ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ในงานเชิดชูเกียรติศิลปินพื้นบ้าน เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2525 ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และศูนย์สังคีตศิลป์

⁴⁴ สุมาลย์ เรืองเดช, รำเหยย, เอกลักษณ์ของชาวพนมทวน, วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 กันยายน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยามออนเซ็ท จำกัด.2526), หน้า 29.

ธนาคารกรุงเทพ สันนิษฐานว่า “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” ใช้เรียกราว พ.ศ. 2500 ซึ่งย้อนกลับไป 20 กว่าปีที่แล้ว คำว่า “เหย่ย” มาจากลักษณะคำกลอน คำลงท้ายของวรรคหลังจะต้องลงท้ายด้วยคำว่า “เอ่ย” ซึ่งชาวกาญจนบุรีมีเสียงพูดเหนือที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนจังหวัดอื่น เมื่อร้องเพลงจึงเพี้ยนแปร่งเป็นคำว่า “เหย่ย” และทำให้เรียกติดปากกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งเขียน “เหย่ย” หรือ “เหย่ย” ก็ได้

ลักษณะของคำกลอนของเพลงเหย่ยมีเพียง 2 วรรค วรรคหน้ามี 4-5 คำ วรรคหลังมี 5-7 คำ มีสัมผัสสลับกัน คำลงท้ายจะลงด้วย “เอ่ย” ทุกคำ คำกลอนมีความสั้นกะทัดรัดและมีใจความที่รวบรัด ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการใช้คำแต่ละบทกำหนดให้เพียง 2 วรรคเท่านั้น เช่น ในบทชมนาง เป็นการชมผู้หญิงอย่างสั้นๆ

ยกตัวอย่าง

ชาย	ชมคนที่หนึ่ง	เอวยังคลิ้งไว้เหย่ย
	คนหนึ่งเป็นรอง	สู้คนสองไม่ได้เหย่ย
	คนสองว่างาม	สู้คนสามไม่ได้เหย่ย
	คนสามสวยดี	สู้คนที่สี่ไม่ได้เหย่ย
	คนที่สี่งามสง่า	ยังสู้คนที่ห้าไม่ได้เหย่ย
	คนหกงามเด็ด	ยังสู้คนเจ็ดไม่ได้เหย่ย
	คนแปดน้องสาว	สู้คนที่เก้าไม่ได้เหย่ย
	คนเก้ามีแฟนจับ	สู้คนที่สิบไม่ได้เหย่ย

ลักษณะเด่นของการร้องเพลงเหย่ยอยู่ที่ใจความการโต้ตอบเพลงกันอย่างคมคายที่ฝ่ายหญิงต่อว่าฝ่ายชายต่างๆ นานา ส่วนฝ่ายชายจะแก้ตัวและพยายามออกอ้อนหญิงสาวให้เห็นใจและยอมรับรัก ต่อปากต่อคำกันจนกระทั่งฝ่ายหญิงใจอ่อนยอมมอบผ้าตามไปเป็นการสะท้อนประเพณีการลักหาพานี้แล้วกลับมาขอขมาลาโทษผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงในภายหลัง ซึ่งสมัยก่อนปรากฏในสังคมท้องถิ่น

ในการละเล่นและการร้องเพลงนั้นผู้ร้องและผู้รำต่างทำหน้าที่ของแต่ละคน กล่าวคือผู้รำไม่ต้องร้อง ส่วนผู้ร้องไม่ต้องรำ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่ไม่เหมือนการเล่นเพลงปฏิพากย์ชนิดอื่น ที่ผู้รำจะต้องร้องบทของตนเอง⁴⁵

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน

พ.ศ. 2504 คณะสำรวจไทยเดนมาร์ก ได้ดำเนินการขุดสำรวจเกี่ยวกับเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรีอย่างกว้างขวาง มีการขุดสำรวจที่หมู่บ้านบ้านเก่า ถ้าพระ ทองผาภูมิ แก่งละว้าและที่อื่นอีกหลายแห่ง ระหว่างที่พำนักอยู่ที่หมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลบ้านเก่า อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี นายชิน อยู่ดี ภัณฑารักษ์เอก กรมศิลปากร หัวหน้าคณะสำรวจฝ่ายไทย ได้เห็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านบ้านเก่ามาเล่นให้ดู การละเล่นที่ว่านี้ หัวหน้าคณะสำรวจเห็นแล้วสนใจมาก เพราะไม่เคยเห็น การร้องและวิธีการรำเช่นนี้จากที่ไหน การละเล่นที่ว่านี้ ชาวบ้านเรียกว่า “เพลงเหย่ย” หรือ “รำเหย่ย” นายชิน อยู่ดี รายงานมายังกรมศิลปากร โดยสงสัยว่าเพลงเหย่ยจะเป็นการละเล่นพื้นเมืองอันเก่าแก่ของไทย ซึ่งปัจจุบันกำลังจะสูญหายไป คงเหลือผู้เล่นได้อยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี นี้แห่งเดียว

วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2506 จากรายงานของนายชิน อยู่ดี รายงานมายัง กรมศิลปากร นายอนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรจึงได้เดินทางไปดูการเล่นเพลงเหย่ยที่หมู่บ้านบ้านเก่าด้วยตนเอง และเมื่อได้เห็นเพลงเหย่ย จึงสันนิษฐานว่าเป็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งที่กำลังจะสูญหายไปจริง จึงได้สั่งให้ศิลปินกรมศิลปากรเดินทางไปฝึกหัดถ่ายทอดการเล่น เพลงเหย่ยไว้ เพื่อรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญต่อไป เมื่อศิลปินกรมศิลปากรเดินทางไปถึงหมู่บ้านบ้านเก่า นายเทียม ทองพูน ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านบ้านเก่า ได้จัดผู้ที่รำเหย่ยมาแสดงให้ศิลปิน กรมศิลปากรและฝึกหัดถ่ายทอดที่สนามหน้าโรงเรียนประชาบาลบ้านเก่า ผู้ที่รำเหย่ยเป็น พอที่จะร้องรำและถูกต้องนั้น มีอยู่เพียง 16 – 17 คน ทุกคนล้วนแต่มีอายุมากแล้วทั้งสิ้น บางคนอายุถึง 60 – 70 ปี⁴⁶

เพลงเหย่ยเป็นการเล่นที่สนุกสนานมาก ตามประวัติของเพลงเหย่ยนั้นเล่ากันว่า สมัยก่อนพอตั้งวงเล่นกันแล้ว ผู้เล่นต่างสนุกสนานเปลือ่ดเพลินขนาดที่เล่นกันได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน หรือสองวันสองคืนทีเดียว

วิธีเล่นเพลงเหย่ย เริ่มต้นด้วยการประโคมหรือโหมโรงก่อน การโหมโรงมีการให้คล้าย ให้เวลาบวชขนาด นักดนตรีจะตีกลองยาวกระหึ่มไปทั่ว ต่อจากนั้นนักดนตรีตีโหมโรง เป็นเวลานานพอสมควร เพลงกลองที่ตีโหมโรงมีหลายไม้ เท่าที่ชาวบ้านบ้านเก่าตีให้ศิลปิน กรมศิลปากรฟังมี 6 ไม้ และเมื่อศิลปินซักไซ้ไล่เรียงว่ามีไม้อื่นอีกหรือไม่ ชาวบ้านชี้แจงว่า

⁴⁶ ประเสริฐ เทพธรรานนท์.การแสดงผลการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง,หนังสือ อ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษาตอน กระทรวงศึกษาธิการ,2522,หน้า141.

ยังมีอีกมาก ศิลปินลองถามและศึกษาดูแล้วปรากฏว่า ไม่กลองที่เคยเล่นในสมัยก่อนมีทั้งหมดถึง 12 ไม้

การเล่นกลองยาวในตอนต้นเป็นการโหมโรงให้ชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นได้ยินเป็นการเรียกให้มาร่วมสนุกกันเท่านั้น ยังไม่ใช้การเล่นเพลงเหยย การโหมโรงกลองยาวไม่มีการร้องประกอบ แต่อาจมีบางคนออกไปรำบ้าง ผู้ที่ออกไปรำมักจะเป็นฝ่ายชาย ซึ่งจะออกไปรำโดยสะพานกลองยาวออกไปด้วย

เมื่อเล่นกลองยาวโหมโรงพอสมควร จนหนุ่มสาวมาชุมนุมกันคันทนาฟาคังจึงเริ่มเล่นเพลงเหยยกันการเล่นเพลงเหยยหรือรำเหยยนี้ชายหญิงอาจจะออกไปรำคู่กันคล้ายรำวง แต่จะให้สนุกต้องรำพาดผ้า กล่าวคือ จะต้องมีผืนผ้าติดมือไปด้วยจะเป็นผ้าแพรผืนเล็กๆ ขนาดผ้าคลุมศีรษะสุภาพสตรี หรือเป็นผ้าผืนใหญ่แบบสไบเฉียง เมื่อเริ่มเล่นฝ่ายชายเป็นผู้ถือผ้าและรำออกไปก่อน รำออกไปที่แถวฝ่ายหญิง เมื่อไปถึงแถวฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะนำผ้าไปให้หรือนำไปพาดบนบ่าของหญิงที่ตนชื่นชอบ เมื่อได้รับผ้าหรือถูกพาดผ้า ฝ่ายหญิงจะลุกขึ้นรำกลางวงคู่กับฝ่ายชาย และร้องรำเพลงเหยยโต้ตอบกันไปมา โดยฝ่ายหญิงจะรำแยกไปจากคู่ชายของตนตรงไปที่แถวฝ่ายชาย เมื่อไปถึงจึงนำผ้าไปพาดให้กับฝ่ายชายคนใหม่ที่ตนพอใจเพื่อให้ออกไปรำคู่กับตน ฝ่ายชายที่ถูกพาดผ้าจะออกไปรำคู่กับฝ่ายหญิง ส่วนฝ่ายชายคนเดิมที่พาดผ้าให้ฝ่ายหญิงตนแรกต้องรำแยกกลับไปแถวของตน การเปลี่ยนคู่จะกระทำอย่างข้างต้น เรื่อยไปหนึ่งการเล่นดังกล่าวนี้อาจออกมารำที่ละคู่หรือออกมารำพร้อมกันที่ละหลายคู่ แต่ถ้าออกพร้อมกันหลายคู่ การร้องต้องมีต้นเสียงเพียงคู่เดียว จะร้องเกี่ยวพร้อมกันหลายคู่โดยต่างคนต่างร้องคนละเนื้อไม่ได้ เนื้อร้องเพลงเหยย เริ่มต้นด้วยเพลงพาดผ้า บทเกี่ยว บทสู่ขอ บทรักพานี้จบลงด้วยบทลา

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงเพลงเหยย ได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง

ส่วนท่ารำของเพลงเหยยนั้น ปรากฏว่าไม่มีแบบที่แน่นอน สุดแท้แต่ผู้ใดถนัดที่จะรำแบบใด ข้อสำคัญอยู่ที่การสืบเท้าแบบถัดไป เท้าที่สืบไม่ต้องยกสูง หรือติดไปกับพื้นเลยที่เดียวและเท้าซ้ายต้องนำไปก่อนเสมอ ทั้งนี้ผิดกันกับเดินกำรำเคียว ซึ่งเวลารำเท้าขวาไปก่อนและเวลาสืบเท้ายกเท้าสูง

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2507 เมื่อศิลปินกรมศิลปากรฝึกหัดถ่ายทอดมาแล้วจึงได้นำมาปรับปรุงท่ารำให้สวยงามยิ่งขึ้น แต่เนื้อร้องนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไร และเมื่อปรับปรุงสมบูรณ์ กรมศิลปากรนำรำเหยยออกมาเผยแพร่ เมื่อรัฐบาลได้จัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยถวายสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซียทอดพระเนตร

ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรด้วย

วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2507 “เอสโซ่” ได้นำเสนอ “มรดกของไทย” เรื่อง “เพลงเหย่ย” ทางสถานีโทรทัศน์เป็นการเผยแพร่การแสดงรำเหย่ยทางโทรทัศน์เป็นครั้งแรก ซึ่งรายละเอียดเป็นภาพยนตร์เกี่ยวกับการถ่ายทอดการรำเหย่ยของศิลปินกรมศิลปากรที่จังหวัดกาญจนบุรี⁴⁷

พ.ศ. 2527 หน่วยงานของรัฐและเอกชน จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีบทบาทมากขึ้นในการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติบ้านเมือง “เพลงเหย่ย” เป็นการละเล่นอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับการฟื้นฟูทั้งในลักษณะการค้นคว้า รวบรวมข้อมูล และการเผยแพร่แสดงในงานต่างๆ เช่น งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว หรือในเขตอำเภอพนมทวนที่ได้จัดให้มีการประกวดเพลงเหย่ยในโอกาสงานสงกรานต์ โดยมีผู้เข้าประกวดและสนใจเป็นจำนวนมาก

พ.ศ. 2541 รำเหย่ยได้ถูกบรรจุอยู่ในละครพื้นบ้านเรื่อง “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว”⁴⁸ เป็นละครเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านหนองขาว จากบทประพันธ์ของ พงอนันต์ สรรพานิช เมื่อครั้งเป็นผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง เขต 1 อยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นการส่งเสริม การท่องเที่ยว หมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาวโดยเริ่มแสดงครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2541 แต่แรกเริ่มนั้น “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว” จัดแสดงในวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นงานประจำปีงานหนึ่งของหมู่บ้านหนองขาว โดยใช้พื้นที่ว่างของวัดอินทาราม หรือวัดหนองขาว ที่ปัจจุบันเป็นตลาดนัด เป็นที่จัดแสดงมาก่อน ต่อมา พ.ศ. 2543 จึงมีการจัดสร้างที่แสดงอย่างถาวรเป็นบ้านเรือนไทย 2 ชั้น ชั้นที่ลานหน้าวัดอินทาราม โดยพื้นที่บนระเบียงบ้าน เวที ปูนหน้าบ้าน และสนามหญ้าหน้าเวที เป็นเวทีแสดง รวมทั้งเวทีด้านข้างอีกหนึ่งเวที ขณะที่ผู้ชมถูกจัดให้ปูเสื่อนั่งชมอยู่ตรงลานหน้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁷ ประพีร์ เทพธรรานนท์. การแสดงการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง, หนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2522, หน้า 144.

⁴⁸ สัมภาษณ์ อุดล อำนวย, อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทรา” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี, 2 ธันวาคม 2553.

บ้านที่เป็นสนามหญ้า แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ และซุ้มไม้ไผ่หลายหลังที่ทำเป็นศาลาอาหารสำหรับแขกผู้มาเยือน⁴⁹

พ.ศ. 2545 จำเหยยได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” โดยผู้ริเริ่มคิดหลักสูตร คือ อาจารย์อุบล อำนวย และเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียน ดร.อำนาจ สุนทรธรรม เพื่อดำเนินการจัดตั้งเป็นหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น บรรจุตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้ อนุรักษ์และเผยแพร่ จำเหยย ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่

ข้อมูลดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูจำเหยยในจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนความเป็นมา องค์ประกอบของจำเหยยทั้ง 3 อำเภอ อันได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง อำเภอพนมทวน รวมถึงจำเหยยของกรมศิลปากร ผู้วิจัยได้เรียบเรียงความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านจำเหยย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร ในบทที่ 4 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁹ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ใ้บุญทองบ้านหนองขาว [ออนไลน์], 10 ธันวาคม 2553, แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org>

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษารำเหย่ย : การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ยกรมศิลปากรเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ เปรียบเทียบค้นหาเอกลักษณ์และคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร โดยงานวิจัยฉบับนี้มีวิธีดำเนินงานวิจัย ดังนี้

- 3.1 รูปแบบงานวิจัย
- 3.2 แผนการดำเนินงานวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การตรวจสอบข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบงานวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลักษณะการเขียนเชิงพรรณนาโดยใช้การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นหลัก และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นส่วนประกอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นภาพรวม (Holistic) และเชื่อถือได้ (Reliability)

3.2 แผนการดำเนินงานวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัยฉบับนี้สามารถแบ่งระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย ดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผล นำเสนอผลงานวิจัยเป็นรูปเล่ม โดยมีระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 - เดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 แสดงรายละเอียดตามตารางการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

เริ่มทำวิทยานิพนธ์ เมื่อเดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2553	ปี พ.ศ. 2553											ปี พ.ศ. 2554		
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	
1. เลือกและกำหนดหัวข้อ	↔													
2. ศึกษาเอกสารบทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←	→												
3. ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลภาคสนาม			←	→										
4. เขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ นำส่งอาจารย์ที่ปรึกษาปรับแก้ และนำเสนอสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการ					↔									
5. จัดทำบทที่ 2 และปรับแก้						↔								
6. จัดทำบทที่ 3 และปรับแก้							↔							
7. จัดทำบทที่ 4 และปรับแก้								↔						
8. จัดทำบทที่ 5 และปรับแก้									↔					
9. จัดทำบทที่ 6 และปรับแก้										↔				
10. นำเสนอการสอบวิทยานิพนธ์เล่มสมบูรณ์ ปรับแก้ไขรูปเล่ม และนำเสนอบัณฑิตวิทยาลัย											←	→		

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงแผนการดำเนินงานวิจัย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 การเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัย วารสาร และบทความต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย เพื่อนำไปเป็นข้อมูลประกอบงานวิจัยฉบับนี้

โดยสามารถหาข้อมูลจากสถานที่ ดังนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์วิจัยมานุษยวิทยาสิรินธร
- สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดกาญจนบุรี
- สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี
- ห้องสมุดประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาจากเอกสาร ดังนี้

กัญญารัตน์ เวชศาสตร์.เพลงพื้นบ้านพนมทวนของชุมชนพื้นที่นครปฐม.ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,2530.

ณัฐกานต์ บุญศิริ. การแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง : กรณีศึกษา รำตอง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2548.

ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายชวลิตส์ กันตารัตติ.ปกิณกะเกี่ยวกับนาฏศิลป์และการละเล่นของไทย.จ.ช.,จ.ม. ณ เมรุวัดทองนพคุณ.กรุงเทพมหานคร,2529.

เบญจมาศ แพทอง.ความรู้เรื่องพระราชพิธี ประเพณีและพิธีกรรม.กรุงเทพมหานคร.สำนักพิมพ์สยาม,2550.

ประพีร์ เทพรานนท์.การแสดงการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง.หนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษา.กระทรวงศึกษาธิการ,2522.

พวงผกา คุโรวาท.ศิลปะและวัฒนธรรมไทย.สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พระนครใต้, อมรรการพิมพ์,2539

มณฑล คงแถวทอง.ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี.ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี,2542.

รัตนา มณีสิน.สุนทรียทางนาฏศิลป์ไทย.ภาควิชานาฏศิลป์นราชภัฏ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,2540.

วรวิฑู สุวรรณฤทธิ.ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี.ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี,2529.

วิทยาลัยครูกาญจนบุรี,โครงการ : นิทรรศการศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของกาญจนบุรีและสุพรรณบุรี.ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ,2521.

ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี.ข้อมูลชื่อบ้านนามเมือง อำเภอพนมทวน.โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดกาญจนบุรี,2541.

ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี.เพลงเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี.งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว, 2527

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.เชิดชูเกียรติศิลปินแผ่นดินกาญจน์ นายชู คุณพันธ์ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์,2538.

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยทวารวดี,การศึกษาเรื่อง โบราณคดี ประวัติศาสตร์
วัฒนธรรมพื้นบ้านและบุคคลสำคัญ เมืองกาญจนบุรี.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี,2529.

สุจิตต์ วงศ์เทศ.ร้องรำทำเพลง ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม.กรุงเทพมหานคร.บริษัท
พิชฌเนศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด,2542

สุนัน ชาวบางงาม.เพลงพื้นบ้านสุพรรณบุรี.รายงาน.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
,2547.

สุมามาลย์ เรื่องเดช.เพลงพื้นเมืองจากพนมทวน.เอกสารการนิเทศศึกษา ฉบับที่ 171
หน่วยศึกษานิเทศ กรมฝึกหัดครู จังหวัดกาญจนบุรี.ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ,2518.

สุมามาลย์ เรื่องเดช.รำเหย่ย,เอกลักษณ์ของชาวพนมทวน.วารสารวัฒนธรรมไทย.ปีที่
12 ฉบับที่ 9 กันยายน.บริษัท สยามออนไลน์ จำกัด.2526.

หน่วยศึกษานิเทศก์ จังหวัดกาญจนบุรี.รวมเรื่องเมืองกาญจน์.มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี,2520.

อมรา กล้าเจริญ.สุนทรียนาฏศิลป์ไทย.ภาควิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา.สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,2531.

อุบล อำนวนย.เอกสารเผยแพร่กิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มสนใจรำเหย่ย.โรงเรียน
วัดอินทาราม "โกวิทอินทราทร".สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี 1 อำเภอท่าม่วง จังหวัด
กาญจนบุรี.

3.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีสุนาฏศิลป์ กรมศิลปากร การ
เก็บข้อมูลภาคสนามแบ่งเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เก็บข้อมูลภาคสนามใน 3 อำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่
อำเภอพนมทวน อำเภอท่าม่วง และอำเภอเมือง ปัจจุบันทั้ง 3 อำเภอ ยังคงมีข้อมูลของ
การเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย

ช่วงที่ 2 เก็บข้อมูลภาคสนาม 2 แห่ง ได้แก่ สำนักงานสังคีต กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรมและวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3.3.2.1 สังเกตการณ์

เมื่อทราบวัน เวลา และสถานที่ในการแสดงรำเหย่ยของจังหวัดกาญจนบุรีและสำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงสังเกตการณ์และติดตามชมการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยและทำการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวเพื่อเป็นฐานข้อมูล เมื่อมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการแสดงผู้วิจัยจึงซักถามผู้รู้ทันที เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการแสดง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาท่ารำจากผู้ถ่ายทอดท่ารำ
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยศึกษาท่ารำ องค์ประกอบของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย รูปแบบของการแสดงในโอกาสต่างๆ ดังนี้

- การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี งานเลี้ยง บริษัทสยามคราป วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2553
- การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” สาธิตการละเล่นเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553
- การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี สาธิตการละเล่นเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น 19 ธันวาคม พ.ศ. 2553
- รำเหย่ย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม สาธิตกระบวนท่ารำ โดย อาจารย์ เรณู จินเจริญ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังศึกษาจากรูปภาพ และวีดิทัศน์การบันทึกเทปพบพื่อเพลง แม่เพลงทั่วภาคกลาง โดย อเนก นาวิกมูล,วีดิทัศน์นาฏศิลป์ไทย รำเหย่ย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10,บริษัท ศรีเอทมีเดียสตูดิโอ จำกัด

3.3.2.2 การสัมภาษณ์

วิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัวเพื่อให้ผู้ที่ให้ข้อมูลเข้าใจถึงความเป็นมาวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จากนั้นจึงถามข้อมูลทั่วไปและเข้าประเด็นคำถาม โดยคำถามผู้วิจัยใช้คำถามลักษณะปลายเปิด เมื่อมีประเด็นที่สำคัญจึงถามเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวแบบเจาะลึก เมื่อผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจในคำถาม ผู้วิจัยต้องยกตัวอย่างเพื่อเป็นการอธิบายคำถามให้เข้าใจยิ่งขึ้น

บุคคลที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ อาทิ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อาวุโส นักแสดง นักดนตรี และผู้ชม รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ย กรมศิลปากร โดยมีรายนาม ดังนี้

1. นางพะยอม เงินงาม อายุ 75 ปี ข้าราชการบำนาญ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

2. นางเพ็ญ ประสมทรัพย์ อายุ 81 ปี ผู้อาวุโส ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

3. นางสุนันท์ เตชะบุตร อายุ 71 ปี ผู้อาวุโส ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

4. นายสมหมาย รัตนา อายุ 60 ปี ผู้อาวุโส ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านการประกอบธุรกิจ องค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย โดยเฉพาะด้านดนตรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

5. นางอุบล อำนวย อายุ 59 ปี อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ องค์ประกอบ กระบวนท่ารำ ศิลปินพื้นบ้าน รวมถึงหลักสูตรท้องถิ่นการละเล่นพื้นบ้าน รำเหย่ยของโรงเรียน วัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

6. ดร.อำนาจ สุนทรธรรม อายุ 52 ปี ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติความเป็นมาของการทำหลักสูตรท้องถิ่นการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยของโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

7. นายสุทัน อรุณทอง อายุ 65 ปี อดีตผู้อำนวยการสำนักงานพื้นที่กาญจนบุรีเขต 2 ผู้ให้ข้อมูลทางด้านการลงพื้นที่ที่มีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรี

8. นางสาวไอลยริณ จันทร์แย้ม อายุ 50 ปี ข้าราชการ ผู้ให้ข้อมูลทางด้านการลงพื้นที่ที่มีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรี

9. นางอำนวยการ คุณพันธ์ อายุ 77 ปี ผู้อาวุโส ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติความเป็นมา องค์ประกอบและกระบวนการทำรายการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

10. นางบุญช่วย สารวิงษ์ อายุ 74 ปี ผู้อาวุโส ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านโอกาสที่ใช้แสดง เทศกาล รวมถึงกระบวนการทำรายการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

11. นายเสริม ไคลมี อายุ 77 ปี อดีตกำนัน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

12. นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ อายุ 59 ปี ผู้อาวุโส ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านภารกิจตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

13. นายบุญลพ แต่แดงเพชร อายุ 57 ปี ชาวบ้าน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้าน เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

14. นายกันตพงศ์ เพ็งอร่าม อายุ 68 ปี ข้าราชการบำนาญ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านบทร้องและองค์ประกอบแสดงการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

15. นางบุญธรรม สารวิงษ์ อายุ 48 ปี ข้าราชการ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านบทร้องและองค์ประกอบแสดงการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

16. นางวันเฉลิม ยิ้มใหญ่หลวง อายุ 26 ปี ข้าราชการ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ผู้ให้ข้อมูลทางด้านกระบวนการทำรายการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

17. อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ อายุ 85 ปี ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง ผู้ให้ข้อมูลประวัติความเป็นมา รำเหย่ย กรมศิลปากร

18. อาจารย์เรณู จินเจริญ อายุ 73 ปี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลด้านองค์ประกอบและกระบวนการทำรายการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย กรมศิลปากร

19. อาจารย์กรรณิการ์ วีโรทัย อายุ 67 ปี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลทางด้านศิลปินผู้เชี่ยวชาญทางด้านรำเหย่ย กรมศิลปากร

20. อาจารย์เกษม ทองอร่าม อายุ 56 ปี อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลทางด้านองค์ประกอบ กระบวนท่ารำและเครื่องดนตรีประกอบรำเหย่ย กรมศิลปากร

21. อาจารย์กาญจนา ขาวรุ่งเรือง อายุ 56 ปี หัวหน้าฝ่ายพัสดราภรณ์ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลทางด้านเครื่องแต่งกายรำเหย่ย กรมศิลปากร

22. อาจารย์บุญช่วย แสงอนันต์ อายุ 64 ปี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดุริยางคศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลทางด้านเครื่องดนตรีประกอบการแสดงรำเหย่ย กรมศิลปากร

3.3.2.3 คำถามในการสัมภาษณ์

ก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยจะตั้งคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะใช้การตั้งคำถามแบบปลายเปิด ดังนี้

คำถามชุดที่ 1

1. ประวัติความเป็นมารำเหย่ย
2. รำเหย่ยมีองค์ประกอบการแสดงอะไรบ้าง
3. รำเหย่ยใช้แสดงในโอกาสใด
4. กระบวนท่ารำมีชื่อเรียกหรือมีท่าเฉพาะอะไรบ้าง
5. ขั้นตอนในการแสดงเป็นอย่างไร
6. ผู้แสดงเป็นเพศใดบ้าง จำนวน อายุเท่าใด
7. บทร้องมีลักษณะอย่างไร
8. เครื่องดนตรีประกอบการละเล่น
9. องค์กรหรือกลุ่มอนุรักษ์มีลักษณะอย่างไร
10. รำเหย่ยในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต

คำถามชุดที่ 2

1. ประวัติความเป็นมาของรำเหย่ย กรมศิลปากร
2. ศิลปินที่เดินทางไปฝึกหัดรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่ามีท่านใดบ้าง
3. รูปแบบการละเล่นรำเหย่ยตำบลบ้านเก่าและกรมศิลปากรเป็นอย่างไร
4. ขั้นตอนการแสดงรำเหย่ย กรมศิลปากร
5. องค์ประกอบการแสดง รำเหย่ย กรมศิลปากร
6. กระบวนการทำรำเหย่ย กรมศิลปากร
7. เครื่องแต่งกายรำเหย่ย กรมศิลปากร
8. ดนตรีประกอบการแสดงรำเหย่ย กรมศิลปากร
9. โอกาสที่ใช้แสดง

3.3.2.4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์จากผู้รู้และบุคคลในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ องค์ประกอบการแสดง ขั้นตอนการแสดง กระบวนท่ารำ และโอกาสที่ใช้ในการแสดง การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ และ รำเหย่ย กรมศิลปากร ซึ่งการสัมภาษณ์แต่ละบุคคลจะได้ข้อมูล หรือประเด็นต่างๆหรือมีแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำถามที่ได้สัมภาษณ์ไป ผู้วิจัยได้มีการบันทึกการสัมภาษณ์และถอดความของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	นางพะยอม เงินงาม,นางเพิ่ม ประสมทรัพย์, นางสุนันท์ เตชะบุตร
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัธยมนันท์
เรื่อง	ประวัติความเป็นมาประวัติศาสตร์และองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้าน รำเหย่ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่	วันที่ 19 ธันวาคม 2553 เวลา 13.00 – 14.00 น.
สถานที่	บ้านนางพะยอม เงินงาม ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

1. ประวัติความเป็นมารำเหย่ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

รำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า นิยมเล่นเฉพาะท้องถิ่น ในบางหมู่บ้านตำบลบ้านเก่า ไม่แพร่หลายนัก ลักษณะของการละเล่นเป็นการรำเกี่ยวพาราสีกัน นิยมเล่นในเทศกาล ตรุษสงกรานต์ งานมงคลต่างๆ และนิยมเล่นแทรกอยู่ในการละเล่นพื้นบ้านอื่นๆ ได้แก่ ลูกช่วงเหยี่ยวเจียวไก่ เป็นต้น การละเล่นดังกล่าว เรียกว่า “รำพาดผ้า” “รำคล้องผ้า” หรือ “รำเหย่ย” โดยสาเหตุที่เรียกว่า “รำพาดผ้า” หรือ “รำคล้องผ้า” เนื่องจาก เมื่อผู้เล่นร้อง บทเกริ่น บทผูกรัก บทพาหนี่ และบทลา รำพาดผ้าจะเล่นกันในตอนท้ายตั้งแต่บทผูกรักจนถึงบทลา ส่วนสาเหตุที่เรียกว่า “รำเหย่ย” เนื่องจากท่วงทศของคำกลอนลงท้ายด้วยคำว่าเอ่ย ด้วยสำเนียงเหน่อของชาวกาญจนบุรีจึงเพี้ยนจากคำว่า “เอ่ย” เป็น คำว่า “เหย่ย” จึงเรียกการละเล่นชนิดนี้ว่า “รำเหย่ย”

2. องค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ในอดีตใช้การปรบมือ และพัฒนาการเป็นวงกลองยาว เครื่องแต่งกายแต่งตามวิถีชาวบ้าน คือ แต่งตามชีวิตประจำวัน คนสมัยโบราณนุ่งโจงกระเบน ทั้งชายและหญิง ชายสวมเสื้อคอกลมบ้างลายดอกบ้าง ส่วนหญิงสวมเสื้อแขนกระบอกบ้าง คอกระเช้าบ้าง ตามแต่บุคคล รำเหย่ยเป็นการละเล่นที่สนุกสนาน สมัยก่อนเมื่อตั้งวงเล่น ผู้เล่นต่างสนุกสนานเพลิดเพลินสามารถเล่นกันได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน

ขั้นตอนในการแสดงเริ่มจากการประโคมกลองยาวหรือโหมโรงก่อน การโหมโรงมีการให้คล้ายให้บวชนาค กลองยาวตีรับ เมื่อโหมโรงพอสมควร หม่อมสาวออกมาชุมนุมกันอย่างอ่อนหนา ผ่าคัง การเล่นเพลงเหย่ยชาวบ้านชายหญิงออกไปรำเป็นคู่คล้ายรำวง แต่มีการพาดผ้า กล่าวคือ

จะต้องมีผ้าถือติดมือไปโดยผู้ชายเป็นผู้ถือ และรำออกไปก่อน โดยรำไปที่แถวผู้หญิงซึ่งนั่งหรือยืนอยู่ก็ตาม ถ้าชอบใจคนไหนฝ่ายชายจะส่งผ้าให้ผู้หญิงหรือนำผ้าไปพาดบนบ่า เมื่อฝ่ายหญิงได้รับผ้า ฝ่ายหญิงลุกขึ้นรำคู่ฝ่ายชายออกไปกลางวง และพ่อเพลงแม่เพลงร้องเพลงเกี่ยวพาราสีโต้ตอบไปมา เมื่อร้องได้ครู่หนึ่งจึงเปลี่ยนคู่ โดยฝ่ายหญิงรำแยกไปจากคู่ชายของตนตรงไปที่ผู้ชาย เมื่อไปถึงก็นำผ้าไปพาดให้กับผู้ชายคนใหม่ที่ตนพอใจเพื่อให้ออกไปรำคู่ด้วย ส่วนผู้ชายคนเดิมต้องรำแยกกลับไปแถวของตน ปฏิบัติเรื่อยไปจนกระทั่งพ่อเพลงแม่เพลงร้องจบทลา ถือเป็น การจบการเล่น

“ปัจจุบันไม่มีผู้เล่นรำเหย่ยในท้องถิ่นนี้ เพราะเด็กสมัยนี้ไม่สนใจ และคนเก่าคนแก่ที่เล่นได้ ก็เสียชีวิตไปจนหมด ส่วนคนที่เหลือก็แก่มากแล้ว สมัยนี้ก็ไม่เล่นกัน ไม่เหมือนสมัยก่อน” ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงปัญหาของการละเล่นรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่าที่กำลังจะสูญหายไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	นายสมหมาย รัตนา
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัธยมนันท์
เรื่อง	การประกอบธุรกิจและเครื่องดนตรีประกอบการละเล่นรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
วันที่	วันที่ 19 ธันวาคม 2553 เวลา 14.00 – 14.30 น.
สถานที่	บ้านนางพะยอม เงินงาม ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

1. การประกอบธุรกิจการละเล่นรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

รำเหย่ย ในตำบลบ้านเก่า ไม่มีการประกอบธุรกิจแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีบุคลากรแสดง จะแสดงเฉพาะกิจเมื่อมีผู้ติดต่อให้แสดงเท่านั้น ส่วนวงกลองยาวมีการประกอบธุรกิจนักเรียนโรงเรียนบ้านเก่า และรับสอนให้แก่ผู้ที่สนใจ

การประกอบธุรกิจวงกลองยาว โดยคิดอัตราค่าจ้าง ตามโอกาสและสถานที่ มีด้วยกัน 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก งานที่ใช้วงกลองยาวในจังหวัดกาญจนบุรี อัตราค่าจ้าง ตั้งแต่ 3,000 บาทเป็นต้นไป ตามแต่เจ้าของงานต้องการขนาดวงกลองยาวและระยะทาง

ประเภทที่สอง งานที่ใช้วงกลองยาวนอกพื้นที่กาญจนบุรี อัตราค่าจ้าง ไม่แน่นอนตามแต่สถานที่ และขนาดวงกลองยาว

2. เครื่องดนตรีประกอบการละเล่นรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

เครื่องดนตรีในอดีตไม่มี ใช้การปรบมือและอุปกรณ์เคาะจังหวะ ต่อมามีการพัฒนาการเป็นวงกลองยาว สันนิษฐานว่า “กลองยาวเข้ามามีอิทธิพลต่อชาวบ้าน เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ วงกลองยาวประกอบด้วย กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับและโหม่ง

ให้สัมภาษณ์	นางอุบล อำนวย
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัชฌมพันธ์
เรื่อง	ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ กระบวนการทำรำ ศิลปินพื้นบ้าน หลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”
วันที่	วันที่ 15 ธันวาคม 2553 เวลา 9.00 –10.00 น.
สถานที่	โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

1. ประวัติความเป็นมาของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

สันนิษฐานว่า “เกิดขึ้นพร้อมการก่อตั้งหมู่บ้าน คนโบราณยามว่างจากการทำงาน มักจะรวมตัวกันต่อคำกลอนเล่นกันไปมา ซึ่งในอดีตก่อนก่อตั้งตำบลหนองขาว สมัยก่อนเป็นหมู่บ้านดอนกระเดื่องและหมู่บ้านดงรัง หมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้านถูกพม่าตีแตกพ่ายไป สมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พม่าเดินทัพกลับ ชาวบ้านจึงก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ เป็นตำบลหนองขาว ด้วยความเป็นศิลปินของคนหนองขาว เมื่อเสร็จจากศึกสงครามจึงรวมกลุ่มร้องรำทำเพลง และต้องเป็นผู้ที่มีวาหะดีสามารถโต้ตอบกลอนโดยการด้นสด เกิดเป็นการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย” ในอดีตการละเล่นรำเหย่ย เรียกว่า “เพลงดอกแคว้ง” หรือ “เพลงใบไม้เขียว” ซึ่งนำมาจากคำที่มีในบทร้อง ยกตัวอย่าง แม่เขียวใบไม้ มาเล่นกับชายเถิดเถย เป็นต้น คำว่า “รำเหย่ย” ใช้เรียกภายหลัง เมื่อกรมศิลปากรฟื้นฟูการละเล่นรำเหย่ยจากหมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลจรเข้ม่า เป็นแบบฉบับของกรมศิลปากร เมื่อนำออกเผยแพร่ ทางตำบลหนองขาวจึงเรียกการละเล่นชนิดนี้ว่า “รำเหย่ย” เช่นกัน

2. องค์ประกอบของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

รำเหย่ยใช้เล่นหลังจากการทำงานและในงานรื่นเริงต่างๆ เน้นความสนุกสนาน ใช้การปรบมือให้จังหวะและพัฒนาเป็นวงกลองยาว แต่งกายย้อนยุคตามชีวิตประจำวันของคนสมัยก่อน มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น คือ ใช้ผ้าทอประจำหมู่บ้าน เรียกว่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี” นิยมแต่งตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ภายหลังรำเหย่ย บรรจุในงานประจำปี เทศกาลสงกรานต์ ณ วัดอินทาราม เรื่อง “ไ้บุญทองบ้านหนองขาว” ละครซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลหนองขาว

3. กระทบท่ารำ

ลักษณะกระทบท่ารำ ได้แก่ ทำสอดสร้อยมาลา และทำนอนวัน ท่ารำเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง ลักษณะของกระทบท่ารำท่าเชื่อม คือ กระทบท่ารำไม่ตายตัว รำตามแต่ละครบุคคล

4. ศิลปินพื้นบ้าน

การเรียนการสอนของนักเรียนมุ่งเน้น การละเล่นเพลงเหย่ยแบบดั้งเดิมตามแบบฉบับของศิลปินประจำท้องถิ่น ทางโรงเรียนเชิญวิทยากรเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียน ได้แก่ นางหมากบ จำปาทอง นายสนอง บุญรอด นางกลม เอกฉันท์ นายป่า เอกฉันท์ เป็นต้น

5. หลักสูตรท้องถิ่น

รำเหย่ย เปิดการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตั้งอยู่ในตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง ชื่อว่า “กลุ่มสนใจรำเหย่ย” ก่อนการดำเนินการ บรรจุหลักสูตรของโรงเรียน ทางโรงเรียนมีการอนุรักษ์การละเล่นท้องถิ่นรำเหย่ย ซึ่งจัดให้มีชุมนุมอนุรักษ์วัฒนธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	ดร.อำนาจ สุนทรธรรม
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัชฌมพันธ์
เรื่อง	หลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”
วันที่	วันที่ 15 ธันวาคม 2553 เวลา 13.00 –13.30 น.
สถานที่	โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

1. หลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

พ.ศ. 2542 อาจารย์อุบล อำนวย เสนอการทำหลักสูตรท้องถิ่นแก่ ดร.อำนาจ สุนทรธรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2545 ทางโรงเรียนจึงนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ระยะเวลา 70 เป็นงานหลักทางวิชาการที่กระทรวงศึกษาธิการมอบหมายและระยะเวลา 30 เป็นรายละเอียดของทางโรงเรียน โดยแบ่งลักษณะของการเรียนการสอนเป็น 2 รูปแบบ

รูปแบบที่หนึ่ง การเรียนการสอนการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในรายวิชานาฏศิลป์ไทย และดนตรีไทย

รูปแบบที่สอง การเรียนการสอนของ “กลุ่มสนใจรำเหย่ย” ใช้เวลาหลังเลิกเรียนฝึกซ้อมนักเรียน

การเรียนการสอนรำเหย่ย มีตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์และรายละเอียดของกิจกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	นางอำนวยการ คุณพันธ์
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัชฌมพันธ์
เรื่อง	ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบและกระบวนการเล่นพื้นบ้าน รำเหย่ย อำเภอพนมทวน
วันที่	วันที่ 12 มิถุนายน 2553 เวลา 10.00 –10.30 น.
สถานที่	บ้านเลขที่ 115 หมู่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี 71100

- ประวัติความเป็นมาการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
เพลงเหย่ยหรือดอกแคว้งนี้มีมาแต่ก่อนรุ่นพ่อและแม่ พ่อแม่เคยร้องให้ฟัง และสอนให้รำ แม่จะเป็นคนร้องและตบมือให้รำ ร้องว่า “ดอกแคว้งไม่วายเป็นห่วงเลยเหย่ย” ทำนองลงท้ายเหย่ยนี้ เลยได้เรียกกันว่ารำเหย่ย แต่ก่อนนั้นเรียกว่าเพลงดอกแคว้ง นิยมเล่นในเมื่อมีงานบวชพระ หรือแต่งงาน หรือตรุษสงกรานต์
- องค์ประกอบการแสดงการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
รำเหย่ยใช้เล่นกับแคนหรือวงกลองยาว เป็นเพลงเกี่ยวกัน ผู้ชายจะร้องเกี่ยวผู้หญิง ผู้หญิงก็จะร้องแก่ผู้ชาย ผู้ชายร้องวอนขอรักจนกว่าผู้หญิงจะใจอ่อน จนผู้หญิงร้องรับรัก นับว่าเพลงเหย่ยนี้จะมีมาไม่ต่ำกว่าร้อยปี เพราะพ่อแม่ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว นับอายุรวมปัจจุบันก็เป็นร้อยกว่าปี คุณแม่ลูกอื่น จันทร์แย้ม ได้ริเริ่มและอนุรักษ์ไว้ ได้รวบรวมรุ่นใหญ่และรุ่นเล็กให้ได้อนุรักษ์ไว้เป็นอนุสรณ์แก่แก่นี้ไว้โดยไม่ให้สูญหายไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	นายเสริม ไคลมี
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัชฌมพันธ์
เรื่อง	ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการแสดงการละเล่น พื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน
วันที่	วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2554 เวลา 14.00 – 14.30 น.
สถานที่	ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

1. ประวัติความเป็นมาการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

รำเหย่ยตั้งแต่เกิดมาก็เล่นกัน ผู้สูงอายุที่สนใจเคยถามผู้สูงอายุนั้นก่อนก็ไม่มีใครรู้ เช่นเดียวกัน และไม่รู้ว่าเป็นผู้ริเริ่มขึ้น ฤดูกาลและเทศกาลที่เล่นรำเหย่ย จะมีเล่นกันในยามว่างในยามที่หยุดจากการทำไร่ทำนาบ้าง ตูษสงกรานต์ งานบุญต่างๆ เช่น งานทอดกฐิน งานผ้าป่า งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น ชื่อที่เรียก “รำเหย่ย” นั้น มาจากบทเพลงที่ร้อง เพราะบทเพลงที่ร้องนั้นจะลงท้ายว่า “เหย่ย” เช่น เพลงร้องว่า “รักเสียใหญ่ไกลบ้าน ไม่ได้เสียแล้วเหย่ย” ปัจจุบันจึงนิยม เรียกว่า “เพลงรำเหย่ย” แต่ก่อนเรียก “รำกลอง” ถ้าใช้ซอ เรียกว่า “รำซอ” ใช้แคน เรียกว่า “รำแคน” แต่ถ้าไม่มีดนตรีประกอบ เรียก “เพลงดอกแคว้ง” โดยใช้ปรบมือเป็นจังหวะเอง

2. องค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ใช้กลองยาวเป็นเครื่องดนตรี แต่เดิมไม่ใช้กลองยาวมาประกอบ เนื่องจากว่ารำมะนาเสียงจะดังมาก ทำให้กลบเสียงเพลงร้อง จะทำให้แต่ละฝ่ายได้ยินเพลงร้องไม่ชัดเจน จะทำให้ร้องเพลงแก่กันไม่ถูก และการใช้รำมะนานั้น จะทำให้การฟังเสียงกลองยาวชัดเจน แต่ถ้าใช้รำมะนามาประกอบก็จะดีเสียไปอีกแบบหนึ่ง คือ ทำให้เกิดความครึกครื้น อึกheim เร้าใจมากขึ้น เพราะรำมะนาตีเน้นจังหวะกระทุ้ง และสอดเข้ากับจังหวะกลองยาว

การเล่นรำเหย่ยแบ่ง ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดวัย คนเล่นถ้ามีฝ่ายละ 3 – 4 คน ก็เล่นได้ โดยไม่รวมกับคนเล่นดนตรี แต่ละฝ่ายต้องมี พ่อเพลง แม่เพลง ลูกคู่ คนรำ

การร้องเพลง ฝ่ายชายจะร้องก่อน โดยร้องเชิญให้ฝ่ายหญิงเข้ามาเล่นด้วย บางครั้งต้องร้องเชิญอยู่นานกว่าฝ่ายหญิงจะเข้ามา เมื่อฝ่ายหญิงเข้ามาเล่นด้วยแล้ว ฝ่ายชายจะร้องเพลงชมผู้หญิง ต่อจากนั้นก็ร้องเพลงเกี้ยวพาราสี การร้องเพลงทั้งสองฝ่ายก็จะร้องโต้ตอบกัน

ตลอดเวลา การร้องเพลงของคนรุ่นก่อนๆนั้น เขาจะร้องไปตามบทเพลงที่สืบทอดกันมาบ้าง และ
 ดันเป็นกลอนสดบ้างร้องทั้งคืนไม่มีเพลงซ้ำกันเลย

ทำรำเพลงเหยยจะเป็นทำรำที่นิยมวลตามจังหวัดนครี หรือเสียงปรบมือ ขาและเท้า
 ของผู้รำจะอยู่กับที่ หันไปหันมา ย่อเข้าพองาม ส่วนแขนจะยกขึ้นลงไปตามถนัดของคนรำ
 ทั้งมือและแขนจะอ่อน การรำอยู่กับที่ เรียกว่า “นอนวัน” การรำผู้หญิงจะนิยมวลกว่าผู้ชาย

การรำฝ่ายชายจะออกมารำก่อน ครั้งละคนหรือสองคน แล้วฝ่ายหญิงก็จะออกมารำ
 ขณะที่รำ โดยมากฝ่ายชายจะรำก่อนผู้หญิง โดยการรำของคนรุ่นก่อน ฝ่ายหญิงจะรำทนกว่า
 ฝ่ายชาย ผู้หญิงออกมารำคนหนึ่ง ผู้ชายผลัดกันรำสองสามคน แต่เดี๋ยวนี้อันเมื่อผู้หญิงออกจากรำ
 ผู้ชายก็จะออกด้วยและเปลี่ยนคู่ใหม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัชฌมพันธ์
เรื่อง	การก่อตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง การละเล่นพื้นบ้าน จำหน่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี วิถีชีวิตของชาวพนมทวน
วันที่	วันที่ 6 ธันวาคม 2553 เวลา 9.00 – 11.00 น.
สถานที่	บ้านเลขที่ 49 หมู่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

1. การก่อตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เกิดขึ้นมาอย่างช้านานและเกิดความซบเซาจึงหยุดทำการลง ต่อมา ปี พ.ศ. 2546 นายเสริม ไคลมี กำนันตำบลหนองโรงได้ฟื้นฟูสภาวัฒนธรรมขึ้น โดยมีกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และมีสมาชิกทั้งหมด 86 คน ผู้ก่อตั้ง คือ นายเสริม ไคลมี ผู้ประสานงาน คือ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ ทางสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงจึงจัดโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2553 วัดห้วยสะพาน ดำเนินงานโดย

นายเสริม ไคลมี	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
ผ.อ.บุญช่วย อินทรรักษา	รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์	รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
นายสุวรรณีวิชัย เปรมปรีดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง
นายอนุศาสตร์ ทองเหมือน	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง

โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดโครงการดังนี้

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป
2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. เพื่อจัดผู้รู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ช่วยฝึกฝนถ่ายทอดแก่เด็กและเยาวชนตาม

โรงเรียนที่สนใจ

การแสดงที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสาธิตให้นักเรียนแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ รำเหยย เพลงร้อยพรรษา เพลงกล่อมเด็ก เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เดินกำรำเคียว การเล่นโหม่ง เขี้ยวเขี้ยวไก่ ม้าก้านกล้วย ข้าวหลามตัด เป็นต้น ซึ่งปีต่อไปจะจัดหมุนเวียนให้ครบทั้ง 17 หมู่บ้าน ในตำบลหนองโรง โดยจัดช่วงกลางเดือนเมษายนของทุกปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้สัมภาษณ์	อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์
ผู้สัมภาษณ์	นางสาววรรณวิภา มัชฌมพันธ์
เรื่อง	ประวัติความเป็นมา จำเหยย กรรมศิลปากร
วันที่	วันที่ 12 กรกฎาคม 2553 เวลา 13.00 –13.30 น.
สถานที่	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ประวัติความเป็นมา จำเหยย กรรมศิลปากร

พ.ศ. 2506 วันที่ 5 มิถุนายน นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร พร้อมด้วยคณะศิลปินกรมศิลปากรและคณะผู้ติดตาม เดินทางไปที่หมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลจรเข้ม่า อำเภอมะนัง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรับการถ่ายทอดจำเหยยจากชาวบ้าน โดยเดินทางด้วยรถไฟ ศิลปินที่เดินทางไปรับการถ่ายทอด เป็นศิลปินชาย 3 ท่าน หญิง 3 ท่าน ได้แก่

1. ครูฉลาด พุกลานนท์
2. ครูอแสง ภัคดีเทวา
3. ครูเสรี หวังในธรรม
4. ครูศิริวัฒน์ ดิษยนันท์
5. ครูสุนันทา บุณยะเกตุ
6. ครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์

คณะผู้ติดตาม ได้แก่ ครูชลหมู่ ชลานุเคราะห์ เลขาธิการอธิบดีกรมศิลปากร ครูหนุ่ม หวังในธรรม และครูปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี ศิลปินดนตรีไทย ซึ่งไปรับการถ่ายทอดเครื่องดนตรีประกอบการละเล่นจำเหยย องค์ประกอบการแสดงจำเหยย กรรมศิลปากร รับการถ่ายทอดจากพื้นบ้าน ตำบลบ้านเก่า มาทั้งหมด รวมถึงผ้าที่ใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง แต่ปรับปรุงจากเดิมให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น ทำรำจากการไปชมการสาธิตรำเหยย ผู้สาธิตอายุ 60 – 70 ปี ดังนั้นทำรำจึงออกมาเป็นคนอาวุโสรำ ท่านธนิต อยู่โพธิ์ เห็นเข้าจึงบอกให้ศิลปินกรมศิลปากรเลียนแบบทำรำ แต่ให้รำแบบคนสาว เอกลักษณ์ของการแสดงชุดนี้ คือ ความแปลกที่ไม่เหมือนการแสดงชุดอื่นและการย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

3.3.2.5 ฝึกภาคปฏิบัติ

เมื่อมีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ การฝึกปฏิบัติถือเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะจะทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงศิลปะพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น นำมาเป็นฐานข้อมูล ตลอดจนสามารถวิเคราะห์และเปรียบเทียบ หาเอกลักษณ์และคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้าน รำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอด ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ผู้วิจัยได้ศึกษาทำรำรำเหย่ยจากวีดิทัศน์และทำการฝึกปฏิบัติทำรำด้วยตนเอง จากนั้นจึงดำเนินการฝึกปฏิบัติทำรำ

วัน เดือน ปี	การถ่ายทอดทำรำ
10 ตุลาคม 2553	ฝึกปฏิบัติทำรำด้วยตนเอง จากวีดิทัศน์บันทึกทำรำรำเหย่ย กรมศิลปากร
19 ตุลาคม 2553	ฝึกปฏิบัติทำรำด้วยตนเอง จากวีดิทัศน์บันทึกทำรำการละเล่นพื้นบ้าน รำเหย่ย อำเภอพนมทวน
4 ธันวาคม 2553	ฝึกปฏิบัติทำรำ รำเหย่ย จากนางอำนวย คุณพันธ์ ผู้อำนวยการ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
15 ธันวาคม 2553	ฝึกปฏิบัติทำรำ รำเหย่ย จากนางนงอุบล อำนวย อาจารย์โรงเรียน วัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี
19 มกราคม 2554	ฝึกปฏิบัติทำรำรำเหย่ย จากนางพะยอม เงินงาม ผู้อำนวยการตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
7 มกราคม 2554	ฝึกปฏิบัติทำรำรำเหย่ย จากอาจารย์เรณู จินเจริญ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ตารางที่ 2 : การถ่ายทอดทำรำและฝึกปฏิบัติรำเหย่ย

3.3.2.6 การจดบันทึก บันทึกภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหว

ในการหาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการภาคสนาม การจดบันทึก บันทึกภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหวเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำวิจัย นอกจากจะทำให้ข้อมูลไม่คลาดเคลื่อนแล้วยังสามารถกลับมาทบทวนความจำได้ อีกทั้งใช้เป็นหลักฐานทางวิชาการ และสะดวกต่อการเรียบเรียงข้อมูล

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากการภาคสนาม ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดทำการตรวจสอบความถูกต้อง ดังนี้

3.4.1 การศึกษาเปรียบเทียบ นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่ถูกต้อง โดยเลือกข้อมูลที่มีหลักฐานสนับสนุนและใกล้เคียงความจริงมากที่สุด

3.4.2 การศึกษาเพิ่มเติม ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.4.3 ตรวจสอบข้อมูลมากกว่า 1 ครั้ง ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องควรใช้คำถามเดียวกันและถามผู้รู้มากกว่า 1 คน เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและข้อมูลตรงกันมากที่สุด

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม วิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพลักษณะการเขียนเชิงพรรณนา

3.5.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานวิจัย วารสาร และบทความต่างๆที่เกี่ยวข้อง ลำดับความสำคัญพร้อมทั้งจัดเป็นหมวดหมู่

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม คือ นำข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ ฝึกปฏิบัติ จดบันทึก บันทึกภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหว ลำดับความสำคัญพร้อมทั้งจัดเป็นหมวดหมู่

3.5.3 **จัดเรียงข้อมูล** นำข้อมูลที่เป็นหมวดหมู่จากเอกสารและจากการศึกษาภาคสนาม เขียนวิจัยเชิงพรรณนาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

เมื่อผู้วิจัยปฏิบัติตามขั้นตอนข้างต้นจนครบ จากนั้นจึงดำเนินการส่งวิจัยให้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจแก้ไข พร้อมกับนำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไขวิจัยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

รำเหย่ยเป็นการเล่นพื้นบ้านที่ไม่แพร่หลายนัก นิยมเล่นเฉพาะท้องถิ่น มีต้นกำเนิดในจังหวัดกาญจนบุรีการละเล่นชนิดนี้เกือบสูญหายไปหลายครั้ง เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ประชาชนที่นิยมเล่นมีอายุมากขึ้นและไม่มีผู้สืบทอดทำให้การละเล่นรำเหย่ยค่อยๆสูญหายไป จนกระทั่ง นายชิน อยู่ดี ภัณฑารักษ์เอก กรมศิลปากร ได้เดินทางมาพบการละเล่นรำเหย่ย ตำบลจรเข้ม่อก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี จึงเกิดความสนใจ ในที่สุดรำเหย่ยจากการเล่นพื้นบ้านได้ถูกอนุรักษ์ในรูปแบบรำเหย่ยของกรมศิลปากรจนถึงปัจจุบัน

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีที่พบใน 3 อำเภอ ได้แก่

1. ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน
2. ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง
3. ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง

เนื่องจากชุมชนดังกล่าวมีการอนุรักษ์และเผยแพร่การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ซึ่งในบางอำเภอได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดระดับจังหวัด ส่งผลให้เกิดศิลปินพื้นบ้านที่สร้างชื่อเสียงและเกิดรูปแบบ เอกลักษณ์เฉพาะของการแสดงประจำท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม รำเหย่ยการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรีเป็นต้นกำเนิดรำเหย่ย กรมศิลปากร อันนำไปสู่การศึกษาองค์ประกอบของการแสดง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น

1. ประวัติความเป็นมา
2. การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน
3. องค์ประกอบการแสดง

โดยมีรายละเอียดเนื้อหาตามลำดับดังนี้

4.1 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

อำเภอพนมทวน นักโบราณคดีกรมศิลปากรสันนิษฐานว่าเกิดในสมัยยุคโลหะ (Metal Age) เดิมชื่อ อำเภอเหนือ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2428 ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงแบ่งเขตจังหวัดกาญจนบุรี และที่ตั้งจังหวัดใหม่จึงเปลี่ยนเป็นอำเภอบ้านทวนตามชื่อหมู่บ้านที่ตั้งอำเภอ ปี พ.ศ. 2428 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองใหม่และอำเภอบ้านทวนได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอพนมทวน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพ พื้นที่ที่มีภูเขา (พนม แปลว่า ภูเขา) และแม่น้ำไหลทวนไปทางทิศเหนือ¹

ในอดีตการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในอำเภอพนมทวน มีการเล่นที่แพร่หลายในหลายหมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลพนมทวน ตำบลดอนตาเพชร ตำบลทุ่งสมอ และตำบลหนองโรง ซึ่งปัจจุบันมีเพียงตำบลหนองโรงเท่านั้นที่มีการเล่นรำเหย่ยโดยมีบุคคลท้องถิ่นเป็นแกนนำสำคัญสามารถรวมกลุ่มส่งเสริม อนุรักษ์การเล่นท้องถิ่นหลายชนิด อีกทั้งถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้มีความรู้เพื่อไม่ให้เกิดการละเล่นต่างๆสูญหายไปจากท้องถิ่น กลุ่มดังกล่าวชื่อว่า “สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง”

ตำบลหนองโรง เดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ใกล้หมู่บ้านมีหนองน้ำชานานหมู่บ้านทั้งสองแถบ ชาวบ้านได้ปลูกบ้านเป็นโรงนาเพื่อทำไร่ทำนาซึ่งมีอยู่ไม่กี่ครอบครัว ต่อมาเมื่อผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินมากขึ้นจึงเรียกชื่อหมู่บ้านตามลักษณะของหมู่บ้านว่า “หนองโรง” เมื่อมีคนมาอาศัยอยู่มากขึ้นประกอบกับพื้นที่ตอนแรกเป็นที่ลุ่ม เวลาหน้าน้ำ น้ำจะท่วม ชาวบ้านจึงแยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านห้วยสะพาน ห้วยด้วน ห้วยวัง วังรัก หนองกระจันทร์ รางยอม หลุมหินและบ้านดง²

สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เกิดขึ้นมาอย่างชานานและเกิดความชอบเขาจึงหยุดทำการ ต่อมา ปี พ.ศ. 2546 นายเสริม ไคลมี (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 18 : หน้า 210) กำหนดตำบลหนองโรงได้ฟื้นฟูสภาวัฒนธรรมขึ้น มีกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และมีสมาชิกทั้งหมด 86 คน ผู้ก่อตั้ง คือ นายเสริม ไคลมี ผู้ประสานงาน คือ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 11 : หน้า 211)

¹ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพนมทวน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน, **ข้อมูลชื่อบ้านนามเมือง อำเภอพนมทวน**, (กาญจนบุรี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอำเภอพนมทวน 2541), หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

นายเสริม ไคลมี เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในชุมชนบ้านห้วยสะพานและคนในตำบลหนองโรง เนื่องจากท่านเป็นกำนันที่มีผลงานในด้านการปกครองหมู่บ้าน และการแก้ไข ปัญหาความทุกข์ยากของชาวบ้านมาโดยตลอด เมื่อท่านเกษียณอายุราชการท่านก็ยังบากบั่นใน การพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง บทบาทสำคัญในการบริหารส่วนตำบลหนองโรง ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นและด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ปัจจุบันท่านได้มอบกลุ่ม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นและด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ให้แก่ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ เป็นผู้สืบทอด เนื่องจากอายุมาก และ ทั้ง 2 ท่านเคารพนับถือกันแบบญาติมิตร มีอุดมการณ์เดียวกัน คือ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ เป็นบุคคลสำคัญในชุมชนบุคคลหนึ่งซึ่งมีผลงานดีเด่นในด้านอนุรักษ์ป่าชุมชน จนได้รับรางวัล และการยกย่องทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีมอบ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ให้แก่ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์

นอกจากนี้ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ ยังมีความเชี่ยวชาญในด้านศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้าน ทุกชนิด ได้แก่ รำเหย่ย เพลงร่อยพรรษา เพลงคล้องช้าง เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เต็นท์รำเคียว ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นคนเฒ่าคนแก่ที่นิยม เล่นกันในสมัยก่อน โดยทางชุมชนจัดกิจกรรมให้ผู้สนใจเข้าชมวิถีชีวิตของชาวตำบลหนองโรง พร้อมชมการละเล่นประจำท้องถิ่นซึ่งปัจจุบันหาชมได้ยาก มีเพียง 2 – 3 กลุ่มเท่านั้นที่มีการ สืบทอดและเผยแพร่ ทางสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงจึงจัดโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2553 วัดห้วยสะพาน ดำเนินงานโดย

นายเสริม ไคลมี	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
ผ.อ.บุญช่วย อินทรรักษา	รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์	รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
นายสุวรรณวิทย์ เปรมปรีดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง
นายอนุศาสตร์ ทองเหมื่อน	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง

โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดโครงการดังนี้

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป
2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. เพื่อจัดผู้รู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ช่วยฝึกฝนถ่ายทอดแก่เด็กและเยาวชนตามโรงเรียนที่สนใจ

การแสดงที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสาธิตให้แก่นักเรียนแต่ละโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ได้แก่ รำเหยย เพลงร่อยพรรษา เพลงกล่อมเด็ก เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เดินกำรำเคียว การเล่นโหม่ง เขี้ยวเขี้ยวไก่ ม้าก้านกล้วย ข้าวหลามตัด เป็นต้น ซึ่งปีต่อไปจะจัดหมื่นเวียนให้ครบทั้ง 17 หมู่บ้าน ในตำบลหนองโรง โดยจัดช่วงกลางเดือนเมษายนของทุกปี อันส่งผลให้รำเหยยและการแสดงประจำท้องถิ่นเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น

ประวัติความเป็นมาของรำเหยยในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน โดยผู้อาวุโส 2 ท่าน คือ นายเสริม ไคลมี อายุ 77 ปี อดีตกำนันตำบลหนองโรง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงและนางอำนวย (หมาเลย) คุณพันธ์ อายุ 77 ปี ได้รวบรวมประวัติความเป็นมา ด้วยความรักเพลงเหยย กอปรกับมีนักเรียนนักศึกษาเชิญไปเป็นวิทยากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านในหลายโอกาส ท่านจึงจดบันทึกการละเล่นพื้นบ้านที่พบในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน เนื่องจากท่านชราภาพ เกรงว่าประวัติความเป็นมารวมทั้งบทร้องจะสูญหาย เมื่อจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ทั้ง 2 ท่าน จึงมอบให้แก่ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ รำเหยย รวมถึงการละเล่นพื้นบ้านชนิดอื่นๆไม่ให้สูญหาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเอกสารเกี่ยวกับรำเหยยที่เป็นลายลักษณ์อักษรของทั้ง 2 ท่าน บันทึกลงในวิจัยฉบับนี้เพื่อเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติต่อไป

ประวัติและการเล่นรำเหยย³

ตั้งแต่ข้าเกิดมาจนจำความได้ เคยเห็นหนุ่มสาวและผู้สูงอายุเล่น รำเหยยกันอย่างสนุกสนาน เคยได้ถามผู้สูงอายุว่ารำเหยยมีเล่นกันมาตั้งแต่เมื่อไหร่ ได้รับคำตอบว่าตั้งแต่ข้าเกิดมาก็เล่นกันอยู่แล้ว ผู้สูงอายุที่สนใจเคยถามผู้สูงอายุน่อก่อนก็ไม่มีใครรู้เช่นเดียวกัน และไม่รู้ว่ามีใครเป็นผู้ริเริ่มขึ้น เพลงเล่นกันมานานแล้ว

ฤดูกาลและเทศกาลที่เล่นรำเหยย จะมีเล่นกันในยามว่างในยามที่หยุดจากการทำไร่ทำนาบ้าง ตูษสงกรานต์ งานบุญต่างๆ เช่น งานทอดกฐิน งานผ้าป่า งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น

³เสริม ไคลมี,บันทึกประวัติและการเล่นรำเหยย,(กาญจนบุรี : สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี,2553)

ชื่อที่เรียก “รำเหย่ย” นั้น มาจากบทเพลงที่ร้อง เพราะบทเพลงที่ร้องนั้นจะลงท้ายว่า “เหย่ย” เช่น เพลงร้องว่า “รักเสียใหญ่ไกลบ้าน ไม่ได้เสียแล้วเหย่ย” ปัจจุบันจึงนิยมเรียกว่า “เพลงรำเหย่ย”

เมื่อก่อนเรียกการเล่นนี้หลายอย่าง เท่าที่ทราบมา ถ้าใช้กลองยาวเป็นดนตรีเรียกว่า “รำกลอง” ถ้าใช้ซอ เรียกว่า “รำซอ” ใช้แคน เรียกว่า “รำแคน” สรุปได้ว่า ใช้ดนตรีชนิดใดก็จะเรียกตามดนตรีชนิดนั้น แต่ถ้าไม่มีดนตรีประกอบ เรียก “เพลงดอกแคว้ง” โดยใช้ปรบมือเป็นจังหวะเอง ทั้งนี้เพลงที่ร้องดี ทำรำก็ดี ใช้เหมือนกันทั้งหมด ถ้ามี ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง เข้ามา ก็จะเพิ่มความครึกครื้นมากยิ่งขึ้น

การใช้กลองยาวเป็นเครื่องดนตรี แต่เดิมไม่ใช้กลองรำมะนาประกอบ เนื่องจากว่ารำมะนาเสียงจะดังมาก ทำให้กลองเสียงเพลงร้อง จะทำให้แต่ละฝ่ายได้ยินเพลงร้องไม่ชัดเจน จะทำให้ร้องเพลงแก่กันไม่ถูก และการที่ไม่ใช้รำมะนานั้น จะทำให้การฟังเสียงกลองยาวก็ดี ฟังเสียงเพลงก็ดี จะรู้สึกว่ามันวกลมกล่อม ชัดเจนพอดิบพอดี แต่ถ้าใช้รำมะนาประกอบก็จะได้ลีลาไปอีกแบบหนึ่ง คือ ทำให้เกิดความครึกครื้น ฮึกเหิม ร่าเริงมากขึ้น เพราะรำมะนาตีเน้นจังหวะกระทุ้ง และสอดเข้ากับจังหวะกลองยาว

การเล่นรำเหย่ยมีสองอย่าง คือ ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายไม่จำกัดจำนวนผู้เล่น ไม่จำกัดวัย คนเล่นถ้ามีฝ่ายละ 3 – 4 คน ก็เล่นได้ โดยไม่รวมกับคนเล่นดนตรี แต่ละฝ่ายต้องมีพ่อเพลงแม่เพลง ลูกคู่ คนรำ

ทำรำเพลงเหย่ยจะเป็นทำรำที่นิ่มนวลไม่เก้งก้าง ไม่กระโดดกระเด็กรำไปตามจังหวะดนตรี หรือเสียงปรบมือ ขาและเท้าของผู้รำจะอยู่กับที่ หันไปหันมา ย่อเข้าพองาม ส่วนแขนจะยกขึ้นลงไปตามถนัดของคนรำ ทั้งมือและแขนจะอ่อน การรำอยู่กับที่ เรียกว่า “นอนวัน” การรำผู้หญิงจะนิ่มนวลกว่าผู้ชาย แต่ในบางครั้งผู้รำทั้งสองฝ่ายจะสร้างความสนุกสนาน ตลกขบขัน โดยจะรำแบบเก้งก้าง แต่แฝงความนิ่มนวลไว้ในตัว

การรำฝ่ายชายจะออกมารำก่อน ครั้งละคนหรือสองคน แล้วฝ่ายหญิงก็จะออกมารำ ขณะที่รำโดยมากฝ่ายชายจะรำก่อนผู้หญิง โดยการรำของคนรุ่นก่อน ฝ่ายหญิงจะรำทนกว่าฝ่ายชาย ผู้หญิงออกมารำคนหนึ่ง ผู้ชายผลัดกันรำสองสามคน แต่เดี๋ยวนี้เมื่อผู้หญิงออกจากรำผู้ชายก็จะออกด้วยและเปลี่ยนคู่ใหม่

การร้องเพลง ฝ่ายชายจะร้องก่อน โดยร้องเชิญให้ฝ่ายหญิงเข้ามาเล่นด้วย บางครั้งต้องร้องเชิญอยู่นานกว่าฝ่ายหญิงจะเข้ามา เมื่อฝ่ายหญิงเข้ามาเล่นด้วยแล้ว ฝ่ายชายจะร้องเพลงชมผู้หญิงสรรเสริญเยินยอต่าง ๆ นานา ต่อจากนั้นก็ร้องเพลงเกี่ยวพาราตี การร้องเพลงทั้ง

สองฝ่ายก็จะร้องโต้ตอบกันตลอดเวลา การร้องเพลงของคนรุ่นก่อนๆ นั้น เขาจะร้องไปตามบทเพลงที่สืบทอดกันมาบ้าง และดันเป็นกลอนสดบ้าง ทั้งคืนไม่มีเพลงซ้ำกันเลย

การตีกลองยาวและการเต้นกลอง กลองที่ใช้ตีจะมีตั้งแต่ 4 ลูกขึ้นไป สมัยก่อนตามหมู่บ้านต่างๆ จะมีคนที่รักกลองและมีกลองยาวคนละลูกสองลูก เวลาไปเล่นไม่ต้องจ้าง เมื่อเวลาไปตีเพื่อรำเหย่ยจะตั้งเป็นหน้ากระดาน และจะมีผู้รำกลองคนถึงสองคน เต้นถอยหน้าถอยหลัง ซึ่งจะไปเต้นอยู่หน้าแถวกลองห่างออกไป ประมาณ 1 เมตรเศษ แล้วเมื่อเต้นเหนื่อยก็จะถอยออกมา เมื่อนั้นก็มีคนเต้นกลองเข้าไปผลัด ถ้าไม่มีคนผลัดเมื่อคนเต้นกลองกลับมาเห็นก็จะไปเต้นใหม่ การเต้นกลองในวงรำ ทำให้เพิ่มความสนุกสนานมีสีสันมากยิ่งขึ้น

เครื่องจังหวะ ถ้ามีเครื่องจังหวะ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ก็จะตีประกอบ สำหรับฉาบกรับ ที่สร้างความครื้นเครงสนุกสนานมากขึ้น เพราะคนที่เล่นฉาบกรับโดยมากจะเล่นได้เก่ง เพราะตีทางหยอกล้อ โดยเฉพาะคู่รำที่รำสวย หน้าตาดี คนตีฉาบจะไปเต้นตีฉาบหน้าคู่รำ และตีฉาบกรับไปด้วยเป็นการหยอกล้อผู้รำ

สรุปภาพโดยรวมในการเล่นเพลงรำเหย่ย

การเล่นเพลงรำเหย่ยของคนรุ่นก่อนๆ ถ้าไม่มีดนตรีประกอบก็จะใช้การปรบมือเป็นจังหวะเอง แต่ถ้ามีดนตรี เช่น กลองยาว ซอ แคน นักดนตรีจะออกตั้งวงเล่นไปก่อน เพื่อเป็นสัญญาณบอกให้รู้ว่าจะมีการเล่น รำเหย่ยกันแล้ว ในบางครั้งพอเพลง ลูกคู่ คนรำ ฝ่ายชายจะมาพร้อมไปกับพวกดนตรี บางทีพวกพอเพลง ลูกคู่ คนรำ ก็จะมาทีหลัง เมื่อมามากพอสมควรแล้ว ก็จะตั้งวง ถ้ามีกลองยาว พวกกลองยาวจะยืนเรียงแถวหน้ากระดานพอเพลง ลูกคู่ คนรำจะยืนเรียงแถวเดียวกับดนตรี ตั้งวงเป็นพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว พอเพลงจะเริ่มร้องเพลงเชิญให้ฝ่ายหญิง ออกมาเล่นรำด้วย บางครั้งฝ่ายหญิงก็ไม่ออกมาเล่นด้วย เพราะฝ่ายหญิงจะมีญาติผู้ใหญ่คอยควบคุมดูแลอยู่ ถ้าเห็นว่าฝ่ายชายที่มาขอเล่นด้วยเป็นคนไม่ดี อันธพาล ผู้หลักผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง จะไม่อนุญาตให้ออกมาเล่นด้วย ถ้าเห็นว่าฝ่ายชายเป็นคนดี ก็จะนำฝ่ายหญิงเข้ามาร่วมวงรำด้วย เมื่อฝ่ายหญิงออกมาจะยืนเป็นวงเหมือนฝ่ายชาย โดยหันหน้าไปทางฝ่ายชายเมื่อตั้งวงแล้ว ลักษณะวงรำก็เป็นวงกลม ต่อจากนั้นฝ่ายชายก็จะเปลี่ยนเพลงจากเพลงเชิญเปลี่ยนมาเป็นเพลงชมสาว และชายสรรเสริญเยินยอสาวไปต่างๆ นานา ในขณะเดียวกันฝ่ายหญิงก็จะร้องเพลงโต้ตอบ ต่อจากนั้นทั้งสองฝ่ายก็จะร้องเพลงโต้ตอบกันตลอดจนเลิกเล่น เมื่อฝ่ายชายร้องเพลงชมเป็นเวลาพอสมควร ฝ่ายชายเปลี่ยนเพลงเป็นเกี่ยวพาราตี บางทีเล่นกันทั้งคืนฝ่ายหญิงไม่ยอมรับรัก แต่บางทีเล่นกันเกี่ยวกันพักเดียวก็รักกันแล้ว ถ้าฝ่ายหญิงรับรัก โดยมากฝ่ายหญิงจะขอของจากฝ่ายชาย เขาไปเป็นที่ระลึก เช่น ผ้าขาวม้า สร้อยแหวน คือสิ่งของที่มีใน

ขณะนั้น ยิ่งดีความรักก็ยิ่งแน่นแฟ้นขึ้น ตอนค่อนข้างว่างซึ่งเหลือเวลาอีกไม่นานนัก ก็จะต้องจากกันไปแล้ว ก็จะเริ่มเปลี่ยนจากเพลงรักมาเป็นเพลงอาลัย พอหมดเวลา ก็จะร้องเพลงนัดหมายพบกันใหม่ ต่อด้วยเพลงลา

การเล่นของคนรุ่นก่อน เขาสามารถเล่นได้ล่ำลึ่มาก ถ้ารักฝ่ายหญิงก็ขอให้ฝ่ายชายมาสู่ขอกับพ่อแม่ ฝ่ายชายจะเกี้ยงอนถ้าขอมันช้า จะขอพาไปอย่างเดียว แต่โดยมากฝ่ายชายต้องมาขอแต่โดยดี แต่บางครั้งหญิงก็ยอมหนีไปกับชาย การเดินก็ต้องผ่านเขาลำเนาไพร ห้วยหนองคลองบึง จะเดินไปตามทางก็เกรงว่าพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะตามทัน ระหว่างการเดินทางก็ได้รับความลำบาก จึงร้องเพลงชมนกชมไม้เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า หนามทิ่ม ตอตำ ลุยน้ำ ลุยโคลน หลบหลีกจากสัตว์ร้าย เดินทางไปบ้านพ่อแม่ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงก็มอมตัวเป็นลูก แล้วก็มีการจัดงานแต่งงานกัน แต่เล่นแบบนี้ต้องใช้เวลามาก พ่อเพลง แม่เพลงต้องเก่ง โดยมากจะต้องด้นเป็นกลอนสด เดียวนี้คงเล่นไม่ได้

การอนุรักษ์เพลงเหย่ย

การเล่นเพลงรำเหย่ยที่พอรู้บ้างนั้น มีการเล่นเกือบทุกที่ โดยเฉพาะภาคกลาง เช่น จังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี แต่การเล่นอาจจะผิดแผกกันไปบ้าง ปัจจุบันหลายแห่งต้องเลิกกันไป เพราะคนรุ่นใหม่ไม่นิยมเล่นกัน เนื่องจากสิ่งบันเทิงซึ่งเป็นของใหม่ อาจจะสนุกและดีกว่า และสมกับวัยของคนรุ่นใหม่ สมกับยุคสมัย ส่วนคนเก่าๆที่เล่นเป็นก็ล้มหายตายจากไปมากแล้ว ที่เหลือก็อ่อนล้าด้วยความชราภาพ ในตำบลหนองโรง ขณะนี้ยังพบมีการเล่นอยู่บ้างแต่น้อยมาก มีแนวโน้มจะสูญหายไปไม่ช้า ดังนั้นทางผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นผู้นำหมู่บ้านสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง และทางอำเภอพนมทวน จึงได้มีการฟื้นฟูขึ้น โดยจัดให้มีการประกวดการเล่นเพลงรำเหย่ยขึ้น โดยในหมู่บ้านและตำบลต่างๆในอำเภอพนมทวน ส่งคณะรำเหย่ยเข้ามาประกวด ในการประกวดตำบลหนองโรงได้รางวัลชนะเลิศที่ตำบลหนองโรงนี้ได้พยายามฟื้นฟูโดยได้ฝึกคนรุ่นใหม่ให้เล่นเป็น เพื่อรักษาเพลงรำเหย่ยไม่ให้สูญหายไปในเวลาอันไม่สมควร ทั้งนี้โดยการนำของสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงศูนย์กลางอยู่ที่บ้านห้วยสะพาน มีนางลูกอ้น จันทร์แย้ม เป็นประธานด้านอนุรักษ์เพลงรำเหย่ย และมีสมาชิกจากหมู่บ้านบางหมู่บ้านในตำบลเข้ามาร่วมด้วย เมื่อทางราชการก็ดี เอกชนก็ดี การต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองก็ดี หรือมีกิจกรรมอื่นๆก็ดี ประสงค์ที่จะต้องมีเพลงรำเหย่ย ก็ต้องมาเอาเพลงรำเหย่ยของตำบลนี้ไปเล่น แล้วไปบ่อยครั้ง เคยไปเล่นในงานสำคัญๆ เช่น ที่กรมประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร มีการถ่ายทอดเสียงทางวิทยุกระจายเสียง

แห่งประเทศไทย และอีกหลายงานในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควไปเล่นเกือบทุกปี

การเล่นรำเหย่ยในยุคอนุรักษ์

การเล่นรำเหย่ยในยุคนี้ ต้องนำคนรุ่นใหม่มาหัด เล่นแบบรวบรัดใช้เวลาให้น้อยที่สุด เมื่อถึงเวลาเล่น ทุกคนตั้งแต่ เรื่องดนตรี พ่อเพลง แม่เพลง ลูกคู่ ผู้รำ ต้องออกมาพร้อมกัน และเริ่มเล่นทันที และเล่นไปตามที่ฝึกมา

ในเรื่องดนตรีที่มาประกอบการเล่น ใช้กลองยาวที่รับจ้างออกงาน เช่น งานบวช งานแต่งงาน และงานต่างๆ สำหรับกลองยาวของชาวบ้านทั่วไปเดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว การเอากลองยาวที่มีในปัจจุบัน จะต้องทำพิธียกครูและเล่นเพลงถวายครูก่อน จึงจะเล่นเพลงรำเหย่ยได้ แต่ต้องพยายามทำในส่วนนี้ให้สอดคล้องกลมกลืนกับการเล่นรำเหย่ย

สำหรับการตั้งวงและทำรำ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในเรื่องของเพลงได้ปรับปรุงให้น้อยลง เพราะมีเวลาเล่นจำกัด

ประวัติเพลงรำเหย่ยหรือดอกแคว้ง⁴

ความเดิมที่ข้าพเจ้าจำความได้ เพลงเหย่ยหรือดอกแคว้งนี้มีมาแต่ก่อนรุ่นพ่อและแม่ เมื่อยังเด็กอยู่นั้นจำได้ว่า พ่อแม่เคยร้องให้ฟัง และสอนให้รำ แม่จะเป็นคนร้องและตบมือให้รำ ร้องว่า “ดอกแคว้งไม่วายเป็นห่วงเลยเหย่ย” ทำนองลงท้ายเหย่ยนี้ เลยได้เรียกกันว่ารำเหย่ย แต่ก่อนนั้นเรียกว่าเพลงดอกแคว้งใช้นิยมเล่นในเมื่อมีงานบวชพระ หรือแต่งงาน หรือตรุษสงกรานต์ จะใช้เล่นกับแคนหรือวงกลองยาว จะเป็นเพลงเดียวกัน ผู้ชายจะร้องเกี่ยวผู้หญิง ผู้หญิงก็จะร้องแก่ผู้ชายว่าไม่รัก ผู้ชายก็ร้องวอนขอรักจนกว่าผู้หญิงจะใจอ่อน จนผู้หญิงร้องรับรัก สมัยนั้นยังเป็นสาวอยู่ เคยเล่นกันตอนไปทอดผ้าป่ากัน คืนหนึ่งถ้าไม่ยอมรับรักผู้ชายเขา ก็รุ่งขึ้นอีกคืนหนึ่งก็จะเล่นต่อ เรียกว่า “ดองผ้าป่าไว้คืนหนึ่ง” ผู้ชายก็จะร้องเพลงเกี่ยวผู้หญิง จนผู้หญิงยอมรับรัก แล้วถึงถวายผ้าป่าในกลางคืนนั้น เรียกว่าสนุกมากตามประสาหนุ่มสาว แล้วจะมีผู้ใหญ่คอยดูแลการละเล่นอยู่ตลอดทั้งคืน นับว่าเพลงเหย่ยนี้จะมีมาไม่ต่ำกว่าร้อยปี เพราะพ่อแม่ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว นับอายุรวมปัจจุบันก็เป็นร้อยกว่าปีแล้ว จึงเรียกว่ารำเหย่ย และดอกแคว้ง เป็นเพลงเก่าแก่มานาน คงมีมาก่อนรุ่นพ่อรุ่นแม่อย่างแน่นอน จึงได้มีคุณแม่ลูกอัน จันทรเี่ยม ได้ริเริ่มและอนุรักษ์ไว้ ได้รวบรวมรุ่นใหญ่และรุ่นเล็ก ให้ได้อุรักษ์ไว้

⁴ อำนวย คุณพันธ์,บันทึกประวัติเพลงรำเหย่ยหรือดอกแคว้ง,(กาญจนบุรี : 115 หมู่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี,2553)

เป็นอนุสรณ์แก่แก่นี้ไว้โดยไม่ให้สูญหายไป ฉันเองก็มีความภูมิใจอย่างยิ่งที่เคยช่วยฝึกซ้อมให้เด็ก
รุ่นหลังได้รักษาประเพณีไว้ตลอดมา

(ด้วยความรักเพลงจากคุณแม่หมาเลย คุณพันธ์)

รำเหย่ยในอดีตผู้วิจัยอนุมานจากบุคคลในท้องถิ่นว่า “เกิดขึ้นพร้อมกับการประกอบ
อาชีพหลักของชุมชน คือ การทำนา เนื่องจากรำเหย่ยนิยมเล่นหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเพื่อบรรเทา
ความตรากตรำจากการทำงาน” เป็นการละเล่นที่แพร่หลายในอำเภอพนมทวนจนกระทั่ง
เกิดความชบเซาและหยุดเล่นลง นายเสริม ไคลมี อดีตกำนันตำบลหนองโรง ผู้ริเริ่มฟื้นฟู
การละเล่นรำเหย่ยให้เกิดความนิยมอีกครั้ง โดยจัดหาคนเฒ่าคนแก่ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ
รำเหย่ยฝึกหัดให้แก่เยาวชนในท้องถิ่นโดยใช้ลานกว้างบริเวณวัดหรือบริเวณลานอเนกประสงค์ของ
หมู่บ้านเป็นที่ถ่ายทอด นอกจากรำเหย่ยแล้วการละเล่นชนิดอื่นๆที่ปรากฏในชุมชนก็ได้มี
การถ่ายทอดเช่นกัน ได้แก่ เพลงร้อยพรรษา เพลงพวงมาลัย เต็นท์รำเคียว เป็นต้น นายเสริม
ได้นำความสามารถด้านดนตรีไทยมาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านห้วยสะพาน
สามัคคี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความรู้เกี่ยวกับ
การละเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏในท้องถิ่น อีกทั้งสามารถปฏิบัติได้จริงและนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชน
ในโอกาสต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช พิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

รูปแบบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยของตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน มีด้วยกัน 2
รูปแบบ คือ รำเหย่ยแบบดั้งเดิม และรำเหย่ยแบบประยุกต์

1. รำเหย่ยดั้งเดิม แต่เดิม เรียกว่า “เพลงดอกแคว้ง” ซึ่งคำว่า “ดอกแคว้ง” มีอยู่
ในบทร้องที่ใช้การด้นสดของคนสมัยก่อน แต่คำลงท้ายก็ลงท้ายด้วยเหย่ย นิยมเล่นหลังจากการ
ทำนา เล่นในงานบวช งานแต่งงาน งานตรุษสงกรานต์ วิธีการเล่น คือ ผู้เล่นชายหญิงนัดหมาย
เวลา สถานที่ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ชายหญิง มีพ่อเพลงและแม่เพลงฝ่ายละ 1 คน และมีผู้รำ
ฝ่ายละกี่คนก็ได้ไม่จำกัด เอกลักษณะของรำเหย่ยที่ไม่เหมือนเพลงพื้นบ้านชนิดอื่น คือ ผู้ร้องไม่
ต้องรำ ส่วนผู้รำไม่ต้องร้อง พ่อเพลงร้องชวนฝ่ายหญิงมารำ จากนั้นก็ร้องและรำเกี่ยวพาราตี
ส่วนฝ่ายหญิงร้องแกล่และรำปิดป้องฝ่ายชาย ทำรำที่ชื่อเรียกที่เป็นแบบโบราณ คือ ทำนอนวัน
ทำเดิน และทำต้อน ใช้การปรบมือประกอบจังหวะ ภายหลังใช้กลองยาวประกอบการละเล่น

2. รำเหย่ยแบบประยุกต์ เรียกว่า “รำคล้องผ้า” หรือ “รำพาดผ้า” ถือเป็นการละเล่น
อีกประเภทที่มีต้นกำเนิดมาจากรำเหย่ยแบบดั้งเดิม รูปแบบการละเล่นคล้ายคลึงกับรำเหย่ย

แบบดั้งเดิมต่างก็มีอุปกรณ์ คือ ผ้า จากการสัมภาษณ์นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ กล่าวว่า⁵ ผ้ามีที่มาจากผู้ชายขอความรักผู้หญิง โดยใช้ผ้าขาวม้าที่คาดเอวมาคล้องคอฝ่ายหญิง เพื่อแสดงถึงการจับจอง และนำคำว่า “พาดผ้า” หรือ “คล้องผ้า” มาใส่ในบทร้อง สันนิษฐานว่า บทร้องน่าจะเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงมีการคล้องผ้าในภายหลัง ปัจจุบันไม่มีการละเล่นแบบประยุกตนิยมเล่นแบบดั้งเดิมเท่านั้น

4.1.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน

สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่มุ่งเน้นหาผลกำไรในการประกอบอาชีพจากการแสดงใดๆทั้งสิ้น โดยมากผู้สนใจติดต่อทางสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงมีด้วยกัน 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 การติดต่อเพื่อหาวิทยากร ไปบรรยายในสถานศึกษาต่างๆ โดยผู้สนใจทำการแจ้งวัตถุประสงค์ของงานกับนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ ผู้ประสานงาน เพื่อจัดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดังกล่าว ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของผู้สนใจและทำการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่

รูปแบบที่ 2 การติดต่อเพื่อจัดทำการแสดง โดยมากผู้ติดต่ออธิบายรายละเอียดของการแสดง เช่น การละเล่นชนิดใด จำนวนผู้แสดง โอกาสในการแสดง เป็นต้น โดยมากรำเหย่ยเป็นการแสดงที่จังหวัดกาญจนบุรีนิยมหางานแสดงมากที่สุด เนื่องจากรำเหย่ยในปัจจุบันสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อร้องที่แต่งขึ้นใหม่ตามวัตถุประสงค์ของงาน เช่น งานเปิดบริษัทใหม่ งานเกษียณอายุข้าราชการ งานปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการละเล่นที่เป็นการอวยพรให้แก่บุคคลและสถานที่

ในส่วนของการใช้จ่าย เนื่องจากไม่ได้ดำเนินการประกอบอาชีพ ทางสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง จึงตีค่าใช้จ่ายในส่วนของการยานพาหนะเท่านั้น ซึ่งบางครั้งผู้ติดต่อให้ไปแสดงต่างจังหวัด จึงมีความจำเป็นใช้จ่ายด้านยานพาหนะ ส่วนเงินที่ได้รับโดยมากเป็นการทำนุบำรุงองค์กร ซึ่งนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ เป็นผู้จัดการสรองบประมาณ งบประมาณที่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในด้านพัฒนาบุคลากร ซ่อมแซมเครื่องดนตรี ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเป็นการต่อยอด เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่กว้างขวางต่อไป

⁵ สัมภาษณ์ ประยงค์ แก้วประดิษฐ์,ผู้เชี่ยวชาญการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 6 ธันวาคม 2553.

4.1.3 องค์ประกอบการแสดง

4.1.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง

รำเหย่ย เป็นการแสดงที่ใช้ในงานรื่นเริง ไม่นิยมแสดงในงานอวมงคล ในอดีตนิยมเล่นหลังจากทำไร่ทำนาหรือเสร็จจากการทำงาน เพื่อผ่อนคลายยามเหนื่อยล้า นอกจากนี้รำเหย่ย นิยมเล่นในเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ งานกฐิน งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น อีกทั้งนิยมเล่นประกอบการละเล่น เช่น ลูกช่วงรำและลูกช่วงซี่ซ่า กล่าวคือ เมื่อมีการเล่นลูกช่วง ผู้ที่แพ้ต้องถูกบังคับจากผู้ชนะให้รำเหย่ยนิยมเล่นแทรกในการแสดงลูกช่วง

ปัจจุบันโอกาสที่ใช้ในการแสดงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยไม่นิยมเล่นหลังจากการทำงาน เล่นเฉพาะในงานสงกรานต์ ซึ่งทางสภาตำบลหนองโรงจัดเป็นงานประจำปีขึ้นทุกปีตามโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ ทางสภาวัฒนธรรมได้จัดการแสดงให้ทางผู้ที่สนใจตามโอกาสต่างๆ เช่น งานเกษียณอายุข้าราชการ งานเลี้ยง งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมตามสถานศึกษา เป็นต้น

4.1.3.2 สถานที่แสดง

(ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 20 - 22 : หน้า 212 - 213)

สถานที่แสดงในอดีตชาวบ้านตำบลหนองโรงใช้ลานวัด และลานอเนกประสงค์ของหมู่บ้านจัดการแสดงมหรสพต่างๆ รวมถึงการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน นอกจากนี้ชาวบ้านยังใช้ลานหน้าบ้านของบุคคลในหมู่บ้าน เล่นการละเล่นรำเหย่ยหลังจากการทำงาน โดยทำการนัดหมายสถานที่ระหว่างผู้เล่นและเจ้าของพื้นที่

ปัจจุบันทางสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงใช้บ้านของนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ เป็นลานอเนกประสงค์ฝึกซ้อมการแสดงต่างๆรวมทั้งรำเหย่ย ส่วนสถานที่แสดงจริงส่วนใหญ่เป็นเวทีขนาดใหญ่ยกสูง เพื่อให้ผู้ชมเห็นการแสดงได้อย่างชัดเจน

4.1.3.3 บทร้อง

ผู้วิจัยทำการศึกษาบทร้องรำเหย่ยจากเอกสารและการท่องจำของผู้เฒ่าผู้แก่ในอำเภอพนมทวน พบว่ามีบทร้องเก่าแก่ที่นิยมเล่นในสมัยก่อน ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่ต้องการอนุรักษ์จึงจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ เพื่อรวบรวมไว้ให้ชนรุ่นหลัง โดยมีตัวอย่าง ดังนี้

บทเกริ่น

โดย นางอำนาจ (หมาเลย) คุณพันธ์

ชาย	จำได้จำมา	คนสวยอย่าช้าเลยเห่ย
ชาย	ลูกสาวของใคร	จำสวยกระไรจริงเห่ย
ชาย	น้องจำสวย	ให้พี่จำด้วยเถิดเห่ย
ชาย	จำสวยอย่างนี้	ไปอยู่บ้านพี่รักตายเห่ย
ชาย	สวยแท้แม่คุณ	ชาติก่อนทำบุญอะไรเห่ย
ชาย	จำสวยอย่างนี้	มารักกับพี่เถิดเห่ย
ชาย	สวยแท้แน่รัก	พี่นี้หลงรักเสียจริงเห่ย
ชาย	มาพวงมาลัย	มารักกับชายเถิดเห่ย
ชาย	รักแท้แน่จริง	ไม่ทอดทิ้งน้องเห่ย
ชาย	รักแท้แน่ใจ	บอกเล่าไม่อายเลยเห่ย
ชาย	หัวใจตรงดิ่ง	รักแต่น้องหญิงแล้วเห่ย
ชาย	แม่สร้อยมาลี	ให้เห็นใจพี่เถิดเห่ย
ชาย	รักน้องคนเดียว	ผู้หญิงอื่นไม่เหลียวแลเห่ย
ชาย	ชื่นหัวใจ	รับรักพี่ไว้เถิดเห่ย
หญิง	ชื่นหัวใจ	น้องรักไม่ได้แล้วเห่ย
ชาย	แม่คุณทูนหัว	จะได้เล่นตัวเลยเห่ย
หญิง	พ่อคุณทูนหัว	อย่ามาชี้ขี้เลยเห่ย
ชาย	แม่บัวไบบัง	เห็นใจพี่บ้างเถิดเห่ย
หญิง	พ่อบัวไบบัง	คงไม่สมหวังแล้วเห่ย
ชาย	รักแบบสนิท	ให้พี่สมคิดเถิดเห่ย
หญิง	รักแบบสนิท	ไม่สมดังคิดแล้วชายเห่ย
ชาย	พี่มุ่งหมายมา	เพราะรักน้องยาจริงเห่ย
หญิง	พี่มุ่งหมายมา	ให้กลับพาราชายเห่ย
ชาย	แม่ดอกสลิด	รักพี่สักนิดเถิดเห่ย
หญิง	จะมาพูดมาก	น้องไม่รักเลยเห่ย
ชาย	พี่หวังตั้งคอย	รักพี่สักหน่อยเถิดเห่ย

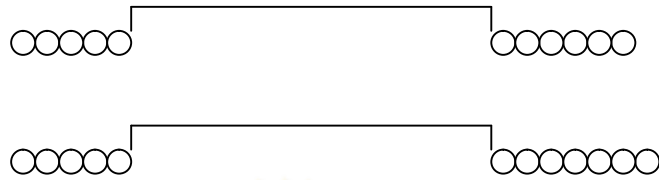
หญิง	พ่อดาวดวงลอย	ชาตินี้จะคอยเฉยเห่ย
ชาย	รักน้องจริงๆ	ได้แล้วไม่ทิ้งไปเห่ย
หญิง	พ่อโพระดก	จะมาโกหกเลยเห่ย
ชาย	โกหกน้องสาว	เข้าเรื่องเข้าราวอะไรเห่ย
หญิง	โกหกน้องเล่น	ไม่กลัวมีเวรหรือไรเห่ย
ชาย	ถ้าพี่มูสา	ขอให้ฟ้าผ่าให้ตายเห่ย
หญิง	ผู้ชายใจคด	ปากพูดสบถรำไปเห่ย
ชาย	ใจพี่ตรงดิ่ง	ยังกับหางสิงลงไฟเห่ย
หญิง	ไม่จริงไม่จัง	ดอกกระบังชายเห่ย
ชาย	รักจริงแท้แน่นอน	ไม่หลอกไม่หลอนเลยเห่ย
หญิง	พูดจানাเบื่อ	น้องนี้ไม่เชื่อเลยเห่ย
ชาย	มารักพี่ชาย	เถิดนะแม่ใจดีเห่ย
หญิง	ให้รักกับพี่	เดี๋ยวเมียพี่ตีน้องตายเห่ย
ชาย	ลูกเมียไม่มี	พี่อยู่เอกิเปลี่ยวกายเห่ย
หญิง	พ่อพวงมาลัย	ไม่เชื่อใจชายเลยเห่ย
ชาย	ถ้าเมียพี่มี	ไม่มาถึงนี้ดอกน้องเห่ย
หญิง	ลูกเมียเต็มดัก	จะให้น้องรักอย่างไรเห่ย
ชาย	ลูกเมียพี่มีจริง	จะมาอนจริงทำไมเห่ย
หญิง	พ่อเตยต้นเตี้ย	กลับไปหาเมียเถิดเห่ย
ชาย	ถ้าลูกเมียพี่มี	ไม่มาถึงนี้ดอกเห่ย
หญิง	จะมอล่อหลอกเล่น	เห็นน้องนี้เป็นอะไรเห่ย
ชาย	ไอ้แม่ยอดหญิง	พี่รักน้องจริงแล้วเห่ย
หญิง	พูดจริงหรือพูดเล่น	น้องนี้ไม่เห็นใจเห่ย
ชาย	พี่รักน้องหญิง	พี่พูดจริงๆนะน้องเห่ย
หญิง	ที่อื่นหมื่นพัน	เขาดีกว่าฉันถมไปเห่ย
ชาย	ที่อื่นหมื่นพัน	ไม่ชอบใจฉันเลยเห่ย
หญิง	ที่อื่นหมื่นกอง	เขาดีกว่าน้องถมไปเห่ย
ชาย	ที่อื่นหมื่นกอง	พี่รักเหมือนน้องเมื่อไหร่เห่ย
หญิง	ที่อื่นหมื่นถม	ให้ไปเลือกชมเถิดเห่ย

ชาย	ที่อื่นหมิ่นถม	พี่ไม่นิยมเลยเหยย
หญิง	ไม่จริงยังปาก	จะมาพูดมากเลยเหยย
ชาย	พี่เที่ยวมามาก	ไม่เคยนึกรักใครเหยย
หญิง	เที่ยวมามากจริง	รักแล้วก็ทิ้งไปเหยย
ชาย	ถ้าได้น้องหญิง	รักแล้วไม่ทิ้งเลยเหยย
หญิง	พ่อเสียผู้หญิง	พูดจากลอกกลิ้งไปเหยย
ชาย	ใช้ว่าเสียผู้หญิง	พี่รักน้องจริงๆแล้วเหยย
หญิง	ก็คำก็รัก	น้องนี้ให้หนักใจเหยย
ชาย	ถ้าน้องรับรัก	น้องคงไม่หนักใจเหยย
หญิง	รักแล้วก็เบื่อ	น้องยังไม่เชื่อเลยเหยย
ชาย	ไอ้แม่งามเหลือ	ขอให้น้องเชื่อใจเหยย
หญิง	ฟังคำพี่วอน	น้องซักจะอ่อนใจเหยย
ชาย	โอ้เคยคนดี	รับรักพี่เอาไว้เหยย
หญิง	รักน้องจริงหนอ	ให้พี่มาขอเถิดเหยย
ชาย	พ่อแม่สั่งมา	รักใครให้พาไปเหยย
หญิง	พ่อแม่สั่งมา	ไม่ให้ห่อผ้าตามชายเหยย
ชาย	ถ้ารักพี่ชาย	ให้พากันไปเถิดเหยย
หญิง	มาขอเถิดพี่	ตามประเพณีไทยเหยย
ชาย	ให้ชื่อน้องนี้	เถ้าแก่พี่มีไรเหยย
หญิง	เถ้าแก่บ้านพี่	จะมาไม่มีหรือไรเหยย
ชาย	พี่หาไม่ได้	มาพากันไปเถิดเหยย
หญิง	รักน้องชวนพา	จะมีชื่อหน้าอะไรเหยย
ชาย	โอ้เคยคนดี	มาไปกับพี่เถิดเหยย
หญิง	ไปกับพี่	ผิดประเพณีนะชายเหยย
ชาย	ฤกษ์งามยามดี	เป็นประเพณีของเราเหยย
หญิง	พี่ลั่นวาจา	จะผิดสัญญาณะชายเหยย
ชาย	พี่ขอสัญญา	ไม่ผิดวาจาเลยเหยย
หญิง	ถ้าได้น้องหญิง	กลัวพี่จะทิ้งน้องไปเหยย
ชาย	ไม่ทิ้งดอกน้อง	พี่ขอรับรองด้วยใจเหยย

หญิง	ใจพี่มันคง	น้องก็ตกลงว่าไปเหยย
ชาย	รักแท้แนใจ	รีบพากันไปเถิดเหยย
หญิง	พ่อจ๋าแม่จ๋า	ลูกน้องขอลาแล้วเหยย
ชาย	มาไปกับพี่	จะมัวรอรีเลยเหยย
หญิง	กระจกคันฉ่อง	คงไม่ได้ส่องอีกแล้วเหยย
ชาย	ไปเถิดน้องยา	จะมัวชักช้าเลยเหยย
หญิง	ลงจากบันได	ให้แสนอาลัยเสียจริงเหยย
ชาย	ลงจากบันได	รีบพากันไปเถิดเหยย
หญิง	เหลียวหลังดูเรือน	ไม่อยากจะเคลื่อนไปเหยย
ชาย	ให้น้องรีบไป	จะห่วงอาลัยเลยเหยย
หญิง	ตัดอกตัดใจ	น้ำตาก็ไหลลงเหยย
ชาย	ตัดอกตัดใจ	จะมัวร้องไห้เลยเหยย
หญิง	แม่ธรณีเจ้าขา	ลูกน้องขอลาแล้วเหยย
ชาย	ฤกษ์งามยามดี	รีบจรลีไปเหยย
หญิง	ฤกษ์งามยามดี	น้องไปกับพี่แล้วเหยย
ชาย	ทั้งพี่ทั้งน้อง	ได้เป็นคู่ครองกันเหยย
หญิง	คู่ครองกับพี่	ขอจบกันที่เถิดเหยย

บทร้องดังกล่าวบันทึกโดย นางอำนวย (หมาเลย) คุณพันธ์ ซึ่งเป็นบทร้องที่จดจำจากรุ่นพ่อแม่ เมื่อสมัยเล่นรำเหยยตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นตัวอย่างบทร้องรำเหยย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข : หน้า 214 - 221)

ลักษณะคำกลอนของเพลงเหยยเป็นคำกลอนสั้นๆมีเพียง 2 วรรค วรรคหน้ามี 4-5 คำ วรรคหลังมี 5-7 คำมีสัมผัสรับกันคำลงท้ายของวรรคหลังจะต้องลงท้ายด้วยคำว่า "เหยย" จึงทำให้เรียกติดปากกันต่อมาว่า "เพลงเหยย" หรือ "รำเหยย" คำว่า "เหยย" สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า "เอย" เมื่อร้องลากเสียงคำ "เอย" กลายเป็นคำว่า "เหยย" คำกลอนของเพลงเหยยสั้นกะทัดรัด และมีใจความรวบรัดมาก เป็นเพราะข้อจำกัดของการใช้คำในแต่ละบท กำหนดให้เพียง 2 วรรคเท่านั้น มีโครงสร้างของคำกลอนดังนี้

หญิง	พนมทวนเมืองไหนด	ติดเมืองอะไรกันเห่ย
ชาย	พนมทวนเมืองกาญจน์	ติดด่านสุพรรณยังงเห่ย

เมื่อพิจารณาลักษณะกลอนของเพลงเห่ยคล้ายกับเพลงพวงมาลัยชนิดหนึ่ง คือ เพลงพวงมาลัยด้วน ยกตัวอย่างดังนี้

ชาย	รักน้องจริงจริง
หญิง	อย่ารักน้องเลย
ชาย	น้องจะอยู่เป็นสาวคราวแม่
หญิง	น้องจะอยู่เป็นสาวคราวแม่ ได้แล้วไม่ทิ้งน้องเอย ไม่ใช่คู่เซยของพี่ชายเอย ให้ร้างมันแก่ทำไมเอย

เมื่อนำทำนองของเพลงเห่ยไปใส่ในเนื้อเพลงพวงมาลัยด้วนก็สามารถร้องได้ หรือในทางกลับกัน นำทำนองเพลงมาลัยด้วน มาใส่ในเนื้อเพลงเห่ยก็สามารถร้องได้เช่นกัน

ลักษณะเด่นของเพลงเห่ยอยู่ที่ใจความโต้ตอบเพลงอย่างคมคาย สะท้อนประเพณีลัทธิพราหมณ์ซึ่งปรากฏในสังคมท้องถิ่นในสมัยก่อน

บทร้องที่ปรากฏมีด้วยกัน 4 ลักษณะ ได้แก่ บทเกริ่น บทชมนาง บทผูกรัก และบทรักษาพาทนี

1) บทเกริ่น คือ บทร้องของฝ่ายชาย เพื่อเชิญชวนฝ่ายหญิงให้ออกมาร่วมร้องรำด้วยกัน

2) บทชมนาง คือ บทร้องที่ฝ่ายชายร้องชมความงามของฝ่ายหญิง แต่สามารถชมได้น้อย เนื่องจากเนื้อเพลงที่จำกัดคำร้องมีเพียงสองวรรค ใช้คำได้ทั้งหมดเพียง 10 – 12 คำเท่านั้น จึงได้แต่ชมคนนั้นงามคนนั้นสู้ไม่ได้ ในตอนท้ายของบทชมนางมีการกระซึกเข้าเข้าเหย่ยว่า

ชาย	ชมคนอื่นอยู่นี่เอง	ลืมนชมแม่เพลงเสียแล้วเห้ย
หญิง	ลืมนชมแม่เพลง	ช่างไม่เกรงใจเห้ย

3) บทผูกรัก คือ บทที่ฝ่ายชายบอกรักฝ่ายหญิง พบคำพูดโต้ตอบกันอย่างคมคายที่ฝ่ายหญิงต่อว่าฝ่ายชาย ส่วนฝ่ายชายพยายามแก้ตัวให้พ้นจากการกล่าวหา และพยายามออกข้ออื่นให้ฝ่ายหญิงเห็นใจ เช่น ฝ่ายหญิงบอกว่าให้ไปชอบคนอื่นเถิด ฝ่ายชายตอบกลับว่า คนอื่นสักหมื่นก็ไม่สู้เท่านี้เอง ฝ่ายหญิงได้กลับ ออย่ามาโกหก ฝ่ายชายตอบว่า ถ้าไม่จริงให้ไปด่าได้ ฝ่ายหญิงตอบกลับด่าไม่ได้บ้านมันไกลกัน ฝ่ายชายตอบกลับมาว่า ถ้าหญิงรักตนแล้วบ้านไม่ไกลกันเลย ฝ่ายชายจะพยายามเกี่ยวฝ่ายหญิงให้ใจอ่อน จนบอกตกลงให้มาขอ

4) บทรักษาพานี่ คือ บทที่ฝ่ายชายพาฝ่ายหญิงหนี โดยอ้างว่าจะมาสู่ขอและแต่งงานในไม่ช้า แต่ไม่ทันใจ และเจ้าแก่ไม่มี หรือการแต่งงานไม่สำคัญเท่าใจที่รักกัน ในที่สุดฝ่ายหญิงก็ใจอ่อนเก็บข้าวของแอบลงทางหน้าต่างชายก็เอาบารองรับแล้วพานี่ การเกี่ยวพาราตีเช่นนี้เป็นธรรมเนียมระหว่างชายหญิงที่รักกัน แม่ของฝ่ายหญิงจะพยายามใจแข็ง อยากให้ฝ่ายชายทำถูกประเพณี แต่ไม่อาจทัดทานวาทะของฝ่ายชายได้ จะพบการลักพาพานี่ เมื่อพากันไปทั้งสองฝ่ายต้องกลับมาขอขมาลาโทษผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย

4.1.3.4 เครื่องดนตรี

(ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 23 - 29 : หน้า 222 - 225)

เครื่องดนตรีประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย สมัยก่อนการฟื้นฟูรำเหย่ยเริ่มจากการปรบมือให้จังหวะของผู้แสดง ต่อมาเริ่มมีการนำเครื่องดนตรีมาใช้ในการแสดง ได้แก่ ซอ แคน และกลองยาว เมื่อนำเครื่องดนตรีชนิดใดเข้ามาประกอบการละเล่น มักจะเรียกการละเล่นนั้นตามชื่อเครื่องดนตรี เช่น รำซอ รำแคน รำกลองยาว เป็นต้น เมื่อมีการฟื้นฟูการละเล่นรำเหย่ยของสภากวีวัฒนธรรมตำบลหนองโรง เครื่องดนตรีหลักที่นิยมเล่นมีเพียงกลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆเท่านั้น เครื่องประกอบจังหวะได้แก่ ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กรับ โหม่ง และกลองรำมะนา

1) กลองยาว⁶ เป็นเครื่องดนตรี สำหรับตีด้วยมือ ตัวกลองทำด้วยไม้ มีลักษณะกลมกลวง ซึ่งด้วยหนังมีหลายชนิด ถ้าทำด้วยหนังหน้าเดียว มีรูปยาวมากใช้สะพายใน

⁶ วิกีพีเดีย, เครื่องดนตรีไทย [ออนไลน์], 6 มกราคม 2554, แหล่งที่มา

เวลาตี เรียกว่า “กลองยาว” หรือ “เถิดเทิง” เชื่อกันว่ากลองยาวได้แบบอย่างมาจากพม่า ในสมัยกรุงธนบุรี หรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยที่ไทยกับพม่ากำลังทำสงครามกัน เวลาพักรบ พวกทหารพม่าก็เล่น “กลองยาว” กันสนุกสนาน พวกชาวไทยได้เห็นก็จำแบบอย่างมาเล่นบ้าง แต่บางท่านก็เล่าว่า กลองยาวของพม่าแบบนี้ มีชาวพม่าพวกหนึ่งนำเข้ามาเล่นในงานที่มีกระบวนแห่ เช่น บวชนาค ทอดกฐิน เป็นต้น และนิยมเล่นกันเป็นที่รื่นเริง สนุกสนานในเทศกาลสงกรานต์ และเล่นกันแพร่หลายไปแทบทุกหัวบ้านหัวเมือง วงหนึ่งๆ จะใช้กลองยาวหลายลูกก็ได้ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงร่วม มี ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ โหม่ง เรียกการเล่นชนิดนี้ว่า “เถิดเทิง” หรือ “เทิงกลองยาว” ที่เรียกเช่นนี้เข้าใจว่า เรียกตามเสียงกลองที่ดีและตามรูปลักษณะกลองยาว

การจะทำให้กลองยาวเกิดคุณภาพเสียงที่ดีนั้น จะต้องมีการติดถ่วงที่หน้ากลอง ในสมัยโบราณมักนิยมใช้ข้าวสุกนำมาบดและผสมกับขี้เถ้า บางครั้งยังมีการนำขนมไก่อ่อน (ขนมกลองยาว) นำมาบดให้ละเอียดและนำมาผสมกับข้าวสุก แต่ในปัจจุบันมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนวัสดุที่นำมาติดหน้ากลอง เช่น ใช้กล้วยตาก โดยนำมาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ และตำให้ละเอียด หรือ ใช้blue stick ที่มีขายตามร้านเครื่องเขียน ซึ่งสะดวกในการใช้โดยไม่ต้องมีการทำความสะอาดหน้ากลองเมื่อเวลาใช้เสร็จ

การใช้กลองยาวประกอบการแสดงรำเหย่ย ในอดีตไม่เฉพาะเจาะจงจำนวนของกลองยาวหากหมู่บ้านไหนมีก็จะนำมาเล่น ปัจจุบันนิยมเล่นตั้งแต่ 4 ลูกขึ้นไป เพื่อให้เกิดเสียงดัง ถือเป็นการเล่นใหม่โรงเรียกผู้ชมให้เกิดความสนใจ อีกทั้งสามารถปลุกเร้านักแสดงให้เกิดความสนุกสนาน

2) ฉิ่ง⁷ เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทตี ทำด้วยทองเหลือง หล่อหนา ปากผายกลม 1 ชุด มี 2 ฝา ฉิ่งมี 2 ชนิด คือ ฉิ่งสำหรับวงปี่พาทย์ และ ฉิ่งที่ใช้สำหรับวงเครื่องสายและวงมโหรี ฉิ่งสำหรับวงปี่พาทย์มีขนาดที่วัดผ่านศูนย์กลาง จากขอบข้างหนึ่งไปสุดขอบอีกข้างหนึ่ง กว้างประมาณ 6 – 6.5 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือก เพื่อให้จับสะดวกขณะตี ส่วนฉิ่งสำหรับวงเครื่องสายและวงมโหรีนั้น มีขนาดเล็กกว่า วัดผ่านศูนย์กลางได้ขนาดประมาณ 5.5 เซนติเมตร เนื่องจากการตีฉิ่ง ต้องเอาขอบของฝาข้างหนึ่งกระทบกับอีกฝาหนึ่งแล้วยกขึ้น ก็จะมีเสียงดังกังวานยาวดัง ฉิ่ง แต่ถ้าเอาทั้ง 2 ฝานั้นกระทบและประกบกันได้จะได้ยินเสียงดังสั้นๆ ดัง ฉับ ดังนั้นการเรียกชื่อเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า ฉิ่ง ก็เพราะเรียกตามเสียงที่

⁷ เรื่องเดียวกัน

เกิดขึ้นนั่นเอง ในการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยจะใช้ฉิ่งประเภทเดียวกับที่ใช้ในวงปี่พาทย์ เนื่องจากมีขนาดใหญ่กว่าฉิ่งมโหรีและมีความดังกังวานของเสียงที่มากกว่า ทำให้ผู้แสดงได้ยินเสียงที่ชัดเจน

3) ฉาบ⁸ เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ทำด้วยโลหะคล้ายฉิ่ง แต่หล่อให้บางกว่า ฉาบมี 2 ชนิด คือ ฉาบเล็ก และ ฉาบใหญ่

- ฉาบเล็กมีขนาด ที่วัดผ่านศูนย์กลางประมาณ 12-14 เซนติเมตร ลักษณะการตีจะหยอกล้อไปกับทำนองเพิ่มอรรถรสให้กับวงดนตรีนั้นๆ

สำหรับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย นิยมใช้ทั้งฉาบเล็กและฉาบใหญ่ คำว่า “ฉาบกร้อ” หมายถึง ศัพท์ที่นักดนตรีรำเหย่ยผู้ที่ทำหน้าที่ตีฉาบเล็กใช้เรียกการตีฉาบแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจากลักษณะการตีทั่วไป คือ การกรอฉาบ โดยตั้งฉาบด้านหนึ่งขึ้น 90 องศา อีกด้านหนึ่งคว่ำลงด้านบนและสั่นไปมาซ้าย - ขวา อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดเสียงกร้อๆ จึงเป็นที่มาของคำว่า “ฉาบกร้อ” ที่นักดนตรีชาวบ้านใช้เรียก แต่ในกลุ่มนักดนตรีไทยจะเรียกว่า “กรอฉาบ” ลักษณะการตีฉาบกร้อ หรือ การกรอฉาบ เป็นเสมือนการหยอกล้อผู้รำและสร้างบรรยากาศให้มีความคึกคักสนุกสนาน

- ฉาบใหญ่⁹ มีขนาดที่วัดผ่านศูนย์กลางประมาณ 24-26 เซนติเมตร ฉาบใหญ่จัดอยู่ในประเภทเครื่องประกอบจังหวะ โดยตีในจังหวะตกของฉิ่ง เวลาบรรเลงใช้ 2 ฝ่ามามีกระทบกันให้เกิดเสียงตามจังหวะ เมื่อฉาบทั้งสองข้างกระทบกันขณะตีประกบกัน จะเกิดเสียงฉาบ แต่ถ้าตีแล้วเปิดเสียงก็จะได้ยินเป็น แฉ่ง แฉ่ง แฉ่ง เป็นต้น คือ ตีพร้อมเสียงฉับ ภายหลังได้มีการพัฒนาลักษณะการตีฉาบใหญ่ในวงปี่พาทย์มอญ โดยตีพร้อมเสียงฉิ่ง ซึ่งแต่เดิมตีพร้อมกับเสียงฉับ

4) กรับ¹⁰ ทำด้วยไม้เนื้อแข็งผ่าซีก เหลาให้เรียบและเกลี้ยงอย่าให้มีเสี้ยน มีรูปร่างแบนตามซีกไม้ผ่า หนาตามขนาดของเนื้อไม้ยาวประมาณ 40 เซนติเมตร ทำเป็น 2 อันหรือเป็นคู่ ใช้ตีให้ผิวกระทบกันทางด้านแบนเกิดเป็นเสียง กรับ

⁸ เรืองเดียวกัน

⁹ เรืองเดียวกัน

¹⁰ เรืองเดียวกัน

5) **ฆ้องโหม่ง**¹¹ เป็นฆ้องที่มีหน้ากว้าง วัดผ่าศูนย์กลางราว 30 - 45 เซนติเมตร เมื่อตีได้เสียงดัง "โหม่ง - โหม่ง" จึงเรียกชื่อตามเสียงว่า "ฆ้องโหม่ง" เครื่องดนตรีชนิดนี้เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่มีคู่มากับกลอง เดิมใช้ตีบอกเวลากลางวัน จึงเรียกเวลากลางวันว่า "โหม่ง" ตีตกมาทุกวันนี้ ฆ้องโหม่ง ใช้ตีเป็นจังหวะในการบรรเลงดนตรี

6) **รำมะนา**¹² เป็นกลองที่ซึ่งหน้าเดียว หน้ากลองที่ซึ่งหน้าผายออก ตัวกลองสั้น รูปร่างคล้ายฆ้องมโหรี มีอยู่ 2 ชนิด คือ "รำมะนามโหรี" และ "รำมะนาลำตัด"

รำมะนาลำตัด มีขนาดใหญ่ หน้ากว้างประมาณ 48 เซนติเมตร ตัวรำมะนาวาวประมาณ 13 เซนติเมตร ขึ้นหน้าเดียว โดยใช้เส้นหวายผ่าซีกโยงระหว่างขอบหน้ากับวงเหล็กซึ่งรองกันใช้เป็นขอบ ของตัวรำมะนา และใช้ลิ้มหลายๆ อันตอกแรงเสียงระหว่างวงเหล็กกับกันรำมะนา รำมะนาชนิดนี้เข้าใจว่าได้แบบอย่างมาจากชวาและเข้ามาแพร่หลายในสมัยรัชกาลที่ 5 ใช้ประกอบการเล่นลำตัดและลิเกลำตัด ในการประกอบการเล่นลำตัดนั้นจะใช้รำมะนาก็ลูกก็ได้ โดยให้คนตีนั่งล้อมวงและเป็นลูกคู่ร้องไปด้วย ส่วนในการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยจะใช้รำมะนาจำนวน 1 ลูก มีเชือกร้อยไว้สำหรับแขวนไว้บนบ่า ใช้ไม้ตีบริเวณกึ่งกลางของหน้ากลอง โดยจะทำหน้าที่ตีให้สัญญาณก่อนที่จะเริ่มพิธีไหว้ครูกลองยาว และทำหน้าที่ตียั้งจังหวะ โดยตีพร้อมกับเสียงฉับของฉิ่งในจังหวะแรก ตีจำนวน 3 จังหวะฉับและหยุด ตีเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

จังหวะการบรรเลงของวงกลองยาวประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในอำเภอพนมทวน การรำไหว้ครูกลองยาวของอำเภอพนมทวน

ผู้ตีรำมะนาจะตีเป็นจังหวะเดิน ประมาณ 10 ครั้ง จากนั้นผู้ตีเครื่องประกอบจังหวะและผู้ตีกลองยาวจะตีรับเข้าพร้อมกัน โดยในช่วงแรกนี้ ผู้ตีกลองยาวจะตีจังหวะ ดังนี้

¹¹ มุลนิธิราชสกุลอาภากร, **ฆ้องโหม่ง** [ออนไลน์], 6 ตุลาคม 2551, แหล่งที่มา

<http://www.abhakara.com/webboard/index.php?topic=255.0>

¹² เรื่องเดียวกัน

- - - เป็ง	- - เป็ง ป๊ะ	- เป็ง - เป็ง	- - - ป๊ะ
------------	--------------	---------------	-----------

จากนั้นกลองยาวจะตีเปลี่ยนจังหวะ ผู้รำจะทำท่าโดด กลองตีจังหวะ ดังนี้

- - - บ่อม	- - - บ่อม	- - - บ่อม	- - - บ่อม
------------	------------	------------	------------

จากนั้นดนตรีและผู้รำจะหยุด ผู้ตีกลองที่เป็นผู้นำ จะตีกลองเป็นจังหวะ จากช้าไปเร็ว โดยมีจังหวะดังนี้

- - - ป๊ะ	- - - ป๊ะ	- ป๊ะ - ป๊ะ	- ป๊ะ - ป๊ะ
-----------	-----------	-------------	-------------

ผู้ตีกลองทุกคนจะตีรับ โดยใช้วิธีการรัวกลอง ผู้นำจะตีจังหวะข้างต้นใหม่และผู้รับจะรัวกลองรับจำนวนทั้งหมด 3 ครั้ง ระหว่างที่รัวกลองผู้รำจะหมุนตัวตามเสียงรัวกลอง เป็นอันเสร็จสิ้นการไหว้ครูกลองยาว

จากนั้นผู้ตีรำมะนาจะตีเป็นจังหวะเหมือนตอนที่เริ่มไหว้ครูอีกครั้ง ผู้ตีเครื่องประกอบจังหวะและผู้ตีกลองยาวจะตีขึ้นพร้อมๆกันกับผู้ตีรำมานา โดยผู้ตีกลองยาวจะตีเป็นจังหวะเดินไปเรื่อยๆ โดยมีจังหวะ ดังนี้

- - - -	- - เป็ง บ่อม	- - เป็ง บ่อม	- - เป็ง บ่อม
---------	---------------	---------------	---------------

เวลาใกล้จะจบการแสดงผู้ตีกลองยาวจะเปลี่ยนจังหวะเพื่อให้สัญญาณเป็นการว่าจะลงจบ โดยมีจังหวะดังนี้

- บ่อม - บ่อม	- บ่อม - บ่อม	- บ่อม - บ่อม	- บ่อม - บ่อม
---------------	---------------	---------------	---------------

ตีจังหวะนี้ไปเรื่อยๆ และเปลี่ยนจังหวะใหม่ดังนี้

- เป็ง - ป๊ะ	- เป็ง - ป๊ะ	- เป็ง - ป๊ะ	- เป็ง - ป๊ะ
--------------	--------------	--------------	--------------

ตอนลงท้ายสุดมีจังหวะ ดังนี้

- - - เป็ง	เป็ง - - -	- - เป็ง เป็ง	- - - ป๊ะ
------------	------------	---------------	-----------

4.1.3.5 เครื่องแต่งกาย

ลักษณะเครื่องแต่งกายรำเหย่ยในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน ในอดีต ลักษณะการแต่งกายรำเหย่ยของคนสมัยก่อนนิยมนุ่งโจงกระเบนทั้งชายและหญิง ส่วนท่อนบน เสื้อี่มีลักษณะไม่ตายตัว เช่น เสื้อี่ม่อฮ่อม เสื้อี่คอกระเช้า เสื้อี่คอกลม เป็นต้น ชาวบ้านนิยม แต่งตามชีวิตประจำวัน ไม่พิถีพิถัน ในยุคฟื้นฟูการละเล่นรำเหย่ย สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง จึงคิดรูปแบบการแต่งกายโดยยึดถือการแต่งกายสมัยก่อนเนื่องจากปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนแปลง ไป ทำให้การแต่งกายสมัยก่อนไม่นิยม สภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรงจึงสืบสานการแต่งกายแบบ ดั้งเดิม โดยทำให้เป็นแบบแผน ทั้งชายหญิง รวมถึงนักดนตรี เพื่อคงความดั้งเดิมของสมัยก่อน ไว้ ลักษณะการแต่งกายรำเหย่ย (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 30 - 36 : หน้า 226 - 331)

4.1.3.6 ผู้แสดง

รำเหย่ยจากอดีตจนถึงปัจจุบันใช้การสืบทอดจากรุ่นไปสู่รุ่น หลักการ คือ พี่สอน น้อง พ่อแม่สอนลูก ปู่ย่าตายายสอนลูกหลาน เพื่อให้การสืบทอดไม่เกิดความเครียด ถือเป็น การละเล่นที่สนุกสนานมากกว่าการเรียนการสอน ปัจจุบันสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง มีผู้ แสดงรำเหย่ยจำนวน 42 คน แบ่งออกเป็น พ่อเพลงแม่เพลง ผู้รำทำหน้าที่รำพร้อมกับเป็นลูกคู่ และนักดนตรี ผู้แสดงบางท่านสามารถเป็นทั้งผู้ร้องและผู้รำ บางท่านเป็นทั้งผู้ร้องและนักดนตรี โดยมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 5 - 70 ปี ผู้แสดงทั้งหมดเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองโรง ทั้งหมด มีรายนามดังนี้

1. นายเสริม ไคลมี	อายุ 77 ปี	ตำแหน่ง ผู้กำกับการเล่น
2. นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์	อายุ 59 ปี	ตำแหน่ง ผู้กำกับการเล่น
3. นางลูกอ้น จันทร์แย้ม	อายุ 82 ปี	ตำแหน่ง แม่เพลงและผู้รำ
4. นางอำนวย คุณพันธ์	อายุ 77 ปี	ตำแหน่ง แม่เพลงและผู้รำ
5. นางบุญช่วย สารวิงษ์	อายุ 74 ปี	ตำแหน่ง แม่เพลงและผู้รำ
6. นายบุญสม บัวซ้อน	อายุ 70 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กลองยาว)
7. นางชมพู่ ดั่งเดช	อายุ 68 ปี	ตำแหน่ง แม่เพลงและผู้รำ
8. นายกันตพงศ์ เพ็งอร่าม	อายุ 68 ปี	ตำแหน่ง พ่อเพลง
9. นางประเทือง รื่นสำราญ	อายุ 65 ปี	ตำแหน่ง แม่เพลง
10. นายบำรุง เปรมปรีดิ์	อายุ 63 ปี	ตำแหน่ง ผู้รำ
11. นายบุญเลิศ แต่แดงเพชร	อายุ 60 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กลองยาว)
12. นายบุญลพ แต่แดงเพชร	อายุ 57 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กลองยาว)

13. นายไพริน แซ่ม້ออย	อายุ 51 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
14. นายนิรศ สิทโนช	อายุ 50 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
15. นายคู้ ค่คอง	อายุ 50 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กลองรำมะนง)
16. นางบุญธรรม สกรวรงษ์	อายุ 48 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
17. นางสาวประศทธิพิศ ภิญโญ	อายุ 48 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
18. นางสาวผ่องศรี สกรวรงษ์	อายุ 47 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
19. นายนิพนธ์ หอมชื่น	อายุ 39 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
20. นายอำนง บัวทอง	อายุ 35 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
21. นางสาววรรณ พุ่มดี	อายุ 31 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
22. นางวันเฉลิม ยี่มใหญ่หลวง	อายุ 26 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
23. นายเฉลิมวุฒิ สมโกชน	อายุ 21 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กลองยาว)
24. นายบัญญัติ ใจเป็นสุข	อายุ 19 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กลองยาว)
25. นางสาวมดฤทัย แซ่ม້ออย	อายุ 19 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
26. นายทศพร สกรวรงษ์	อายุ 19 ปี	ตำแหน่ง พ่อเพลง
27. นายเจษฎา ธรรมสอน	อายุ 18 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
28. นายภักตร์ศักดิ์ บำรุงชล	อายุ 18 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
29. นางสาวสุวิษฐา ยี่มใหญ่หลวง	อายุ 18 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
30. นางสาวพัชรวรรณ ค่ำมก	อายุ 17 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
31. นางสาวศิริขวัญ สอนใจ	อายุ 17 ปี	ตำแหน่ง แม่เพลง
32. นายสมรภัก ปานเป็ย	อายุ 17 ปี	ตำแหน่ง พ่อเพลง
33. นางสาวจันจิรฐา สวมเพชรเจริญ	อายุ 17 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
34. นายจิระศักดิ์ เข้มทอง	อายุ 16 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
35. นายอภิรักษ์ณี เหรียญทอง	อายุ 15 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (ฉาบเล็ก)
36. เด็กชายวัชรพนธ์ ปาสืบ	อายุ 14 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
37. เด็กชายสุเทพ สกรวรงษ์	อายุ 13 ปี	ตำแหน่ง นักดนตรี (กรับ)
38. เด็กชายเฉลิมชัย ศรีทอง	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
39. เด็กหญิงเจนจิรฐา ธรรมสอน	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
40. เด็กหญิงมัลลิกา สกรวรงษ์	อายุ 8 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ
41. เด็กชายพิชญะ ยี่มใหญ่หลวง	อายุ 6 ปี	ตำแหน่ง ผู้ร่ำ

42. เด็กหญิงวิภาวดี พุ่มดี อายุ 5 ปี ตำแหน่ง ผู้รำ

43. เด็กหญิงกานต์พิชชา ภูมิรินทร์ อายุ 5 ปี ตำแหน่ง ผู้รำ

การแสดงใช้ดนตรีสดมีระยะเวลาตั้งแต่ 30 นาที เป็นต้นไป ผู้แสดงทั้งหมดอยู่ในกลุ่มสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง มีอาชีพเกษตรกร รับจ้าง ครู อาจารย์ ข้าราชการ บำนาญ นักเรียน นักศึกษา นักดนตรี ทุกคนมีวัตถุประสงค์ต้องการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่การเล่นประจำท้องถิ่นให้แก่เยาวชน โดยริเริ่มจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดมากที่สุด จากนั้นถ่ายทอดต่อไปยังเยาวชนชุมชนตำบลหนองโรง และสุดท้าย คือ สถาบันการศึกษา มีแกนนำสำคัญของชุมชน คือ นายเสริม ไคลมี และนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ ทำหน้าที่เป็นประธานและรองประธานตามลำดับ มุ่งเน้นใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง พัฒนาศักยภาพของบุคคลในชุมชน อนุรักษ์และเผยแพร่การเล่นพื้นบ้านไม่สูญหายไปจากท้องถิ่น

4.1.3.7 ขั้นตอนการแสดง

ขั้นตอนการแสดงของสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน มีลำดับขั้นตอนการแสดงดังนี้

1) การประกอบพิธีไหว้ครู เป็นการเคารพบูชาและขอพรจากครูบาอาจารย์ โดยมีเครื่องประกอบพิธี ได้แก่ เงิน 12 บาท บุหรี่ เหล้า ฐูป เทียน และดอกไม้ โดยนักดนตรีนำเครื่องดนตรีทุกชนิด ได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ ซ้องโหม่ง และกลองรำมะนา พ้องทั้งผู้แสดงทั้งหมด ประกอบพิธีไหว้ครู

2) ประโคมกลองยาว เป็นการโห่ร้องเพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนใจ อีกนัยหนึ่งเพื่อปลุกกระตมให้ผู้เล่นและผู้ชมเกิดความสนุกสนาน

3) การแสดงไหว้ครูกลองยาว ก่อนการแสดงทุกครั้ง นักดนตรีกลองยาวทำการไหว้ครู โดยใช้คนตีกลองยาว 1-2 คน และใช้คนตีฉาบเล็ก 1-2 คนเช่นกัน โดยคนกลองยาวและคนฉาบทำการรำไหว้ครูคู่กัน โดยนักดนตรีคนอื่นๆบรรเลงจังหวะด้วยจังหวะปานกลาง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 37 - 43 : หน้า 232 - 238)

4) พ่อเพลงแม่เพลงและผู้รำออกมาแสดง โดยเริ่มจากพ่อเพลงแม่เพลงออกมาจากด้านซ้ายของเวที ผู้รำฝ่ายชายออกทางด้านขวา ส่วนฝ่ายหญิงออกทางด้านซ้าย เมื่อนักแสดงทุกคนมาถึง นักดนตรีจับเพลง เริ่มทำดนตรีใหม่ พ่อเพลงร้องเชิญชวนฝ่ายหญิง แม่เพลงร้องโต้ตอบ จากนั้นผู้รำคู่ชายหญิง เริ่มตั้งแต่คู่แรกของหัวแถว ออกมารำหน้าเวที และเข้าสู่คู่ต่อมาออกมารำ ปฏิบัติจนถึงคู่สุดท้าย เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงร้องบทลาจบการแสดง

4.1.3.8 กระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน ปรากฏรูปแบบ 1 รูปแบบ คือ รำเหย่ยแบบดั้งเดิม สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 โดยมากกระบวนท่ารำเป็นรูปแบบตามวิถีชาวบ้าน กล่าว คือ บทร้องรำเหย่ยในอดีตเป็นการด้นสด ไม่มีการจดบันทึก ผู้รำไม่นั่งถึงบทร้อง กระบวนท่ารำของผู้รำส่วนใหญ่เป็นการรำเกี่ยวระหว่างชายหญิง ท่ารำแต่ละคนเป็นการรำที่อิสระ ไม่มีแบบแผนมาตั้งแต่อดีต เมื่อว่ากลอน 1 คำกลอน โดยให้ผู้รำหลายคนรำพร้อมกัน กระบวนท่ารำจะแตกต่างกันออกไปตามจินตนาการของผู้รำ

ส่วนที่ 2 กระบวนท่ารำเฉพาะ รำเหย่ยในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน มีท่ารำเฉพาะทั้งหมด 2 ท่ารำ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข ภาพที่ 44 - 46 : หน้า 239 - 241)

ท่าที่หนึ่ง ชื่อ “ท่าอนวัน” จากการสัมภาษณ์ผู้รำ¹³ ท่าอนวัน เป็นกระบวนท่ารำที่มีมาแต่โบราณ มีอยู่ในการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยเท่านั้น ส่วนผู้คิดประดิษฐ์ท่ารำไม่ปรากฏ สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ลักษณะท่ารำเป็นการรำเกี่ยวพาราสีของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เน้นที่การย่อเข้าและการม้วนจีบ

ท่าที่สอง ชื่อ “ท่าต้อน”¹⁴ เป็นกิริยาของฝ่ายชายที่ต้องการเชิญชวนฝ่ายหญิงให้ออกมารำกับตน ลักษณะคล้ายการตั้งวงกลางของนาฏศิลป์ไทย

เอกลักษณ์ที่ปรากฏในกระบวนท่ารำรำเหย่ย¹⁵ ในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน คือ การย่อเท้า โดยจะเริ่มย่อเท้าตั้งแต่ต้นจนจบเพลง เริ่มจากการย่อเท้าซ้ายไปข้างหน้าและย่อเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน ไม่ยกเท้าสูง ในอดีตรำเหย่ยเป็นที่นิยมมาก เป็นการละเล่นที่สนุกสนานของหนุ่มสาว เมื่อมีการเล่นตามหมู่บ้านหนุ่มสาวจะเล่นกันเป็นเวลานาน ตั้งแต่ค่ำจรดเช้า นายเสริม ไคลมี กล่าวว่า รำเหย่ยมีการร้องรำเป็นเวลานานจนกระทั่งดิน

¹³ สัมภาษณ์ วันเฉลิม ยิ้มใหญ่หลวง, อาจารย์นาฏศิลป์โรงเรียนวิสุทธรังษีและสมาชิกสภาวัฒนธรรม ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 23 ธันวาคม 2553.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน

¹⁵ สัมภาษณ์ ประยงค์ แก้วประดิษฐ์, ผู้เชี่ยวชาญการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, 6 ธันวาคม 2553.

ที่พื้นยุบเป็นคืบซึ่งเกิดจากการย่ำเท้าของผู้เล่น แสดงถึงความนิยมในการละเล่นรำเหย่ยของชาวบ้านในอดีต

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า กระทบนทำรำ รำเหย่ยแบบดั้งเดิม ที่พบในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน กระทบนทำรำเป็นแบบวิถีชาวบ้าน มีความสอดคล้องระหว่างชายหญิงเกี่ยวพาราศีกัน มีท่าเฉพาะ 2 ท่า แบ่งเป็นฝ่ายชาย 2 ท่า และฝ่ายหญิง 1 ท่า ส่วนกระทบนทำรำที่เป็นรูปแบบของการเลียนแบบท่าธรรมชาติ ผู้แสดงแต่ละคนแสดงออกท่าทางที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในบทร้อง 1 บท ให้ผู้แสดงรำพร้อมกันหลายคน ลักษณะท่ารำมีความแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์กระทบนทำรำโดยใช้ส่วนประกอบของร่างกายดังนี้

1. ศีรษะ การใช้ส่วนศีรษะที่ปรากฏในกระทบนทำรำพบว่า ผู้รำใช้ลักษณะการเอียงและการมอง

1) การเอียง ใช้ในกระทบนทำรำเฉพาะ คือ ท่านอนวันและท่าต้อนเอียงซ้ายและขวาเพื่อให้สอดคล้องกับมือและเท้า โดยมากจะเอียงตามมือจับหรือเท้าที่ก้าวข้างหน้า

2) การมอง ใช้ในกระทบนทำรำเฉพาะ คือ ท่าต้อน ใช้เฉพาะกระทบนทำรำฝ่ายชาย เมื่อเคลื่อนตัวไปทางขวาฝ่ายชายจะมองหน้าฝ่ายหญิงทางขวา เมื่อเคลื่อนตัวทางซ้ายมองหน้าฝ่ายหญิงทางซ้าย และใช้การมองในท่าธรรมชาติ เช่น บทร้องกล่าวถึงนก ผู้รำมองไปข้างบน เป็นสัญลักษณ์ของการมองหานก เป็นต้น

2. ลำตัว ในส่วนของลำตัว มีด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่

1) การหันตัวเข้าหากัน

2) การซ้อนตัว

3) การย่อลำตัว

ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว เป็นการรำคู่ระหว่างชายหญิงเพื่อให้ท่ารำสอดคล้องกัน

3. แขน ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีระดับการใช้แขน 3 ระดับ ซึ่งจะต่างกันระดับความสูงของฝ่ายชายจะสูงกว่าเมื่ออยู่ตำแหน่งเดียวกัน ได้แก่

1) ระดับศีรษะ การจับหงาย ตั้งวง

2) ระดับไหล่ ตั้งวง

3) ระดับสะโพก ตั้งวง

4. **มือ** มีกระบวนการท่ารำ 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) จีบ แบ่งออกเป็น จีบคว่ำและจีบหงาย
- 2) ตั้งวง แบ่งออกเป็น ตั้งวงบน ตั้งวงกลาง และตั้งวงข้างสะโพก

5. **ขาและเท้า** การใช้เท้าถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของรำเหย่ย คือ การย่ำเท้า เน้นการย่ำเท้าโดยไม่ยกเท้าสูง และพบกระบวนการท่ารำที่ใช้ขาและเท้า 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การย่ำเท้า
- 2) ก้าวเท้า
- 3) ย่อเข้า

6. **รูปแบบของแถว** เริ่มจากนักดนตรีออกมาประโคมกลองยาวเป็นแถวหน้ากระดาน จากนั้นนักดนตรีที่ตีกลองยาว 2 คน ออกมาให้วัครูกลองยาวข้างหน้า เมื่อให้วัครูเสร็จเรียบร้อยแล้ว พ่อเพลงแม่เพลงและผู้รำออกมาทำแถวครึ่งวงกลม โดยผู้ชายอยู่ด้านซ้ายของเวที ผู้หญิงอยู่ด้านขวาของเวที พ่อเพลงแม่เพลงอยู่ติดกับนักดนตรีทางด้านซ้ายของเวที เริ่มจากคู่แรกคือ คู่ที่อยู่ข้างหน้า และได้เรียงตามกันจนครบทุกคู่จึงแบ่งฝั่งเข้าเวที คือ ผู้ชายและพ่อเพลงแม่เพลงเข้าทางซ้าย ผู้หญิงเข้าทางขวา ส่วนนักดนตรีแบ่งครึ่งเข้าทั้ง 2 ฝั่ง โดยมีลักษณะการเคลื่อนที่ของรำเหย่ย ดังนี้

สัญลักษณ์

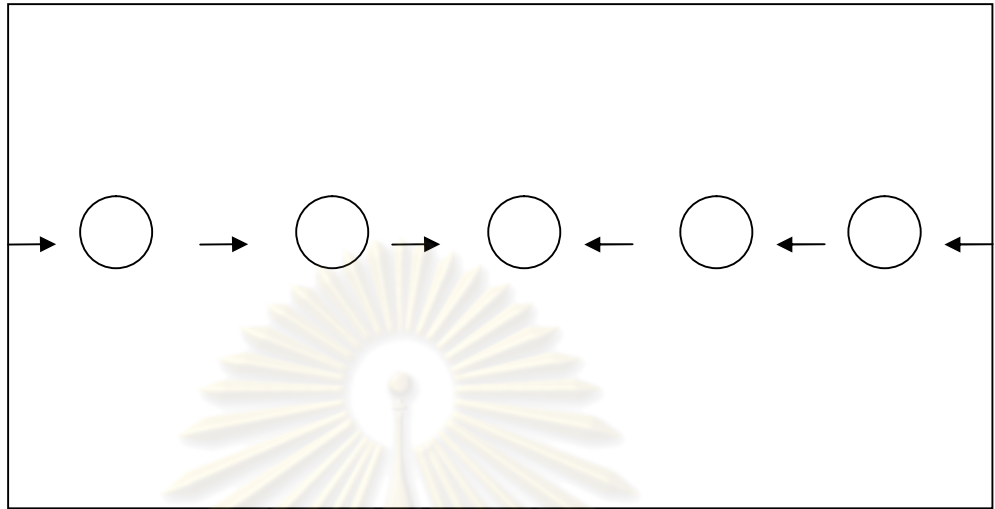
1. = นักดนตรี

2. = พ่อเพลง

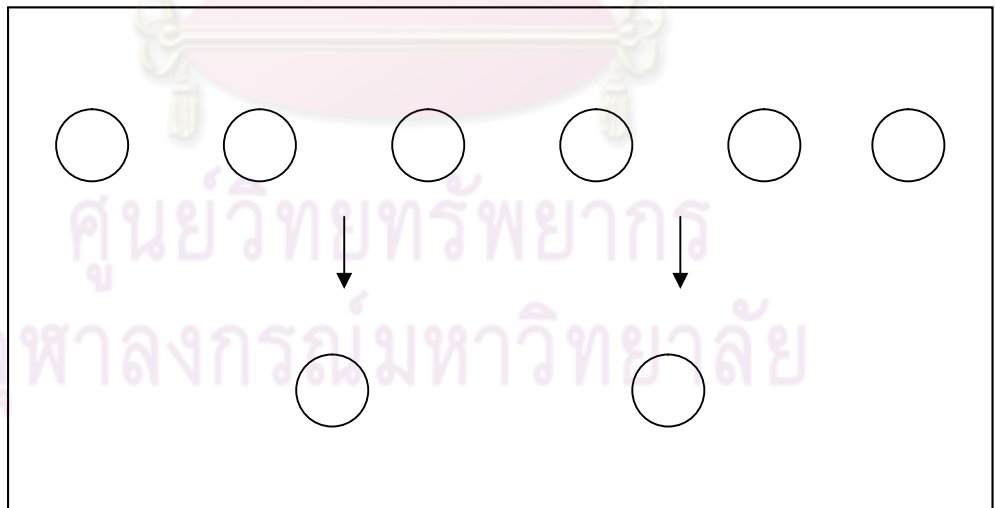
3. = แม่เพลง

4. = ผู้รำฝ่ายชาย

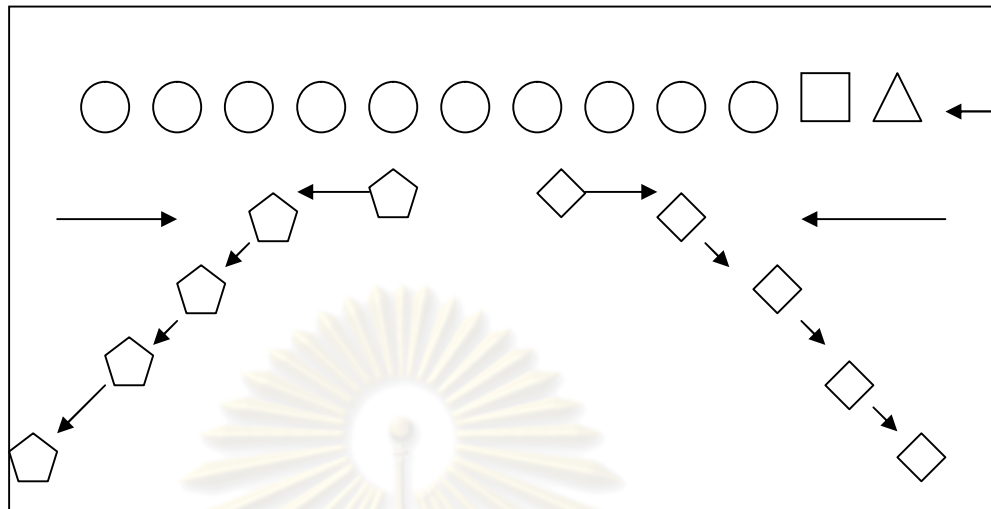
5. = ผู้รำฝ่ายหญิง

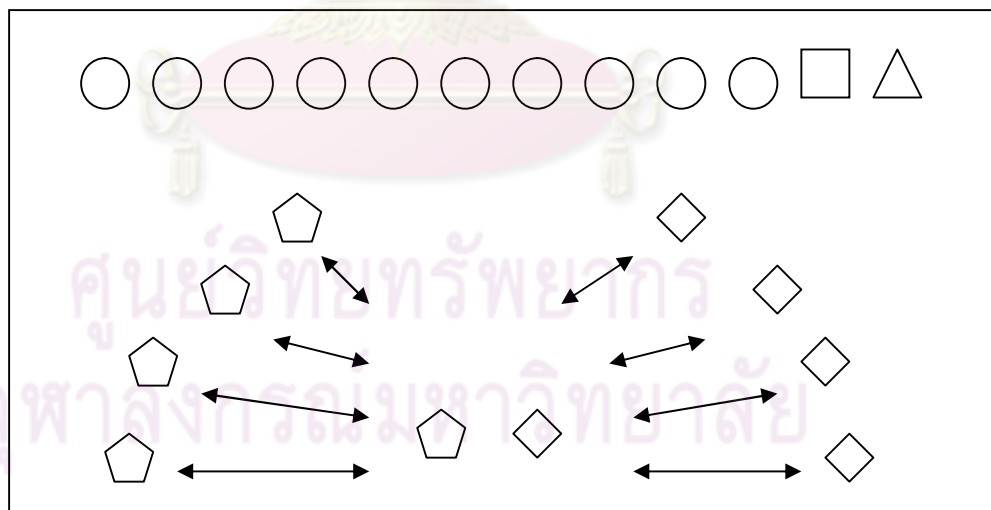
1) การเคลื่อนที่ของนักดนตรีจากซ้ายและขวาแปรแถวเป็นหน้ากระดานกลางเวที

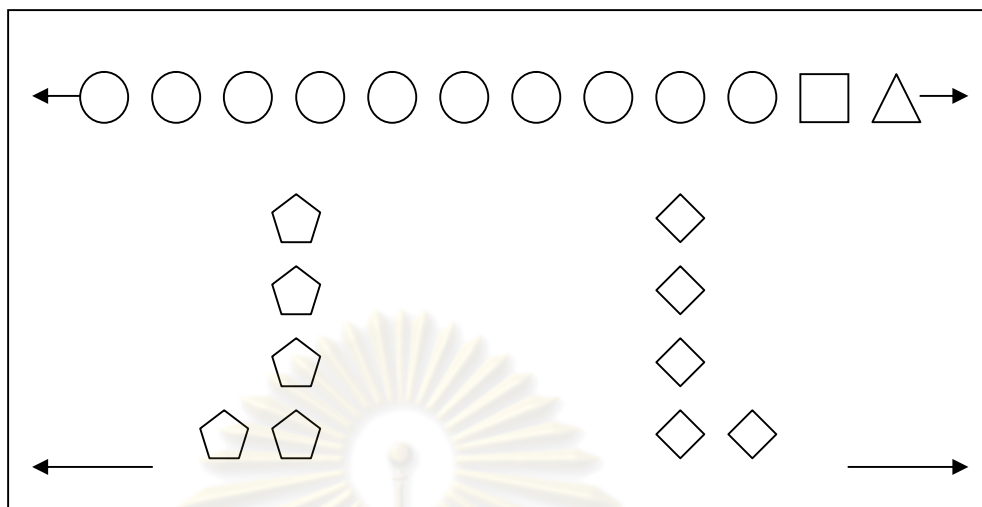
2) การเคลื่อนที่ของผู้ตีกลองยาวและฉาบเล็กออกมาไหว้ครูจากกระดานมาอยู่ด้านหน้าเวที

3) การเคลื่อนที่ของผู้ติกลงยาวฉาบเล็กกลับไปสู่หน้ากระดาน พ่อเพลงแม่เพลงและ
ผู้รำฝ่ายชายออกทางด้านซ้าย ฝ่ายหญิงออกทางด้านขวา

4) การเคลื่อนที่ผู้รำ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เริ่มจากคู่ที่ 1 ออกมารำตรงกลางครึ่ง
วงกลม เมื่อรำเสร็จกลับไปยังจุดเดิม คู่ที่ 2 ออกมารำเมื่อรำเสร็จกลับไปยังจุดเดิม จนครบทุกคู่

5) การเคลื่อนที่ออกจากเวที ฝ่ายหญิงและนักดนตรีด้านขวาออกฝั่งขวา พ่อเพลงแม่เพลงผู้รำฝ่ายชายและนักดนตรีออกฝั่งซ้าย

7. **อารมณ์ของผู้แสดง** การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยเป็นการแสดงที่ใช้ในงานรื่นเริงเท่านั้น ดังนั้นผู้แสดงจึงต้องมีอารมณ์สนุกสนานในเชิงเกี่ยวพาราสิทธิ์ระหว่างชายหญิงตลอดระยะเวลาการแสดง

4.2 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

4.2.1 ประวัติความเป็นมา¹⁶

รำเหย่ย เปิดการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตั้งอยู่ในตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง ชื่อว่า “กลุ่มสนใจรำเหย่ย” ก่อนการดำเนินการ บรรจุหลักสูตรของโรงเรียน ทางโรงเรียนมีการอนุรักษ์การละเล่นท้องถิ่นรำเหย่ย

¹⁶ สัมภาษณ์ อำนาง สุนทรธรรม, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี, 14 ธันวาคม 2553.

ซึ่งจัดให้มีชุมนุมอนุรักษวัฒนธรรม โดยอาจารย์อุบล อำนวย (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 47 : หน้า 243) ผู้ริเริ่มก่อตั้งชมรมดังกล่าว

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2542 อาจารย์อุบล อำนวย เสนอการทำหลักสูตรท้องถิ่นแก่ ดร.อำนาจ สุนทรธรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 48 : หน้า 244) จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2545 ทางโรงเรียนจึงนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ร้อยละ 70 เป็นงานหลักทางวิชาการที่กระทรวงศึกษาธิการ มอบหมายและร้อยละ 30 เป็นรายละเอียดของทางโรงเรียน โดยแบ่งลักษณะของการเรียนการสอนเป็น 2 รูปแบบ

รูปแบบที่หนึ่ง การเรียนการสอนการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในรายวิชานาฏศิลป์ไทย และดนตรีไทย

รูปแบบที่สอง การเรียนการสอนของ “กลุ่มสนใจรำเหย่ย” ใช้เวลาหลังเลิกเรียน ฝึกซ้อมนักเรียน

การเรียนการสอนรำเหย่ย มีตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์และรายละเอียดของกิจกรรม¹⁷ ดังนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷ อุบล อำนวย, เอกสารรายละเอียดการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น (รำเหย่ย), โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ,2550

รายละเอียดการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น (รำเหย่ย)
กิจกรรมที่ 1 แจ้จุดประสงค์การเรียนรู้และปฐมนิเทศ
วันที่ 21 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2550 เวลา 15.00 – 16.00 น. ชั้น ป.6 – ป.6

1. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

- 1.1 เพื่อให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสนใจรำเหย่ย
- 1.2 เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติได้ถูกต้อง

2. สารการเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสนใจรำเหย่ยและปฐมนิเทศนักเรียน

3. กิจกรรมการเรียนรู้

- 3.1 นักเรียนเขียนใบสมัครเข้าเรียนกลุ่มสนใจรำเหย่ย
- 3.2 ครูแจ้จุดประสงค์ของการเรียนกลุ่มสนใจรำเหย่ย
 1. นักเรียนมีความรู้ประวัติความเป็นมาของการแสดงรำเหย่ย
 2. นักเรียนสามารถร้องเพลงเหย่ยที่บ้านได้
 3. นักเรียนสามารถรำประกอบการร้องเพลงเหย่ยได้
 4. นักเรียนสามารถสนุกรสนานเพลิดเพลิน สามารถแสดงให้ผู้อื่นชมได้
- 3.3 ครูแจ้จุดข้อตกลงการเข้าเรียนกลุ่มสนใจรำเหย่ย
 1. นักเรียนทุกคนต้องเข้าเรียนตรงเวลา
 2. นักเรียนทุกคนต้องเช็คชื่อเวลาเรียน
 3. นักเรียนทุกคนต้องตั้งใจและให้ความสนใจในการฝึกปฏิบัติกิจกรรม
 4. นักเรียนขาดเรียนต้องแจ้จุดให้ครูทราบ และขาดได้ไม่เกิน 4 ครั้ง

4. สื่อการเรียนรู้

1. ใบสมัคร 2. สมุดรายชื่อนักเรียน

5. การวัดผลและการประเมินผล

1. สังเกต

6. ภาคผนวก

- 6.1 จุดประสงค์ของการเรียนกลุ่มสนใจรำเหย่ย
- 6.2 ข้อตกลงการเข้าเรียนกลุ่มสนใจรำเหย่ย

แบบบันทึกการสังเกตการร่วมกิจกรรม กิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น (รำเหย่ย)

คำชี้แจง ให้ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนน

เลขที่	ชื่อ - สกุล	ชั้น	แบบประเมิน									รวม	สรุปผลการประเมินระดับคุณภาพ		
			ครั้งที่เริ่มหัดและจบ			ครั้งที่เริ่มหัดและจบ			ครั้งที่เริ่มหัดและจบ						
			1	2	3	1	2	3	1	2	3				
1	ค.ญ.มณฑิยา อวยพร	ป.1/1		✓					✓					5	3
2	ค.ญ.นันทิษา ปานท่า	ป.1/1		✓					✓					4	2
3	ค.ญ.สุวิมล ฮ่อมมัน	ป.4/1		✓					✓					5	3
4	ค.ญ.ชลดา อุทัยทอง	ป.1/1			✓				✓					6	3
5	ค.ญ.อรพิน รูปสิงห์	ป.1/1		✓					✓					4	2
6	ค.ช.องค์ศิลป์ งามท่า	ป.1/2			✓				✓					6	3
7	ค.ญ.นภกมล กระจ่าง	ป.1/2		✓					✓					4	2
8	ค.ญ.นันทิศา เอกจิตร	ป.1/2		✓					✓					4	2
9	ค.ญ.อภิษฎา เนตรเพชร	ป.1/2			✓				✓					6	3
10	ค.ญ.ปิยณัฐดา สุขกรม	ป.1/2			✓				✓					6	3
11	ค.ช.ศักดิ์รินทร์ พัฒนมาศ	ป.2/1		✓					✓					4	2
12	ค.ช.คันธารัตน์ ชินบาน	ป.2/1		✓					✓					4	2
13	ค.ญ.สุพรรณษา สุขศิริ	ป.2/1			✓				✓					6	3
14	ค.ญ.พิตสุดา ทองมอญ	ป.2/1			✓				✓					6	3
15	ค.ช.เอกพันธ์ ศรีทับทิม	ป.2/2			✓				✓					6	3
16	ค.ญ.พิมพ์วิศา ขวัญอ่อน	ป.2/2			✓				✓					6	3
17	ค.ญ.วนิดา เพ็ญจันทร์	ป.2/2			✓				✓					6	3
18	ค.ญ.อรวิศา สมบูรณ์ทรัพย์	ป.2/2			✓				✓					6	3
19	ค.ญ.กรรณิการ์ อันเชิด	ป.2/2			✓				✓					6	3
20	ค.ญ.สุรีย์พร ลิทธิสาร	ป.3/2		✓					✓					4	2
21	ค.ญ.วรนิชชา ห้อยกรุด	ป.3/2		✓					✓					4	2
22	ค.ญ.ทิพย์วัลย์ ใจชุ่ม	ป.4/1			✓				✓					5	3
23	ค.ญ.นภัตสวรรค์ เสมแก้ว	ป.4/1			✓				✓					6	3
24	ค.ช.ธัญญาช บิสังค์	ป.4/2		✓					✓					4	2
25	ค.ญ.สิริธร ขวัญอ่อน	ป.4/2		✓					✓					5	3
26	ค.ช.พงษ์เทพ บิสังค์	ป.5/2		✓					✓					4	2
27	ค.ช.อภิสิทธิ์ พัฒนมาศ	ป.5/2			✓				✓					6	3
28	ค.ญ.สาวิตรี สุทธิपाल	ป.6/2			✓				✓					6	3
29	ค.ญ.ปรภัสรา คงธำ	ป.6/2		✓					✓					4	2
30	ก.ศ.จ.อุทัยพงษ์ 9/๖๓๖๗	ป.5/2			✓				✓					6	3

หมายเหตุ เกณฑ์การประเมิน 1 = ปรับปรุง 2 = พอใช้ 3 = ดี
เกณฑ์การผ่าน 2 ถือว่าผ่าน

ลงชื่อ.....*[Signature]*.....ผู้ประเมิน

ตัวอย่างแบบบันทึกการสังเกตการร่วมกิจกรรม กิจกรรมที่ 1 โดยทุกกิจกรรมมีทั้งหมด 16 กิจกรรมต่อ 1 ภาค ปีการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนกันยายน โดยมีตารางการจัดกิจกรรมทั้งหมด 16 กิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 3 การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น (รำเหย่ย) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ช่วงเวลา เดือนพฤษภาคม – กันยายน จำนวน 16 ครั้ง

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา/ชั่วโมง
1.	21 พ.ค. 50	แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และปฐมนิเทศ	1. นักเรียนสมัครเรียนกลุ่มสนใจรำเหย่ยเขียนใบสมัคร 2. ครูแจ้งจุดประสงค์ของการเรียนกลุ่มสนใจวัฒนธรรมท้องถิ่น (รำเหย่ย)	1
2.	28 พ.ค. 50	การแสดงพื้นบ้านของภาคกลาง	1. นักเรียนดูภาพการแสดงภาคกลาง เช่น การเล่นเพลงเหย่ย - เพลงพวงมาลัย - เพลงเดินกำรำเคียว 2. นักเรียนฟังเพลงการแสดงพื้นบ้านของภาคกลางจากเทปเพลง 3. สรุปซักถามนักเรียน	1
3.	4 มิ.ย. 50	การสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ครูเล่าความเป็นมาของเพลงเหย่ย ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี พอสั่งเขป 2. แนะนำนักเรียนให้สืบค้นภูมิปัญญาด้านการร้องเพลงเหย่ยในชุมชน	1

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา/ชั่วโมง
4.	11 มิ.ย. 50	การนำเสนอภูมิ ปัญหาการรำเหย่	1. นักเรียนส่งตัวแทน นำเสนอชื่อภูมิปัญญาที่ ตนเองไปสืบค้นมาได้ 2. ครูสรุปภูมิปัญญาด้าน พ่อเพลงแม่เพลงรำเหย่ใน ชุมชน	1
5.	18 มิ.ย. 50	การเรียนรู้ เพลงเหย่จาก วิทยากรท้องถิ่น	1. แนะนำวิทยากรประจำ ท้องถิ่นป่าหมากบ จำปา ทอง 2. เรียนรู้ประวัติความ เป็นมาของเพลง เหย่จากวิทยากร 3. วิทยากรสาธิตการร้อง เพลงเหย่	1
6.	25 มิ.ย. 50	การเรียนรู้ เพลงเหย่จาก วิทยากรท้องถิ่น	1. ฝึกการปรบมือตาม จังหวะของเพลงเหย่ 2. สาธิตการร้องเพลง เหย่จากเนื้อร้อง พร้อมทำ จังหวะ 3. ฝึกนักเรียนหัดร้องเพลง เหย่พร้อมทำจังหวะ	1
7.	2 ก.ค. 50	การร้องเพลงเหย่ และปรบมือ ประกอบการร้องเพลง	1. ฝึกการปรบมือเพื่อให้เข้า กับจังหวะเพลงเหย่ โดย ใช้เทปเพลง 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม ฝึกปรบมือให้เข้ากับ จังหวะเพลง 3. ทดสอบการปรบมือ	1

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา/ชั่วโมง
8.	9 ก.ค. 50	การร้องเพลงเหย่ย ตามเนื้อเพลง	1. นักเรียนฝึกร้องเพลง เหย่ย ตามเนื้อเพลงที่ชุมชน ร้องเล่นมาก่อน (เนื้อเพลง ได้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชน) 2. นักเรียนร้องตามครูทีละ คำกลอน พร้อมปรบมือทำ จังหวะ	1
9.	16 ก.ค. 50	การร้องเพลงเหย่ย ตามเนื้อเพลง	1. ทบทวนการร้องเพลง เหย่ยจากสัปดาห์ที่ผ่านมา มาแล้ว 2. นักเรียนร้องคำกลอน เพลงเหย่ยในบทต่อตามครู พร้อมปรบมือทำจังหวะ	1
10.	23 ก.ค. 50	การฝึกร้องเพลงเหย่ย	1. ทบทวนการร้องเพลง เหย่ย จากคำกลอนที่เรียน มาแล้ว 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือก หัวหน้ากลุ่ม 3. แต่ละกลุ่มนำเสนอการ ร้องเพลงเหย่ยหน้าชั้นเรียน	1
11.	6 ส.ค. 50	การฝึกก้าวเท้าให้เข้า จังหวะเพลง	1. ครูสาธิตการก้าวเท้าให้ เป็นจังหวะเพลงเหย่ย 2. นักเรียนทำวงกลมเพื่อ ฝึกการก้าวเท้าพร้อมการ ปรบมือ	1

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา/ชั่วโมง
12.	20 ส.ค. 50	การฝึกก้าวเท้าเดินให้ เข้าจังหวะเพลงเหย่ย	1. ครูสาธิตการเดินรำตาม จังหวะประกอบเพลงเหย่ย 2. นักเรียนฝึกการเดินรำ ตามจังหวะเพลงเหย่ย 3. นักเรียนฝึกการก้าวย่อ ตามจังหวะเพลง	1
13.	27 ส.ค. 50	การฝึกการรำจับตั้งวง	1. ครูสาธิตการจับแล้วฝึก ให้นักเรียนทุกคนหัดจับมือ 2. ครูสาธิตการตั้งวงแล้วฝึก ให้นักเรียนตั้งวง 3. ครูสาธิตการจับและตั้ง วงในท่าสอดสร้อยมาลา	1
14.	3 ก.ย. 50	การรำจับ ตั้งวง	1. ครูทบทวนการรำ พร้อม ก้าวเท้าตามจังหวะเพลง 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนทบทวน ท่ารำ 3. นักเรียนนำเสนอท่ารำที่ ละกลุ่ม	1
15.	10 ก.ย. 50	การรำประกอบ- เพลงเหย่ย	1. นักเรียนร่วมกันร้องเพลง เหย่ยพร้อมทำจังหวะ ปรบมือ และก้าวเท้าตาม จังหวะเพลง 2. แบ่งกลุ่มนักเรียน 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ร้องเพลงพร้อม ปรบมือทำจังหวะที่กลุ่มที่ 1 ร้อง กลุ่มที่ 2 รำประกอบเพลง 3. ผลิตกิจกรรม	1

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สาระการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา/ชั่วโมง
16.	17 ก.ย. 50	การร้องและรำประกอบเพลง	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนดูการสาธิตการรำเป็นคู่จากวิทยากร (นักเรียน) 2. แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม ฝึกการแสดงรำเหย่ย โดยมีทั้งร้องและรำ 3. นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ผลัดกันนำเสนอการแสดงหน้าชั้นเรียน 4. ทดสอบ 	1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเรียนการสอนของนักเรียนมุ่งเน้น การละเล่นเพลงเหยียบแบบดั้งเดิมตามแบบฉบับของศิลปินประจำท้องถิ่น ซึ่งครูอุบล อำนวย ได้เชิญมาเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนของนักเรียน ได้แก่ นางหมากบ จำปาทอง นายสนอง บุญรอด นางกลม เอกฉันท์ นายปลา เอกฉันท์ เป็นต้น

โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ตั้งอยู่ในตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหยียบ ซึ่งเป็นการละเล่นประจำท้องถิ่นดังนี้

ประวัติหมู่บ้านหนองขาว¹⁸ ตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของชาวบ้านสองหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านดงรัง และหมู่บ้านดอนกระเต็ง ที่ถูกพม่าเผาทำลายเสียหาย เมื่อคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 ซึ่งได้รวมตัวกันตั้งหมู่บ้านใหม่ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้เอกราชแล้ว ณ บริเวณหนองน้ำใหญ่ ซึ่งเต็มไปด้วยหญ้าดอกขาว จึงเรียกว่า “หนองหญ้าดอกขาว” และเรียกสั้น ๆ ต่อมาว่า “หนองขาว” ในที่สุดร่องรอยของหนองหญ้าดอกขาวที่ว่านี้ยังพอมองเห็นในหมู่บ้านหนองขาวที่หมู่ 3 หรือหมู่คอกวัว ซึ่งปัจจุบันเป็นหนองน้ำที่ถมอย่างไร ก็ยังมีสภาพที่เป็นหนองน้ำอยู่ เพราะเมื่อถึงไ้สักระยะหนึ่ง ก็ปรากฏว่ามีน้ำเอ่อขังขึ้นมาอยู่เสมอ

ส่วนหมู่บ้านดงรังอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านหนองขาว มีร่องรอยซากปรักหักพังของเจดีย์ พระอุโบสถ และพระพุทธรูป ที่วัดส้มใหญ่ หรือวัดใหญ่ดงรัง ซึ่งเคยถูกพม่าเผาทำลายกลายเป็นวัดร้าง และต่อมาได้รับการบูรณะใหม่เมื่อ พ.ศ. 2525 และหมู่บ้านดอนกระเต็งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านหนองขาว ราว 1 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนหนองขาวโกวิทพิทยาคม เดิมหมู่บ้านดอนกระเต็งมีวัดโบสถ์ เป็นวัดประจำหมู่บ้าน แต่ถูกพม่าเผาทำลาย

คนหนองขาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก พื้นที่ทำนาทางด้านตะวันออกของหมู่บ้านเรียกกันว่า “นาทุ่ง” หรือ “นาลุ่ม” อยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีน้ำเพียงพอแก่การทำนา ส่วนทางด้านตะวันตก เรียก “นาป่า” ซึ่งต้องรอดูฝน เพราะไม่มีแหล่งน้ำ

¹⁸ เทศบาลตำบลหนองขาว, **ประวัติหมู่บ้านหนองขาว** [ออนไลน์], 10 มกราคม 2554, www.nongkha.com

ประวัติความเป็นมาของรำเหย่ยในตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง¹⁹ สันนิษฐานว่า “เกิดขึ้นพร้อมการก่อตั้งหมู่บ้าน คนโบราณยามว่างจากการทำงาน มักจะรวมตัวกันต่อคำกลอน เล่นกันไปมา ซึ่งในอดีตก่อนก่อตั้งตำบลหนองขาว สมัยก่อนเป็นหมู่บ้านดอนกระเดื่องและหมู่บ้านดงรัง หมู่บ้าน 2 หมู่บ้านถูกพม่าตีแตกพ่ายไป สมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 พม่าเดินทัพกลับ ชาวบ้านจึงก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ เป็นตำบลหนองขาว ด้วยความเป็นศิลาหินของคนหนองขาว เมื่อเสร็จจากศึกสงครามจึงรวมกลุ่มร้องรำทำเพลง และต้องเป็นผู้ที่มีวาทะดีสามารถโต้ตอบกลอนโดยการด้นสด เกิดเป็นการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย” ในอดีต การละเล่นรำเหย่ย เรียกว่า “เพลงดอกแคว้ง” หรือ “เพลงใบไม้เขียว” ซึ่งนำมาจากคำที่มีในบท ร้อง ยกตัวอย่าง แม่เขียวใบไม้ มาเล่นกับชายเถิดเอ๋ย เป็นต้น คำว่า “รำเหย่ย” ใช้เรียก ภายหลัง เมื่อกรมศิลปากรฟื้นฟูการละเล่นรำเหย่ยจากหมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลจรเข้เผือก เป็นแบบฉบับของกรมศิลปากร เมื่อนำออกเผยแพร่ ทางตำบลหนองขาวจึงเรียกการละเล่นชนิดนี้ว่า “รำเหย่ย” เช่นกัน ลักษณะกระบวนการทำรำ ได้แก่ ทำสอดสร้อยมาลา และทำนอนวัน ใช้เล่น หลังจากการทำงานและในงานรื่นเริงต่างๆ เน้นความสนุกสนาน ใช้การปรบมือให้จังหวะและ พัฒนาเป็นวงกลองยาว แต่งกายย้อนยุคตามชีวิตประจำวันของคนสมัยก่อน มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น คือ ใช้ผ้าทอประจำหมู่บ้าน เรียกว่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี” นิยมแต่งตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ และ ผู้สูงอายุ ภายหลังรำเหย่ย บรรจุในงานประจำปี เทศกาลสงกรานต์ ณ วัดอินทาราม เรื่อง “ไฉนบุญทองบ้านหนองขาว” ละครซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลหนองขาว

4.2.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน

กลุ่มสนใจรำเหย่ย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ก่อตั้งกลุ่มสนใจรำเหย่ย ขึ้น โดยทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นประจำโรงเรียน มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้เยาวชนในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยและสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ ทางโรงเรียน เล็งเห็นความสำคัญของการเผยแพร่การละเล่นรำเหย่ยเพื่อให้เยาวชนมีประสบการณ์ด้านการแสดงและเห็นคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย

¹⁹ สัมภาษณ์ อุบล อำนวย, อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี, 6 ธันวาคม 2553.

เมื่อมีผู้มาติดต่อให้เยาวชนไปเผยแพร่รำเหย่ย ในบางโอกาสเจ้าของงานให้คำตอบแทนในลักษณะของการบำรุงโรงเรียนหรือเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่แสดงผู้รับผิดชอบการจัดสรรงบประมาณ คือ อาจารย์อุบล อำนวย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 งบประมาณบำรุงกิจกรรมต่างในโรงเรียน เพื่อเป็นประโยชน์แก่เยาวชนต่อไป

ส่วนที่ 2 งบประมาณซ่อมแซมอุปกรณ์การแสดงและเครื่องดนตรี

ส่วนที่ 3 งบประมาณทุนการศึกษาของนักเรียน

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนคำตอบแทน โดยทางโรงเรียนไม่เรียกร้อง ตามแต่เจ้าของงานมอบให้ แต่มิได้เป็นการว่าจ้างเชิงธุรกิจ

4.2.3 องค์ประกอบการแสดง

4.2.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง

รำเหย่ย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” นิยมแสดงเพื่อสาธิตการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยให้เป็นที่แพร่หลาย และให้ผู้สนใจได้สัมผัสวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวตำบลหนองขาว นอกจากนี้นิยมแสดงตามงานรื่นเริง งานมงคลต่างๆ ตามที่มีผู้ประสงค์ให้ทางโรงเรียนนำการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยไปเผยแพร่ อีกทั้งรำเหย่ย เป็นการละเล่นที่อยู่ในละครเพลงเรื่อง “ไฉนบุญของบ้านหนองขาว” เล่นในงานประจำปี ณ วัดอินทาราม ในเทศกาลสงกรานต์ของชาวบ้านหนองขาว

“ไฉนบุญของบ้านหนองขาว”²⁰ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค : หน้า 245 - 272) เป็นละครเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านหนองขาว จากบทประพันธ์ของ พงอนันต์ สรรพพานิช เมื่อครั้งเป็นผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง เขต 1 จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านวัฒนธรรมบ้านหนองขาว โดยเริ่มแสดงครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2541 แต่แรกเริ่มนั้น “ไฉนบุญของบ้านหนองขาว” จัดแสดงในวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นงานประจำปีงานหนึ่งของหมู่บ้านหนองขาว โดยใช้พื้นที่ว่างของวัดอินทาราม หรือวัดหนองขาว ที่ปัจจุบันเป็นตลาดนัด เป็นที่จัดแสดงมาก่อน ต่อมา พ.ศ.2543 จึงมีการจัดสร้างที่แสดงอย่างถาวรเป็นบ้านเรือนไทย 2 ชั้น ขึ้นที่ลานหน้าวัดอินทาราม โดยพื้นที่บนระเบียงบ้าน เวที ปูหน้าบ้าน และสนามหญ้าหน้าเวที เป็นเวทีแสดงรวมทั้งเวทีด้านล่างอีกหนึ่งเวที ขณะที่ผู้ชมถูกจัดให้ปูเสื่อนั่งชมอยู่ตรงลานหน้าบ้านที่เป็นสนามหญ้าแหวดล้อมไปด้วยต้นไม้

²⁰ เรื่องเดียวกัน

โรงละครกลางแจ้งแห่งนี้ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 49 - 50 : หน้า 273) ได้ชื่อว่า “บ้านไฉ่บุญทอง” เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจกันของคนหนองขาว ซึ่งมี พระครูถาวรภาณุนิมิต เจ้าอาวาสวัดอินทาราม เป็นศูนย์รวมจิตใจและได้รับงบประมาณสนับสนุนบางส่วน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ไม่เพียงเป็นโรงละคร ภายในบ้านไฉ่บุญทอง ยังรวบรวมข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านหนองขาวไว้ให้ชมด้วย โดยจัดเป็นห้องต่างๆ เช่น ห้องครัว จำลองบรรยากาศครัวพื้นบ้านและอุปกรณ์ในการหุงต้มแบบโบราณ ห้องนอน มีเปลเด็ก ที่ผูกขึ้นด้วยผ้าขาวม้าพื้นบ้านหนองขาว และยังมีภาพถ่ายขาว – ดำ สมัยเก่าติดไว้ให้ชมตามฝาห้อง เช่น ภาพคนหนองขาวสมัยก่อน ภาพเซลยศึกในเมืองกาญจน์เมื่อครั้ง สงครามโลก ครั้งที่ 2

ปัจจุบันบ้านไฉ่บุญทอง เป็นจุดรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมหมู่บ้านหนองขาว โดยจัดให้เป็นลานวัฒนธรรม สำหรับชมการแสดงทางวัฒนธรรมพื้นบ้านและการแสดง “วัฒนธรรมบันเทิง” หรือละครเรื่อง “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว” พร้อมกับการรับประทานอาหาร ค่ำแบบพื้นบ้าน ผู้ที่สนใจไม่ต้องรอให้ถึงวันสงกรานต์ เพียงแต่ติดต่อจองล่วงหน้ามาเป็นหมู่คณะ สามารถร่วมงาน “ค่ำคืนหนึ่งที่บ้านหนองขาว” พร้อมชม “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว” บริเวณ ใกล้กับบ้านไฉ่บุญทอง ที่เดิมเป็นอาคารเรียนเก่าแก่ของวันอินทาราม ชื่อ “อาคารโกวิทอินทราทร” ซึ่งหลวงพ่อดมฺพรมหิทธิโก ที่ชาวบ้านเคารพศรัทธา เป็นผู้ให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 ดำเนินการตกแต่งเพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์บ้านหนองขาว ภายใน พิพิธภัณฑ์มีการจัดเก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนหนองขาว ตลอดจน เรื่องราวความเชื่อ เช่น หม้อยาย ประเพณีสำคัญ เช่น สวดพระมาลัย การทำมาหากิน โดยจัดแสดงเรื่องราวเป็นหัวข้อต่างๆ ได้แก่ สุวรรณภูมิ เส้นทางเดินทัพในสมัยโบราณ ภูมิประเทศของ หนองขาว คนหนองขาว ผู้หญิงหนองขาว ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน อนาคต

“ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว”²¹ เป็นเรื่องราวของวิถีชีวิตชาวบ้านหนองขาว ที่สอดแทรกเรื่องราววัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวบ้านหนองขาว ให้สอดคล้องกับการแสดงแสง – เสียงและศิลปะละครเพลงอย่างกลมกลืน บอกเล่าเรื่องราวรักสามเส้าของ

²¹ บ้านกลางทุ่ง โฮมสเตย์ ,ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว [ออนไลน์],3 กันยายน 2550 แหล่งที่มา <http://www.panoramatown.com/organic/home/house.php?lang=t&id=105>

“ไฉ่บุญ” “ไฉ่ทอง” และ “น้ำตาล” ซึ่งได้รวบรวมวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่น่าสนใจไว้ใน การแสดง เช่น

- ประเพณีโกนจุก ขบวนแห่โกนจุก
- ประเพณีสงกรานต์ เทศกาลปีใหม่ไทย
- เพลงพื้นบ้าน เพลงเหย่ย เพลงพวงมาลัย
- เพลงร้อยพรรษา ประเพณีเรียไรเงินทำบุญแบบพื้นบ้าน
- เพลงขวัญข้าว ประเพณีการลงนาของชาวบ้าน
- เพลงกล่อมลูกโบราณ
- และเพลงพื้นบ้านของชาวบ้านหนองขาวมากมาย

รำเหย่ย เป็นการละเล่นประกอบละครเพลงเรื่อง “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว” (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 51 : หน้า 274) ซึ่งอยู่ในฉากที่ 8 เป็นตอนที่ชาวบ้าน จับกลุ่มเล่นเพลงเหย่ย แสดงถึงวิถีชีวิตและการแสดงพื้นบ้านของชาวบ้านหนองขาวตั้งแต่อดีต ปัจจุบันละครเพลงเรื่อง “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว” จัดงานประมาณกลางเดือนเมษายนของ ทุกปี เพื่อเป็นการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากอดีตสู่เยาวชนรุ่นปัจจุบัน อีกทั้งเป็นการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

4.2.3.2 สถานที่แสดง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 52 - 53 : หน้า 274 - 275)

สถานที่ที่ใช้แสดง โดยมากมีผู้ติดต่อให้ทางโรงเรียนจัดการแสดงต้อนรับแขกที่มา เยี่ยมโรงเรียนและเป็นการสาธิตการแสดงให้กับผู้ที่สนใจ อาจารย์อุบล อำนวย ใช้ลานหน้า เรือนไทย ซึ่งอยู่ในบริเวณโรงเรียนทำการแสดง เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นที่โล่งกว้าง อีกทั้ง แสดงถึงความเป็นไทยโดยมีเรือนไทยประกอบการแสดง

4.2.3.3 บทร้อง

ผู้วิจัยทำการรวบรวมบทร้องในตำบลหนองขาวทั้งหมดจากการศึกษาพบว่า มีบทร้องด้วยกัน 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 บทร้องที่เป็นแบบโบราณสืบทอดมาตั้งแต่อดีต โดยไม่มีใครทราบ ว่าเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไหร่ ใครเป็นผู้คิดริเริ่ม

รูปแบบที่ 2 บทร้องแต่งขึ้นใหม่ ตามโอกาสต่างๆ เช่น งานเกษียณอายุ ผู้ว่าราชการจังหวัด งานต้อนรับนักกีฬา เป็นต้น

บทร้องทั้ง 2 รูปแบบ รวบรวมมาจากอาจารย์อุบล อำนวย บางบทร้องท่านเป็นผู้แต่งขึ้นใหม่และเก็บรวบรวมไว้เพื่อประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นหลังเพื่อใช้ประโยชน์ในโอกาสอื่นๆต่อไป โดยบทร้องทั้งหมดมีดังนี้

บทร้องทั้ง 2 บทต่อไปนี้เป็นบทโบราณที่พบตั้งแต่คนเฒ่าคนแก่ และสืบทอดมาจนถึงทุกปัจจุบัน นิยมใช้บทร้องแสดงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในตำบลหนองขาว ซึ่งเป็นบทร้องฝึกหัดในหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดอินทาราม ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนจึงสามารถร้องบทร้องดังกล่าวได้ทุกคน เพื่อสืบสานบทร้องของโบราณมิให้สูญหายไป

ตัวอย่างบทร้อง

เพลงรำเหย่ย

ชาย	วันเทศกาล	มาเล่นกับฉันเถิดเอ๋ย
หญิง	ให้น้องเล่นกับพี่	มันไม่ดีเลยเอ๋ย
ชาย	มาเล่นกับฉัน	อย่านั่งให้นานเลยเอ๋ย
หญิง	ให้น้องเล่นกับพี่	มันเสียราศีจริงเอ๋ย
ชาย	รำสวຍอะไร	ไปหัดที่ไหนมาเอ๋ย
หญิง	น้องรำไม่สวຍ	ไม่นำรำด้วยเลยเอ๋ย
ชาย	รำสวຍอย่างนี้	บ้านพี่ไม่มีเลยเอ๋ย
หญิง	รำสวຍอย่างนี้	บ้านน้องมีมากมายเอ๋ย
ชาย	ยกขาทิ้งน้อง	ช่างเข้าเสียงกลองจริงเอ๋ย
หญิง	ยกขาทิ้งน้อง	ไม่เข้าทำนองเลยเอ๋ย
ชาย	ได้อย่างนี้สักคน	พี่จะไม่ปันเลยเอ๋ย
หญิง	ได้อย่างนี้สักคน	เห็นจะไม่โดนเลยเอ๋ย
ชาย	ไม่รักไม่มา	ไม่ให้เห็นหน้าเลยเอ๋ย
หญิง	ไม่รักไม่มา	ไม่มีวาสนาเลยเอ๋ย
ชาย	รักน้องนี้แหละ	จึงได้แวะมาไงเอ๋ย
หญิง	ที่แวะมาหา	ไม่มีวาสนาเลยเอ๋ย

เพลงเขี้ยวใบไม้

ชาย	แม่เขี้ยวใบไม้	มาเล่นกับชายเถิดเอ๋ย
หญิง	พ่อเขี้ยวใบไม้	จะเล่นกับชายไม่เป็นไรเลยเอ๋ย
ชาย	จะเล่นจะหิว	อย่าทำถือตัวเลยเอ๋ย

หญิง	จะเล่นจะหัว	น้องไม่ถือตัวเลยเออ
ชาย	รำสวญจริงเหวอ	นี่ท่าจะเคยรำเออ
หญิง	น้องรำไม่สวญ	ไม่น่ารำด้วยเลยเออ
ชาย	คนที่นี่รำล่อง	เขามีเจ้าของแล้วยังเออ
หญิง	บอกพ่อนารี	เจ้าของไม่มีเลยเออ
ชาย	เจ้าของไม่มี	ให้มาหาพี่น้องเออ
หญิง	ให้น้องรักพี่	ไม่ได้นารีเลยเออ
ชาย	เป็นอย่างไร	เสียเล่านะแม่สาวน้อยเออ
หญิง	จะรักก็ไม่กล้า	ไม่รู้ว่ามีใครเออ
ชาย	ถ้าพี่มีเมียเหมือนเขา	ไม่มาหาเจ้าเลยเออ
หญิง	พี่มีเมียร่วมหมอน	อย่ามาอ่อนนวนเลยเออ
ชาย	พี่มีเมียร่วมมุ้ง	พี่ไม่มายุ่งเลยเออ
หญิง	จะขุดบ่อล่อหลุม	ให้น้องตกพุ่มเป็นหม้ายเออ
ชาย	พี่พูดไม่จริง	ให้เอาปืนมายิงพี่ให้ตายเลยเออ
หญิง	จะขุดบ่อล่อน้ำ	ให้ปลาไหลตามตกตายเออ
ชาย	พี่รักน้องจริง	พี่ไม่ทอดทิ้งหญิงเลยเออ
หญิง	รักน้องให้แน่	เหมือนกับแม่รักชายเออ

บทร้องในปัจจุบันปรากฏขึ้นในภายหลัง โดยสามารถแต่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ของงาน ตามวัน เวลา และสถานที่ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค : หน้า 276 - 294)

บทร้องในรูปแบบที่ 2 เป็นบทร้องแต่งขึ้นใหม่ ซึ่งแต่งตามโอกาสสำคัญ เช่น งานเลี้ยงต้อนรับแขก งานเลี้ยงต้อนรับนักกีฬา งานเลี้ยงฉลองรางวัลต่างๆ เป็นต้น โดยบทแต่ละบทบางบทมีการเรียบเรียงและบทแต่งใหม่ บทร้องมีทำการเรียบเรียงจะเปลี่ยนเฉพาะบทเริ่มและบทลงท้าย ส่วนช่วงกลาง ใช้บทร้องแบบโบราณที่มีมาแต่ดั้งเดิม ส่วนบทแต่งใหม่ เช่น บทภาษาอังกฤษ แต่งขึ้นเพื่อต้อนรับชาวต่างประเทศ เป็นบทที่แต่งใหม่ทั้งหมด คำลงท้ายใช้คำว่า “เหยย” ลงท้ายทุกวรรค

4.2.3.4 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ในอดีตเริ่มจากการปรบมือให้จังหวะของผู้เล่น ต่อมาพัฒนาการเป็นเครื่องดนตรี ได้แก่ ซอและแคน โดยการละเล่นดังกล่าว ตามชื่อของ

เครื่องดนตรี เช่น รำซอและรำแคน ต่อมาพัฒนาเล่นกับวงกลองยาว และมีเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่งและกลองรำมะนา โดยรายละเอียดการใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เหมือนกับรำเหย่ย ตำบลหนองโรง มีรายละเอียดในหัวข้อ 4.1.3.4 แตกต่างกันที่ลักษณะของการเล่น เนื่องจากรำเหย่ยโรงเรียนวัดอินทาราม ไม่มีการไหว้ครูกลองยาว ประโคมกลองยาวและตีจังหวะเดินตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

จังหวะการบรรเลวงกลองยาวประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในอำเภอท่าม่วงผู้ตีโหม่งตีให้สัญญาณ จากนั้นรำมะนา กลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะ ตีเป็นจังหวะโดยมีจังหวะกลองยาว ดังนี้

- - - ป๊ะ	- เบิ่ง - ป๊ะ	- - - ป๊ะ	- เบิ่ง - ป๊ะ
-----------	---------------	-----------	---------------

เมื่อใกล้จบกลองยาวเปลี่ยนตีจังหวะไปเรื่อยๆ ดังนี้

- - - เบิ่ง	- - - ป๊ะ	- - - เบิ่ง	- - - ป๊ะ
-------------	-----------	-------------	-----------

และเปลี่ยนเป็นเบิ่งอย่างเดียว

- เบิ่ง - เบิ่ง	- เบิ่ง - เบิ่ง	- เบิ่ง - เบิ่ง	- เบิ่ง - เบิ่ง
-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

ลงจบสุดท้าย

- ป๊ะ - เบิ่ง	- ป๊ะ - เบิ่ง	- เบิ่ง เบิ่ง -	เบิ่ง เบิ่ง - ป๊ะ
---------------	---------------	-----------------	-------------------

4.2.3.5 เครื่องแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายรำเหย่ย ตำบลหนองขาว นักแสดงทั้งหมด แต่งกายย้อนยุค นิยมใส่ผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ผ้าขาวม้าร้อยสี เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงของตำบลหนองขาวลักษณะพิเศษ คือ สีไม่ตก ทางโรงเรียนวัดอินทารามส่งเสริมให้ครูและนักเรียนแต่งกายด้วยชุดผ้าไทย 1 วันต่อสัปดาห์ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 57 : หน้า 298)

4.2.3.6 ผู้แสดง

รำเหย่ย ตามหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ชื่อว่า “กลุ่มสนใจรำเหย่ย” อาจารย์ผู้สอนและฝึกซ้อมรำเหย่ย ได้แก่ อาจารย์อุบล อำนวย อาจารย์เบญจา ลำดวน อาจารย์ผู้สอนและผู้ฝึกซ้อมดนตรี ได้แก่ อาจารย์สมมาตร เอกจิต

อาจารย์นิมนท พลุมณรัทช์ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนรำเหย่ย ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งนักเรียนแต่ละคนมีศักยภาพการแสดงที่แตกต่างกัน โดยแบ่งการเรียนการสอน ได้แก่ พ่อเพลงแม่เพลง ผู้รำ และนักดนตรี เมื่อนักเรียนฝึกฝนจนเกิดความชำนาญจึงสามารถออกแสดงสู่สาธารณชน ผู้แสดงและนักดนตรี มีอายุตั้งแต่ 8 – 12 ปี ผู้แสดงมีรายนามดังนี้

1. เด็กชายสรารุช ฮวบสกุล	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	พ่อเพลง
2. เด็กชายมานพ วิเศษสิงห์	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
3. เด็กชายพิชัยยะ สู้ภัยพาล	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
4. เด็กชายยงศิลป์ งามขำ	อายุ 10 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
5. เด็กชายจักรกฤษณ์ นินบตี	อายุ 9 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
6. เด็กชายราชศักดิ์ สืบใหม่	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
7. เด็กชายเอกพันธ์ ศรีทับทิม	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
8. เด็กชายกิตติศักดิ์ วงศ์สุวรรณ	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
9. เด็กหญิงกรรณิการ์ อ้นเชิด	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
10. เด็กหญิงพนิตสุดา ทองมอญ	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
11. เด็กหญิงอริสา สมบูรณ์ทรัพย์	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
12. เด็กหญิงนันทิยา แพร่दान	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	แม่เพลง
13. เด็กหญิงสุขพรรษา สุขศิริ	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
14. เด็กหญิงบุญญาภรณ์ ทับทิมศรี	อายุ 9 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
15. เด็กหญิงบุญธิดา มากมาย	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	ผู้รำ
16. เด็กชายณัฐพล แดงโต	อายุ 10 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองรำมะนา)
17. เด็กชายศักรินทร์ เทียมเมฆา	อายุ 13 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองรำมะนา)
18. เด็กชายคชาภรณ์ แก้วพลายงาม	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (ฉิ่ง)
19. เด็กชายณัฐสิทธิ์ อากาศ	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (ฉาบ)
20. เด็กชายอดิศักดิ์ เพิกเฉย	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (โหม่ง)
21. เด็กชายจักรี กลัวผิด	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กรับ)
22. เด็กชายธีรศักดิ์ ศิริสุข	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)
23. เด็กชายณัฐสิทธิ์ พุ่มแสงวง	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)
24. เด็กชายวัชรากร ปานธรรม	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)

การคัดเลือกผู้แสดง อาจารย์ผู้สอนการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยทั้งในด้านท่ารำ และดนตรี อาจารย์ผู้สอนมีหลักในการคัดเลือกผู้แสดง ดังนี้

- 1) มีความประพฤติดี
- 2) มีความรับผิดชอบ
- 3) ตรงต่อเวลา
- 4) ชยัน อดทน
- 5) มีความรู้ความสามารถ

หลักเกณฑ์คัดเลือกผู้แสดงดังกล่าว ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น พัฒนา ศักยภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจารย์ผู้ฝึกซ้อมหมั่นเวียนนักแสดงตามความเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ทางการแสดงและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษ การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยได้เป็นอย่างดี

4.2.3.7 ขั้นตอนการแสดง

ขั้นตอนการแสดงเริ่มจาก ผู้แสดงและนักดนตรีทุกคนอยู่บริเวณตรงกลางสถานที่ แสดง เพื่อเตรียมตัวทำการแสดง จากนั้นเริ่มด้วยการประโคมกลองยาว ต่อด้วยพ่อเพลงแม่เพลง และผู้แสดงทำการแสดง และจบลงด้วยการไหว้ของผู้รำคู่สุดท้าย โดยลำดับขั้นตอนการแสดง และรายละเอียด มีดังนี้

1.) ประโคมกลองยาว นักดนตรีให้ร้องเพื่อปลุกเร้าผู้ชมและผู้แสดงให้เกิดความ สนุกสนานเมื่อจบการไหว้แต่ละครั้งนักดนตรีจะตีรับเสียงให้ส่วนผู้แสดงปรบมือพร้อมร้องรับ จากนั้นใหม่ตั้งจังหวะนำต่อด้วยผู้ตีกลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะตีรับและดำเนินจังหวะเดิน จนกระทั่งจบเพลง

2.) พ่อเพลงและแม่เพลงร้อง ผู้รำคู่แรกทั้งชายหญิงออกมารำตรงกลางครึ่ง วงกลม จากนั้นคู่ที่ 1 กลับเข้าที่ ต่อด้วยคู่ที่ 2 และคู่ต่อไป จนกระทั่งคู่สุดท้าย เมื่อรำเสร็จ ทั้งคู่ยืนไหว้ตรงกลางครึ่งวงกลมและกลับเข้าที่ จบการแสดง

รำเหย่ยตำบลหนองขาวในอดีตก่อนการเล่นมีการไหว้ครู ถือเป็น การเคารพครู กลองยาวและครูพ่อเพลงแม่เพลง ปัจจุบัน รำเหย่ยบรรจุในหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียน วัดอินทาราม "โกวิทอินทรพร" อาจารย์ผู้สอนจึงมีวิธีการสอนรำเหย่ยแบบรวบรัด ดังนั้นไม่มีการ ไหว้ครู แต่เมื่อมีการแสดงทุกครั้ง ผู้แสดงและนักดนตรีทำการยกมือไหว้ครูในบริเวณที่ทำการ แสดงเพื่อระลึกถึงครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาและขอพรให้การแสดงสำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี

4.2.3.8 กระบวนท่ารำ

อาจารย์อุบล อำนวย อาจารย์ผู้รับผิดชอบการเรียนการสอน “รำเหย่ย” ในหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนเชษฏวิทยาการประจำท้องถิ่น บรรยายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และกระบวนท่ารำ “รำเหย่ย” ให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” กระบวนท่ารำหลักเป็นแบบโบราณไม่มีการดัดแปลง ซึ่งสืบทอดกันมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีชื่อท่า เรียกว่า “ท่านอนวัน” ลักษณะท่ารำเป็นการเกี่ยวพาราศีระหว่างชายหญิง เมื่อฝ่ายชายและหญิงเข้าคู่กัน แต่ละคู่ปฏิบัติท่านอนวันเสมอ โดยฝ่ายชายรำซ้อนหลังฝ่ายหญิง เน้นที่การย่อเข้าและการม้วนจีบ กระบวนท่ามีเพียง 1 ท่า เท่านั้น ส่วนท่าอื่นๆ เป็นท่าเชื่อมก่อนและหลังท่านอนวัน กล่าวคือ เมื่อฝ่ายชายและหญิงคู่ใดคู่หนึ่งออกมารำกลางเวที ทั้ง 2 ฝ่ายจะมีท่ารำเพื่อที่จะออกมาปฏิบัติท่านอนวันกลางเวที เมื่อปฏิบัติท่านอนวันเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงปฏิบัติท่าเชื่อมเพื่อกลับไปยังตำแหน่งเดิมของทั้ง 2 ฝ่าย โดยลักษณะของกระบวนท่ารำท่าเชื่อม คือ กระบวนท่ารำไม่ตายตัว รำตามแต่ละบุคคล (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค ภาพที่ 58 - 61 : หน้า 299 - 302)

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า กระบวนท่ารำ รำเหย่ย ที่พบในตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง กระบวนท่ารำมีท่าเฉพาะ คือ ท่านอนวัน และกระบวนท่าอิสระ คือ ท่าเชื่อม ลักษณะท่ารำมีความแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์กระบวนท่ารำโดยใช้ส่วนประกอบของร่างกายดังนี้

1. **ศีรษะ** การใช้ส่วนศีรษะที่ปรากฏในกระบวนท่ารำพบว่า ผู้รำใช้ลักษณะการเอียงและการมอง

1) การเอียง ใช้ในกระบวนท่ารำเฉพาะ คือ ท่านอนวัน เอียงซ้ายและขวาเพื่อให้สอดคล้องกับมือและเท้า โดยมากจะเอียงตามมือจีบหรือเท้าที่ก้าวข้างหน้า

2) การมอง ใช้ในกระบวนท่ารำอิสระ คือ ท่าเชื่อม เมื่อฝ่ายชายและหญิงเริ่มเคลื่อนตัวเข้าหากัน ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและมอง เมื่อปฏิบัติท่านอนวันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติท่าเชื่อมมองหน้ากัน และย่อเท้าเข้าตำแหน่งเดิม

2. **ลำตัว** ในส่วนของลำตัว มีด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การหันตัวเข้าหากัน
- 2) การซ้อนตัว
- 3) การย่อลำตัว

ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว เป็นการรำคู่ระหว่างชายหญิงเพื่อให้ทำรำสอดคล้องกัน

3. **แขน** ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีระดับการใช้แขน 3 ระดับ ซึ่งจะต่างกันระดับความสูงของฝ่ายชายจะสูงกว่าเมื่ออยู่ตำแหน่งเดียวกัน ได้แก่

- 1) ระดับศีรษะ การจับหางย ตั่งวง
- 2) ระดับไหล่ ตั่งวง
- 3) ระดับสะโพก ตั่งวง

4. **มือ** มีกระบวนท่ารำ 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) จับ แบ่งออกเป็น จับคว่ำและจับหางย
- 2) ตั่งวง แบ่งออกเป็น ตั่งวงบน ตั่งวงกลาง และตั่งวงข้างสะโพก

5. **ขาและเท้า** การใช้เท้าถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของรำเหย่ย คือการย่อเท้า เน้นการย่อเท้าโดยไม่ยกเท้าสูง และพบกระบวนท่ารำที่ใช้ขาและเท้า 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การย่อเท้า
- 2) ก้าวเท้า
- 3) ย่อเข้า

6. **รูปแบบของแถว** รำเหย่ยโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” เริ่มจากทุกคนเดินขึ้นบทเวที นักดนตรีอยู่แถวหลังเป็นแถวหน้ากระดาน จากนั้นผู้รำฝ่ายชายและหญิงทำแถวครึ่งวงกลม พ่อเพลงและแม่เพลงอยู่คู่สุดท้ายของแถวผู้รำ โดยมีลักษณะการเคลื่อนที่ของรำเหย่ย ดังนี้

สัญลักษณ์

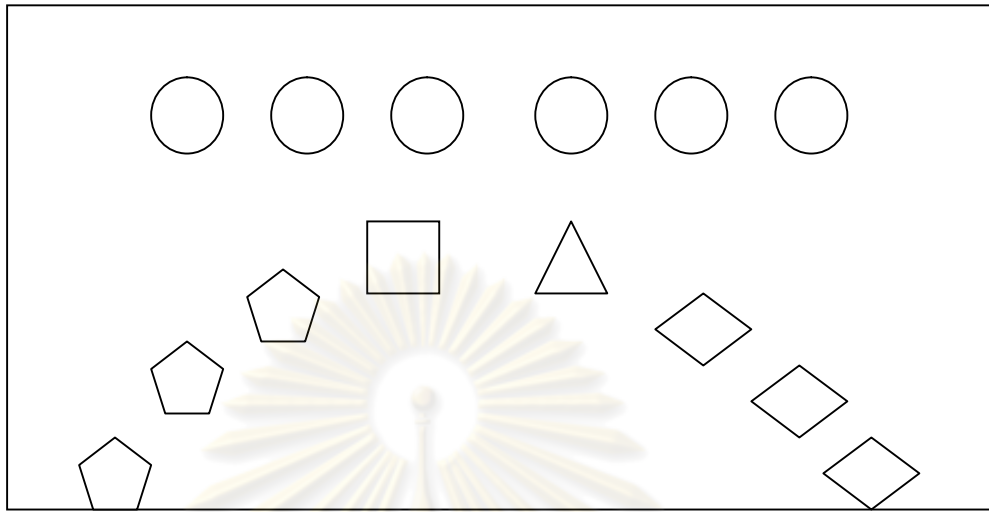
1. = นักดนตรี

2. = พ่อเพลง

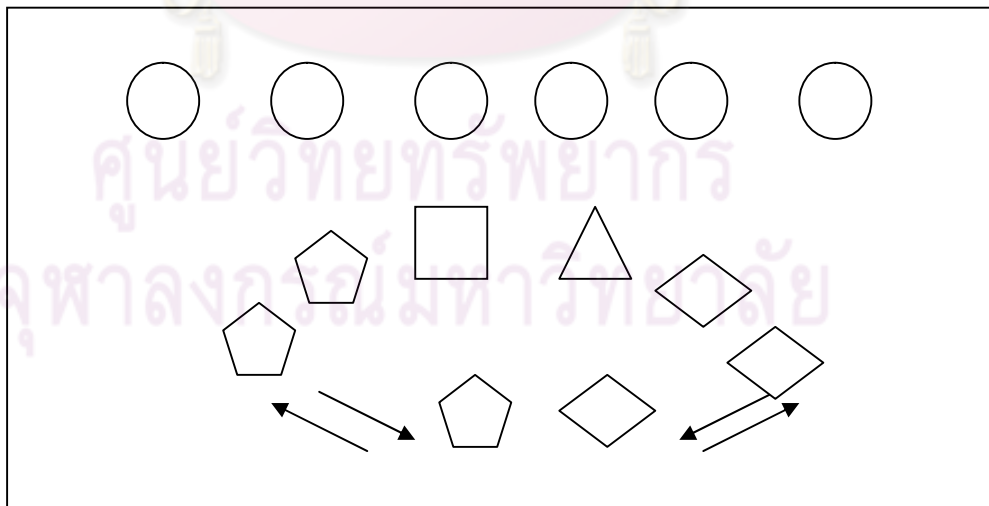
3. = แม่เพลง

4. = ผู้รำฝ่ายชาย

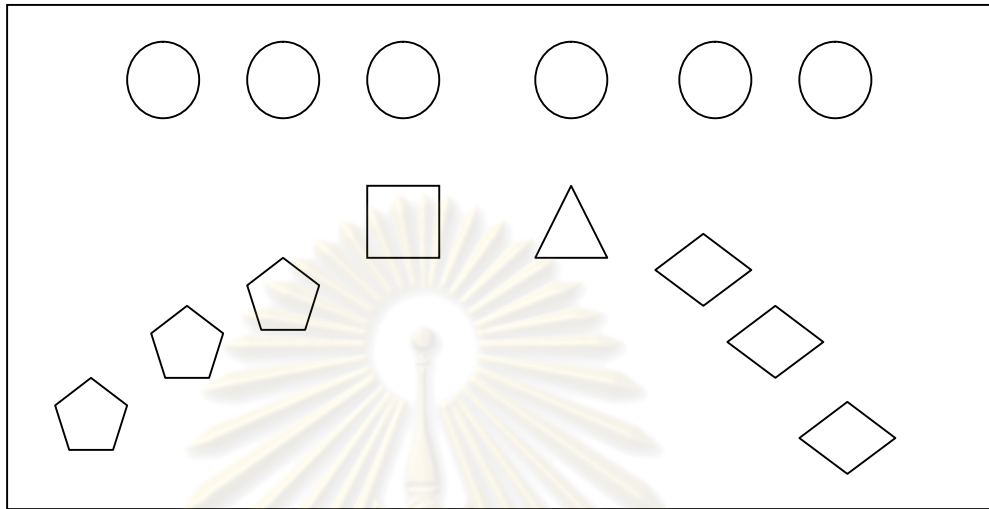
5. = ผู้รำฝ่ายหญิง

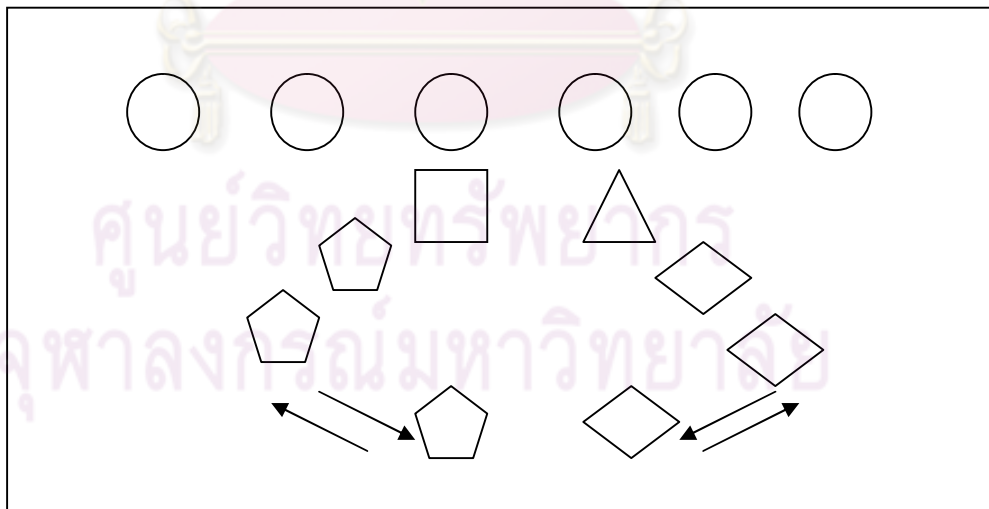
1.) นักแสดงทุกคนขึ้นมาเตรียมตัวบนเวที นักดนตรีอยู่แถวหลังหน้ากระดาน ผู้รำและพ่อเพลงแม่เพลงทำแถวครึ่งวงกลม

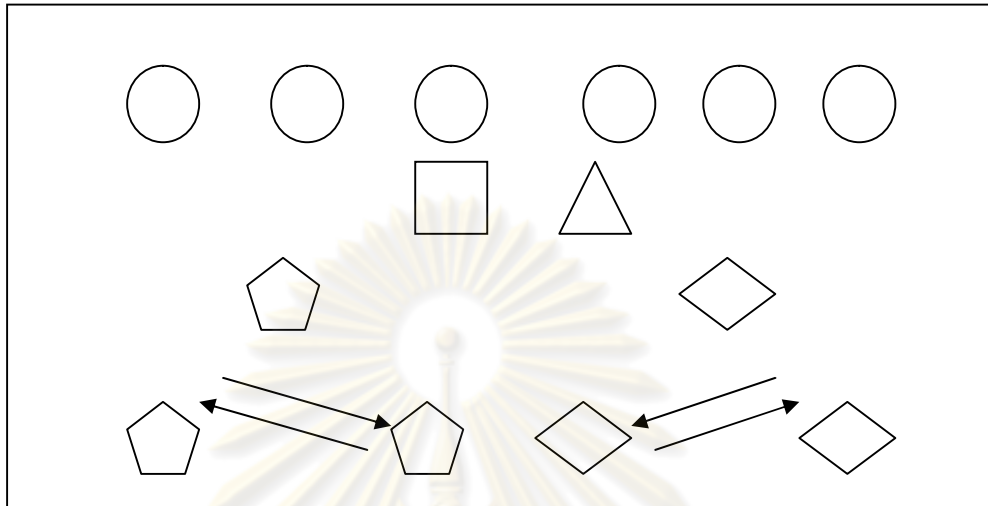
2.) เมื่อเริ่มแสดง ผู้รำคู่แรกออกมารำกลางเวที เมื่อรำเสร็จกลับสู่ที่เดิม

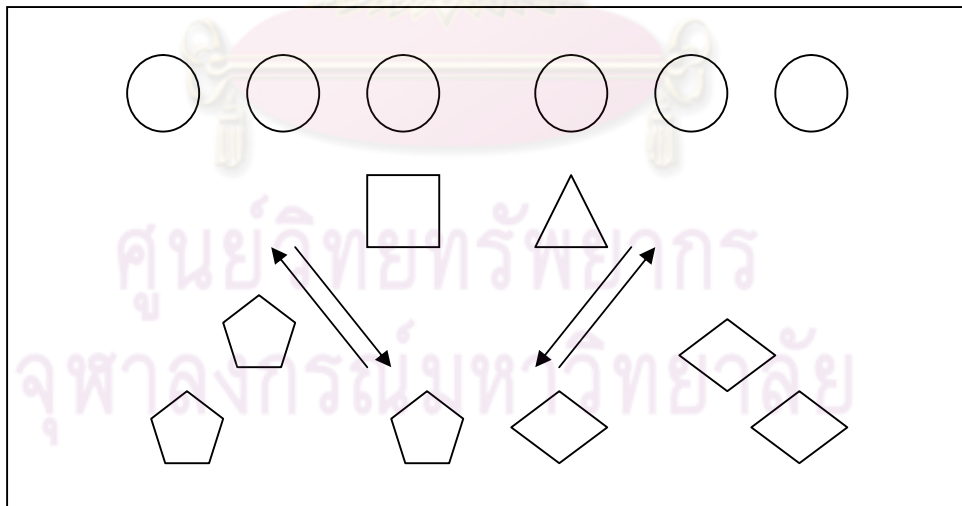
3.) นักแสดงทุกคนขึ้นมาเตรียมตัวบนเวที นักดนตรีอยู่แถวหลังหน้ากระดาน ผู้รำและพ่อเพลงแม่เพลงทำแถวครึ่งวงกลม

4.) เมื่อเริ่มแสดง ผู้รำคู่แรกออกมารำกลางเวที เมื่อรำเสร็จกลับสู่ที่เดิม

5.) คู่ที่ 2 ออกมารำกลางเวทีและกลับสู่ที่เดิม ต่อด้วยคู่ที่ 3 จบครบทุกคู่

6.) เมื่อคู่สุดท้ายของผู้รำออกมารำเสร็จเรียบร้อย ทั้งคู่สวัสดิ์ผู้ชม และกลับเข้าที่เป็นแถวครึ่งวงกลมเช่นเดิม

7. **อารมณของผู้แสดง** การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยเป็นการแสดงที่ใช้ในงานรื่นเริงเท่านั้น ดังนั้นผู้แสดงจึงต้องมีอารมณ์สนุกสนานในเชิงเกี่ยวพาราสิทธิ์ระหว่างชายหญิงตลอดระยะเวลาการแสดง

4.3 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

4.3.1 ประวัติความเป็นมา

ตำบลบ้านเก่า เดิมชื่อว่า "บ้านเก่า" เป็นหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 อยู่ในเขตตำบลจรเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย ได้แยกตัวออกจากตำบลจรเข้เผือก จัดตั้งเป็นตำบลบ้านเก่า เมื่อปี พ.ศ.2516 อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1	ชื่อบ้านเก่า
หมู่ที่ 2	ชื่อบ้านห้วยน้ำขาว
หมู่ที่ 3	ชื่อบ้านท่าโป๊ะ
หมู่ที่ 4	ชื่อบ้านพุน้อย
หมู่ที่ 5	ชื่อบ้านลำทหาร
หมู่ที่ 6	ชื่อบ้านทุ่งศาลา
หมู่ที่ 7	ชื่อบ้านหนองบ้านเก่า

ในระยะเวลา 20 ปี ที่ผ่านมามีประกาศกระทรวงมหาดไทยแบ่งแยกหมู่บ้านเพิ่มขึ้นใหม่อีก 8 หมู่บ้านด้วยกัน คือ

ได้แยกหมู่ที่ 3	บ้านท่าโป๊ะ	ออกเป็นหมู่ที่ 8	บ้านตอไม้แดง
ได้แยกหมู่ที่ 1	บ้านเก่า	ออกเป็นหมู่ที่ 9	บ้านลำทราย
ได้แยกหมู่ที่ 2	บ้านห้วยน้ำขาว	ออกเป็นหมู่ที่ 10	บ้านตะเคียนงาม
ได้แยกหมู่ที่ 5	บ้านลำทหาร	ออกเป็นหมู่ที่ 11	บ้านสามหนอง
ได้แยกหมู่ที่ 2	บ้านห้วยน้ำขาว	ออกเป็นหมู่ที่ 12	บ้านพุน้ำร้อน
ได้แยกหมู่ที่ 1	บ้านเก่า	ออกเป็นหมู่ที่ 13	บ้านท่าทุ่งนา
ได้แยกหมู่ที่ 7	บ้านหนองบ้านเก่า	ออกเป็นหมู่ที่ 14	บ้านประตูด่าน
ได้แยกหมู่ที่ 2	บ้านห้วยน้ำขาว	ออกเป็นหมู่ที่ 15	บ้านใหม่ห้วยน้ำขาว

ปัจจุบันตำบลบ้านเก่ามีหมู่บ้านอยู่ในเขตรับผิดชอบทั้งสิ้น 15 หมู่บ้านและได้ยกฐานะจากสภาตำบลบ้านเก่าขึ้นเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่าตามประกาศของทางกระทรวงมหาดไทย เป็นรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ตามความใน

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2539 โดยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองกาญจนบุรี มีระยะห่างจากที่ทำการอำเภอเมืองกาญจนบุรีจนถึงตำบลบ้านเก่า มีระยะห่างจากที่ทำการอำเภอเมืองกาญจนบุรีจนถึงตำบลบ้านเก่า มีระยะทางประมาณ 32 กิโลเมตร

ในปัจจุบันนี้ ตำบลบ้านเก่าได้ชื่อว่าเป็นถิ่นอารยธรรมของมนุษย์สมัยหินใหม่ โดยเชลยศึกชาวฮอลันดาเป็นผู้ค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยหินใหม่ ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นอย่างยิ่ง²² สาเหตุที่ได้ชื่อว่าหมู่บ้านบ้านเก่า เนื่องจากมีผู้ค้นพบโบราณสถานและโบราณวัตถุ เชื่อว่าที่ดังกล่าวเป็นเมืองเก่าแก่ จึงเรียกว่า “บ้านเก่า”²³

รำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า นิยมเล่นเฉพาะท้องถิ่น ในบางหมู่บ้านตำบลบ้านเก่า ไม่แพร่หลายนัก ลักษณะของการละเล่นเป็นการรำเกี่ยวพาราสีกัน นิยมเล่นในเทศกาลตรุษสงกรานต์ งานมงคลต่างๆ และนิยมเล่นแทรกอยู่ในการละเล่นพื้นบ้านอื่นๆ ได้แก่ ลูกชวงเหยี่ยวเฉียวไก่ เป็นต้น การละเล่นดังกล่าว เรียกว่า “รำพาดผ้า” “รำคล้องผ้า” หรือ “รำเหย่ย” โดยสาเหตุที่เรียกว่า “รำพาดผ้า” หรือ “รำคล้องผ้า” เนื่องจาก เมื่อผู้เล่นร้อง บทเกริ่น บทผูกรัก บทพาหนี่ และบทลา รำพาดผ้าจะเล่นกันในตอนท้ายตั้งแต่บทผูกรักจนถึงบทลา ส่วนสาเหตุที่เรียกว่า “รำเหย่ย” เนื่องจากท่วงรอกของค้ำกลอนลงท้ายด้วยคำว่าเอ่ย ด้วยสำเนียงเหนอของชาวกาญจนบุรีจึงเพี้ยนจากคำว่า “เอ่ย” เป็น คำว่า “เหย่ย” จึงเรียกการละเล่นชนิดนี้ว่า “รำเหย่ย” เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ในอดีตใช้การปรบมือ และพัฒนาการเป็นวงกลองยาว เครื่องแต่งกายแต่งตามวิถีชาวบ้าน คือ แต่งตามชีวิตประจำวัน คนสมัยโบราณมุ่งใจกระเบน ทั้งชายและหญิง ชายสวมเสื้อคอกลมบ้างลายดอกบ้าง ส่วนหญิงสวมเสื้อแขนกระบอกบ้าง คอกระเช้าบ้าง ตามแต่บุคคล รำเหย่ยเป็นการละเล่นที่สนุกสนาน สมัยก่อนเมื่อตั้งวงเล่น ผู้เล่นต่างสนุกสนานเปลือยเปลือยสามารถเล่นกันได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน

ขั้นตอนในการแสดงเริ่มจากการประโคมกลองยาวหรือโหมโรงก่อน การโหมโรงมีการให้คล้ายให้บวชนาค กลองยาวตีรับ เมื่อโหมโรงพอสมควร หนุ่มสาวออกมาชุมนุมกันอย่างอ่อนหนา ผ่าคั้ง การเล่นเพลงเหย่ยชาวบ้านชายหญิงออกไปรำเป็นคู่คล้ายรำวง แต่มีการพาดผ้า กล่าวคือ

²² กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, **ตำบลบ้านเก่า** [ออนไลน์], 20 กุมภาพันธ์ 2554 แหล่งที่มา <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=710113>

²³ สัมภาษณ์ พะยอม เงินงาม, แม่เพลง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี, 19 ธันวาคม 2553.

จะต้องมีผ้าถือติดมือไปโดยผู้ชายเป็นผู้ถือ และรำออกไปก่อน โดยรำไปที่แถวผู้หญิงซึ่งนั่งหรือยืน อยู่ก็ตาม ถ้าชอบใจคนไหนฝ่ายชายจะส่งผ้าให้ผู้หญิงหรือนำผ้าไปพาดบนบ่า เมื่อฝ่ายหญิงได้รับ ผ้าฝ่ายหญิงลุกขึ้นรำคู่ฝ่ายชายออกไปกลางวง และพ่อเพลงแม่เพลงร้องเพลงเกี่ยวพาราสิได้ตอบ ไปมา เมื่อร้องได้ครู่หนึ่งจึงเปลี่ยนคู่ โดยฝ่ายหญิงรำแยกไปจากคู่ชายของตนตรงไปที่ผู้ชาย เมื่อไปถึงก็นำผ้าไปพาดให้กับผู้ชายคนใหม่ที่ตนพอใจเพื่อให้ออกไปรำคู่ด้วย ส่วนผู้ชายคนเดิม ต้องรำแยกกลับไปแถวของตน ปฏิบัติเรื่อยไปจนกระทั่งพ่อเพลงแม่เพลงร้องบทลา ถือเป็นการจบ การเล่น

รำเหย่ยตำบลบ้านเก่าเป็นต้นแบบสำคัญที่ทำให้เกิดรำเหย่ย กรมศิลปากร โดยเนื้อหา กล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.4.1

ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ซึ่งรำเหย่ยในตำบลบ้านเก่าไม่มีผู้สืบทอด ศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวไว้ ผู้วิจัยศึกษาพบว่า มีพ่อเพลงเพียง 2 คน และแม่เพลงเพียง 3 คน เท่านั้น ซึ่งสามารถให้ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับรำเหย่ยในตำบลบ้านเก่าได้ ในจำนวน 1 ใน 5 คน คือ นางพะยอม เงินงาม อดีตข้าราชการบำนาญ ซึ่งเคยเป็นครูสอนโรงเรียน ประชาบาลบ้านเก่า คู่กันเคยกับ นายชิน อยู่ดี ภัณฑารักษ์เอก ซึ่งรายงานเกี่ยวกับการละเล่น พื้นบ้านรำเหย่ย ไปยังนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร นายธนิต อยู่โพธิ์ จึงนำศิลปิน กรมศิลปากรมาฝึกฝนรำเหย่ย และในจำนวน 3 ใน 5 คน รู้จักกำนัน เนียม พูนทอง เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นผู้เล็งเห็นความสำคัญของรำจึงได้จัดผู้แสดงตำบลบ้านเก่ามาให้แก่ศิลปิน กรมศิลปากรชมและฝึกหัด

อาจกล่าวได้ว่า รำเหย่ย ในตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง เกือบสูญหายไปจากท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ นางพะยอม เงินงาม กล่าวว่า “ปัจจุบันไม่มีผู้เล่นรำเหย่ยในท้องถิ่นนี้ เพราะเด็กสมัยนี้ไม่สนใจ และคนเก่าคนแก่ที่เล่นได้ ก็เสียชีวิตไปจนหมด ส่วนคนที่เหลือก็แก่มาแล้ว สมัยนี้ก็ไม่เล่นกัน ไม่เหมือนสมัยก่อน”²⁴ เมื่อผู้วิจัยทราบถึงปัญหาของการละเล่นรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่าที่กำลังจะสูญหายไป ผู้วิจัยจึงทำการติดต่อขอถ่ายทำการแสดง เพื่อจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยการแสดงดังกล่าวอาจไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมีผู้แสดงแสดงได้เป็นจำนวนน้อย และทุกท่านมีอายุมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเคลื่อนไหวหรือการรำ ทั้งนี้เพื่อให้การแสดง ดังกล่าวไม่สูญหายไปในอนาคต

²⁴ สัมภาษณ์ พะยอม เงินงาม,แม่เพลง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี, 19 ธันวาคม 2553.

4.3.2 การเผยแพร่กิจกรรมต่อสาธารณชน

รำเหย่ย ในตำบลบ้านเก่า ไม่มีการประกอบธุรกิจแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีบุคลากรแสดง จะแสดงเฉพาะกิจเมื่อมีผู้ติดต่อให้แสดงเท่านั้น ส่วนวงกลองยาวมีการประกอบธุรกิจ โดยนายสมหมาย รัตนา ชาวบ้านตำบลบ้านเก่า ซึ่งเป็นพ่อเพลงและผู้รำเหย่ย มีความสามารถหลายด้าน แต่ที่สันทัดมากที่สุด คือ เล่นกลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง นายสมหมาย รัตนา เป็นที่รู้จักในตำบลบ้านเก่า โดยเป็นผู้สอนวงกลองยาวให้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านเก่า และรับสอนให้แก่ผู้ที่สนใจ

การประกอบธุรกิจวงกลองยาว โดยคิดอัตราค่าจ้าง ตามโอกาสและสถานที่ มีด้วยกัน 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก งานที่ใช้วงกลองยาวในจังหวัดกาญจนบุรี อัตราค่าจ้าง ตั้งแต่ 3,000 บาทเป็นต้นไป ตามแต่เจ้าของงานต้องการขนาดวงกลองยาวและระยะทาง

ประเภทที่สอง งานที่ใช้วงกลองยาวนอกพื้นที่กาญจนบุรี อัตราค่าจ้าง ไม่แน่นอนตามแต่สถานที่ และขนาดวงกลองยาว

ลักษณะการเล่นในงานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม โดยใช้ในการศึกษา นายสมหมาย รัตนา ไม่คิดอัตราค่าจ้าง ตามแต่ผู้หางานให้เป็นสินน้ำใจแก่นักดนตรี

4.3.3 องค์ประกอบการแสดง

4.3.3.1 โอกาสที่ใช้แสดง

ชาวบ้านตำบลบ้านเก่า นิยมแสดงรำเหย่ย หลังจากการทำงาน และแสดงในโอกาสงานรื่นเริงและงานมงคล เช่น ตรุษ สงกรานต์ งานบวช งานผ้าป่า งานกฐิน งานแต่งงาน เป็นต้น ไม่แสดงในงานอวมงคล

4.3.3.2 สถานที่แสดง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ง ภาพที่ 62 : หน้า 304)

ในอดีตเมื่อเสร็จจากการทำงานชาวบ้านรวมตัวกันเป็นกลุ่มนัดหมายเล่นกันที่บ้านของคนใดคนหนึ่ง ส่วนในการเล่นงานรื่นเริงต่างๆ ส่วนมากถ้าเป็นงานวัด ชาวบ้านนิยมเล่นที่วัดบ้านเก่า สถานที่เล่น คือ ภายในถ้ำของวัด ซึ่งเป็นจุดรวมการละเล่นต่างๆ ได้แก่ โหม่ง ลูกชิ่ง ข้าวหลามตัด เขี้ยวเขี้ยวโก่ เป็นต้น ปัจจุบันไม่มีการละเล่นดังกล่าวให้เห็น เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนแปลง คนรุ่นเก่าล้มหายตายจาก ส่วนคนรุ่นใหม่ไม่สันทัดในการเล่น จึงทำให้การละเล่นสูญหายไปจากตำบลบ้านเก่า

ปัจจุบันไม่มีการละเล่นรำเหย่ยในตำบลบ้านเก่า มีเฉพาะการแสดงเฉพาะกิจเพื่อการศึกษารวมถึงเพื่อเป็นตัวอย่างของการแสดงเท่านั้น ซึ่งลานแสดง คือ ลานหน้าบ้านของ

นางพะยอม เงินงาม แม่เพลงและผู้แสดงอาวุโสซึ่งสามารถติดต่อผู้แสดงอาวุโสรุ่นราวคราวเดียวกันเพื่อทำการแสดงเฉพาะกิจเท่านั้น

4.3.3.3 บทร้อง

บทร้องรำเหย่ยในตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จากการสัมภาษณ์ผู้แสดงทั้งหมด ไม่มีผู้ใดจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากเวลาเล่นสามารถด้นสดได้ทุกคน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำตัวอย่างบทร้องจากเอกสาร ซึ่งจดบันทึกที่รำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนี้

บทร้องรำเหย่ยตำบลบ้านเก่า²⁵

ชาย	รักใหญ่อาลัย	กลับบ้านไม่ได้แล้วเคย
หญิง	บอกว่าไม่รัก	อย่าโยกให้อายกล่เคย
ชาย	ไอ้ดวงสมร	อย่าให้พี่อนเลยเคย
หญิง	น้องรักไม่ได้	เพราะบ้านมันไกลกันเคย
ชาย	บ้านไกลจะรู้ย่น	ความรักแม่คนบ้านไกล
หญิง	น้องไม่รักชาย	ถอยหลังกลับไปเกิดเคย

4.3.3.4 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีในอดีตไม่มี ใช้การปรบมือและอุปกรณ์เคาะจังหวะเท่าที่หาได้ เช่น กระบอกไม้ไผ่ ภาชนะที่ไม่ใช่ เป็นต้น โดยผู้เล่นเป็นผู้ทำจังหวะ ต่อมามีการพัฒนาการเป็นวงกลองยาว ซึ่งนายสมหมาย รัตนา ผู้ฝึกสอนวงกลองยาวตำบลบ้านเก่า สันนิษฐานว่า “กลองยาวเข้ามามีอิทธิพลต่อชาวบ้าน เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากกลองยาวไม่ใช่เครื่องดนตรีของไทยเป็นเครื่องดนตรีของพม่า ดังนั้นในสงครามโลกครั้งที่ 2 พม่าเดินทัพผ่านเมืองกาญจนบุรี ชาวกาญจนบุรีจึงรับอารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมของชาวพม่าจนถึงปัจจุบัน”²⁶

วงกลองยาวประกอบด้วย กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับและโหม่ง โดยรายละเอียดเครื่องดนตรี ผู้วิจัยได้เขียนไว้ในหัวข้อ 4.1.3.4

²⁵ หน่วยศึกษานิเทศก์ จังหวัดกาญจนบุรี. รวมเรื่องเมืองกาญจน์. (กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2520), หน้า 224.

²⁶ สัมภาษณ์นายสมหมาย รัตนา, ผู้สอนกลองยาวและนักดนตรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี, 19 ธันวาคม 2553.

จังหวัดการบรรเลงวงกลองยาวประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในอำเภอเมือง

เริ่มแรกผู้ตีโหม่งจะตีให้สัญญาณ จากนั้นผู้ตีกลองยาวจะตีเข้าพร้อมกับผู้ตีเครื่องประกอบจังหวะ มีจังหวะ ดังนี้

- เปี๋ - เปี๋	- เปี๋ - เปี๋	- เปี๋ - เปี๋	- เปี๋ - เปี๋
---------------	---------------	---------------	---------------

จากนั้นกลองยาวจะตีเปลี่ยนจังหวะ ดังนี้

- - - ป๊ะ	- เปี๋ - ป๊ะ	- - - ป๊ะ	- เปี๋ - ป๊ะ
- - - ป๊ะ	- เปี๋ - ป๊ะ	- เปี๋ - ป๊ะ	- เปี๋ - ป๊ะ

จังหวะตอนจะลงกลองยาวจะตีเป็นจังหวะไปเรื่อยๆเหมือนตอนแรก ดังนี้

- เปี๋ - เปี๋	- เปี๋ - เปี๋	- เปี๋ - เปี๋	- เปี๋ - เปี๋
---------------	---------------	---------------	---------------

ตอนจบ

- - - เปี๋	เปี๋ - - -	- - เปี๋ เปี๋	- - - ป๊ะ
------------	------------	---------------	-----------

4.3.3.5 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของชาวบ้านตำบลบ้านเก่า แต่งกายตามสมัยนิยม กล่าวคือในสมัยก่อนคนโบราณแต่งแบบใด ผู้แสดงแต่งเช่นเดียวกัน คือ ผู้ชายใส่เสื้อคอกลม นุ่งโจงกระเบน คาดผ้าขาวม้า ผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน ซึ่งปัจจุบันในอำเภอไม่มีให้เห็น เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป แสดงจึงแต่งกายแบบยุคสมัยปัจจุบัน ผู้ชายใส่เสื้อเชิ้ตบ้าง คอกลมบ้าง นุ่งกางเกง ผู้หญิงใส่เสื้อลูกไม้บ้างเสื้อม้าไทยบ้าง นุ่งกระโปรงหรือผ้าถุง ทั้งชายและหญิงนิยมสวมรองเท้าวาง (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ง ภาพที่ 65 : หน้า 307)

จากการสัมภาษณ์ นางเสริม รัตนา ผู้แสดงรำเหย่ย กล่าวถึงเครื่องแต่งกาย ดังนี้ เครื่องแต่งกายรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า²⁷ สมัยก่อนผู้เล่นทั้งชายหญิง แต่งกายตามชีวิตประจำวันไม่พิถีพิถันมาก ผู้ชายใส่เสื้อม่อฮ่อมหรือเสื้อคอกลม นุ่งกางเกงหรือโจงกระเบน คาดผ้าขาวม้า และผ้าขาวม้าเป็นอุปกรณ์การแสดงในการพาดผ้าซึ่งมีเล่นในช่วงทำยเพลงเหย่ย ในบทร้อง เลือกลงจนถึงลักพาหนี ส่วนผู้หญิง ใส่เสื้อตามวัย วัยเด็กจนถึงวันรุ่นใส่เสื้อแขนกุด ส่วนวัยสาวใส่เสื้อแขนกระบอก วัยผู้ใหญ่ใส่เสื้อคอกระเช้าหรือเสื้อลูกไม้ นุ่งโจงกระเบน ประแป้ง ทัดดอกไม้ การละเล่นรำเหย่ยในสมัยก่อนเล่นกันเพื่อความสนุกสนาน ไม่ได้เล่นเพื่อการแสดง ดังนั้น การแต่งกายจึงไม่ตายตัว เน้นแต่งตามยุคสมัย ซึ่งการแต่งกายในสมัยก่อนไม่มีให้ชม ปัจจุบันแต่งกายสมัยนิยมไม่เฉพาะเจาะจงเช่นกัน เน้นความเรียบง่ายตามแบบแผนนิยมของชาวบ้าน

4.3.3.6 ผู้แสดง

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาหาผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง และมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ ให้ไปหาคุณครูพยอม เงินงาม เมื่อพบจึงทำการสอบถามผู้ที่สามารถเล่นรำเหย่ยได้ พบว่าในตำบลบ้านเก่ามีเพียง 5 ท่านที่สามารถแสดงได้ ส่วนที่มีชีวิตอยู่สามารถเล่นได้แต่ชราภาพร้องรำไม่ได้ ผู้แสดงแบ่งเป็นหญิง 3 คน ชาย 2 คน อายุเฉลี่ย 60 – 80 ปี มีความสามารถเป็นทั้งพ่อเพลงแม่เพลง และผู้รำ นักดนตรีเป็นชาวบ้านในตำบลบ้านเก่า มีหัวหน้าคณะ คือ นายสมหมาย รัตนา เป็นผู้ฝึกสอนชาวบ้านและเยาวชนในโรงเรียนวัดท่าไประะ ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. นางเพ็ญ ประสมทรัพย์	อายุ 81 ปี	ตำแหน่ง	แม่เพลงและผู้รำ
2. นางพะยอม เงินงาม	อายุ 75 ปี	ตำแหน่ง	แม่เพลงและผู้รำ
3. นางสุนันท์ เตชะบุตร	อายุ 71 ปี	ตำแหน่ง	แม่เพลงและผู้รำ
4. นางเสริม รัตนา	อายุ 68 ปี	ตำแหน่ง	แม่เพลงและผู้รำ
5. นายไพบุลย์ สิทธิกุล	อายุ 76 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (ฉาบเล็ก)
6. นายสงวน ประทีป	อายุ 75 ปี	ตำแหน่ง	พ่อเพลงและผู้รำ
7. นายสมชาย บัวแก้ว	อายุ 63 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)

²⁷ สัมภาษณ์นางเสริม รัตนา,แม่เพลง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี, 19 ธันวาคม 2553.

8. นายสมหมาย รัตนา	อายุ 60 ปี	ตำแหน่ง	พ่อเพลง ผู้รำและนักดนตรี (กลองยาว)
9. นายสมพิศ น้ำใจดี	อายุ 57 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (โหม่ง)
10. นายมานพ สิทธิกุล	อายุ 56 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)
11. นายน้ำพุ สิทธิกุล	อายุ 24 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (ฉาบใหญ่)
12. นายแพทย์ จันทิมะสะปัญญา	อายุ 17 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กรับ)
13. เด็กหญิงโสภิตา ดวงเที่ยง	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)
14. เด็กชายพงษ์ระพี มาลัย	อายุ 12 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)
15. เด็กชายธีรเมธ แสงทอง	อายุ 11 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)
16. เด็กชายอัษฎา จงประจิต	อายุ 10 ปี	ตำแหน่ง	นักดนตรี (กลองยาว)

4.3.3.7 ขั้นตอนการแสดง

ขั้นตอนการแสดงรำเหยย ตำบลบ้านเก่า เริ่มจากการไหว้ครู เพื่อทำความเคารพบูชา จากนั้นเริ่มแสดงด้วยการประโคมกลองยาว ผู้แสดงชายหญิงออกมาร้องรำที่ละคู่ จบลงด้วยเพลงลา โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการแสดง ดังนี้

1) นักแสดงและนักดนตรีไหว้ครู เครื่องประกอบไหว้ครู ได้แก่ เหล้า บุหรี่ ดอกไม้ ธูป เทียน และเงิน 12 บาท พิธีไหว้ครูเริ่มจาก นักแสดงและนักดนตรีนำเครื่องดนตรีนั่งหน้าเครื่องประกอบพิธีไหว้ครู จากนั้นผู้อาวุโสเป็นประธานจุดธูปเทียนทุกคนให้ขอพรครูบาอาจารย์เป็นอันเสร็จพิธีไหว้ครู

2) เริ่มจากประโคมกลองยาว นักดนตรีให้ร้องจากนั้นดนตรีเล่นรับคนร้องและตีประโคมกลองยาว โดยจังหวะเป็นจังหวะเร็วปานกลาง เพื่อให้ผู้แสดงทุกคนเกิดความสนุกสนาน

3) ผู้แสดงยืนเป็นวงกลมผู้ชายอยู่ด้านซ้ายของเวที ผู้หญิงอยู่ด้านขวาของเวที ฝ่ายชายเริ่มร้องเชิญชวนฝ่ายหญิงพร้อมทั้งออกมารำ ฝ่ายหญิงคนใดร้องได้ตอบได้จะออกมารำกับฝ่ายชาย เมื่อร้องรำไประยะหนึ่งทั้ง 2 ฝ่ายแยกย้ายเข้าที่ของตนเอง จากนั้นชายและหญิงคู่ถัดไปออกมาร้องรำกลางวงกลม ปฏิบัติตั้งแต่ บทเกริ่น บทเกี่ยวพาราสี บทลักพาหนี บทสู่ขอ จนถึงบทลา จบการแสดง

4.3.3.8 กระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ปรางค์
ลักษณะท่ารำที่เป็นแบบอิสระไม่ตายตัว รำตามแบบวิถีชาวบ้าน โดยการรำของแต่ละบุคคลมี
ลีลาการรำที่แตกต่างกันออกไป การรำเป็นแบบลักษณะการรำเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เมื่อ
ผู้รำชายหญิงออกมารำกลางวง ฝ่ายชายจึงรำต้อนรับหน้าต้อนรับหลังหรือรำข้างซ้ายไปข้างขวาของ
ฝ่ายหญิง โดยใช้ท่าอิสระไม่ตายตัว (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก ภาพที่ 66 - 68 : หน้า 309)

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การรำ รำเหย่ย ที่พบในตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง
กระบวนท่ารำเป็นแบบวิถีชาวบ้าน ลักษณะท่ารำมีความแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ดังนั้น
ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์กระบวนท่ารำโดยใช้ส่วนประกอบของร่างกายดังนี้

1. **ศีรษะ** การใช้ส่วนศีรษะที่ปรากฏในกระบวนท่ารำพบว่า ผู้รำใช้ลักษณะ
การเอียงและการมอง

- 1) การเอียง ฝ่ายชายเอียงเข้าหาฝ่ายหญิง
- 2) การมอง ฝ่ายชายมองหาฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงมองตอบฝ่ายชาย

2. **ลำตัว** ในส่วนของลำตัว มีด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การหันตัวเข้าหากัน
- 2) การชันตัว
- 3) การย่อลำตัว

ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว เป็นการรำคู่ระหว่างชายหญิงเพื่อให้ท่ารำสอดคล้องกัน

3. **แขน** ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีระดับการใช้แขนหลายระดับ เนื่องจากเป็น
ท่าทางอิสระตามธรรมชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์จากการแสดงพบว่ามีการใช้แขน 5 ระดับ
ได้แก่

- 1) ระดับเหนือศีรษะ
- 2) ระดับศีรษะ
- 3) ระดับไหล่
- 4) ระดับเอว
- 5) ระดับข้างลำตัว

4. **มือ** มีกระบวนท่ารำ 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) จีบ

2) ตั้งวง

5. **ขาและเท้า** พบกระบวนท่าจำที่ใช้ขาและเท้า 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การย่อเท้า

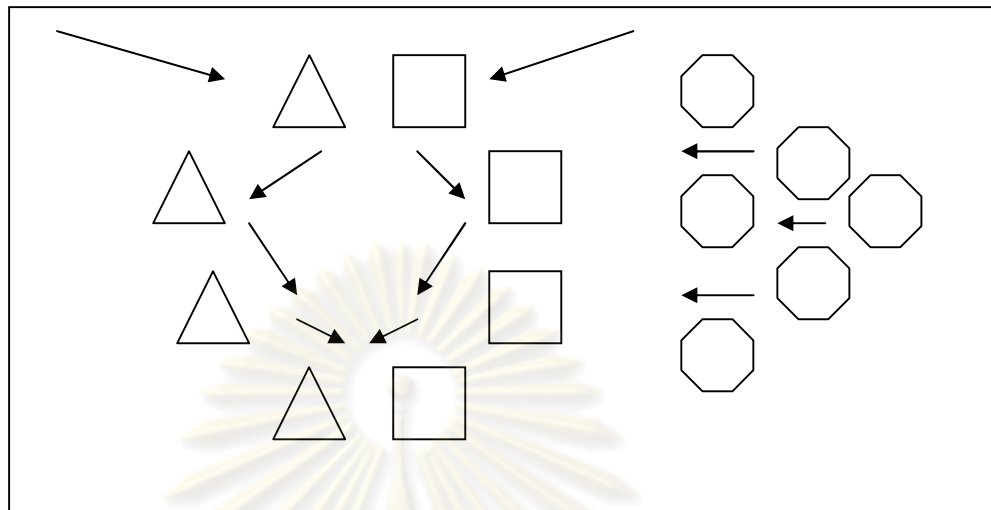
2) ย่อเข่า

6. **รูปแบบของแถว** เริ่มจากนักดนตรีออกมาประโคมกลองยาวเป็นแถวหน้ากระดานอยู่ด้านซ้ายของเวที หันหน้าเข้าหาผู้แสดง พ่อเพลงแม่เพลงและผู้รำออกมาทำแถววงกลม โดยผู้ชายอยู่ด้านซ้ายของเวที ผู้หญิงอยู่ด้านขวาของเวที โดยปกติพ่อเพลงแม่เพลงเป็นผู้ร้องและผู้รำออกมารำตรงกลางวงกลม แต่ในกรณีที่มีผู้แสดงน้อย ผู้รำ 1 คน จึงทำ 2 หน้าที่ คือ เป็นทั้ง พ่อเพลงแม่เพลงและผู้รำ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ออกมารำกลางวงกลมทำหน้าที่เป็นลูกคู่สลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน เริ่มจากคู่แรก คือ คู่ที่อยู่ข้างหน้า และไล่เรียงตามกันจนครบทุกคู่ จบกระทั่งจบการแสดง โดยมีลักษณะการเคลื่อนที่ ดังนี้

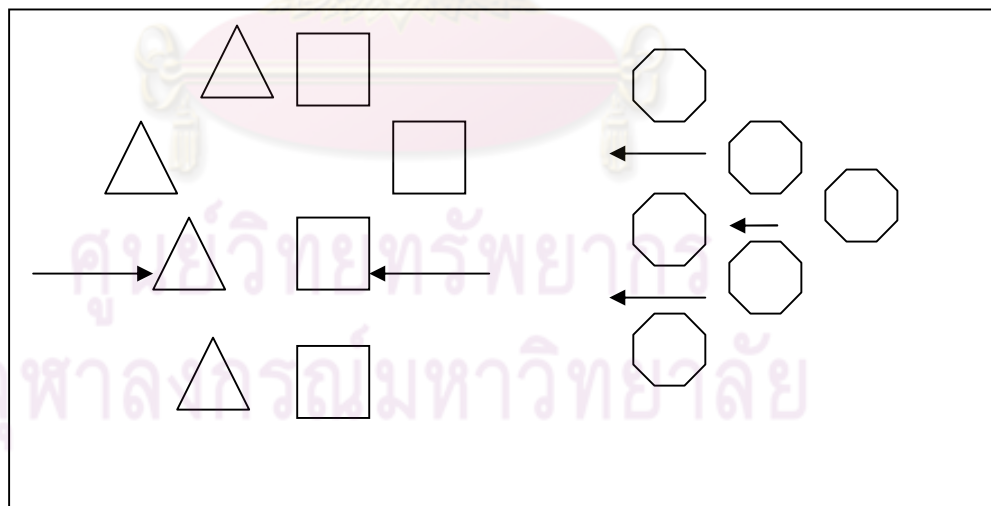
สัญลักษณ์

1.		=	นักดนตรี
2.		=	พ่อเพลง ผู้รำฝ่ายชาย
3.		=	แม่เพลง ผู้รำฝ่ายหญิง

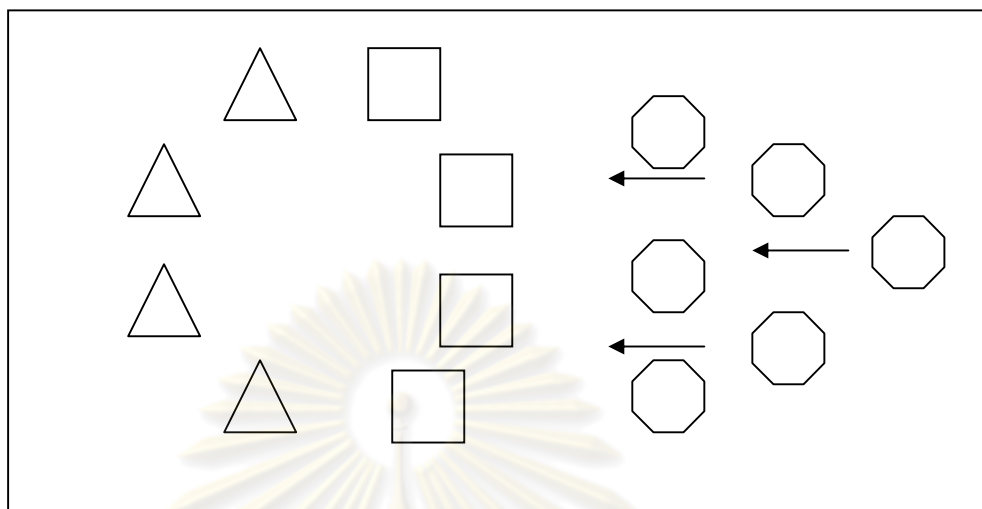
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) นักดนตรีตั้งวงอยู่ด้านซ้ายของเวที ผู้แสดงฝ่ายชายออกมาด้านซ้ายของเวทีทำแวงครึ่งวงกลม ผู้แสดงออกทางด้านขวาของเวทีทำแวงครึ่งวงกลมเช่นกัน

2) ฝ่ายชายคนแรกของแวงเลือกฝ่ายหญิงคนใดก็ได้ในแวงที่ตนพอใจ เมื่อเลือกแล้วทั้งสองฝ่ายจึงออกมารำกลางวงกลม ลูกคู่ปรบมือล้อมรอบผู้รำ

3) เมื่อคู่สุดท้ายร้องรำเสร็จเรียบร้อย ทั้งสองฝ่ายกลับเข้าแถวของตน เป็นแถววงกลม จบการแสดง

7. **อารมณ์ของผู้แสดง** ผู้แสดงทุกคนมีอารมณ์สนุกสนาน ร่าเริง ไม่เศร้าหมอง เนื่องจากเป็นการเกี่ยวพาราสีหยอกล้อระหว่างชายหญิง บางคู่มีการรำติดตลกเพื่อความสนุกสนานของผู้แสดงและผู้ชม

4.4 ประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบรำเหย่ย กรรมศิลป์การ

4.4.1 ประวัติความเป็นมา

รำเหย่ยหรือเพลงเหย่ย เป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งของไทยที่นิยมเล่นในฤดูเทศกาลต่างๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี แต่เล่นกันในบางหมู่บ้านและบางท้องถิ่นเท่านั้น ไม่ใคร่เล่นกันแพร่หลายเหมือนการละเล่นพื้นบ้านประเภทอื่นๆ ด้วยเหตุนี้การละเล่นรำเหย่ยจึงดูซบเซาลงไปจนแทบสูญหาย

พ.ศ.2504 นายชิน อยู่ดี ภัณฑารักษ์เอก กรรมศิลป์การ หัวหน้าคณะสำรวจฝ่ายไทย ได้สำรวจเกี่ยวกับเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ เพื่อทำการขุดโบราณสถานและ โบราณวัตถุในจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อเดินทางมาถึงหมู่บ้านบ้านเก่าจึงอาศัยอยู่กับชาวบ้าน และได้ชมการละเล่นพื้นบ้านชนิดหนึ่งซึ่งไม่เคยชมมาก่อน ชาวบ้านเรียกการละเล่นดังกล่าวว่า “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” เมื่อชมการแสดงดังกล่าวจึงเกิดความสงสัยว่าเป็นการแสดงที่เก่าแก่มีมานานควรค่าแก่การอนุรักษ์ จึงรายงานนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร

พ.ศ.2504 นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร มีความสนใจเรื่องการละเล่นพื้นบ้าน จึงได้นำศิลปินกรมศิลปากรไปสืบทอดการละเล่นต้นกำรำเคียว ที่จังหวัดนครสวรรค์ และต้นกำรำเคียวถูกนำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วไป

พ.ศ.2506 วันที่ 5 มิถุนายน นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร พร้อมด้วยคณะศิลปินกรมศิลปากรและคณะผู้ติดตาม เดินทางไปที่หมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลจรเข้เผือก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรับการถ่ายทอดรำเหย่ยจากชาวบ้าน โดยเดินทางด้วยรถไฟ ศิลปินที่เดินทางไปรับการถ่ายทอด²⁸ เป็นศิลปินชาย 3 ท่าน หญิง 3 ท่าน ได้แก่

1. ครูฉลาด พุกลานนท์
2. ครูยอแสง ภัคดีเทวา
3. ครูเสรี หวังในธรรม
4. ครูศิริวัฒน์ ดิษยนันท์
5. ครูสุนันทา บุญยะเกตุ
6. ครูสุวรรณณี ชลานุเคราะห์

คณะผู้ติดตาม ได้แก่ ครูชลหมู่ ชลานุเคราะห์ เลขาธิบดีกรมศิลปากร ครูนุ่ม หวังในธรรม และครูปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี ศิลปินดนตรีไทย ซึ่งไปรับการถ่ายทอดเครื่องดนตรีประกอบการละเล่นรำเหย่ย

นายนิยม พูนทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านบ้านเก่าได้นำวิทยากรพื้นบ้าน คือ ชาวบ้านล้วนเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ อายุประมาณ 60 - 70 ปี เป็นผู้แสดงและให้ศิลปินกรมศิลปากรหัดตามด้วยความแก่ชราจึงทำให้ลักษณะของท่ารำบางคนรำหลังโกง เมื่อศิลปินไปฝึกหัดนายธนิต อยู่โพธิ์ จึงให้ศิลปินเลียนแบบท่าทางการรำแต่ให้รำแบบคนสาว ความน่าสนใจหรือเอกลักษณ์ของรำเหย่ย คือ ความแปลกและการย่อท่าที่ไม่เหมือนการแสดงอื่น

พ.ศ.2507 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ กรมศิลปากรได้จัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ถวายสมเด็จพระราชาธิบดี และสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซีย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชได้เสด็จทอดพระเนตร นับเป็นครั้งแรกที่รำเหย่ยได้ถูกนำออกแสดง ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²⁸ สัมภาษณ์ สุวรรณณี ชลานุเคราะห์, ศิลปินแห่งชาติ สาขาการแสดง (นาฏศิลป์), 12 กรกฎาคม 2553.

รายการ “มรดกของไทย” โดยเอสโซ่ ซึ่งร่วมเดินทางไปด้วยทำศิลปนิพนธ์ศิลปากรสืบทอดรำเหย่ยจากชาวบ้านตำบลบ้านเก่า ได้นำการถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ออกอากาศทางโทรทัศน์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2507²⁹

4.4.2 องค์ประกอบการแสดง

4.4.2.1 โอกาสที่ใช้แสดง

ในอดีต รำเหย่ย ได้เผยแพร่ในครั้งแรก เมื่อ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2507 กรมศิลปากรได้จัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ถวายสมเด็จพระราชาธิบดี และสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซีย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชได้เสด็จทอดพระเนตร ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมัยที่ 2 พ.ศ. 2506 - พ.ศ. 2515 รำเหย่ยเป็นการแสดงที่แสดงบ่อยครั้ง เนื่องจากรำเหย่ยและการละเล่นพื้นบ้านชนิดอื่นๆ ได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยนั้น อีกทั้งเป็นที่ชื่นชอบของจอมพลถนอม กิตติขจร โดยศิลปนิพนธ์ศิลปากรฝึกซ้อมและเผยแพร่ในโอกาสต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง นอกจากนี้ รำเหย่ย นิยมแสดงในโอกาสต่างๆ ได้แก่

- ใช้แสดงเพื่อสาธิตให้เยาวชนในสถานศึกษาต่างๆ ได้ทราบเป็นองค์ความรู้

- ใช้แสดงเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น แสดง ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย แสดง ณ โรงละครแห่งชาติ เป็นต้น

4.4.2.2 สถานที่แสดง

สถานที่แสดง รำเหย่ยในอดีต นิยมแสดงเพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ดังนั้นสถานที่แสดง คือ ทำเนียบรัฐบาล โรงละครแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ และสถานศึกษาต่างๆ เป็นต้น

ปัจจุบัน การแสดง รำเหย่ย แสดงตามวัตถุประสงค์ของงาน ดังนั้นสถานที่ที่แสดงจึงเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ เช่น แสดงตามสถานศึกษาเพื่อสาธิต แสดงตามลานวัฒนธรรมศูนย์สังคีต แสดงตามประเพณีประจำจังหวัด เป็นต้น

²⁹ อเนก นาวิกมูล, **เพลงนอกศตวรรษ**, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2527), หน้า 386.

4.4.2.3 บทร้อง

จากการสัมภาษณ์ครูสุวรรณณี ชลานุเคราะห์ เกี่ยวกับความเป็นมาของบทร้องรำเหย่ย กรรมศิลป์การ ผู้วิจัยจึงได้เรียบเรียงไว้ดังนี้ บทร้องรำเหย่ย กรรมศิลป์การ ได้จากศิลปินกรรมศิลป์การไปฝึกหัดรำเหย่ย ในหมู่บ้านบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ทางกรรมศิลป์การดัดแปลงบทร้องจากเดิมที่ได้จากหมู่บ้านบ้านเก่า ซึ่งชาวบ้านได้ร้องและแสดงให้แก่ศิลปินกรรมศิลป์การชม บทดังกล่าวร้องรุ่นต่อรุ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงไม่ทราบถึงผู้แต่งกรรมศิลป์การดัดแปลงจากเดิมที่บางคำมีคำไม่สุภาพ จึงเปลี่ยนแปลงให้สละสลวยขึ้นจากเดิมเพื่อให้เกิดความงามทางภาษา บทร้องรำเหย่ย กรรมศิลป์การ มีดังนี้

บทร้องเพลงเหย่ย³⁰

ชาย	มาเถิดหนาแม่มา พี่ตั้งวงไว้ท่า พี่ตั้งวงไว้คอย	มาเล่นพาดผ้ากันเอย อย่านั่งอยู่ช้าเลยเอย อย่าให้วงกร่อยเลยเอย
หญิง	ให้พี่ยื่นแขนขวา	เข้ามาพาดผ้าเถิดเอย
ชาย	พาดเอยพาดลง	พาดที่องค์น้องเอย
หญิง	มาเถิดพวกเรา	ไปรำกับเขาหน่อยเอย
ชาย	สวยเอยแม่คุณอย่าช้า	ก็รำออกมาเถิดเอย
หญิง	รำร้ายกรายวง	สวยดังหงส์ทองเอย
ชาย	รำเอยรำอ่อน	สวยดังกนกรนางเอย
หญิง	รำเอยรำคู่	น่าเอ็นดูจริงเอย
ชาย	เจ้าเขี้ยวใบข้าว	พี่รักเจ้าสาวจริงเอย
หญิง	เจ้าเขี้ยวใบพวง	อย่ามาเป็นห่วงเลยเอย
ชาย	รักน้องจริง	รักแล้วไม่ทิ้งไปเลย
หญิง	รักน้องไม่จริง	รักแล้วก็ทิ้งไปเอย
ชาย	พี่แบกรักมาเต็มอก	รักจะตกเสียแล้วเอย
หญิง	ผู้ชายหลายใจ	เชื่อไม่ได้เลยเอย
ชาย	พี่แบกรักมาเต็มลำ	ช่างไม่เมตตาเลยเอย

³⁰ อมรา กล้าเจริญ, *สุนทรียนาฏศิลป์ไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 2531), หน้า 80.

หญิง	เมียมืออยู่เต็มตัก	จะให้ห้องรักอย่างไรเอ๋ย
ชาย	สวดยเอยคนดี	เมียมือมีเมื่อไรเอ๋ย
หญิง	เมียมืออยู่ที่บ้าน	จะทิ้งทอดทานให้ใครเอ๋ย
ชาย	ถ้าฉีกได้เหมือนปู	จะฉีกให้ดูใจเอ๋ย
หญิง	รักจริงแล้วหนอ	รีบไปสู่อ่อนเอ๋ย
ชาย	ขอก็ได้	สิ้นสอดเท่าไรอ่อนเอ๋ย
หญิง	หมากลูกพลูจีบ	ให้พี่รีบไปขอเอ๋ย
ชาย	ข้าวยากหมากแพง	เห็นสุดแรงอ่อนเอ๋ย
หญิง	หมากลูกพลูครึ่ง	รีบไปให้ถึงเกิดเอ๋ย
ชาย	รักกันหนาพากันหนี	เห็นจะดีกว่าเอ๋ย
หญิง	แม่สอนเอาไว้	ไม่เชื่อคำชายเลยเอ๋ย
ชาย	แม่สอนเอาไว้	หนีตามกันไปเกิดเอ๋ย
หญิง	พ่อสอนไว้ว่า	ให้กลับพาราแล้วเอ๋ย
ชาย	พ่อสอนไว้ว่า	ให้กลับพาราพี่เอ๋ย
หญิง	กำเกวียนกำกง	ต้องจากวงแล้วเอ๋ย
ชาย	กรรมวิบาก	วันนี้ต้องจากแล้วเอ๋ย

4.4.2.4 เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ รำเหย่ย กรมศิลปากร จากการสัมภาษณ์ ครูบุญช่วย แสงอนันต์ ผู้เชี่ยวชาญดุริยางคศิลป์ สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กล่าวว่า³¹ เมื่อครั้งที่ศิลปินกรมศิลปากรไปเรียนที่กาญจนบุรี ครูปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี เป็นศิลปินคนหนึ่งที่ติดตามชม รำเหย่ย และได้เรียนรู้เครื่องดนตรีประกอบการละเล่นรำเหย่ย จึงนำมาถ่ายทอดให้แก่ศิลปินท่านอื่นๆ ในสมัยก่อนรำเหย่ยกับเต็นท์รำเคียวเล่นบ่อย โดยทุกครั้งที่มีการแสดงรำเหย่ย ครูเสรีแสดงและครูเป็นคนตีกลองยาวทุกครั้ง แต่ปัจจุบันไม่ค่อยได้เล่น เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ และโหม่ง ไม่มีรำมะนา ประเภทของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดดูรายละเอียดในหัวข้อ 4.1.3.4

³¹ สัมภาษณ์ บุญช่วย แสงอนันต์, ผู้เชี่ยวชาญดุริยางคศิลป์ สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม, 3 กุมภาพันธ์ 2554.

จังหวะการบรรเลงวงกลองยาวประกอบรำเหย่ย กรมศิลป์ากร
เวลาหมดการออกกลองยาว เข้าเนื้อร้อง กรมศิลป์ากรและทุกอำเภอจะใช้
จังหวะกลองแบบดังกล่าว

- - เป็ง บ่อม	- - เป็ง บ่อม	- - เป็ง บ่อม	- - เป็ง บ่อม
---------------	---------------	---------------	---------------

กรมศิลป์ากรช่วงที่ร้องใกล้จบ กลองจะเปลี่ยนจาก เป็ง-บ่อม เป็น บ่อม เป็งบ่อม
บ่อม เป็งบ่อม

บ่อม	เป็ง	บ่อม	บ่อม	เป็ง	บ่อม
------	------	------	------	------	------

ลงสุดท้าย

ปะ	เป็ง	เป็ง	เป็ง	เป็ง	เป็ง	เป็ง	ปะ
----	------	------	------	------	------	------	----

ตอนขึ้น

บ่อม	บ่อม	บ่อม	เป็ง	บ่อม
------	------	------	------	------

บ่อม	เป็ง	บ่อม	บ่อม	เป็ง	บ่อม
------	------	------	------	------	------

4.4.2.5 เครื่องแต่งกาย

การแต่งกาย รำเหย่ย กรมศิลป์ากร นิยมแต่งตามแบบพื้นบ้าน โดยนำลักษณะ
การแต่งกายมาจากชาวบ้าน หมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลจรเข้เผือก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
ซึ่งคณะศิลปินกรมศิลป์ากรฝึกปฏิบัติรำเหย่ยจากชาวบ้าน นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลป์ากร
ในสมัยนั้น ให้ศิลปินกรมศิลป์ากรฝึกปฏิบัติและเก็บรวบรวมรายละเอียดการละเล่นพื้นบ้านรำ
เหย่ย อันรวมไปถึงการแต่งกาย เพื่อต้องการอนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านดังกล่าวมิให้สูญหายไป

ดังนั้นลักษณะการแต่งกายจึงแต่งเช่นเดียวกับชาวบ้านหมู่บ้านเก่า ซึ่งมีกลิ่นอายของความ เป็นพื้นบ้าน

นักแสดงฝ่ายชาย ได้แก่ พ่อเพลงและผู้รำ สวมเสื้อลายดอก นุ่งโจงกระเบน สีพื้น คาดผ้าขาวม้า มีผ้าพาดไหล่และผ้าคล้องคอ ปะแป้งเล็กน้อย

นักแสดงฝ่ายหญิง ได้แก่ แม่เพลงและผู้รำ สวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบนสีพื้น มีผ้าคล้องคอ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ง ภาพที่ 69 : หน้า 311)

4.4.2.6 ผู้แสดง

ภายหลังศิลปป็นกรรมศิลปากรทั้ง 6 ท่าน ได้ชมการแสดงพื้นบ้านรำเหย่ยและ ได้รับการถ่ายทอด ศิลปินทั้งหมดจึงนำการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดความ สวยงามและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่นำไปเผยแพร่ ในแบบฉบับของกรรมศิลปากร การละเล่น พื้นบ้านรำเหย่ยมีการร้องและรำ ดังนั้นผู้แสดงทั้งชายและหญิงจึงจำเป็นต้องมีศักยภาพทางด้าน การร้องและการรำเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันศิลปป็นกรรมศิลปากร 6 ท่าน ที่ได้รับการถ่ายทอดการละเล่นพื้นบ้านรำ เหย่ย ได้แก่

1. ครูฉลาด พุกลานนท์
2. ครูยอดแสง ภัคดีเทวา
3. ครูเสรี หวังในธรรม
4. ครูศิริวัฒน์ ดิษยนันท์
5. ครูสุนันทา บุญยะเกตุ
6. ครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์

ศิลปิน 5 ใน 6 ท่านเสียชีวิตลง มีเพียงครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปิน แห่งชาติ สาขาการแสดง (นาฏศิลป์) ซึ่งท่านประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ศิษยานุศิษย์ใน หลายสถาบันการศึกษา รวมถึงผู้วิจัยได้ขอความรู้ในด้านการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ซึ่งท่านได้ ศึกษาโดยลงพื้นที่ตำบลบ้านเก่า และศึกษาเพิ่มเติมจาก ครูเรณู จินเจริญ ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน นาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต ซึ่งท่านได้รับการถ่ายทอดรำเหย่ยและเป็นศิลปป็นกรรมศิลปากรท่าน หนึ่งที่มีโอกาสแสดงรำเหย่ยในโอกาสต่างๆ

ผู้แสดงรำเหย่ย นิยมแสดงตั้งแต่ 4 คู่ จนถึง 10 คู่ ขึ้นอยู่กับโอกาส สถานที่ และระยะเวลาในการแสดง แสดงแบบรวบรัดใช้เวลาอันน้อยพื้นที่ของการแสดงจำกัด ใช้ผู้แสดง 5 คู่ ส่วนแสดงแบบเต็มพื้นที่การแสดงไม่จำกัด สามารถใช้นักแสดงตั้งแต่ 4 – 10 คู่ ผู้แสดงต้อง

มีศักยภาพทางด้านการร้องและการรำสามารถจำบทร้องได้ดี ส่วนนักดนตรีใช้วงกลองยาว 1 วง ประกอบด้วย คนตีกลองยาวและเครื่องประกอบจังหวะ ไม่จำกัดจำนวน

4.4.2.7 ขั้นตอนการแสดง

ขั้นตอนการแสดง รำเหย่ย กรมศิลปากร เริ่มแสดงด้วยการประโคมกลองยาว จากนั้นพ่อเพลงร้องเชิญชวนฝ่ายหญิง ผู้รำฝ่ายชายรำเกี่ยวฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงเลือกฝ่ายชายโดยใช้ผ้าคล้องและออกมารำเกี่ยว เมื่อถึงบทร้องลา ฝ่ายชายและหญิงออกมารำเป็นคู่ๆ นักดนตรีหยุดเพลง จากนั้นทำเพลงเพื่อให้ผู้แสดงเข้า จบการแสดง โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการแสดง ดังนี้

- 1) เริ่มจากประโคมกลองยาว นักดนตรีให้ร้องจากนั้นดนตรีเล่นรับคนร้องและตีประโคมกลองยาว โดยจังหวะเป็นจังหวะเร็วปานกลาง เพื่อให้ผู้แสดงทุกคนเกิดความสุขสนาน
- 2) ผู้แสดงชายหญิงออกมาที่ละคู่จนครบ นิยมแสดงตั้งแต่ 5 – 10 คู่ ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของเวที ฝ่ายหญิงอยู่ด้านขวาของเวที ทำแถวปากพั้ง โดยให้พ่อเพลงและแม่เพลงอยู่ตำแหน่งสุดท้ายของแถว
- 3) ผู้แสดงฝ่ายชายนำผ้าที่คล้องคอออกมาเลือกฝ่ายหญิง โดยนำผ้าไปคล้องคอหรือพาดที่ไหล่ จากนั้นฝ่ายหญิงออกมารำตรงกลางเวทีฝ่ายชายรำซ้อนด้านหลัง
- 4) ผู้แสดงฝ่ายหญิงนำผ้าไปคล้องคอหรือพาดที่ไหล่ฝ่ายชายคนต่อไป ส่วนฝ่ายชายคนแรกกลับเข้าตำแหน่งเดิม จากนั้นฝ่ายหญิงนำฝ่ายชายออกมากลางเวที ฝ่ายหญิงกลับเข้าตำแหน่งเดิม ฝ่ายชายนำผ้าออกมามองหาฝ่ายหญิงคนต่อไป ปฏิบัติขั้นตอนที่ 4 – 5 สลับกัน
- 5) เมื่อถึงบทร้องลา หญิง กำเกวียนกำกง ต้องจากวงแล้วเอย
ชาย กรมวิบาก วันนี้ต้องจากแล้วเอย
ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง รำคู่กันกลางเวที เมื่อจังหวะกลองลง ทั้งคู่ปฏิบัติทำนึ่ง (ดูภาพประกอบภาพที่ : , หน้า) โดยแต่ละคู่ปฏิบัติทำแตกต่างกัน
- 6) เมื่อดนตรีทำจังหวะเข้า ฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงนำเข้าด้านซ้ายของเวทีด้วยท่าเฉพาะของแต่ละคู่ที่แตกต่างกัน จบการแสดง

4.4.2.8 กระบวนท่ารำ (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ง ภาพที่ 70 - 85 : หน้า 312 - 327)

จากการสัมภาษณ์ครูสุวรรณี ชลาณุเคราะห์ ถึงกระบวนท่ารำ รำเหย่ย ผู้วิจัยเรียบเรียงเนื้อหา ดังนี้ จากการทำนายชนิด อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากร นำศิลปินกรมศิลปากรไปฝึกหัดรำเหย่ยและนำมาเผยแพร่สู่สาธารณชน เนื่องจากการละเล่นดังกล่าวใกล้สูญหาย

ชาวบ้านที่สามารถแสดงได้มีจำนวนเพียง 16 - 17 คน แต่ละคนมีอายุประมาณ 60 - 70 ปี เมื่อศิลปินไปฝึกหัด ชาวบ้านที่แสดงมีอายุมากจึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการแสดง โดยบางคนรำหลังโค้ง เคลื่อนไหวช้า ศิลปินที่ไปทำการฝึกหัดจึงปฏิบัติตาม นายธนิต อยู่โพธิ์³² จึงบอกกล่าวให้ศิลปินปฏิบัติตาม แต่ให้รำแบบคนสาว คือ รำหลังตรง ลักษณะเฉพาะของการแสดงรำเหย่ย คือ การย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา ซึ่งแตกต่างจากการแสดงอื่น การละเล่นรำเหย่ยใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง คือ ผ้า ใช้เป็นสัญลักษณ์ในการเกี่ยวพาราสีหรือการเลือกคู่ เมื่อศิลปินได้รับการถ่ายทอด จึงนำท่าทางมาปรับปรุงให้สวยงามและมีแบบแผน

จากการสัมภาษณ์ครูเรณู จินเจริญ กล่าวว่า “กระบวนท่ารำรำเหย่ย นำกระบวนท่ารำแม่บทมาใช้ แต่ไม่เฉพาะเจาะจง เมื่อฝ่ายชายมาคล้องผ้าฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงรำนำหน้าฝ่ายชาย โดยกระบวนท่ารำฝ่ายชายรำตามฝ่ายหญิง”³²

กระบวนท่ารำเริ่มจาก นักดนตรีประโคมกลองยาวจังหวะเร็ว เมื่อจบการประโคมกลองยาวนักดนตรีทำจังหวะช้าลง ผู้แสดงออกฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของเวที ฝ่ายหญิงอยู่ด้านขวาของเวที จำนวนผู้แสดงตั้งแต่ 4 คู่ ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 10 คู่ ผู้แสดงทุกคนมีผ้าคล้องคอออกมาด้วยการย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา ทีละคู่จนครบ เริ่มจากฝ่ายชายคนแรกนำผ้าคล้องคอออกจากคอของตนพร้อมกับถือผ้าย่ำเท้าไปหาฝ่ายหญิงคนแรกเพื่อนำผ้าไปคล้องหรือพาดที่ใหญ่ ผู้แสดงพิจารณาจากถ้าคู่ที่ตนรำ ถ้าอาวุโสกว่า ผู้แสดงจะนำผ้าพาดใหญ่คู่ของตน เพื่อไม่เป็นการเสียมารยาท ถ้าคู่ของตนอายุน้อยกว่าหรือเท่ากัน ผู้แสดงสามารถคล้องผ้าที่คอได้³³ จากนั้นฝ่ายหญิงรำนำฝ่ายชายออกมากลางเวที ท่ารำไม่เฉพาะเจาะจงแต่ใช้ท่าแม่บทและย่ำเท้าไปทางแถวของฝ่ายชายเพื่อคล้องผ้าให้ฝ่ายชายคนที่สอง ส่วนฝ่ายชายคนแรกกลับเข้าที่ เมื่อฝ่ายหญิงคนแรกพาดผ้าฝ่ายชายคนที่สอง ฝ่ายหญิงรำนำหน้าไปที่แถวฝ่ายหญิง ฝ่ายชายคนที่สองพาดผ้าฝ่ายหญิงคนที่สาม ส่วนผู้แสดงที่ไม่ได้ออกมารำ ปรบมือและร้องรับเป็นลูกคู่ การร้องมีฝ่ายชายและหญิง 1 คน ทำหน้าที่เป็นพ่อเพลงแม่เพลง ซึ่งจะอยู่ท้ายแถวของทั้งสองฝ่าย ส่วนผู้รำคนใดร้องได้ก็ออกมาร้องพร้อมกับรำไปด้วย เมื่อปฏิบัติครบทุกคู่และเมื่อถึงบทร้อง

หญิง	กำเกวียนกำกง	ต้องจากวงแล้วเอย
ชาย	กรรมวิบาก	วันนี้ต้องจากแล้วเอย

³² สัมภาษณ์ เรณู จินเจริญ, ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ สำนักการสังคีต, 7 กุมภาพันธ์ 2554.

³³ สัมภาษณ์ เกษม ทองอร่าม, อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม, 3 กุมภาพันธ์ 2554.

ฝ่ายชายและหญิงย่ำเท้าเดินเข้าคู่ เมื่อกลงลงจังหวะจับ แต่ละคร่วมด้วยทำหนึ่งของแต่ละคู่ ไม่เฉพาะเจาะจง จากนั้นดนตรีทำจังหวะเข้า ผู้แสดงทั้งชายหญิงปฏิบัติเคลื่อนไหวซึ่งเป็นท่าเฉพาะของแต่ละคู่เกี่ยวพาราสีเข้าทางด้านซ้ายของเวที

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการท่ารำจากการสัมภาษณ์และฝึกภาคปฏิบัติจากครู สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ ครูเรณู จินเจริญ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ สำนักการสังคีต และครูเกษม ทองอร่าม อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม และทำการบันทึกท่ารำ และเรียบเรียงกระบวนการท่ารำ รำเหยย

กระบวนการท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซอ้นข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางและศีรษะ อยู่ด้านขวาและเอียงขวา ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางและศีรษะ อยู่ด้านซ้ายและเอียงซ้าย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า กระบวนการท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร มีกระบวนการท่ารำที่เป็นแบบแผน กล่าวคือ กระบวนการท่ารำใช้ท่ารำแม่บท อาทิ ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าผาลา ทำนางนอน เป็นต้น ซึ่งกระบวนการท่ารำดังกล่าวเกิดจากการปรับปรุงลักษณะท่ารำ รำเหยย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์กระบวนการท่ารำโดยใช้ส่วนประกอบของร่างกายดังนี้

1. **ศีรษะ** การใช้ส่วนศีรษะที่ปรากฏในกระบวนการท่ารำพบว่า ผู้รำใช้ลักษณะการเอียง การลัดคอและการมอง

1) การเอียง ใช้ในกระบวนการท่ารำแม่บท ซึ่งเป็นลักษณะของการเลือกคู่จากด้านหนึ่งไปสู่ด้านหนึ่ง ได้แก่ ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าผาลา ทำนางนอน เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะเอียงตรงข้ามกับด้านที่เดิน เช่น เคลื่อนไปด้านซ้ายจะเอียงขวา เป็นต้น

2) การมอง ใช้ในกระบวนการท่ารำในการเลือกคู่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำผ้าไปพาดไหล่หรือนำผ้าไปคล้องคอฝ่ายตรงข้าม ผู้แสดงใช้วิธีการมองเพื่อเลือกคู่และทำการพาดหรือคล้องผ้าให้ฝ่ายตรงข้ามออกมารำกับตน

3.) การลัดคอ ใช้ในกระบวนการท่ารำแม่บทบางท่า ได้แก่ ท่ารำสาย เป็นต้น

2. **ลำตัว** ในส่วนของลำตัว มีด้วยกัน 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การก้นตัวเข้าหากัน ลักษณะของการพาดหรือคล้องผ้า ผู้แสดงจึงหันลำตัวเข้าหากัน

2) การซ่อนตัว เมื่อทำการพาดหรือคล้องผ้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายชายจะรำตามฝ่ายหญิง โดยการซ่อนตัวอยู่ด้านหลังเสมอ เมื่อร้องบทร้อง

หญิง

กำเกวียนกำกง

ต้องจากวงแล้วเอย

ฝ่ายหญิงออกมารำกลางเวทีส่วนฝ่ายชายรำซ่อนด้านหลังฝ่ายหญิง เมื่อลงจากเวทีฝ่ายชายรำซ่อนหลังฝ่ายหญิงกระทั่งจบการแสดง โดยทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าว เป็นการรำคู่ระหว่างชายหญิงเพื่อให้ทำรำสอดคล้องกัน

3. แขน ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีระดับการใช้แขน 4 ระดับ ซึ่งจะต่างกันระดับความสูงของฝ่ายชายจะสูงกว่าเมื่ออยู่ตำแหน่งเดียวกัน ได้แก่

1) ระดับศีรษะ ได้แก่ ตั้งวง ลักษณะของการงอแขน การคล้องผ้า การใช้แขนพุ่งไปข้างหน้าเพื่อคล้องผ้าระหว่างทั้งชายและหญิง โดยผู้ใหญ่คล้องให้แก่ผู้น้อยหรือผู้ที่มีอายุเท่าเทียมกันเท่านั้น

2) ระดับไหล่ ได้แก่ ตั้งวง จีบหงาย จีบคว่ำ ตกปลายมือตั้ง ลักษณะของแขนงอ ตั้ง สายขึ้นลง โดยไม่มากไม่น้อยจนเกินไปเพื่อให้เกิดความสวยงามของท่วงท่าและลีลา การพาดผ้าซึ่งจะพาดที่ใหญ่สำหรับผู้ชายพาดใหญ่ผู้อาวุโส ไม่นิยมคล้องผ้า

3) ระดับหน้าอก ใช้ในการปรบมือ ลักษณะของแขนเข้าออก ตามจังหวะปรบมือ

4) ระดับเอวหรือชายพก ได้แก่ ตั้งวง จีบหงาย ตกปลายมือ แขนงอ ตั้ง และสาย

4. มือ มีกระบวนท่ารำ 4 ลักษณะ ได้แก่

1) จีบ แบ่งออกเป็น จีบคว่ำและจีบหงาย

2) ตั้งวง แบ่งออกเป็น ตั้งวงบน ตั้งวงกลาง และตั้งวงล่าง

3) ปรบมือ

4) พาดผ้าหรือคล้องผ้า

5. ขาและเท้า การใช้เท้าถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของรำเหย่ย คือ การย่ำเท้า เน้นการย่ำเท้าโดยไม่ยกเท้าสูง โดยย่ำเท้าซ้ายนำหน้าเท้าขวาเสมอ และพบกระบวนท่ารำที่ใช้ขาและเท้า 3 ลักษณะ ได้แก่

1) การย่อเท่า เมื่อผู้แสดงรำท่าแม่บท ใช้การย่อเท่าซ้ายนำเท่าขวาเสมอ เพื่อนำผ้าไปพาดหรือคล้องฝ่ายตรงข้าม

2) ย่อเข้า เป็นส่วนประกอบของการย่อเท่า

3) เหลื่อมเท่า ลักษณะของการยื่นเหลื่อมเท่าและตบเท่าให้จังหวะ ของ พ่อเพลง แม่เพลง และลูกคู่

6. **รูปแบบของแถว** เริ่มจากนักดนตรีออกมาประโคมกลองยาว โดยจุดประจำที่ของนักดนตรีขึ้นอยู่กับสถานที่ พื้นที่ของนักดนตรีอยู่ข้างเวทีข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งไม่เฉพาะเจาะจง เมื่อจบการประโคมกลองยาว ผู้แสดงออกมาทีละคู่จนครบทำแถวปากพั้งหรือสามเหลี่ยม โดยผู้ชายอยู่ด้านซ้ายของเวที ผู้หญิงอยู่ด้านขวาของเวที เริ่มจากฝ่ายชายไปหาฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงนำออกมารำกลางเวที จากนั้นฝ่ายหญิงเลือกฝ่ายชาย นำออกมารำกลางเวที จนกระทั่งร้องครบทุกคู่ แต่ละคู่ออกมายืนข้างหน้าประมาณ 2 คู่ นักดนตรีหยุดเพลง และทำเพลงเข้า นักแสดงเข้าทางด้านซ้ายของเวที ลักษณะการเคลื่อนที่ของรำเหย่ย มีดังนี้

สัญลักษณ์

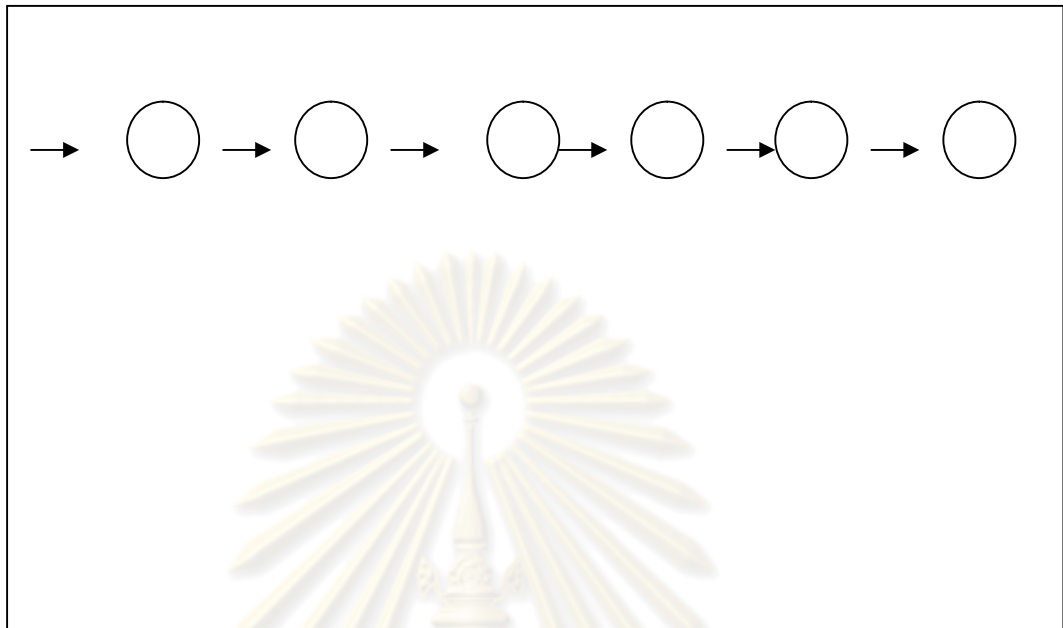
1. = นักดนตรี

2. = พ่อเพลง

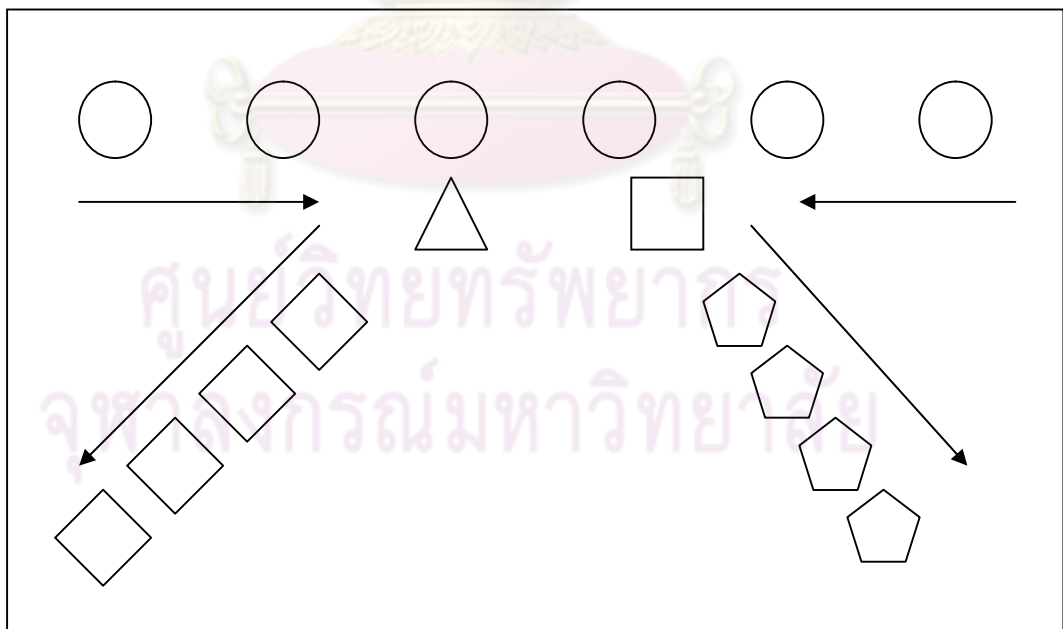
3. = แม่เพลง

4. = ผู้รำฝ่ายชาย

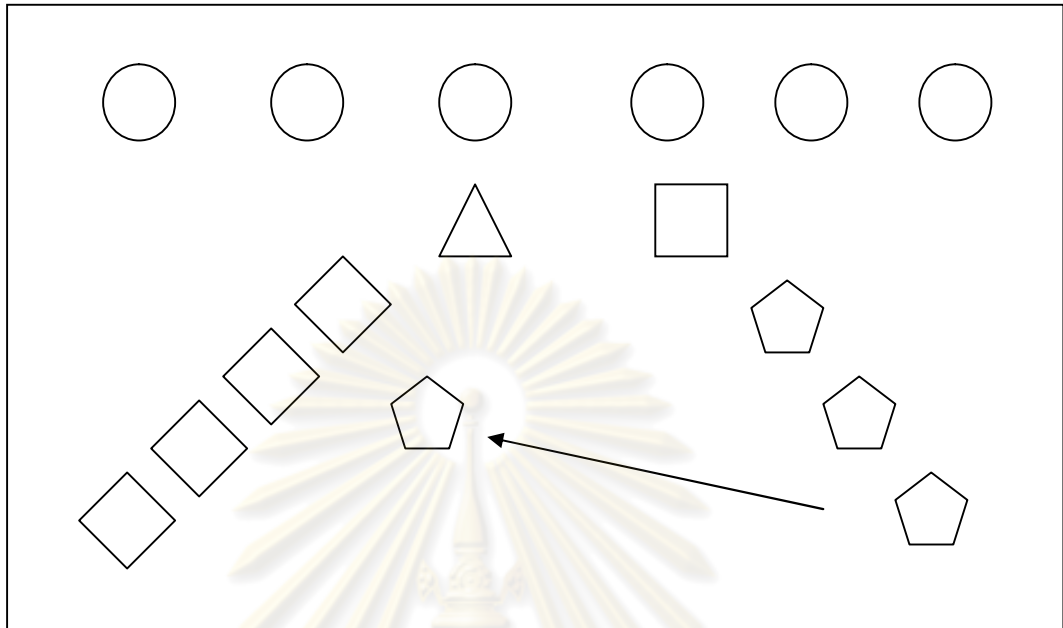
5. = ผู้รำฝ่ายหญิง

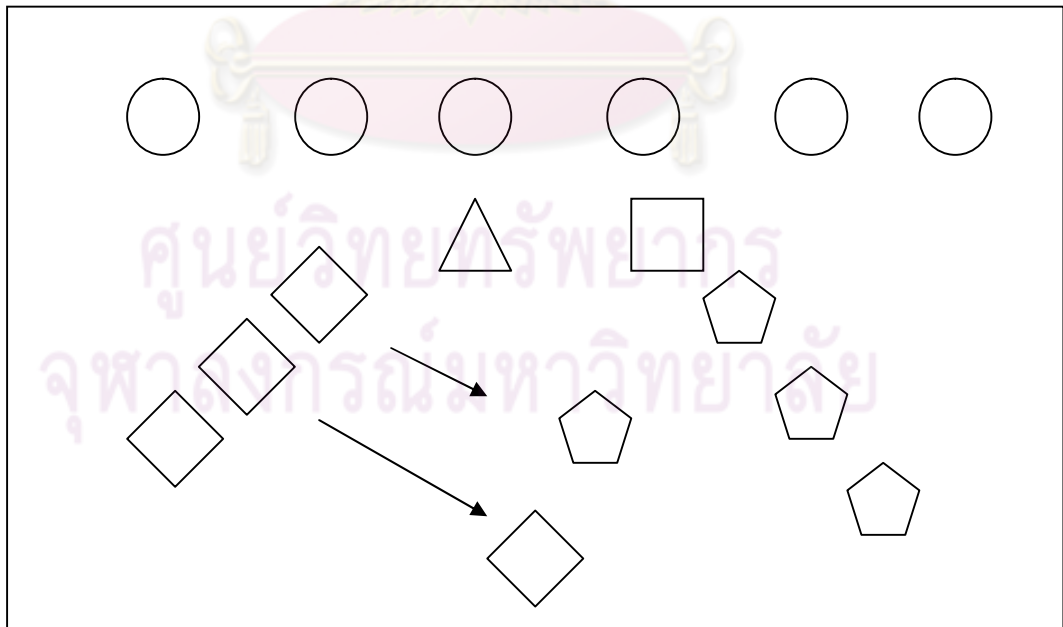
1) นักดนตรีออกฝั่งขวาของเวทีประโคมกลองยาว ทำแถวหน้ากระดาน

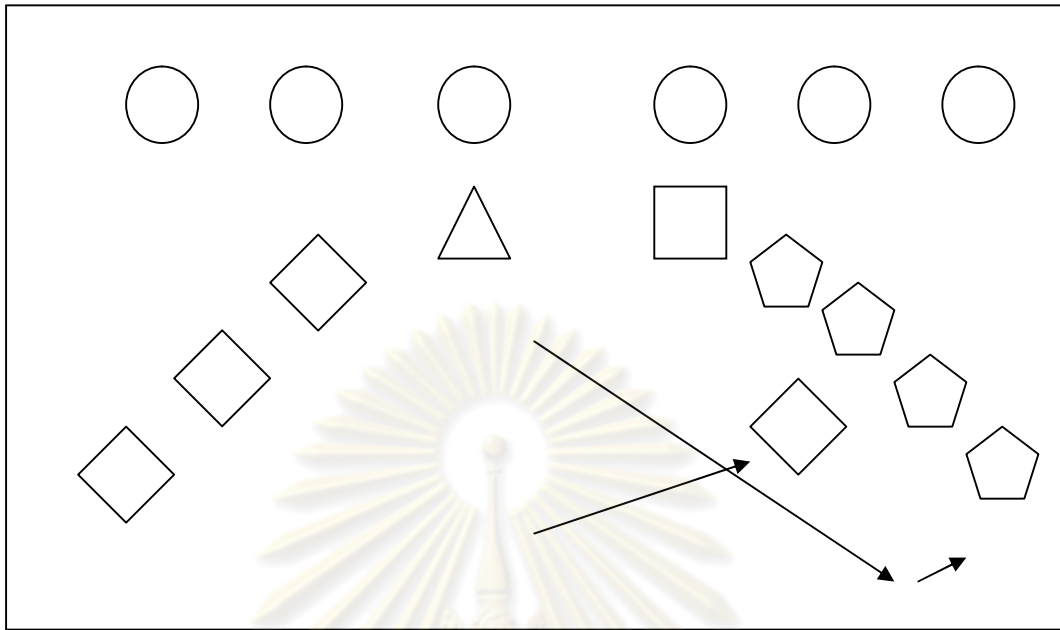
2) นักแสดงทั้งชายและหญิงออกจากฝั่งซ้ายและขวา ทำแถวปากพ้อง

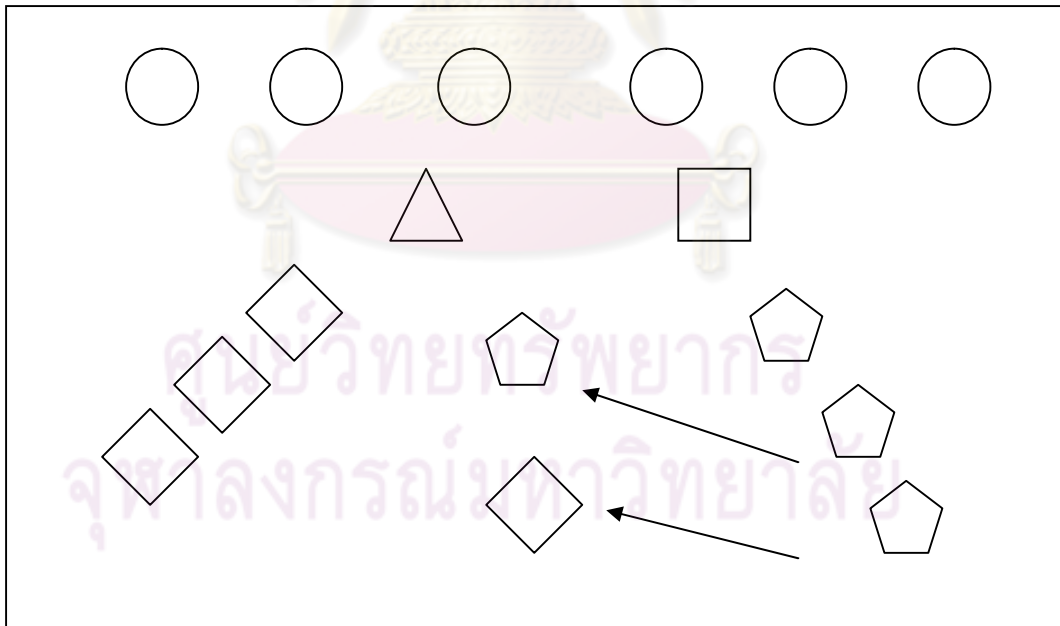
3) ผู้จำฝ่ายชายนำผ้าคล้องคอออกไปเลือกฝ่ายหญิง

4) เมื่อพาดผ้าหรือคล้องผ้าให้กันจึงออกมารำกลางเวที ฝ่ายชายรำซ้อนหลังฝ่ายหญิง

5) ฝ่ายชายกลับเข้าตำแหน่งเดิม ฝ่ายหญิงเลือกฝ่ายชาย

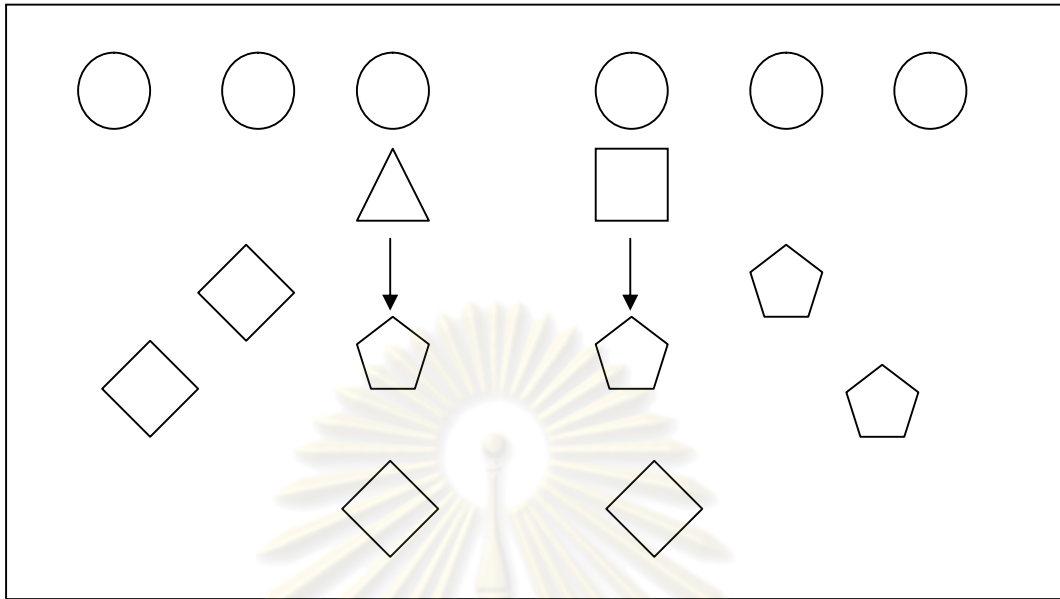
6) ฝ่ายหญิงพาดหรือคล้องผ้าให้แก่ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงนำออกมาจากรากลางเวที ปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนที่ 3-6 ซ้ำจนถึงบทร้อง

หญิง

ท่าเกวียนก้าง

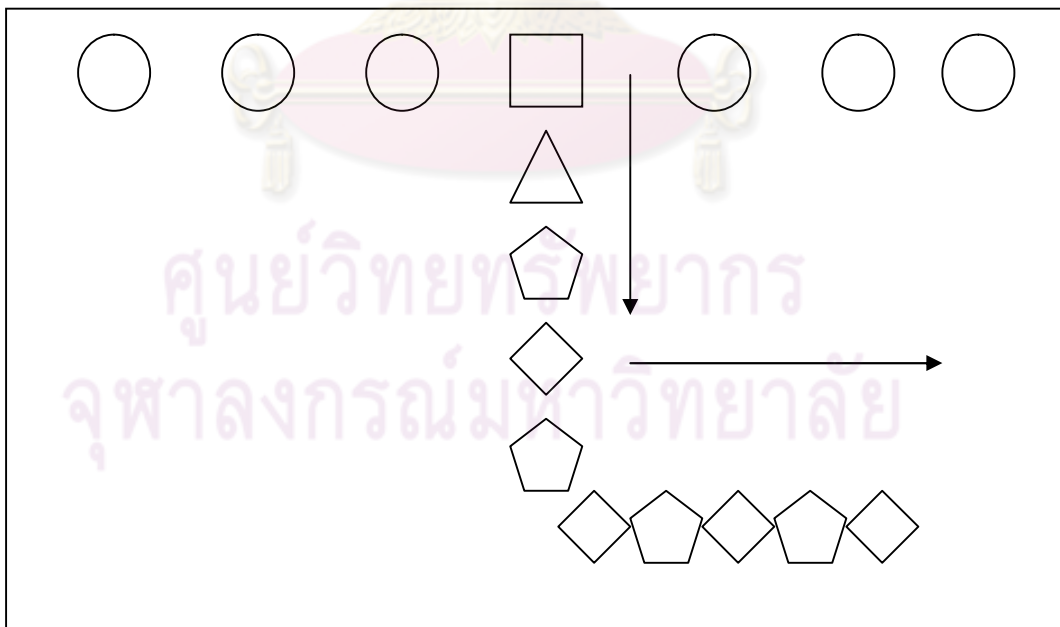
ต้องจากวงแล้วเอย

ลักษณะของแถวจึงเปลี่ยน โดยขึ้นอยู่กับบทร้องเป็นหลัก

7) เมื่อถึงบทร้อง หญิง กำเกวียนกำกง ต้องจากวงแล้วเอย

ฝ่ายหญิงและชาย 2 คู่ ออกมารำกลางเวที ไม่จำกัดจำนวน โดยจับคู่กันมากกว่า 2 คู่ หรือ 1 คู่ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสวยงามของเวที นักดนตรีทำเพลงจบ ผู้รำ 2 คู่จบทำหนึ่ง

8) นักดนตรีทำเพลงเข้า ฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่ายหญิง ทำแถวตรงเข้าทางด้านซ้าย

ของเวที

9) นักดนตรีเข้าทางด้านซ้ายของเวที

7. **อารมณ์ของผู้แสดง** ผู้แสดงทุกคนมีอารมณ์สนุกสนาน เนื่องจากเป็นการ
เกี่ยวพาราตีระหว่างชายหญิง บางคู่มีการรำติดตลกเพื่อความสนุกสนานของผู้แสดงและผู้ชม

ในบทต่อไปผู้วิจัยขอกล่าวถึง การวิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบ
การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร
อันเป็นข้อมูลหลักสำคัญ เพื่อทราบถึงเอกลักษณ์และคุณค่า การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย
จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร ได้เป็นอย่างดี

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบ การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

จากผลการวิจัย องค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ รำเหย่ย อำเภอพนมทวน รำเหย่ย อำเภอท่าม่วง รำเหย่ย อำเภอเมือง และ รำเหย่ย กรมศิลปากร โดยพบว่า องค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ในแต่ละท้องถิ่นมีความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันออกไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบ องค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร เพื่อเป็นแนวทางอันนำไปสู่เอกลักษณ์เฉพาะและคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในแต่ละท้องถิ่น

เนื้อหาในส่วนขององค์ประกอบ รำเหย่ย 3 กลุ่ม อำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร ผู้วิจัยวิเคราะห์และเปรียบเทียบตามลำดับ หัวข้อดังนี้

5.1 วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร

5.1.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านโอกาสที่ใช้แสดง

โอกาสที่ใช้แสดง โดยมากใน 3 กลุ่มอำเภอมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีรูปแบบการแสดงประกอบประเพณีมงคลต่างๆ ส่วนโอกาสที่ใช้แสดงของกรมศิลปากร ใช้แสดงเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่การแสดงมิให้สูญหายและคงอยู่ต่อไป ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบโอกาสที่ใช้แสดงตามตาราง ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านโอกาสที่ใช้แสดงของการละเล่นพื้นบ้าน
รำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
โอกาสที่ใช้แสดงในอดีต	- ในอดีตเล่นเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าหลังจากการทำอะไรทำนา	- ในอดีตเล่นเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าหลังจากการทำอะไรทำนา	- ในอดีตเล่นเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าหลังจากการทำอะไรทำนา	-
โอกาสที่ใช้แสดง	- แสดงในงานมงคลเท่านั้น แสดงในเทศกาลตรุษสงกรานต์ งานบวช งานแต่ง ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า	- แสดงในงานมงคลเท่านั้น แสดงในเทศกาลตรุษสงกรานต์ งานบวช งานแต่ง ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า	- แสดงในงานมงคลเท่านั้น แสดงในเทศกาลตรุษสงกรานต์ งานบวช งานแต่ง ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า	- แสดงในงานมงคลเท่านั้น
แสดงประกอบการละเล่น	- นิยมเล่นประกอบ การละเล่น เช่น ลูกช่ວງรຳ ลูกช່ວງຂີ້	- นิยมเล่นประกอบ การละเล่น เช่น ลูกช่ວງรຳ ลูกช່ວງຂີ້	- นิยมเล่นประกอบ การละเล่น เช่น ลูกช่ວງรຳ ลูกช່ວງຂີ້	-

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
งานประจำปี	- ทางสภาตำบลหนองโรงจัดงานประจำปีขึ้นทุกปี โดยมีการละเล่นพื้นบ้าน“รำเหย่ย”ตามโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น แสดงประจำกลางเดือนเมษายนของทุกปี	- รำเหย่ย เป็นการละเล่นที่อยู่ในละครเพลงเรื่อง “ไฉนบุญของบ้านหนองขาว” เล่นในงานประจำปี ณ วัดอินทาราม ในเทศกาลสงกรานต์ของชาวบ้านหนองขาว	-	-
โอกาสที่ใช้เผยแพร่	- ทางสภาวัฒนธรรมได้จัดการแสดงให้ทางผู้สนใจตามโอกาสต่างๆ เช่น งานเกษียณอายุข้าราชการ งานเลี้ยง งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมตามสถานศึกษา เป็นต้น	- แสดงเพื่อสาธิต การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ให้เป็นที่แพร่หลาย และให้ผู้สนใจได้ชิมชั้บวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวตำบลหนองขาว	-	- แสดงสาธิตให้ในสถานศึกษาต่างๆ - ใช้แสดงเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
การแสดงผลที่มีหลายปัจจัยเกี่ยวข้อง	- การแสดง รำเหย่ย ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ดังนั้นสถานที่ ที่แสดงจึงเปลี่ยนแปลงตาม วัตถุประสงค์และโอกาสของงาน	- การแสดง รำเหย่ย ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ดังนั้นสถานที่ ที่แสดงจึงเปลี่ยนแปลงตาม วัตถุประสงค์และโอกาสของงาน	- ปัจจุบันไม่มีการเล่น นอกจากการเล่นเฉพาะกิจเพื่อ เผยแพร่รำเหย่ยเท่านั้น	- การแสดง รำเหย่ย ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ดังนั้นสถานที่ ที่แสดงจึงเปลี่ยนแปลงตาม วัตถุประสงค์และโอกาสของงาน

โอกาสที่ใช้แสดงในอดีตรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ ในจังหวัดกาญจนบุรี นิยมเล่นในงานมงคล ซึ่งพบใน 2 อำเภอ เล่นในงานประจำปี คือ อำเภอพนมทวน ทางสภาตำบลหนองโรงจัดงานประจำปีขึ้นทุกปี โดยมีการละเล่นพื้นบ้าน“รำเหย่ย”ตามโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น แสดงประจำกลางเดือน เมษายนของทุกปี อำเภอดำม่วงจัดเทศกาลสงกรานต์ของชาวบ้านหนองขาว ณ วัดอินทาราม “ โกวิทอินทราทร” โดยมีรำเหย่ย แทรกอยู่ในละครเพลง เรื่อง “ไฉนบุญทองบ้านหนองขาว”

โอกาสที่ใช้แสดง รำเหย่ย กรมศิลปากร นิยมเล่นในงานมงคล และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมให้แก่ผู้สนใจทั้งในประเทศและต่างประเทศ

5.1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านสถานที่ที่แสดง

สถานที่ที่ใช้แสดงในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและโอกาสที่ใช้แสดง ดังนั้นผู้วิจัยจัดทำตารางเพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านสถานที่ที่แสดง เพื่อทราบถึงพัฒนาการในด้านองค์ประกอบดังกล่าว ดังนี้

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านสถานที่ที่แสดงของการละเล่นพื้นบ้าน
อำเภอ 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ อำเภอ กรมศิลปากร

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
สถานที่ที่ใช้แสดงตามเทศกาลต่างๆ	- เล่นตามงานเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ทอดกฐินทอดผ้าป่า ใช้ลานวัด เป็นสถานที่แสดง	- เล่นตามงานเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ทอดกฐินทอดผ้าป่า ใช้ลานวัด เป็นสถานที่แสดง	- เล่นตามงานเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ทอดกฐินทอดผ้าป่า ใช้ลานวัด เป็นสถานที่แสดง	- ปัจจุบัน การแสดง รำเหยียดตามวัดอุประสงค์ของงาน ดังนั้น สถานที่ ที่แสดง จึงเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และโอกาสของงาน
สถานที่ที่ใช้แสดงในการละเล่นชนิดอื่นๆ	- เล่นประกอบในการละเล่นชนิดอื่นๆ ได้แก่ ลูกช่วงรำและลูกช่วงซ้า ใช้บ้านของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือลานวัด เป็นสถานที่แสดง	- เล่นประกอบในการละเล่นชนิดอื่นๆ ได้แก่ ลูกช่วงรำและลูกช่วงซ้า ใช้บ้านของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือลานวัด เป็นสถานที่แสดง	- เล่นประกอบในการละเล่นชนิดอื่นๆ ได้แก่ ลูกช่วงรำและลูกช่วงซ้า ใช้บ้านของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือลานวัด เป็นสถานที่แสดง	-

สถานที่ที่ใช้แสดงใน 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี ในอดีตนิยมใช้ลานวัด และ บริเวณบ้านเป็นสถานที่แสดง ปัจจุบันสถานที่ที่แสดงขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น วัตถุประสงค์ ของงาน สถานที่ ระยะเวลา เป็นต้น ดังนั้นสถานที่แสดงจึงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม เช่น เวที สนามหญ้า ลานอเนกประสงค์ เป็นต้น

สถานที่แสดงรำเหย่ย กรมศิลปากร ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยเช่นกัน แต่โดยมาก แสดง ในโรงละครแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

5.1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านบทร้อง

บทร้องซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสดงรำเหย่ย เมื่อพิจารณาบทร้องแต่ละ ท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบจากตารางดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านบทร้องของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
บทร้องในอดีต	- บทร้องในอดีต ใช้การด้นสด	- บทร้องในอดีต ใช้การด้นสด	- บทร้องในอดีต ใช้การด้นสด	- ในอดีตยังไม่มี การแสดง
พัฒนาการของบทร้อง	- บทร้องนำมา จากการจด บันทึกของผู้เฒ่า ผู้แก่	- บทร้องนำมา จากการจด บันทึกของผู้เฒ่า ผู้แก่	- บทร้องไม่มี ผู้ใดจดบันทึกไว้	- บทร้องนำมา จาก ตำบลบ้าน เก่า อำเภอเมือง จังหวัด กาญจนบุรี และ นำมาปรับปรุงคำ บางคำให้ไพเราะ ยิ่งขึ้น
เนื้อหาของบทร้อง	- เนื้อหาบทร้อง กล่าวถึงการเกี่ยว พาราสีระหว่าง ชายหญิง เริ่มต้น ด้วยบทเกริ่น บท เกี่ยวพาราสี บท ชิงชู้ บทลักหา พานี่ บท แต่งงานและบท ลา	- เนื้อหาบทร้อง กล่าวถึงการเกี่ยว พาราสีระหว่าง ชายหญิง เริ่มต้น ด้วยบทเกริ่น บท เกี่ยวพาราสี บท ชิงชู้ บทลักหา พานี่และบท แต่งงานและบท ลา	- เนื้อหาบทร้อง กล่าวถึงการเกี่ยว พาราสีระหว่าง ชายหญิง เริ่มต้น ด้วยบทเกริ่น บท เกี่ยวพาราสี บท ชิงชู้ บทลักหา พานี่และบท แต่งงานและบท ลา	- เนื้อหาบทร้อง กล่าวถึงการเกี่ยว พาราสีระหว่าง ชายหญิง
เอกลักษณ์ของบทร้อง	- บทร้องลงท้าย ด้วยเหย่ย	- บทร้องลงท้าย ด้วยเหย่ย	- บทร้องลงท้าย ด้วยเอ่ย	- บทร้องลงท้าย ด้วยเอ่ย

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำรง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
ชื่อดั้งเดิมของเพลงเหย่ย	- บทร้องมีคำว่า ดอกแคว้ง ซึ่ง เป็น ชื่อเรียก การละเล่นชนิดนี้ ในอดีต	- บทร้องมีคำว่า ดอกแคว้งหรือ เขียวใบไม้ซึ่งเป็น ชื่อเรียก การละเล่นชนิดนี้ ในอดีต	-	- บทร้องมีคำว่า เจ้าเขียวใบข้าว และ เจ้าเขียวใบ พวง อาจเพี้ยน มาจากคำว่า เขียวใบไม้
พัฒนาการทางด้านบทร้อง	- ปัจจุบันมีการ แต่งบทร้องตาม โอกาสและ เทศกาล	- ปัจจุบันมีการ แต่งบทร้องตาม โอกาสและ เทศกาล - บทร้องแต่งเป็น ภาษาอังกฤษเพื่อนำเสนอ วัฒนธรรมไทยให้ ชาวต่างชาติได้	- บทร้องไม่มี แต่งใหม่	- บทร้องไม่มี แต่งใหม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

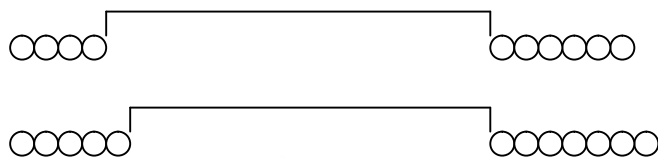
บทร้องรำเหย่ยในอำเภอพนมทวน ในอดีตใช้การด้นสดผู้เล่นมีไหวพริบปฏิภาณแก้กลอนสด ถือเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลของพ่อเพลงแม่เพลงสมัยก่อน ปัจจุบันบทร้องมีการจดบันทึกและเรียบเรียงจากผู้อาวุโสในอำเภอ คือ นางอำนาจ คุณพันธ์ และนายเสริม ไคลมี เป็นผู้จดบันทึก ผู้รวบรวม คือ นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ ซึ่งบทร้องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของรำเหย่ยรวมถึงชื่อเรียกการละเล่นชนิดนี้ก่อนเรียกว่า “รำเหย่ย” คือ “เพลงดอกแคว้ง” และประยุกต์บทร้องตามงานเทศกาลและโอกาสต่างๆ คำลงท้ายของรำเหย่ยทุกรวรรค ผู้แสดงร้องคำว่า “เหย่ย”

บทร้องรำเหย่ยในอำเภอกำแพง ในอดีตชาวบ้านว่ากลอนด้วยการด้นสด ปัจจุบันใช้การจดบันทึกและจดจำบทร้อง อาจารย์อุบล อำนาจ เป็นผู้รวบรวมบทร้องแบบโบราณ และบทร้องที่แต่งขึ้นใหม่ในโอกาสต่างๆ ไข่มุกมากมาย ซึ่งมีบทร้องแบบฉบับภาษาอังกฤษแต่งเพื่อให้ชาวต่างชาติเข้าถึงวัฒนธรรมไทยได้ดีขึ้น คำลงท้ายของรำเหย่ยทุกรวรรค ผู้แสดงร้องคำว่า “เหย่ย”

บทร้องรำเหย่ยในอำเภอเมือง ในอดีตจนถึงปัจจุบันชาวบ้านว่ากลอนด้วยการด้นสด ไม่มีการจดบันทึกกระทั่งปัจจุบัน ทำให้บทร้องในท้องถิ่นดังกล่าวไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก่คนรุ่นหลัง ด้วยหลายปัจจัย อาทิ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การรับศิลปวัฒนธรรมทางตะวันตกของเยาวชน ทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นนี้ไม่มีการสืบทอดรำเหย่ยและใกล้สูญหายในที่สุด คำลงท้ายของรำเหย่ยทุกรวรรค ผู้แสดงร้องคำว่า “เอ่ย”

บทร้องรำเหย่ย กรมศิลปากร ศิลปินกรมศิลปากรได้นำบทร้องที่ได้จากตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มาปรับปรุงคำบางคำเท่านั้น เพื่อให้เกิดความไพเราะทางภาษา บทร้องดั้งเดิมไม่มีผู้จดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด มีเพียงบทร้องฉบับปัจจุบันที่ใช้แสดงตั้งแต่ครั้งแรกที่กรมศิลปากรนำรำเหย่ยออกเผยแพร่ คำลงท้ายของรำเหย่ยทุกรวรรค ผู้แสดงร้องคำว่า “เอ่ย” ซึ่งเป็นการออกเสียงเช่นเดียวกับอำเภอเมือง

บทร้องของแต่ละอำเภอและกรมศิลปากรมีความแตกต่างกัน ได้แก่ คำลงท้าย บทร้องแต่งขึ้นในโอกาสต่างๆ ความคล้ายคลึง ได้แก่ ในอดีตใช้การด้นสด ปัจจุบันใช้การท่องจำเนื้อหาของบทร้อง อย่างไรก็ตาม บทร้องของรำเหย่ยแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันหลายด้าน แต่โครงสร้างของคำกลอนในบทร้องมีความเหมือนกันทุกท้องถิ่น ดังนี้

มาเถิดหนาแม่มา

มาเล่นพาดผ้ากันเอย

พี่ตั้งวงไว้ท่า

อย่านั่งอยู่ช้าเลยเอย

ลักษณะคำกลอนของเพลงเหย่ยเป็นคำกลอนสั้นๆมีเพียง 2 วรรค วรรคหน้ามี 4 – 5 คำ วรรคหลังมี 5 – 7 คำ มีสัมผัสรับกันคำลงท้ายของวรรคหลังจะต้องลงท้ายด้วยคำว่า "เหย่ย" หรือ "เอย"

5.1.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ย กรมศิลปากร เมื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านดนตรี ผู้วิจัยทราบถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึง รวมถึงพัฒนาการทางด้านดนตรี ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องดนตรีของการละเล่นพื้นบ้านรำ
เหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
ระยะที่หนึ่ง	- ระยะแรกใช้การปรบมือของผู้แสดงประกอบจังหวะ	- ระยะแรกใช้การปรบมือของผู้แสดงประกอบจังหวะ	- ระยะแรกใช้การปรบมือของผู้แสดงประกอบจังหวะ	-
ระยะที่สอง	- ระยะที่สองใช้เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ได้แก่ แคนและซอ	- ระยะที่สองใช้เครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งเป็น ฎ มิ บี ญ ญา ท้องถิ่น ได้แก่ กระบอกไม้ไผ่ ถ้วย ชาม กะลา เป็นต้น	-	-
ระยะที่สาม	- ระยะที่สาม ใช้วงกลองยาวประกอบการแสดง เครื่องดนตรีได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง รำมะนา	- ระยะที่สาม ใช้วงกลองยาวประกอบการแสดง เครื่องดนตรีได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง รำมะนา	- ระยะที่สอง ใช้วงกลองยาวประกอบการแสดง เครื่องดนตรีได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง	- ใช้วงกลองยาวประกอบการแสดง เครื่องดนตรีได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง
จังหวะ	- จังหวะกลองยาวใช้จังหวะเดิน	- จังหวะกลองยาวใช้จังหวะเดิน	- จังหวะกลองยาวใช้จังหวะเดิน	- จังหวะกลองยาวใช้จังหวะเดิน

จังหวัดการตีกลองยาวประกอบการแสดงรำเหย่ยใน 3 กลุ่มอำเภอ และรำเหย่ยกรรมศิลป์การใช้จังหวัดตีเช่นเดียวกัน คือ จังหวัดดิน แต่มีความแตกต่างกันที่ลูกเล่นของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันออกไป

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงใน 2 กลุ่มอำเภอ คือ อำเภอพนมทวนและอำเภอท่าม่วง มีความคล้ายคลึงกันมาก เนื่องจากทั้ง 2 กลุ่มอำเภอมือเครื่องดนตรีที่เหมือนกัน ได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง และกลองรำมะนา โดย 2 กลุ่มอำเภอ ใช้กลองรำมะนาให้จังหวัดใหญ่ ซึ่งในท้องถิ่นอื่นไม่มีการใช้รำมะนาประกอบจังหวัดรำเหย่ย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า “การถ่ายเทวัฒนธรรมจากอำเภอหนึ่งสู่อำเภอหนึ่งอาจมีความเป็นไปได้ เนื่องจาก 2 อำเภอดังกล่าวมีอาณาเขตพื้นที่ติดต่อกัน หากจะกล่าวว่า อำเภอใดเป็นต้นตำรับของการใช้รำมะนาประกอบการละเล่นรำเหย่ยคงเป็นไปได้ เพราะไม่มีหลักฐานว่าอำเภอใดเป็นต้นตำรับของการใช้รำมะนา”

เครื่องดนตรีประกอบการแสดงรำเหย่ยในอำเภอเมืองและกรรมศิลป์มีความคล้ายคลึงกัน ในด้านของเครื่องดนตรี ได้แก่ กลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ และโหม่ง เนื่องจากศิลปินกรรมศิลป์เดินทางมาชมการละเล่นรำเหย่ยในอำเภอเมืองและนำองค์ประกอบทั้งหมดรวมถึงดนตรีไปปรับปรุงและเผยแพร่ในแบบฉบับ กรรมศิลป์ ดังนั้นในด้านเครื่องดนตรี จึงมีความคล้ายคลึงกับอำเภอเมืองมากที่สุด

5.1.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายในแต่ละท้องถิ่นส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นการแต่งกายจึงมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ผู้วิจัยจึงจัดทำตารางเปรียบเทียบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงรำเหย่ยแต่ละท้องถิ่น ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านเครื่องแต่งกายของการละเล่นพื้นบ้าน
รำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายหญิง</p> 	<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายหญิง</p> 	<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายหญิง</p> 	<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายหญิง</p>
<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายชาย</p> 	<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายชาย</p> 	<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายชาย</p> 	<p>- เครื่องแต่งกายผู้ แสดงฝ่ายชาย</p>
<p>- เครื่องแต่งกาย นักดนตรี</p> 	<p>- เครื่องแต่งกาย นักดนตรี</p> 	<p>- เครื่องแต่งกาย นักดนตรี</p> 	<p>- เครื่องแต่งกาย นักดนตรี</p>
<p>- ไม่มีอุปกรณ์การ แสดง</p>	<p>- ไม่มีอุปกรณ์การ แสดง</p>	<p>- ไม่มีอุปกรณ์การ แสดง</p>	<p>- ใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ การแสดง</p>

เครื่องแต่งกายอำเภอพนมทวน นิยมแต่งย้อนยุค กล่าวคือ แต่งกายเลียนแบบชาวบ้านในอดีต ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอกห่มสไบ นุ่งโจงกระเบน ทัดดอกไม้ ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า นุ่งโจงกระเบน นักดนตรีสวมเสื้อลายตาราง คาดผ้าขาวม้า นุ่งโจงกระเบน

เครื่องแต่งกายอำเภอ นิยมแต่งย้อนยุค กล่าวคือ แต่งกายเลียนแบบชาวบ้านในอดีต ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอกห่มสไบ นุ่งโจงกระเบน ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า นุ่งโจงกระเบน นักดนตรีสวมเสื้อลายดอก คาดผ้าขาวม้า นุ่งโจงกระเบน ผ้าที่ใช้ตัดเป็นเครื่องแต่งกาย นิยมใช้ผ้าทอซึ่งชาวบ้านทอเอง เรียกว่า “ผ้าขาวม้าร้อยสี” เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงประจำตำบลหนองขาว

เครื่องแต่งกายอำเภอเมือง ในอดีตนิยมแต่งกายตามยุคสมัย ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน ผู้ชายสวมเสื้อลายดอก นุ่งโจงกระเบน แต่งกายเช่นเดียวกับรำเหย่ยของกรมศิลปากร เนื่องจากนำการแต่งกายมาจากตำบลบ้านเก่า แต่ปัจจุบันตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ไม่มีการแต่งกายย้อนยุค แต่งกายตามสมัยนิยม ผู้หญิงสวมเสื้อตามสมัย นุ่งกระโปรง ผู้ชายสวมเสื้อเชิ้ตแขนยาว คาดผ้าขาวม้า นุ่งกางเกง นักดนตรีสวมเสื้อลายดอก คาดผ้าขาวม้า นุ่งโจงกระเบน

เครื่องแต่งกายรำเหย่ย กรมศิลปากร เครื่องแต่งกายนำวัฒนธรรมการแต่งกายมาจากชาวบ้านในตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการแต่งกายย้อนยุคของชาวบ้านสมัยก่อน ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน ทัดดอกไม้ สวมผ้าคล้องคอ ผู้ชายสวมเสื้อลายดอก นุ่งโจงกระเบน พาดผ้าที่ไหล่ คล้องผ้าที่คอ มีอุปกรณ์การแสดง คือ ผ้า

เครื่องแต่งกายการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ย กรมศิลปากร มีความคล้ายคลึงกันในส่วนของเสื้อผ้าของผู้แสดงผู้ชาย ผู้หญิงและนักดนตรี ความแตกต่าง ได้แก่ ชนิดของผ้าในอำเภอพนมทวนใช้ผ้าขาวม้าร้อยสีตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกาย การแต่งกายของอำเภอเมืองในอดีตและกรมศิลปากรไม่มีการพาดสไบของนักแสดง ผู้หญิง เสื้อของผู้แสดงฝ่ายชายต่างกันว่าลายผ้าบางเป็นลายดอกบ้างเป็นลายตาราง โดยรวมแตกต่างกันที่รายละเอียดของเครื่องแต่งกาย

5.1.6 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านผู้แสดง

ผู้แสดงรำเหย่ยใน 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร มีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันในหลายด้าน ความแตกต่าง ได้แก่ อายุ จำนวนผู้แสดง อาชีพ หน้าทีผู้แสดง ความคล้ายคลึง ได้แก่ ความเป็นบุคคลในองค์กรหรือบุคคลท้องถิ่น ตำแหน่งผู้แสดง เพื่อเป็นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ผู้วิจัยได้จัดทำตารางเพื่อเปรียบเทียบ ความคล้ายคลึงและความแตกต่างขององค์ประกอบทางด้านผู้แสดง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านผู้แสดงของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย
3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอท่าม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
อายุ	- ผู้แสดงมีอายุระหว่าง 5 - 70 ปี	- ผู้แสดงมีอายุระหว่าง 8 - 12 ปี	- ผู้แสดงมีอายุระหว่าง 60 - 80 ปี	- ผู้แสดงไม่จำกัดอายุ
ผู้แสดง	- ผู้แสดงเป็นชาวบ้านในท้องถิ่นทั้งหมด	- ผู้แสดงเป็นเยาวชนในท้องถิ่นทั้งหมด	- ผู้แสดงเป็นชาวบ้านในท้องถิ่นทั้งหมด	- ผู้แสดงเป็นศิลปินสำนักการสังคีต
อาชีพ	- ผู้แสดงประกอบอาชีพข้าราชการ นักเรียน รับจ้าง ทำไร่ทำนา เกษตรกร	- ผู้แสดงเป็นนักเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”	- ผู้แสดงประกอบอาชีพข้าราชการ นักเรียน รับจ้าง ทำไร่ทำนา เกษตรกร	- ผู้แสดงประกอบอาชีพข้าราชการ
บทบาท	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอบางมวง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
หน้าที่	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี	- ผู้แสดงแบ่งเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ผู้รำชายหญิง ลูกคู่ และนักดนตรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางผู้วิจัยพบว่า ใน 2 อำเภอ คือ อำเภอพนมทวนและอำเภอเมืองผู้แสดงมีความคล้ายคลึงกันมากที่สุด กล่าวคือ องค์ประกอบของผู้แสดงมีความคล้ายคลึงโดยไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ทั้งในด้านอายุ จำนวนผู้แสดง บุคคลท้องถิ่น อาชีพ ตำแหน่งผู้แสดง และหน้าที่ผู้แสดง ผู้แสดงในกลุ่ม 2 อำเภอ เป็นผู้แสดงที่รับการถ่ายทอดจากรุ่นปู่ย่าตายาย ตั้งแต่อดีต นิยมเล่นเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้าของการทำงาน เล่นเพื่อความสนุกสนานของหนุ่มสาวในงานเทศกาล พิธีสำคัญต่างๆในงานมงคลเท่านั้น ปัจจุบันจำเริญในอำเภอพนมทวนและอำเภอกำแพงวังรับงานจำเริญเพื่อเผยแพร่ศิลปะท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี โดยคำนึงถึงการละเล่นที่เป็นแบบโบราณมากที่สุด

อำเภอเมืองพบผู้แสดงอาวุโสเพียง 5 คนเท่านั้น เป็นหญิง 3 คน ชาย 2 คน เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ไม่มีผู้สืบสานต่อไป ทำให้บุคลากรจำเริญ ในอำเภอเมืองใกล้สูญหาย

ผู้แสดงอำเภอกำแพงวัง มีลักษณะเฉพาะ คือ ผู้แสดงเป็นเยาวชนซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่น โดยอาจารย์อุบล อำนวย อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” เล็งเห็นความสำคัญของจำเริญ จึงเรียนผู้อำนวยการโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

ดร.อำนาจ สุนทรธรรม เกี่ยวกับแนวทางการบรรจุจำเริญลงสู่หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้สืบสานต่อจากศิลปินพื้นบ้าน ดังนั้นจำเริญ ในอำเภอกำแพงวังจึงเกิดเป็นการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพและอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป

ผู้แสดงกรมศิลปากรล้วนเป็นศิลปินของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ผู้แสดงส่วนมากดำรงตำแหน่งนาฏศิลปินที่มีความสามารถในด้านของนาฏศิลป์ไทยทางด้านโขน ละคร บางท่านมีความสามารถทางด้านคีตศิลป์ไทย ซึ่งเป็น 2 ปัจจัย ของการแสดงจำเริญ คือ การร้องและการรำ ผู้แสดงหลักมี 2 ท่าน คือพ่อเพลงและแม่เพลง ซึ่งเป็นต้นเสียง เมื่อผู้แสดงท่านไม่สามารถร้องได้ กล่าวคือ สามารถรำได้เท่านั้น พ่อเพลงแม่เพลงเป็นผู้ร้องแทนและผู้แสดงท่านอื่นๆทำหน้าที่เป็นลูกคู่ร้องรับ

5.1.7 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านขั้นตอนการแสดง

ขั้นตอนการแสดงของการละเล่นพื้นบ้านจำเริญใน 3 กลุ่มอำเภอ และจำเริญ กรมศิลปากร มีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยอันเป็นองค์ประกอบสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบขั้นตอนการแสดงจากตารางเพื่อแสดงถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านขั้นตอนการแสดงของการละเล่น
พื้นบ้านรำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
1. การประกอบพิธี ไหว้ครู	1. ไหว้ครู	1. นักแสดงและนัก ดนตรีไหว้ครู	1. ไหว้ครู
2. ประโคมกลองยาว	2. ประโคมกลองยาว	2. ประโคมกลองยาว	2. ประโคมกลองยาว
3. การแสดงรำไหว้ครู กลองยาว	-	-	-
4. พ่อเพลงแม่เพลง ร้องเกริ่น	3. พ่อเพลงแม่เพลง ร้องเกริ่น	3. พ่อเพลงแม่เพลง ร้องเกริ่น	3. ฝ่ายชายร้องชวน ฝ่ายหญิง
5. ผู้รำออกมารำทีละ คู่	4. ผู้รำออกมารำทีละ คู่	4. ผู้รำออกมารำทีละ คู่ ช่วงทำบพลักหา พานี่ ใช้ผ้าเป็น อุปกรณ์	4. ฝ่ายชายรำไปหา ฝ่ายหญิง โดยใช้ผ้า เป็นอุปกรณ์การ แสดง
6. พ่อเพลงแม่เพลง ร้องลา จบการแสดง	5. พ่อเพลงแม่เพลง ร้องลา จบการแสดง	5. พ่อเพลงแม่เพลง ร้องลา จบการแสดง	5. บทร้องลา จบการ แสดง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นตอนของการแสดงในแต่ละท้องถิ่นเมื่อวิเคราะห์จากตารางดังกล่าวมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวคือ ในขั้นตอนช่วงแรกต่างกัน ในอำเภอพนมทวนและอำเภอเมือง มีการประกอบพิธีไหว้ครูสำหรับผู้แสดงและนักดนตรี ส่วนอำเภอท่าม่วงและกรมศิลปากรไม่มีการประกอบพิธีไหว้ครูให้เห็นเด่นชัด แต่กรมศิลปากรมีจารีตประเพณีก่อนการแสดงทุกครั้งผู้แสดงต้องทำการไหว้ครูจากโต๊ะหมู่บูชา หรือจากการไหว้ของแต่ละบุคคลก็ตาม จากนั้นทุกท้องถิ่นมีขั้นตอนที่เหมือนกัน คือ การประโคมกลองยาวเพื่อแสดงถึงการประกาศว่าที่นี่มีการแสดง เป็นการปลุกเร้าผู้ชมและนักแสดง นักดนตรีอำเภอพนมทวนรำไหว้ครูกลองยาว ซึ่งมีในท้องถิ่นเดียวที่พบการรำไหว้ครูกลองยาวของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จากนั้นทุกท้องถิ่นเริ่มการแสดงโดยพ่อเพลงร้องเกริ่น ผู้แสดงออกมารำที่ละคู่ จนครบ พ่อเพลงแม่เพลงร้องเพลงลาเป็นอันจบการแสดง ส่วนรายละเอียดของการแสดงมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการแสดง

5.1.8 วิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านกระบวนการรำ

ผลการวิจัยกระบวนการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ทั้ง 3 กลุ่มอำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมทวน อำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง และรำเหย่ย กรมศิลปากร พบว่า กระบวนการรำมีความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันตามวิธีการอนุรักษ์ของแต่ละท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางด้านกระบวนการทำรำของการละเล่นพื้นบ้าน
รำเหย่ย 3 กลุ่มอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย กรมศิลปากร

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอดำม่วง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
รูปแบบ	- ปรากฏรูปแบบดั้งเดิม	- ปรากฏรูปแบบดั้งเดิม	- ปรากฏรูปแบบดั้งเดิมผสมผสานแบบประยุกต์	- ปรับปรุงกระบวนการทำรำจากชาวบ้านตำบลบ้านเก่าอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี
อุปกรณ์	- ไม่มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง	- ไม่มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง	- ในอดีตใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ปัจจุบันไม่มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง	- ใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง
ทำรำหลัก	- ทำเฉพาะ คือ ทำนอนวันและทำต้อน	- ทำเฉพาะ คือ ทำนอนวัน	- ไม่มีทำเฉพาะรำแบบอิสระตามแต่ละบุคคล	- ใช้ทำรำในแม่บท เช่น ทำสอดสร้อย(ทำนี่) ทำผาลา ทำนางนอน เป็นต้น
ทำเชื่อม	- ทำเชื่อม คือ ทำรำอิสระของแต่ละบุคคล	- ทำเชื่อม คือ การทำนอนวันเคลื่อนไหว	- ไม่มีทำเชื่อม	- ทำเชื่อมการคล้องผ้าหรือพาดผ้า

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอบางมวง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
เอกลักษณ์การใช้เท้า	- เอกลักษณ์ของกระบวนท่ารำ คือ การย่อเท้า ซ้ายก่อนเท้าขวา เสมอ	- เอกลักษณ์ของกระบวนท่ารำ คือ การย่อเท้า ซ้ายก่อนเท้าขวา เสมอ	- เอกลักษณ์ของกระบวนท่ารำ คือ การย่อเท้า ซ้ายก่อนเท้าขวา เสมอ	- เอกลักษณ์ของกระบวนท่ารำ คือ การย่อเท้า ซ้ายก่อนเท้าขวา เสมอ
รูปแบบแถว	- ลักษณะของแถว มีรูปแบบที่ชัดเจน ผู้แสดงตั้งแถวครึ่งวงกลม	- ลักษณะของแถว มีรูปแบบที่ชัดเจน ผู้แสดงตั้งแถวครึ่งวงกลม	- ลักษณะของแถว มีรูปแบบไม่เฉพาะเจาะจง	- ลักษณะของแถว มีรูปแบบที่ชัดเจน ผู้แสดงตั้งแถวปากพนัง
หน้าที่ของผู้แสดง	- หน้าที่ของผู้แสดงซึ่งแตกต่างไปจากเพลงพื้นบ้านประเภทอื่น คือ พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่โต้ตอบบทร้อง ผู้รำทำหน้าที่รำ และลูกคู่ โดยมากเพลงพื้นบ้านพ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่เป็นผู้ร้องและผู้รำ	- หน้าที่ของผู้แสดงซึ่งแตกต่างไปจากเพลงพื้นบ้านประเภทอื่น คือ พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่โต้ตอบบทร้อง ผู้รำทำหน้าที่รำ และลูกคู่ โดยมากเพลงพื้นบ้านพ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่เป็นผู้ร้องและผู้รำ	- หน้าที่ของผู้แสดงในอดีต พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่โต้ตอบบทร้อง ผู้รำทำหน้าที่รำ และลูกคู่ ปัจจุบันบุคคลากรในด้านรำเหย่ย เริ่มสูญหายจากความแก่ชรา และขาดการสืบทอด ทำให้บุคคลากรลดน้อยลงมาก ดังนั้นพ่อเพลงแม่เพลงจึงทำหน้าที่ร้อง รำ และลูกคู่	- หน้าที่ของผู้แสดง คือ ทำหน้าที่ร้องและรำ ในบุคคลเดียว มีข้ออนุโลม คือ มีต้นเสียงเป็นฝ่ายชายและหญิง อย่างละ 1 คน ซึ่งทำหน้าที่เป็นต้นเสียง เมื่อผู้แสดงคนใดร้องไม่ได้จะมีต้นเสียงร้องแทน

เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ	อำเภอพนมทวน	อำเภอด่านช้าง	อำเภอเมือง	กรมศิลปากร
การแสดง อารมณ์	- อารมณ์ของผู้แสดง คือ มีอารมณ์ที่สนุกสนาน มีการหยอกล้อระหว่างชายหญิง	- อารมณ์ของผู้แสดง คือ มีอารมณ์ที่สนุกสนาน มีการหยอกล้อระหว่างชายหญิง	- อารมณ์ของผู้แสดง คือ มีอารมณ์ที่สนุกสนาน มีการหยอกล้อระหว่างชายหญิง	- อารมณ์ของผู้แสดง คือ มีอารมณ์ที่สนุกสนาน มีการหยอกล้อระหว่างชายหญิง
ลักษณะเด่น	- ลักษณะกระบวนการทำรำเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง	- ลักษณะกระบวนการทำรำเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง	- ลักษณะกระบวนการทำรำเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง	- ลักษณะกระบวนการทำรำเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง

1) กระบวนท่ารำ รำเหย่ยในอำเภอพนมทวน ปรากฏรูปแบบ 1 รูปแบบ คือ รำเหย่ยแบบดั้งเดิม กล่าวคือ เป็นการสืบทอดกระบวนท่ารำจากรุ่นไปสู่รุ่นโดยคงความเป็นแบบโบราณ ไม่มีการดัดแปลงท่ารำ ไม่มีการพาดผ้าหรือคล้องผ้า “รำพาดผ้า” เป็นชื่อการละเล่นชุดหนึ่งเกิดขึ้นภายหลังซึ่งมีวิธีการร้องรำเช่นเดียวกับ “รำเหย่ย” แต่มีอุปกรณ์ประกอบการละเล่นคือ ผ้าขาวม้า ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า “รำพาดผ้า” ประยุกต์จาก “รำเหย่ย” ปัจจุบันไม่นิยมเล่นเนื่องจากการละเล่นที่ถูกระงับจากท่าเหย่ย ซึ่งชาวบ้านต้องการอนุรักษ์รำเหย่ยที่เป็นแบบโบราณ การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน สามารถแบ่งกระบวนท่ารำออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 กระบวนท่ารำเป็นรูปแบบตามวิถีชาวบ้าน กล่าวคือ ผู้รำปฏิบัติกระบวนท่ารำตามแต่ละบุคคล ท่ารำโดยรวมเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง

ส่วนที่ 2 กระบวนท่ารำเฉพาะ มีท่ารำเฉพาะทั้งหมด 2 ท่ารำ คือ “ท่านอนวัน” และ “ท่าต้อน” ลักษณะการรำ ฝ่ายชายรำเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิง เอกลักษณะที่ปรากฏในกระบวนท่ารำรำเหย่ยในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน คือ การย่ำเท้า โดยจะเริ่มย่ำเท้าตั้งแต่ต้นจน

จบเพลง เริ่มจากการย่ำเท้าซ้ายไปข้างหน้าและย่ำเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกันติดต่อกัน ไม่ยกเท้าสูง ท่านอนวัน เป็นท่าหลักเฉพาะที่มีในรำเหยยเท่านั้น ผู้ที่เริ่มแสดงทุกคนต้องฝึกการย่ำเท้าและท่านอนวันเป็นอันดับแรก ผู้แสดงตำแหน่งพ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่

ขั้นตอนของกระบวนการทำรำมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นักดนตรีประโคมกลองยาว นักดนตรีไหว้ครูกลองยาว จากนั้นนักแสดงออกจากเวทีซ้ายขวาทำแถวครึ่งวงกลม ผู้แสดงทุกคนเดินปรบมือออก

ขั้นตอนที่ 2 พ่อเพลงเริ่มร้องเกริ่น ผู้รำฝ่ายชายและหญิงคู่แรก ออกมาด้วยกระบวนการรำอิสระตามบุคคล ลักษณะของ ศีรษะ มือ และแขน ผู้แสดงปฏิบัติตามธรรมชาติ ส่วนลักษณะของขาและเท้าผู้แสดงปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ ย่ำเท้าซ้ายนำหน้าเท้าขวา ใช้การย่อเท้าที่นิมนวลตามจังหวะกลอง ไม่ยกเท้าสูงมาก เน้นย่ำเท้าซ้ายไปข้างหน้าย่ำเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน ทิศทางของกระบวนการรำ ทั้งสองฝ่ายชายหญิงหันหน้าออกทางด้านเวที 45 องศา

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อผู้ระคู่แรกปฏิบัติกระบวนการรำมาถึงกลางเวที ฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่ายหญิง ปฏิบัติท่านอนวัน ลักษณะของท่านอนวันเป็นท่าหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งข้างหน้าเปิดส้นเท้าหลัง ใช้การย่อตัว ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติทำเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อฝ่ายหญิงก้าวเท้าใดมือใด ฝ่ายชายปฏิบัติตามฝ่ายหญิง

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อปฏิบัติท่านอนวันสักระยะ ฝ่ายชายปฏิบัติทำด้อน ลักษณะของท่ารำคือ ม้วนจีบออกตั้งวงระดับกลาง มองหน้าฝ่ายหญิง เคลื่อนตัวซ้ายและขวา

ขั้นตอนที่ 5 ผู้แสดง 2 ฝ่าย แยกย้ายเข้าตำแหน่งเดิมของตน กระบวนการรำเป็นท่ารำอิสระตามธรรมชาติ

ผู้แสดงทุกคู่ปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนที่ 2 – ขั้นตอนที่ 5 เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงได้ตอบบทร้องจบ นักแสดงทุกคนไหว้ เพื่อเป็นการบอกลาผู้ชม

2) กระบวนการรำ รำเหยย อำเภอท้าวม่วง ปรางกุ 1 รูปแบบ คือ รำเหยย แบบดั้งเดิม กล่าวคือ หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” ซึ่งเกิดขึ้นจากอาจารย์อุบล อำนวย ท่านเล็งเห็นความสำคัญของการละเล่นพื้นบ้านรำเหยยซึ่งนับวันสูญหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากศิลปินพื้นบ้านประจำท้องถิ่นหมู่บ้านหนองขาวอายุมากขึ้นและแก่ชราลงทุกท่านเป็นศิลปินที่มีศักยภาพทางด้านาร้องการ้องรำ รำเหยยและการละเล่นพื้นบ้านชนิดอื่นๆ ซึ่งไม่มีการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ไว้ให้ชนรุ่นหลัง เพราะปัจจุบันเยาวชนไม่ใ้รู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดังนั้นอาจารย์อุบล อำนวย จึงเรียนผู้อำนวยการ

ดร.อำนาจ สุนทรธรรม จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นบรรจุรายละเอียดลงในหลักสูตร นำศิลปินพื้นบ้าน มาเป็นวิทยากรสอนนักเรียนในโรงเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กระบวนท่ารำจึงออกมาใน ลักษณะดั้งเดิม 'ไม่มีการประยุกต์' 'ไม่มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง' กระบวนท่ารำประกอบด้วยท่า เฉพาะ คือ ท่านอนวัน เป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง และท่าอิสระตามธรรมชาติของ แต่ละบุคคล

เอกลักษณ์ที่ปรากฏในกระบวนท่ารำรำเหยยในตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน คือ การย่อท่า โดยจะเริ่มย่อท่าตั้งแต่ต้นจนจบเพลง เริ่มจากการย่อท่าซ้ายไปข้างหน้าและย่อท่า ขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน ท่านอนวัน เป็นท่าหลักเฉพาะที่มีในรำเหยยเท่านั้น ผู้ที่เริ่มแสดง ทุกคนต้องฝึกการย่อท่าละท่านอนวันเป็นอันดับแรก ผู้แสดงตำแหน่งพ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ ร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่

ขั้นตอนของกระบวนท่ารำมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้แสดงและนักดนตรีออกมายืนประจำตำแหน่งก่อนทำการแสดง นักดนตรี ปฏิบัติแถวหน้ากระดานตำแหน่งด้านหลังผู้แสดง ผู้แสดงปฏิบัติแถวครึ่งวงกลม

ขั้นตอนที่ 2 นักดนตรีประโคมกลองยาว จากนั้นนักแสดง ผู้แสดงทุกคนปรบมือร้องรับ นักดนตรีโห่ร้อง

ขั้นตอนที่ 3 พ่อเพลงเริ่มร้องเกริ่น ผู้รำฝ่ายชายและหญิงคู่แรก ออกมาด้วยกระบวน ท่ารำอิสระ เรียกว่า ท่าเชื่อม ลักษณะของท่ารำ ได้แก่ ท่าสอดสร้อย ท่านอนวัน เป็นต้น ลักษณะของ สีระชะ มือ และแขน ผู้แสดงปฏิบัติตามธรรมชาติ ส่วนลักษณะของขาและเท้าผู้ แสดงปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ ย่อเท้าซ้ายนำหน้าเท้าขวา ใช้การย่อเท้าที่นิมนวลตามจังหวะกลอง เน้นย่อเท้าซ้ายไปข้างหน้าย่อเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน ทิศทางของกระบวนท่ารำ ทั้งสองฝ่าย ชายหญิงหันหน้าออกทางด้านเวที

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อผู้รำคู่แรกปฏิบัติกระบวนท่ารำมาถึงกลางเวที ฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่าย หญิง ปฏิบัติท่านอนวัน ลักษณะของท่านอนวันเป็นท่านิ่ง ทั้งสองฝ่ายก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งข้างหน้า เปิดส้นเท้าหลัง ใช้การย่อตัว ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติทำเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อฝ่ายหญิงก้าวเท้าใด มือใด ฝ่ายชายปฏิบัติตามฝ่ายหญิง

ขั้นตอนที่ 5 ปฏิบัติท่าเชื่อม ท่าอิสระ ฝ่ายหญิงย่อเท้าไปทางด้านขวาของเวที ฝ่ายชายย่อเท้าไปทางด้านซ้ายของเวที ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน จากนั้นทั้งสองฝ่ายถอยหลัง เข้าประจำตำแหน่งเดิม

เอกลักษณ์ที่ปรากฏในกระบวนทำรำรำเหยยในตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง คือ การย่ำเท้า โดยจะเริ่มย่ำเท้าตั้งแต่ต้นจนจบเพลง เริ่มจากการย่ำเท้าซ้ายไปข้างหน้าและย่ำเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน

ผู้แสดงทุกคู่ปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนที่ 2 – ขั้นตอนที่ 5 เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงได้ตอบบทร้องจบ นักแสดงทุกคนไหว้ เพื่อเป็นการบอกกล่าวผู้ชม

3) กระบวนทำรำรำเหยย อำเภอเมือง ปรากฏกระบวนทำรำ 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 กระบวนทำรำแบบดั้งเดิม กล่าวคือ ลักษณะกระบวนทำรำเป็นแบบอิสระตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล ไม่มีท่าเฉพาะ ใช้อุปกรณ์การแสดง คือ ผ้าขาวม้าของฝ่ายชาย ต่อมาพัฒนาการเป็นผ้าหน้าแคบผืนยาวใช้คล้องคอหรือพาดไหล่ผู้แสดงทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง กระบวนทำรำจึงมีผ้าเป็นองค์ประกอบ การใช้ผ้าใช้ในช่องหลังของการละเล่น ในช่วงหลังจากการเกี่ยวพาราตี กระบวนทำรำรูปแบบดังกล่าวปัจจุบันไม่มีปรากฏ เนื่องจากผู้แสดงอาวุโสไม่นิยมใช้ผ้าในการแสดงและไม่มีการสืบทอดกระบวนทำรำรูปแบบดังกล่าว

รูปแบบที่ 2 กระบวนทำรำแบบประยุกต์ กล่าวคือ ลักษณะกระบวนทำรำคล้ายคลึงกับรูปแบบที่ 1 ต่างกันเนื่องจากกระบวนทำรำแบบประยุกต์ไม่มีการใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ปัจจุบันรูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่ชาวบ้านตำบลบ้านเก่า อำเภอเมืองนิยมแสดง เนื่องจากเป็นรูปแบบที่เรียบง่ายไม่พิถีพิถัน

ผู้วิจัยกล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนทำรำในรูปแบบที่ 2 เท่านั้น เพราะกระบวนทำรำรูปแบบที่ 1 ปัจจุบันไม่ปรากฏ

ขั้นตอนของกระบวนทำรำมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นักดนตรีตั้งวงอยู่ด้านซ้ายของเวที ผู้แสดงฝ่ายชายออกมาด้านซ้ายของเวทีทำแถวครึ่งวงกลม ผู้แสดงออกทางด้านขวาของเวทีทำแถวครึ่งวงกลมเช่นกัน

ขั้นตอนที่ 2 นักดนตรีประโคมกลองยาว จากนั้นนักแสดง ผู้แสดงทุกคนปรบมือร้องรับ นักดนตรีให้ร้อง

ขั้นตอนที่ 3 ในหนึ่งบุคคล ทำหน้าที่ 2 ตำแหน่ง คือ พ่อเพลงแม่เพลงและผู้รำ นักแสดงคู่แรกออกมารำกลางวงกลม กระบวนทำรำเป็นแบบอิสระไม่มีรูปแบบตายตัว ฝ่ายชายรำเกี่ยวฝ่ายหญิงโดยการเคลื่อนที่ไปทางซ้ายขวา ฝ่ายหญิงหันหน้าเข้าหาฝ่ายชาย ลักษณะศีรษะเอียงซ้ายขวา มอง มือและแขน จีบ ตั้งวง ขาและเท้า ย่ำเท้าซ้ายนำหน้าเท้าขวาเสมอเป็นลักษณะที่เฉพาะเจาะจงผู้แสดงปฏิบัติกรำเท้าเช่นเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้แสดงคู่แรกย่อเท้าเข้าประจำตำแหน่งเดิม คู่ต่อมาออกปฏิบัติ
ขั้นตอนที่ 3

ผู้แสดงทุกคู่ปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนที่ 3 – ขั้นตอนที่ 4 เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงได้ตอบบท
ร้องจบ จบการแสดง

4) กระบวนการท่ารำ รำเหยย กรรมศิลป์การ ปราบกฎกระบวนการท่ารำ 1 รูปแบบดั้งเดิม
มีการใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง กระบวนท่ารำมีการปรับปรุงให้เป็นกระบวนการท่ารำ
มาตรฐานและเป็นแบบแผน กระบวนท่ารำปรับปรุงจากท่าเดิมโดยนำท่าแม่บทเป็นท่าหลัก ได้แก่
ท่าสอดสร้อย ท่าผาลา ท่านางนอน (ปฏิบัติทำนองโดยเฉพาะมือทั้งหมด) เป็นต้น

เอกลักษณ์ที่ปรากฏในกระบวนการท่ารำรำเหยย กรรมศิลป์การ คือ การย่อเท้า โดยจะเริ่ม
ย่อเท้าตั้งแต่ต้นจนจบเพลง เริ่มจากการย่อเท้าซ้ายไปข้างหน้าและย่อเท้าขวาตาม ปฏิบัติ
ติดต่อกัน การใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์การแสดง ถือเป็นทางเลือกคู่ครองของชายหญิง

ขั้นตอนของกระบวนการท่ารำมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นักดนตรีระโคมกลองยาว จากนั้นนักแสดงย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวาออก
จากเวทีซ้ายขวาทำแถวปากผนัง

ขั้นตอนที่ 2 พ่อเพลงเริ่มร้องเกริ่น ผู้รำฝ่ายชายนำผ้าออกจากคอ ย่อเท้าถือผ้ามา
เลือกฝ่ายหญิงและคล้องคอหรือพาดที่ไหล่ฝ่ายหญิง โดยพิจารณาจากอายุ หากฝ่ายหญิงอายุน้อยกว่าฝ่ายชาย ฝ่ายชายสามารถคล้องผ้าที่คอฝ่ายหญิง หากฝ่ายหญิงอายุมากกว่าฝ่ายชาย ฝ่ายชายพาดผ้าที่ไหล่ฝ่ายหญิง แสดงถึงความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นจารีตของการรำเหยย

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อฝ่ายหญิงออกมารำกับฝ่ายชาย โดยฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่ายหญิง
กระบวนการท่ารำปฏิบัติตามฝ่ายหญิงตามแต่ฝ่ายหญิงปฏิบัติ เช่น ท่าสอดสร้อย ท่าผาลา ท่านาง
นอน (ปฏิบัติทำนองโดยเฉพาะมือทั้งหมด) เป็นต้น จากนั้นฝ่ายหญิงนำผ้าคล้องฝ่ายชายคนใหม่
ฝ่ายชายคนเดิมเข้าประจำตำแหน่งเดิม

ขั้นตอนที่ 4 ฝ่ายหญิงรำนำฝ่ายชายออกกลางเวทีด้วยกระบวนการท่ารำแม่บท จากนั้น
ฝ่ายหญิงเข้าประจำที่ฝ่ายชายคล้องผ้าให้ฝ่ายหญิงคนใหม่

ขั้นตอนที่ 5 ผู้แสดงทุกคู่ปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนที่ 2 – ขั้นตอนที่ 5

ขั้นตอนที่ 6 เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงร้องบทร้องบทลา ฝ่ายชายและหญิง 2 คู่ ย่อเท้า
ออกกลางเวที ฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่ายหญิง แต่ละคู่ปฏิบัติท่าจบไม่เฉพาะเจาะจง เช่น
ท่าเคล้ามือ ท่าท่าสอดสร้อย เป็นต้น จากนั้นดนตรีหยุดบรรเลง

ขั้นตอนที่ 7 ฝ่ายชายซ้อนหลังฝ่ายหญิงปฏิบัติแถวตรงเข้าด้านซ้ายของเวที กระบวนท่ารำเข้าแต่ละคู่รำท่าแตกต่างกัน ปฏิบัติกระบวนท่ารำเดียวกันเป็นคู่

ลักษณะกระบวนท่ารำอำเภอพนมทวนและอำเภอม่วงสามสิบ มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ทั้ง 2 อำเภอ มีท่าเฉพาะ คือ ท่านอนวัน เช่นเดียวกัน กระบวนท่ารำอำเภอเมือง มีลักษณะที่เป็นอิสระตามธรรมชาติไม่เฉพาะเจาะจง และกระบวนท่ารำกรมศิลปากร มีลักษณะที่เป็นแบบแผนใช้ท่ารำแม่บท แต่ลักษณะกระบวนท่ารำของทั้ง 4 แห่ง มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เหมือนกัน คือ การย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวาซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ “รำเหย่ย”

ผลการวิจัยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบ การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร ทำให้ผู้วิจัยทราบถึง รูปแบบ ลักษณะที่เป็นแบบฉบับเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น อันนำไปสู่เอกลักษณ์และคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยใน 3 กลุ่มอำเภอและรำเหย่ยกรมศิลปากร ผู้วิจัยขอกล่าวในหัวข้อต่อไป

5.2 เอกลักษณ์การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ยกรมศิลปากร

การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมเล่นในภาคกลาง โดยเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี พบใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมทวน อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอเมือง จากการศึกษาค้นคว้าเอกลักษณ์ของแต่ละอำเภอดังนี้

เอกลักษณ์เฉพาะรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน มีการรำ 1 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม กระบวนท่ารำที่เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ ท่านอนวัน และท่าต้อน ส่วนท่ารำที่เป็นรูปแบบไม่เฉพาะ ผู้แสดงสามารถแสดงท่ารำอิสระ เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เน้นการย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวา ไม่ยกเท้าสูง ย่อเท้าอย่างนิ่มนวล ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง ประกอบกับจังหวะในการตีกลองยาวอันเป็นเครื่องดนตรีหลัก (ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก) มีการรำไหว้ครูกลองยาว ลักษณะการแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้านแต่งย่อนยุคผู้ชายและผู้หญิงนุ่งโจ๊ะกระเบน ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแขนกระบอก พาดผ้าสไบ ทัดดอกไม้ พอเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ได้ตอบบทร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่ บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆเข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำกลอนทุกวรรคของคำกลอนคือ คำว่า “เหย่ย”

เอกลักษณ์เฉพาะรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอม่วงสามสิบ มีรูปแบบการรำ 1 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม กระบวนท่ารำที่เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ ท่านอนวันและท่าเชื่อม ส่วนท่ารำที่เป็นรูปแบบไม่เฉพาะ ผู้แสดงสามารถแสดงท่ารำอิสระ เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชาย

หญิง เน้นการย่อทำซ้ำนำทำขวา ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง ประกอบกับจังหวะด้วยกลองยาวอันเป็นเครื่องดนตรีหลัก ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก ลักษณะการแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้านแต่งย้อนยุค ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลมลายตาราง คาดผ้าขาวม้า ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแขนกระบอก พาดผ้าสไบ ชนิดของผ้าใช้ผ้าขาวม้า ร้อยสีในการตัดเย็บ ซึ่งเป็นผ้าทอหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านตำบลหนองขาว พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ได้ตอบบทร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่ บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆ เข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เหยย”

เอกลักษณ์เฉพาะรำเหยย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ปรางค์กู่รูปแบบทำรำ 2 รูปแบบ

รูปแบบแรกทำรำแบบดั้งเดิม ไม่มีท่าเฉพาะ เป็นทำรำที่อิสระ มีการใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งถือเป็นประเพณีการเลือกคู่ของชาวบ้าน เมื่อพอใจฝ่ายใดจึงนำผ้าไปคล้องคอหรือพาดไหล่ฝ่ายนั้น ลักษณะทำรำเน้นการใช้ผ้า เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เน้นการย่อทำซ้ำนำทำขวา ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง ใช้วงกลองยาวประกอบการละเล่น ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก แต่งกายตามคนไทยสมัยก่อน ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า มีผ้าพาดไหล่หรือคล้องคอ ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแขนกระบอก มีผ้าคล้องคอ พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ได้ตอบบทร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่ บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆ เข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เอย”

รูปแบบที่สอง ทำรำแบบประยุกต์ ไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง กระบวนทำรำอิสระตามธรรมชาติแต่ละบุคคล เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เน้นการย่อทำซ้ำนำทำขวา ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง เครื่องดนตรีใช้วงกลองยาวประกอบการแสดง ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก แต่งกายตามสมัยนิยม ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อนุ่งกระโปรง ผู้ชายสวมเสื้อ นุ่งกางเกงคาดผ้าขาวม้า สวมรองเท้า พ่อเพลงแม่เพลง ลูกคู่และผู้รำเป็นบุคคลเดียวกันทำหน้าที่มากกว่า 1 ตำแหน่ง บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆ เข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เอย”

เอกลักษณ์รำเหยย กรมศิลปากร กระบวนทำรำที่ใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์การแสดง ผ้าเปรียบเสมือนการเลือกคู่ของชายและหญิง การย่อทำซ้ำนำทำขวา ย่อทำตามจังหวะกลองยาว ลักษณะการย่อทำจะย่อเบาๆ ไม่กระทบจังหวะ นำท่าแม่บทเป็นกระบวนทำรำ เครื่องดนตรีใช้วงกลองยาวประกอบจังหวะ ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก มีบทร้องที่เป็นแบบแผน

ซึ่งสามารถตัดทอนให้สั้นลงเมื่อเวลาจำกัด บทร้องทุกข์วรรคลงท้ายด้วย “เอย” แต่งกายแบบชาวบ้านภาคกลาง ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน มีผ้าคล้องคอ ทัดดอกไม้ ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม นุ่งโจงกระเบน มีผ้าพาดไหล่และผ้าคล้องคอ คาดผ้าขาวม้า

เอกลักษณ์การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยที่ปรากฏเช่นเดียวกันใน 3 กลุ่มอำเภอ และรำเหย่ย กรมศิลปากร

ประการแรก คือ การย่ำเท้าซ้ายนำหน้าเท้าขวา โดยย่ำตามจังหวะกลอง เมื่อผู้รำออกมารำลักษณะของเท้าเช่นนี้เสมอ

ประการที่สอง คือ บทร้อง ทุกวรรคลงท้ายด้วยคำว่า “เอย” เมื่อเปล่งเสียงร้องตามสำเนียงของชาวบ้าน บางท้องที่ร้อง “เอย” บางท้องที่ “ร้องเหย่ย” อันเป็นที่มาของชื่อการละเล่น “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” บทร้องเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง

ประการที่สาม คือ เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงปัจจุบัน คือ วงกลองยาว แตกต่างที่รายละเอียดของเครื่องดนตรี บางท้องถิ่นมีรำมะนา บางท้องถิ่นไม่มี

ประการที่สี่ คือ การแต่งกายเน้นแต่งกายย้อนยุค ชายและหญิงนุ่งโจงกระเบน ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า

ประการสุดท้าย คือ จังหวะการตีกลอง ทุกท้องถิ่นใช้จังหวะเดิน แตกต่างกันที่ลูกเล่น

5.3 คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร

การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยหรือเพลงเหย่ย เป็นการละเล่นที่ถูกสรรค์สร้างจากบรรพชนมากกว่า 500 ปี เกิดขึ้นเพื่อผ่อนคลายจากความเหนื่อยล้า ตรากตรำจากการทำงาน จากนั้นการละเล่นดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวบ้าน เนื่องจากสอดคล้องกับภาษา การแต่งกาย ดนตรี ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต บทบาททางสังคม และความบันเทิงของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่าการละเล่นพื้นบ้านสะท้อนวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้านและให้คุณค่าแก่สังคม ดังนี้

- 1) ให้ความบันเทิง สนุกสนาน รื่นเริง
- 2) ทำให้เกิดความสามัคคี มีน้ำใจ พึงพาอาศัยกัน
- 3) ทราบถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา การแต่งกาย การร้องรำของคนในสมัยก่อน

ซึ่งถูกถ่ายทอดจากการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย

- 4) ทำให้เกิดประเพณีอันดีงามในการเลือกคู่ครอง
- 5) ส่งเสริมเยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และสำนึกรักท้องถิ่น

6) ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอดให้คงอยู่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ

7) พื้นฟูและเผยแพร่สู่ระดับสากล

อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์และคุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ย กรมศิลปากร สามารถปรากฏสู่สาธารณชนได้ยาวนานเท่านั้น หากทุกคนร่วมมือร่วมใจ เล็งเห็นความสำคัญช่วยกันอนุรักษ์ ส่งเสริม และสืบทอดให้คงอยู่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์รำเหย่ : การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการ องค์ประกอบ วิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบเพื่อหาเอกลักษณ์และคุณค่า การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ กรมศิลปากร โดยมีแนวทางในการดำเนินการวิจัยศึกษา การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ 3 กลุ่มอำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมทวน อำเภอท่าม่วง อำเภอเมือง และรำเหย่ กรมศิลปากร ในด้านพัฒนาการและองค์ประกอบของรำเหย่ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และการฝึกปฏิบัติทำรำ แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทางวิชาการ และบทความ ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ จากแหล่งข้อมูล
2. สังเกตการณ์และติดตามชมการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร
3. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อาวุโส นักแสดง นักดนตรี และผู้ชม รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากร
4. ฝึกภาคปฏิบัติการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ จังหวัดกาญจนบุรีและกรมศิลปากรจากผู้อาวุโสและผู้เชี่ยวชาญ
5. การจดบันทึก บันทึกภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหว การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ กรมศิลปากร
6. รวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และสรุปผล นำเสนอผลงานวิจัยเชิงพรรณนา
การละเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏในจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ รำเหย่ เพลงร้อยพรรษา เพลงคล้องช้าง เล่นลูกช่วง เขี้ยวฉิวลูกไก่ รำตง เป็นต้น การละเล่นดังกล่าวเป็นการละเล่นในรูปแบบของเพลงพื้นบ้าน มีการร้องรำทำเพลงและรูปแบบของการละเล่นของเด็กไทย โดยมีอุปกรณ์ประกอบการละเล่น เพื่อความบันเทิง ผ่อนคลายยามว่าง
รำเหย่ เป็นศิลปะพื้นบ้านของไทยที่มีความเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งต้นกำเนิด คือ จังหวัดกาญจนบุรี และแพร่กระจายตามหมู่บ้านในหลายอำเภอมากกว่าการละเล่น

ชนิดอื่น รำเหย่ย เกิดขึ้นจากบรรพชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์การเล่นชนิดนี้มาตั้งแต่โบราณ โดยไม่มีการจดบันทึกว่าใครเป็นผู้คิดเพลงหรือประดิษฐ์ท่ารำแต่อย่างใด มีเพียงคำบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย วิธีสืบทอดจาก รุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง คือ การจดจำ หรือ ครูพักลักจำเท่านั้น การเล่นชนิดนี้เกิดจากการใช้เวลาว่างหลังจากการทำงาน เช่น ปลูกข้าว ทำไร่ ทำนา รวมกลุ่มเล่นเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายจากการทำงาน เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกันระหว่างชุมชน รูปแบบในการแสดง คือ แบ่งฝั่งชายหญิง พ่อเพลงแม่เพลงและลูกคู่ ล้อมครึ่งวงกลม ชายและหญิงจะสลับกันร้อง ในลักษณะด้นกลอนสดได้ต่อกัน คำลงท้ายของทุกวรรคต้องลงท้ายว่า “เหย่ย” เป็นการเพี้ยนคำมาจากคำว่า “เอ่ย” ซึ่งเป็นที่มาของ ชื่อ “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” เครื่องดนตรีประกอบการแสดง คือ กลองยาว รำมะนา ฉาบ กรับ ฉิ่งหรือเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ ลักษณะท่ารำเป็นการเกี่ยวพาราสี ผู้แสดง ไม่จำกัดจำนวนและอายุ เครื่องแต่งกาย แต่งตามสมัยโบราณ ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม แขนสั้น นุ่งโจงกระเบน คาดผ้าขาวม้าปะแป้ง ผู้หญิง บ้างสวมเสื้อแขนกระบอก บ้างสวมเสื้อคอกระเช้า นุ่งโจงกระเบน บ้างมีสไบ บ้างมีผ้าพาด ติดดอกไม้ทัดหู สวมเครื่องประดับตามฐานะ สถานที่ไม่พิถีพิถันมากนัก ใช้ที่กว้าง หรือลานนอกประสังค์ภายในหมู่บ้าน โอกาสที่ใช้แสดง ใช้แสดงในงานรื่นเริง งานนักขัตฤกษ์ต่างๆ เช่น ขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น พัฒนาการการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งนำไปสู่พัฒนาการรำเหย่ยของกรมศิลปากร โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ช่วงที่ 1 รำเหย่ยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในอดีตรำเหย่ยนิยมเล่นกันแพร่หลาย ในจังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันพบเพียง 3 อำเภอเท่านั้น ได้แก่ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน , ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง และตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จากการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง กล่าวว่า “รำเหย่ย อาจเกิดขึ้นพร้อมสมัยที่ก่อตั้งหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่มีการเล่นราว 400 - 500 ปีมาแล้ว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยสันนิษฐานได้ว่า รำเหย่ย อาจเกิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้ง 3 อำเภอดังกล่าว ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือก่อนหน้านั้น โดยมีรูปแบบของการเล่น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 รำเหย่ยเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว รูปแบบที่ 2 รำเหย่ยเล่นในงานนักขัตฤกษ์

ช่วงที่ 2 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง

รำเหย่ยได้หยุดเล่นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตามคำบอกเล่าของนายชู คุณพันธ์ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า หยุดเล่นในสมัยจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ.2485 มีดำริให้เลิกละครชาติลีเก หุ่นกระบอกและกลองยาว รวมถึงการเล่น

พื้นบ้านรำเหย่ย เพราะมีกลองยาวเป็นดนตรีประกอบการละเล่น ซึ่งกลองยาวเป็นการละเล่นที่มีการประกาศยกเล็กไม่ให้มีการแสดง

ต่อมาชาวบ้านได้นำการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยกลับมาเล่นอีกครั้งโดยมีการเพิ่มและพัฒนารูปแบบการละเล่นให้สนุกสนานยิ่งขึ้น ในขณะที่ร้องรำโต้ตอบกันฝ่ายชายจะนำผ้าขาวม้าที่ใช้ผูกเอวมาคล้องคอฝ่ายหญิงที่ตนอยากเกี่ยวพาราสีด้วย การละเล่นจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “เพลงพาดผ้าหรือรำพาดผ้า” นิยมเล่นตามเทศกาล งานนักขัตฤกษ์เช่นเดียวกับโบราณ แต่มีการพัฒนารูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนแปลงไปตามความนิยมของยุคสมัย

ช่วงที่ 3 การฟื้นฟูรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรี

คำว่า “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” ใช้เรียกกันในระยะหลัง คือ ในยุคของการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำกันมาในช่วงเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา สันนิษฐานว่า “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” ใช้เรียกราว พ.ศ. 2500 ซึ่งย้อนกลับไป 20 กว่าปีแล้ว คำว่า “เหย่ย” มาจากลักษณะคำกลอน คำลงท้ายของวรรคหลังจะต้อง ลงท้ายด้วยคำว่า “เอ่ย” ซึ่งชาวกาญจนบุรีมีเสียงพูดเหน่อที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนจังหวัดอื่น เมื่อร้องเพลง จึงเพี้ยนแปร่งเป็นคำว่า “เหย่ย” และทำให้เรียกติดปากกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเขียน “เหย่ย” หรือ “เหย่ย” ก็ได้

พ.ศ.2504 นายชิน อยู่ดี ภัณฑารักษ์เอก กรมศิลปากร หัวหน้าคณะสำรวจฝ่ายไทย ได้เห็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่ง ในตำบลบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ใกล้สุทธาหยลง จึงรายงานไปยังกรมศิลปากร

วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2506 นายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรจึงได้เดินทางไปดูการเล่นเพลงเหย่ยที่หมู่บ้านบ้านเก่าและนำศิลปินกรมศิลปากรเดินทางไปฝึกหัดถ่ายถอดการละเล่น เพลงเหย่ยไว้ เพื่อรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญต่อไป

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2507 เมื่อศิลปินกรมศิลปากรฝึกหัดถ่ายถอดมาแล้วจึงได้นำมาปรับปรุงทำรำให้สวยงามยิ่งขึ้น กรมศิลปากรนำรำเหย่ยออกมาเผยแพร่เป็นครั้งแรกถวายสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งมาเลเซียทอดพระเนตร ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชชมหาราชได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรด้วย

วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2507 “เอสโซ่” ได้นำเสนอ “มรดกของไทย” เรื่อง “เพลงเหย่ย” ทางสถานีโทรทัศน์เป็นการเผยแพร่การแสดงรำเหย่ยทางโทรทัศน์เป็นครั้งแรก

ซึ่งรายละเอียดเป็นภาพยนตร์เกี่ยวกับการถ่ายทอดการรำเหย่ยของศิลปินกรมศิลปากรที่จังหวัดกาญจนบุรี

พ.ศ.2527 หน่วยงานของรัฐและเอกชน จังหวัดกาญจนบุรี ฟันฟูและเผยแพร่รำเหย่ยในงานต่างๆ เช่น งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และจัดให้มีการประกวดเพลงเหย่ยในโอกาสงานสงกรานต์ ในอำเภอพนมทวน

พ.ศ.2541 รำเหย่ยได้ถูกบรรจุอยู่ในละครพื้นบ้านเรื่อง“ไต้บุญทอง บ้านหนองขาว” เป็นละครเพลงที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านหนองขาว จากบทประพันธ์ของ พงอนันต์ สรรพานิช เมื่อครั้งเป็นผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง เขต 1 จังหวัดกาญจนบุรี

พ.ศ.2545 รำเหย่ยได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” โดยผู้ริเริ่มคิดหลักสูตร คือ อาจารย์อุบล อำนวย และเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียน ดร. อำนาจ สุนทรธรรม เพื่อดำเนินการจัดตั้งเป็นหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น บรรจุตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้ อนุรักษ์และเผยแพร่ รำเหย่ย ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่

เอกลักษณ์ของรำเหย่ยจังหวัดกาญจนบุรี และรำเหย่ย กรมศิลปากร

เอกลักษณ์เฉพาะรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน มีการรำ 1 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม กระบวนท่ารำที่เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ ท่านอนวัน และท่าต้อน ส่วนท่ารำที่เป็นรูปแบบไม่เฉพาะ ผู้แสดงสามารถแสดงท่ารำอิสระ เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสิระหว่างชายหญิง เน้นการย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวา ไม่ยกเท้าสูง ย่อเท้าอย่างนิ่มนวล ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง ประกอบกับจังหวะในการตีกลองยาวอันเป็นเครื่องดนตรีหลักตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก มีการรำไหว้ครูกลองยาว ลักษณะการแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้านแต่งย่อนยุค ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแขนกระบอก พาดผ้าสไบ ทัดดอกไม้ พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่โต้ตอบบทร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่ บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆเข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เหย่ย”

เอกลักษณ์เฉพาะรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง มีรูปแบบการรำ 1 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม กระบวนท่ารำที่เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ ท่านอนวันและท่าเชื่อม ส่วนท่ารำที่เป็นรูปแบบไม่เฉพาะ ผู้แสดงสามารถแสดงท่ารำอิสระ เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสิระหว่างชายหญิง เน้นการย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวา ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง ประกอบ

กับจังหวะด้วยกลองยาวอันเป็นเครื่องดนตรีหลัก ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก ลักษณะการแต่งกายเป็นแบบพื้นบ้านแต่งย้อนยุค ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลมลายตาราง คาดผ้าขาวม้า ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแขนกระบอก พาดผ้าสไบ ชนิดของผ้าใช้ผ้าขาวม้าร้อยสีในการตัดเย็บ ซึ่งเป็นผ้าทอหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านตำบลหนองขาว พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ได้ตอบบทร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่ บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆเข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เหยย”

เอกลักษณ์เฉพาะรำเหยย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง ปรากฏรูปแบบทำรำ

2 รูปแบบ

รูปแบบแรกทำรำแบบดั้งเดิม ไม่มีท่าเฉพาะ เป็นทำรำที่อิสระ มีการใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งถือเป็นประเพณีการเลือกคู่ของชาวบ้าน เมื่อพอใจฝ่ายใดจึงนำผ้าไปคล้องคอหรือพาดไหล่ฝ่ายนั้น ลักษณะท่ารำนั่นการใช้ผ้า เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เน้นการย่ำเท้าช้ำนำเท้าขวา ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง ใช้วงกลองยาวประกอบการละเล่น ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก แต่งกายตามคนไทยสมัยก่อน ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า มีผ้าพาดไหล่หรือคล้องคอ ฝ่ายหญิงสวมเสื้อแขนกระบอก มีผ้าคล้องคอ พ่อเพลงแม่เพลงทำหน้าที่ได้ตอบบทร้อง ส่วนผู้รำทำหน้าที่รำและลูกคู่ บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆเข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เอย”

รูปแบบที่สอง ทำรำแบบประยุกต์ ไม่ใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง กระบวนท่ารำอิสระตามธรรมชาติแต่ละบุคคล เนื้อหาเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เน้นการย่ำเท้าช้ำนำเท้าขวา ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งจบเพลง เครื่องดนตรีใช้วงกลองยาวประกอบการแสดง ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก แต่งกายตามสมัยนิยม ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อนุ่งกระโปรง ผู้ชายสวมเสื้อ นุ่งกางเกงคาดผ้าขาวม้า สวมรองเท้า พ่อเพลงแม่เพลง ลูกคู่และผู้รำเป็นบุคคลเดียวกันทำหน้าที่มากกว่า 1 ตำแหน่ง บทร้องเป็นคำกลอนสั้นๆเข้าใจง่าย ไม่จำกัดความยาว คำลงท้ายทวยรรคของคำกลอน คือ คำว่า “เอย”

เอกลักษณ์รำเหยย กรมศิลปากร กระบวนท่ารำที่ใช้ผ้าเป็นอุปกรณ์การแสดง ผ้าเปรียบเสมือนการเลือกคู่ของชายและหญิง การย่ำเท้าช้ำนำเท้าขวา ย่ำเท้าตามจังหวะกลองยาว ลักษณะการย่ำเท้าจะย่ำเบาๆไม่กระทบจังหวะ นำท่าแม่บทเป็นกระบวนท่ารำ เครื่องดนตรีใช้วงกลองยาวประกอบจังหวะ ตีจังหวะเดินเป็นจังหวะหลัก มีบทร้องที่เป็นแบบแผน ซึ่งสามารถตัดทอนให้สั้นลงเมื่อเวลาจำกัด บทร้องทวยรรคลงท้ายด้วย “เอย” แต่งกายแบบ

ชาวบ้านภาคกลาง ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบน มีผ้าคล้องคอ ทัดดอกไม้ ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม นุ่งโจงกระเบน มีผ้าพาดไหล่และผ้าคล้องคอ คาดผ้าขาวม้า

เอกลักษณ์การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยที่ปรากฏเช่นเดียวกันใน 3 กลุ่มอำเภอ และรำเหย่ย กรมศิลปากร การย่ำเท้าซ้ายนำหน้าเท้าขวา โดยย่ำตามจังหวะกลอง เมื่อผู้รำออกมารำลักษณะของเท้าย่ำเช่นนี้เสมอ บทร้อง ทูกรวรรคลงท้ายด้วยคำว่า “เอ่ย” เมื่อเปล่งเสียงร้องตามสำเนียงของชาวบ้าน บางท้องที่ร้อง “เอ่ย” บางท้องที่ “ร้องเหย่ย” อันเป็นที่มาของชื่อการละเล่น “รำเหย่ย” หรือ “เพลงเหย่ย” บทร้องเป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงปัจจุบัน คือ วงกลองยาว แตกต่างที่รายละเอียดของเครื่องดนตรี บางท้องถิ่นมีรำมะนา บางท้องถิ่นไม่มี การแต่งกายเน้นแต่งกายย้อนยุค ชายและหญิงนุ่งโจงกระเบน ผู้หญิงสวมเสื้อแขนกระบอก ผู้ชายสวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า จังหวะการตีกลองทุกท้องถิ่นใช้จังหวะเดิน แตกต่างกันที่ลูกเล่น

คุณค่าของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรีและรำเหย่ย กรมศิลปากร การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยถือเป็นศิลปะที่ผสมผสานศาสตร์ต่างๆไว้ได้อย่างลงตัว ได้แก่ การร้องรำ ดนตรี การแต่งกาย ภาษา อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอดีต ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสานให้คงอยู่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ เนื่องจากให้คุณค่านานัปการ ได้แก่ คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางความบันเทิง คุณค่าทางจริยธรรม คุณธรรม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และคุณค่าทางอารยธรรมท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้นับเป็นเอกลักษณ์และคุณค่า อันเกิดจากพัฒนาการและองค์ประกอบของการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย และรำเหย่ย กรมศิลปากร

ข้อเสนอแนะ

การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการละเล่นพื้นบ้านประจำท้องถิ่น กรมศิลปากรองค์การสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะของชาติพบการละเล่นดังกล่าวซึ่งเกิดความซบเซาลง จึงนำไปปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ให้คงอยู่ในรูปแบบของกรมศิลปากร เป็นที่น่าภูมิใจของชาว จังหวัดกาญจนบุรีที่รำเหย่ย การละเล่นพื้นบ้านถูกเผยแพร่ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน แต่ปัจจุบันรำเหย่ย ในอำเภอเมือง ซึ่งเป็นท้องถิ่นที่กรมศิลปากรสืบทอดนั้น เกิดวิกฤตการณ์ซบเซาลงอีกครั้ง ดังนั้นทางภาครัฐภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการฟื้นฟู สนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมทางสังคม เพื่อให้เยาวชนและประชาชนเข้าถึงและสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านที่กำลังสูญหายไป

วิทยานิพนธ์ร่ำเหยย การละเล่นพื้นบ้านสู่นาฏศิลป์ กรมศิลปากร สามารถเป็นแนวทางของการศึกษานาฏศิลป์พื้นบ้านและนาฏศิลป์พื้นบ้านที่มีแบบแผน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบ กระบวนท่ารำและเอกลักษณ์ อันเป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในอนาคต

ศูนย์วิทยพัทพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กัญญารัตน์ เวชศาสตร์. **เพลงพื้นบ้านพนมทวนของชู คุณพันธ์**. นครปฐม. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.
- ณัฐกานต์ บุญศิริ. **การแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง : กรณีศึกษา รำตง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา นาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายชวลิตส์ กันตารัตติ. **ปกิณกะเกี่ยวกับนาฏศิลป์และการละเล่นของไทย**. จ.ช., จ.ม. ณ เมรุวัดทองนพคุณ. กรุงเทพมหานคร, 2529.
- เบญจมาศ แพทอง. **ความรู้เรื่องพระราชพิธี ประเพณีและพิธีกรรม**. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์สยาม, 2550.
- ประพีร์ เทพรานนท์. **การแสดงการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง**. หนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ, 2522.
- พวงผกา คุโรวาท. **ศิลปะและวัฒนธรรมไทย**. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พระนครใต้, อมรการพิมพ์, 2539
- มณฑล คงแถวทอง. **ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี**. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. กาญจนบุรี : ม.ป.พ., 2542.
- รัตนา มณีสิน. **สุนทรีย์ทางนาฏศิลป์ไทย**. ภาควิชา นาฏศิลป์ ราชภัฏ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2540.
- วรวิฑู สุวรรณฤทธิ์. **ประวัติศาสตร์ เมืองกาญจนบุรี**. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. กาญจนบุรี : ม.ป.พ., 2529.
- วิทยาลัยครูกาญจนบุรี, **โครงการ : นิทรรศการศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของกาญจนบุรี และสุพรรณบุรี**. ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2521.
- ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี. **ข้อมูลชื่อบ้านนามเมือง อำเภอพนมทวน**. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดกาญจนบุรี, 2541.
- ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูกาญจนบุรี. **เพลงเหย่ยจังหวัดกาญจนบุรี**. งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว, 2527
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี. **เชิดชูเกียรติศิลปินแผ่นดินกาญจน์**

นายชู คุณพันธุ์ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์.กาญจนบุรี : ม.ป.พ.,2538.

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี,การศึกษาเรื่อง **โบราณคดี ประวัติศาสตร์
วัฒนธรรมพื้นบ้านและบุคคลสำคัญ เมืองกาญจนบุรี.มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี : ม.ป.พ.,2529.**

สุจิตต์ วงศ์เทศ.**ร้องรำทำเพลง ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม.กรุงเทพมหานคร.บริษัท
พิชฌเนศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ ,2542**

สุนัน ชาวบางงาม.**เพลงพื้นบ้านสุพรรณบุรี.รายงาน.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี,2547.**

สุมาลย์ เรื่องเดช.**เพลงพื้นเมืองจากพนมทวน.เอกสารการนิเทศศึกษา ฉบับที่ 171 หน่วย
ศึกษานิเทศ กรมฝึกหัดครู จังหวัดกาญจนบุรี.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ,2518.**

สุมาลย์ เรื่องเดช.**รำเหย่ย,เอกลักษณ์ของชาวพนมทวน.วารสารวัฒนธรรมไทย.ปีที่ 12
ฉบับที่ 9 กันยายน.บริษัท สยามออนไลน์ จำกัด.2526.**

หน่วยศึกษานิเทศก์ จังหวัดกาญจนบุรี.**รวมเรื่องเมืองกาญจน์.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี :
ม.ป.พ.,2520.**

อมรา กล้าเจริญ.**สุนทรียนาฏศิลป์ไทย.ภาควิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา.สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร,2531.**

อุบล อำนวย.**เอกสารเผยแพร่กิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มสนใจรำเหย่ย.โรงเรียนวัด
อินทาราม “โกวิทอินทราทร”.สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี 1 อำเภอท่าม่วง
จังหวัดกาญจนบุรี.**

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ภาพที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและพัฒนาการการเล่น
พื้นบ้านรำเหย่ย จังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1 : เมืองสิงห์หรือปราสาทเมืองสิงห์ศิลปะขอม

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการกรม กรมศิลปากร,เมืองสิงห์และปราสาทเมืองสิงห์,
(กรุงเทพมหานคร : โมเดิร์น เพรส จำกัด,2530),หน้า 44.

ภาพที่ 2 : ประตูเมืองกาญจนบุรีในปัจจุบัน

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการกรม กรมศิลปากร,เมืองสิงห์และปราสาทเมืองสิงห์,
(กรุงเทพมหานคร : โมเดิร์น เพรส จำกัด,2530),หน้า 21.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3 : สะพานข้ามแม่น้ำแคว

ที่มา : อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์, นำชมอุทยานปราสาทเมืองสิงห์
(กรุงเทพมหานคร: คัมปาย อิมเมจจิ่ง, 2542), หน้า 171.

ภาพที่ 4 : ทางรถไฟสายมรณะ สร้างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อเป็น
อนุสรณ์แก่ผู้เสียชีวิต ในสงคราม

ที่มา : <http://www.moohin.com/021/021k002.shtml>

ภาพที่ 5 : ด่านเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : <http://travel.siamxpress.com/>

ภาพที่ 6 : ตราประจำจังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : ประพิณ ออกเวหา,กาญจนบุรี(กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง,2535)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 7 : แผนที่แสดงเขตภูมิประเทศ จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : <http://thaigovweb.com/mophweb/00561>

ภาพที่ 8 : แผนที่แสดงเขตการปกครองแต่ละอำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี
ที่มา : ประพิน ออวกเวหา,กาญจนบุรี (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง,2535)

ภาพที่ 9 : น้ำตกไทรโยคใหญ่

ที่มา : <http://www.tripdee.com/tag/>

ภาพที่ 10 : อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ ถ้ำธารลอด

ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/suntawanyim/2008/04/29/entry-1>

ภาพที่ 11 : อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์

ที่มา : <http://www.thaisabuy.com>

ภาพที่ 12 : วัดวังแก้วเวภาราม

ที่มา : <http://gotoknow.org/blog/pictorial/314340?page=1>

ภาพที่ 13 : เพลงร้อยพรรษา การละเล่นพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : <http://www.wsthai.com/pic.html>

ภาพที่ 14 : เพลงคล้องช้าง การละเล่นพื้นบ้านจังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สหวิทยาลัยทวารวดี กาญจนบุรี, การศึกษาเรื่อง
โบราณคดี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมพื้นบ้านและบุคคลสำคัญ เมืองกาญจนบุรี
(กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2526)

ภาพที่ 15 : การละเล่นลูกชวาง
ที่มา : <http://guru.sanook.com/search>

ภาพที่ 16 : รำตง การละเล่นของชาวกะเหรี่ยง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/suntawanyim/2009/02/16/entry->

ภาพที่ 17 : จำพาดผ้า

ที่มา : ประไพรี เทพธรรานนท์.การแสดงการละเล่นพื้นเมืองของไทยในภาคกลาง,
หนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กระทรวงศึกษาธิการ,2522,หน้า 144.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์เวชศาสตร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 18 : นายเสริม ไคลมี

ที่มา : ผู้วิจัย ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี, บันทึกภาพเมื่อ

6 กุมภาพันธ์ 2553

ภาพที่ 19 : นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์

ที่มา : ผู้วิจัย บ้านเลขที่ 49 หมู่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี,บันทึกภาพเมื่อ 6 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 20 : ลานวัดห้วยสะพาน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2554

ภาพที่ 21 : ลานเอนกประสงค์ประจำสภาวัฒนธรรมตำบลหนองโรง
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2554

ภาพที่ 22 : เวทีการแสดงรำเหย่ย
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553
ศูนย์วิจัยศิลปวัฒนธรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้อร้องเพลงเหยยบ้านห้วยสะพาน¹

บทชวนสาวเล่นเพลง

ชาย	เชิญมาเล่นกับฉัน	อย่านั่งให้นานเลยเหยย
หญิง	มาเถิดแม่มา	นี่กว่าเมตตาชายเหยย
ชาย	คนนี้รำคัล่อง	ถ้าจะมีเจ้าของเสียแล้วเหยย
หญิง	อย่ามาเยาะเย้ย	น้องยังไม่เคยรำเหยย
ชาย	ยกขาทิ้งน้อง	เข้าเสียงกลองจริงเหยย
หญิง	ยกขาทิ้งน้อง	ไม่ได้ฉนวน้องแล้วเหยย

ฯลฯ

บทส่งเสริมค่านิยม

หญิง	ขยันประหยัด	ซื่อสัตย์อดทนเหยย
ชาย	ต้องมีความซื่อสัตย์	และต้องเคร่งครัดวินัยเหยย
หญิง	เรียนกลางดึกก็ให้	สนใจนี้กฟอเพลงเหยย
ชาย	แต่งตัวคอยท่า	ให้น้องลงมาเร็วเหยย
หญิง	แต่งตัวคอยท่า	น้องไม่ช้าเลยเหยย

ฯลฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ เยาวมาลย์ กาญจนศุภย์, เพลงเหยยกาญจนบุรี, (กาญจนบุรี : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี.2527), หน้า 8.

เพลงเหยยบ้านหนองปลิง²

บทร้องโต้ตอบ

ชาย	เหลือบเห็นหน้า	ขึ้นอุราจริงเหยย
	หน้านวนนวน	อย่าว่าพี่กวนใจเหยย
หญิง	มาแต่หน้า	ไม่เห็นใจเลยเหยย
	ลูกผิวของเขา	น้องไม่เอาแล้วเหยย
ชาย	มีเมียอย่างเขา	ไม่มาउनเจ้าหอรกน้องเหยย
หญิง	เอาเมียไปซุ่ม	อย่ามาทำหนุ่มเลยเหยย
	หลอกบังอร	อย่ามาउनเลยเหยย
ชาย	อยู่ที่ไกล	นึกเห็นใจเถอะน้องเหยย
	ฯลฯ	
ชาย	ไม่รับรักพี่	กันสักที่เถิดเหยย
หญิง	บ้านอยู่ไกล	ไม่เคยเห็นใจเลยเหยย
ชาย	รับหน้าพี่	จัดไม่ดีเลยเหยย
หญิง	รับหน้าชาย	หลังจะอายุคนเคย
ชาย	รับหน้าชาย	ไม่ให้อายุคนเคย
หญิง	ไม่จริงคำว่า	แกล้งมูสาเิงเหยย
ชาย	ไม่จริงอย่างนั้น	พี่ไม่แกล้งรำพันน้องเหยย
หญิง	อย่ามาโกหก	จะตกนรกตายเหยย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² เรื่องเดียวกัน

บทร้องเพลงเหย่ย³

โดย นายชู คุณพันธ์,นางทองเลื่อน คุณพันธ์

ชาย	ยกมือขึ้นไหว้	ผมขออภัยเกิดเหย่ย
หญิง	ก้มกราบกราน	เคารพท่านยังงัยเหย่ย
ชาย	สวัสดีทุกท่าน	ที่มาในงานนี้เหย่ย
หญิง	แบบจำคำร้อง	เป็นทำนองเก่าเหย่ย
ชาย	เล่นรำเหย่ยเอ่ยร้อง	อย่าทำนองเล่นเหย่ย
หญิง	ทั้งร้องทั้งรำ	วัฒนธรรมไทยเหย่ย
ชาย	รำเหย่ยบ้านทวน	ไม่เล่นเรรวนเลยเหย่ย
หญิง	ที่รำเป็นคู่	เพื่อจะดูให้งามเอย
ชาย	ผิดพลั้งอะไร	โปรดให้อภัยเกิดเหย่ย
หญิง	คณะครูหัดไว้	รำของไทยเราเหย่ย
ชาย	ทั้งทำนองร้องรำ	ยังไม่ชำนาญเลยเหย่ย
หญิง	เพิ่งหัดใหม่	ยังไม่เข้าใจรำเหย่ย
ชาย	ลูกคู่ว่าซ้ำ	ตามบทนำร้องเหย่ย
หญิง	รักษาประเพณี	แบบอย่างที่ดีไว้เหย่ย
ชาย	สวัสดีน้องหญิง	ใจดีจริงน้องเหย่ย
หญิง	สวัสดีพี่ชาย	มากันมากมายจริงเหย่ย
ชาย	รำเหย่ยเอ่ยร้อง	จังหวัดกลองยาวเหย่ย
หญิง	มีข้อข้องใจ	อยากถามพี่ชายจริงเหย่ย
ชาย	ถามได้ถามมา	แม่หนูอย่าซ้ำเลยเหย่ย
หญิง	รำเหย่ยแบบนี้	ประเพณีไรเหย่ย
ชาย	รำเหย่ยแบบนี้	ประเพณีไทยเหย่ย
หญิง	ของไทยใช่หรือ	จึงได้นับถือกันเหย่ย
ชาย	ของไทยแท้แท้	บอกแม่แพรสี่ไพรเหย่ย
หญิง	เขาเล่นกันที่ไหน	บอกให้เข้าใจกันเกิดเหย่ย

³ สุมามาลย์ เรื่องเดช,รำเหย่ย,เอกลักษณ์ของชาวพนมทวน,วารสารวัฒนธรรมไทย.ปีที่ 12 ฉบับที่ 9 กันยายน,(กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยามออนเซ็น จำกัด.2526),หน้า 31 .

ชาย	ที่ไหนก็เล่นได้	ถ้าเราเต็มใจเล่นเหยย
หญิง	เดิมทีมีที่ไหน	อย่าตอบไถลเลยเหยย
ชาย	รำเหยยหรือหน้านวน	เล่นที่บ้านทวนกันเหยย
หญิง	บ้านทวนอยู่ที่ไหน	บอกให้แจ้งใจเกิดเหยย
ชาย	บ้านทวนนะทรมชม	คือพนมทวนเหยย
หญิง	พนมทวนเมืองไหน	ติดเมืองอะไรกันเหยย
ชาย	พนมทวนเมืองกาญจน์	ติดด่านสุพรรณยังงเหยย
หญิง	นิยมเล่นฤดูไหน	อย่าตอบไถลเลยเหยย
ชาย	เล่นงานตรุษสงกรานต์	หรือมีงานปีเหยย
หญิง	โกนจุกและบวชนาค	มีเล่นกันมากไหมเหยย
ชาย	บวชนาคและโกนจุก	นึกสนุกก็เล่นเหยย
หญิง	วันนี้จัดงาน	เนื่องในงานใดเหยย
ชาย	สหเทศบาล	มาเยี่ยมบ้านเราเหยย

บทชมนาง

ชาย	ชมคนที่หนึ่ง	เอวยังกลิ้งไว้เหยย
หญิง	คนที่หนึ่ง	ไม่ได้เอวกลิ้งเสียแล้วเหยย
ชาย	คนที่หนึ่งเป็นรอง	ผู้คนที่สองไม่ได้เหยย
หญิง	ชมคนสอง	ไม่ใช่คู่ครองเสียแล้วเหยย
ชาย	คนที่สองว่างาม	ผู้คนที่สามไม่ได้เหยย
หญิง	มาชมคนสาม	ไม่ได้เดินตามแล้วเหยย
ชาย	คนสามสวยดี	ผู้คนที่สี่ไม่ได้เหยย
หญิง	มาชมคนสี่	ไม่บุญของพี่แล้วเหยย
ชาย	คนที่สี่งามสง่า	ยังผู้คนที่ห้าไม่ได้เหยย
หญิง	มาชมคนห้า	ดูแต่ตาอย่างไรเหยย
ชาย	คนห้านุ่งยก	ผู้คนที่หกไม่ได้เหยย
หญิง	มาชมคนหก	ไม่ได้ร่วมโลกแล้วเหยย
ชาย	คนหกงามเด็ด	ยังผู้คนที่เจ็ดไม่ได้เหยย
หญิง	มาชมคนเจ็ด	มันไม่สำเร็จเสียแล้วเหยย
ชาย	คนแปดน้องสาว	ผู้คนที่เก้าไม่ได้เหยย

หญิง	มาชมคนเก่า	ไม่บุญของเจ้าเสียแล้วเห่ย
ชาย	คนเก่ามีแฟนฉิบ	สู้คนสิบไม่ได้เห่ย
หญิง	มาชมคนสิบ	ต้องห่างไกลสิบแล้วเห่ย
ชาย	ชมคนอื่นอยู่นี่เอง	ลืมชมแม่เพลงเสียแล้วเห่ย
หญิง	ลืมชมแม่เพลง	ช่างไม่เกรงใจเห่ย

บทผูกรัก

ชาย	รำหยดรำย้อย	สวยไม่น้อยเลยเห่ย
หญิง	รำหยดรำย้อย	ไม่ได้สาวน้อยแล้วเห่ย
ชาย	คนสวยอย่างนี้	บ้านเรามันมีเมื่อไหร่เห่ย
หญิง	สวยอย่างนี้	ไม่ได้น้องพี่เสียแล้วเห่ย
ชาย	คนรำเมื่อก็	ยังสู้คนนี้ได้เห่ย
หญิง	ดูแต่ตา	ไม่วาสนาแล้วเห่ย
ชาย	ปะทิงหน่อง	ไม่ได้นวลน้องแล้วเห่ย
หญิง	หนอดทิงหน่อง	ไม่ได้น้องแล้วเห่ย
ชาย	หนอดทิงหน่อง	เรามาเป็นดอگانเห่ย
หญิง	ดอگانไม่ได้	บ้านมันไกลกันเห่ย
ชาย	น้องรักชาย	บ้านไม่ไกลกันเห่ย
หญิง	อย่ามาพูดมาก	น้องไม่รักแล้วเห่ย
ชาย	รักใหญ่อาลัยใหญ่	เล่าไม่อายเลยเห่ย
หญิง	อย่ามาอาลัยรัก	น้องไม่ได้แล้วเห่ย
ชาย	มันก็ดมันขวาง	กิดที่อย่างไรเอ่ย
หญิง	ไม่กิดไม่ขวาง	ไม่ได้นวลนางแล้วเห่ย
ชาย	โธ่ นวลนาง	อย่าให้ผิดหวังเลยเห่ย
หญิง	ถ้าพี่ผิดหวัง	ตั้งแต่จะห่างไกลเห่ย
ชาย	แม่ร้อยซัง	อย่าตัดให้ห่างเลยเห่ย
หญิง	ร้อยเอ่ยร้อยช่าง	จะตัดหนทางแล้วเห่ย
ชาย	ตัดหนทาง	ก็ไม่มีหวังแล้วเห่ย
หญิง	ตัดหนทางห่างเหิน	ไม่ให้ชายเดินแล้วเห่ย
ชาย	โธ่ น้องสาว	ไม่เล็งเห็นเราเลยเห่ย

หญิง	คู่รักมาหา	ไม่วาสนาเลยเห่ย
ชาย	เพราะวาสนา	พี่จึงได้มาอย่างไรเห่ย
หญิง	วาสนา	ดูแต่ตาอย่างไรเห่ย
ชาย	ดูแต่ตา	มันจะมีท่าอะไรเห่ย
หญิง	ดูแต่ตา	ไม่วาสนาเลยเห่ย
ชาย	วาสนา	กับผู้ที่มาอย่างไรเห่ย
หญิง	งามเอียงงามขึ้น	ไปหาที่อื่นเถิดเห่ย
ชาย	คนอื่นหมื่นกอง	ไม่ชอบเท่านี้เองเลยเห่ย
หญิง	ที่อื่นถมไป	อย่ามาสนใจเลยเห่ย
ชาย	ที่อื่นหมื่นพัน	ชอบใจฉันเมื่อไหร่เห่ย
หญิง	ที่อื่นหมื่นพัน	เขาดีกว่าฉันถมไปเห่ย
ชาย	คนอื่นหมื่นกอง	ชอบเท่านี้เองเมื่อไหร่เห่ย
หญิง	ไม่จริงอย่างนั้น	อย่ามารำพันเลยเห่ย
ชาย	ไม่จริงอย่างว่า	อย่ามามุสาเลยเห่ย
หญิง	ไปดำไม่ได้	บ้านมันไกลกันเห่ย
ชาย	น้องรักชาย	บ้านไม่ไกลกันเห่ย
หญิง	รักไม่ได้	ไม่รู้จักใจเลยเห่ย
ชาย	ถ้าน้องรักชาย	คงเห็นใจกันเห่ย
หญิง	ลูกเมียพี่มาก	น้องไม่รักแล้วเห่ย
ชาย	ถ้ามีเมียมาก	ไม่ชวนน้องรักเลยเห่ย
หญิง	ลูกเมียที่บ้าน	กระโดดนอกชานตายเห่ย
ชาย	มีเมียคาบ้าน	ไม่มาหานงคราญเลยเห่ย
หญิง	ลูกเมียพี่มี	จะมารักน้องนี้อย่างไรเห่ย
ชาย	ลูกเมียพี่ไม่มี	พี่อยู่เถิกเปล่ากายเอ่ย
หญิง	ผู้ชายใจสอง	อย่ามารักน้องไม่ได้เห่ย
ชาย	ใจเดียวเหมือนน้อง	ไม่เป็นใจสองเลยเห่ย
หญิง	ใจเดียวเหมือนน้อง	พี่เป็นใจสองอย่างไรเห่ย
ชาย	โธ่ น้องสาว	อย่ามาว่าเราเลยเห่ย
หญิง	ผู้ชายโกหก	กลัวตกรกเมื่อไหร่เห่ย

ชาย	โกหกไม่เป็น	พี่กลัวเป็นเวรเมื่อตายเหยย
หญิง	ผู้ชายหน้าเป็น	จะกลัวเป็นเวรเมื่อไหว้เหยย
ชาย	พ้นจากเนื้อเย็น	พี่มองไม่เห็นเลยเหยย
หญิง	พี่มาหลอกกินกับ	พอหมดสำหรับก็ไปเหยย
ชาย	หลอกน้องสาว	ไม่ได้เรื่องได้ราวเลยเหยย
หญิง	ขุดบ่อล่อน้ำ	ถ้าปลาไล่ตามต้องตายเหยย
ชาย	ไม่ได้น้องสาว	ไม่กลับบ้านเราเลยเหยย
หญิง	พี่ไม่กลับ	ไม่ได้งามทรัพย์เสียแล้วเหยย
ชาย	ถ้าไม่ได้งามทรัพย์	ไม่ถอยหลังกลับเลยเหยย
หญิง	ถอยหลังไม่ยั้งยืน	ไปหาที่อื่นเถิดเหยย
ชาย	ที่อื่นหมื่นพัน	ขอใจฉันเมื่อไหว้เหยย
หญิง	อย่ามาอ้อยอิ่ง	รักน้องจริงจริงอย่างไรเหยย
ชาย	พี่มาอ้อยอิ่ง	รักน้องจริงจริงอย่างไรเหยย
หญิง	รักน้องไม่จริง	น้องกลัวจะทิ้งน้องไปเหยย
ชาย	รักน้องจริงจริง	ได้แล้วไม่ทิ้งไปเหยย
หญิง	ตะกวดลั่นสอง	มันยังเป็นรองลั่นชายเคย
ชาย	ใจเดียวเหมือนน้อง	ไม่เป็นใจสองเลยเหยย
หญิง	รักน้องอย่าท้อ	ให้มาขออย่างไรเหยย
ชาย	พอพูดถึงขอ	พี่ก็ท้อใจเหยย
หญิง	มาขอไว้บ้าง	จะได้มีหนทางอย่างไรเหยย
ชาย	ขอมันช้า	เรามาพากันไปเหยย
หญิง	หมากขันทูลูขัน	ให้เอามาหมั้นน้องไว้เหยย
ชาย	หมากขันทูลูขัน	มันไม่สำคัญอย่างไรเหยย
หญิง	หมากพานพลูพาน	ก็ให้มาหมั้นอย่างไรเหยย
ชาย	หมั้นมันช้า	เรามาพากันไปเหยย
หญิง	รักน้องไม่ขอ	รักน้องด้วยข้ออะไรเหยย
ชาย	ขอมันช้า	เรามาพากันไปเหยย
หญิง	พ่อแม่สั่งมา	ไม่ให้หอบผ้าตามชายเหยย
ชาย	พ่อแม่สั่งมา	ไม่ได้เมียพาไม่ไปเหยย

หญิง	พ่อแม่เลี้ยงยาก	ให้กินชั้นหมากให้ได้เหย่ย
ชาย	โธ่น้องสาว	เห็นใจเราเกิดเหย่ย
หญิง	มาขอน้องไว้	ไม่เป็นอะไรเลยเหย่ย
ชาย	รักกันพากัน	มันอัศจรรย์เมื่อไหร่เหย่ย
หญิง	รักน้องไม่ขอ	น้องก็ท้อใจเหย่ย
ชาย	พูดถึงขอ	พี่ก็ท้อใจเหย่ย
หญิง	บอกกับพ่อแพร	ให้เอาเต่าแก่อะไรเหย่ย
ชาย	เต่าแก่หายาก	บอกน้องรักอย่างไรเหย่ย
หญิง	มาขอน้องไว้	ไม่เป็นอะไรเลยเหย่ย
ชาย	เต่าแก่บ้านพี่	มันตายกาดีหมดเหย่ย
หญิง	มันตายกาดี	มาเอาที่นี้ก็ได้เหย่ย
ชาย	เต่าแก่บ้านข้า	เป็นโรคคหิวาห์ตายเหย่ย
หญิง	ไม่จริงอย่างนั้น	อย่ามารำพันเลยเหย่ย
ชาย	น้องไม่เชื่อฉัน	น้องจะเชื่อใครกันเหย่ย
หญิง	น้องพูดจริงจริง	ขอให้เชื่อหญิงเกิดเหย่ย
ชาย	เสียแรงอ้อยอิ่ง	พี่รักจริงจริงอย่างไรเหย่ย
หญิง	หยิบกระท่อห่อผ้า	ก็จะได้พากันไปเหย่ย
ชาย	ส่งกระท่อห่อผ้า	ลงมาหาเกิดเหย่ย
หญิง	ไอ้พี่งามทรัพย์	ก็ให้มารับอย่างไรเหย่ย
ชาย	ส่งกระท่อห่อหวี	มาให้พี่เกิดเหย่ย
หญิง	น้องจะไป	ไม่ช้ารำไรแล้วเหย่ย
ชาย	บอกนวนนาง	ลงทางหน้าด่านอย่างไรเหย่ย
หญิง	บอกพ่องามทรัพย์	เอาบ่ามารับอย่างไรเหย่ย
ชาย	ความรักงามทรัพย์	เอียงบ่าเข้ารับอย่างไรเหย่ย
หญิง	พ่อชื่นหัวใจ	จะพาไปไหนแล้วเหย่ย
ชาย	บอกกับนารี	พาไปบ้านพี่อย่างไรเหย่ย
หญิง	จะไปก็ไป	อย่ามัวรำไรเลยเหย่ย
ชาย	มาเกิดแม่มา	แม่คุณอย่าช้าเลยเหย่ย
หญิง	บอกกับพ่อคนงาม	เดี๋ยวเขาตามมาเหย่ย

ภาพที่ 23 : กลองยาว
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ศูนย์วิจัยที่พัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 24 : ฉิ่ง

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 25 : ฉาบเล็ก

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 26 : ฉาบใหญ่

ที่มา: <http://www.dontrithai108.com/images/1209481696/1213293555.jpg>

ภาพที่ 27 : กรับ

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 28 : ซ้องโหม่ง

ที่มา: <http://www.thaigoodview.com/files/u19924/1215186527.jpg>

ภาพที่ 29 : กลองรำมะนา

ที่มา: www.landco-sportland.com/product...5CD%25A7

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
ภาพที่ 30 : การแต่งกายรำเหย่ยของผู้ชายตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
ภาพที่ 31 : การแต่งกายรำเหย่ยของผู้หญิงตำบลหนองโโรง อำเภอพนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 32 : การแต่งกายรำเหย่ยของผู้ชายวัยเด็กตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
ภาพที่ 33 : การแต่งกายรำเหยงของผู้หญิงวัยเด็กตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ศูนย์วิทยทรัพยากร
ภาพที่ 34 : การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ยตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 35 : การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ยตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 36 : การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ยตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 37 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ทำที่ 1 - คนกลองยาวและคนฉาบเล็กออกมาจำหน่ายหน้าเวที เริ่มจากการทำความเคารพครู
คือ ทั้ง 2 คน วางกลองยาวและฉาบลง จากนั้นกราบลงที่พื้น 3 ครั้ง

ภาพที่ 38 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ทำที่ 2

- คนกลองยาว นั่งตั้งเข่าซ้าย มือทั้งจีบคว่ำม้วนออกข้างลำตัว วนรอบกลองยาว
ไปทางซ้าย

- คนตีฉาบเล็ก นั่งตั้งเข่าตีฉาบ วนไปทางซ้ายของคนกลองยาว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 39 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ทำที่ 3

- คนกลองยาว ลูกขึ้นยืนกราบที่หน้ากลองยาว 3 ครั้ง
- คนตีฉาบเล็ก ลูกขึ้นยืน ถี้อฉาบ ไหว้ 3 ครั้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 40 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ท่าที่ 4 - คนกลองยาว สะพายกลองยาว มือทั้งสองจับคว่ำม้วนออกข้างลำตัว คล้ายท่าพรหมสี่หน้า เท้าย่อเท้าซ้ายนำหน้า ตามด้วยเท้าขวา

- คนตีฉาบเล็ก ลูกขึ้นยืน ตีฉาบด้านขวาของคนกลองยาว

ภาพที่ 41 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ท่าที่ 5 - คนกลองยาว สะพายกลองยาว มือซ้ายตีกลองต่อด้วยศอกขวา ลงที่กลอง
 เท้าซ้ายเท้าซ้ายนำหน้า ตามด้วยเท้าขวา

- คนตีฉาบเล็ก ยกเท้าขวาขึ้นตีฉาบได้ขาสลับซ้าย

ภาพที่ 42 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ท่าที่ 6 - คนกลองยาว สะพายกลองยาว มือขวาวางที่แก้มด้านขวา มือซ้ายวางที่หน้ากลองยาว หันทางขวาหมุนตัวไปทางซ้าย มือซ้ายวางที่แก้มด้านซ้าย มือขวาวางที่หน้ากลองยาว หันทางซ้ายหมุนตัวไปทางขวา ปฏิบัติข้างต้นติดต่อกัน 3 ครั้ง

- คนตีฉาบเล็ก มือถือฉาบขวาวางที่แก้มด้านขวา มือซ้ายถือฉาบวางข้างลำตัว หันทางขวาหมุนตัวไปทางซ้าย มือถือฉาบซ้ายวางที่แก้มด้านซ้าย มือขวาถือฉาบวางข้างลำตัว หันทางซ้ายหมุนตัวไปทางขวา ปฏิบัติข้างต้นติดต่อกัน 3 ครั้ง

ภาพที่ 43 : การไหว้ครูกลองยาว

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ท่าที่ 7 - คนกลองยาว สะพายกลองยาว มือซ้ายจับม้วนออกเป็นตั้งวง มือขวาไว้ข้าง
ลำตัว ยกหน้าเท้าซ้าย จากนั้นปฏิบัติข้างขวา ปฏิบัติจนจบเพลงไหว้ครู

- คนตีฉาบเล็ก ทำปฏิบัติเช่นเดียวกับคนกลองยาว ต่างกัน คือ มือต้องตี
ฉาบเล็ก

เมื่อทำการไหว้ครูกลองยาวเสร็จเรียบร้อย คนกลองยาวและคนฉาบเล็ก กลับ
เข้าที่นักดนตรีเรียงแถวหน้ากระดาน

ภาพที่ 44 : ทำนอนวันท่าที่ 1

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ผู้ชาย ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางซ้ายของฝ่ายหญิงเมื่อถึงที่จึงปฏิบัติท่า
นอนวัน

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือขวาจับหงายเข้าหาลำตัว
มือซ้ายตั้งวงกลางระดับไหล่

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า ย่อเข้าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้า

ผู้หญิง ทิศทาง : ย่ำเท้าอยู่กับที่เมื่อฝ่ายชายมาถึงที่จึงปฏิบัติ
ท่านอนวัน

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือขวาจับหงายเข้าหาลำตัว
มือซ้ายตั้งวงกลางระดับไหล่

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า ย่อเข้าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้า

ภาพที่ 45 : ทำนอนวันท่าที่ 2

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

ผู้ชาย ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางขวาของฝ่ายหญิงเมื่อถึงที่จึงปฏิบัติ
ทำนอนวัน

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือขวาตั้งวงกลางระดับไหล่
มือซ้ายจับหงายเข้าหาลำตัว

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า ย่อเข่าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้า

ผู้หญิง ทิศทาง : ย่ำเท้าอยู่กับที่เมื่อฝ่ายชายมาถึงที่จึงปฏิบัติ
ทำนอนวัน

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือขวาตั้งวงกลางระดับไหล่
มือซ้ายจับหงายเข้าหาลำตัว

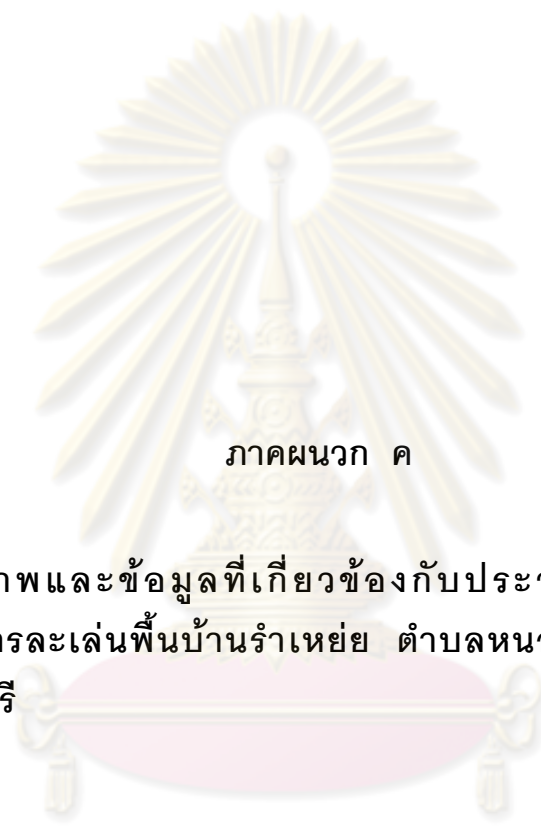
เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า ย่อเข่าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้า

ภาพที่ 46 : ทำต๋อน

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 23 ธันวาคม 2553

- ผู้ชาย** ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางขวาของฝ่ายหญิงพร้อมกับปฏิบัติ
ทำต๋อน
- ศีรษะ : เเฉียงมองฝ่ายหญิง
- มือ : มือทั้งสองม้วนจีบออกตั้งวงระดับกลาง
- เท้า : เท้าซ้ายย่อข้างหน้าเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน
- ผู้หญิง** ทิศทาง : ย่ำเท้าอยู่กับที่
- ศีรษะ : เเฉียงมองฝ่ายชาย
- มือ : มือทั้งสองปฏิบัติตามธรรมชาติไม่มีท่าตายตัว
- เท้า : เท้าซ้ายย่อข้างหน้าเท้าขวาตาม ปฏิบัติติดต่อกัน

ภาคผนวก ค

ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและ
องค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง
จังหวัดกาญจนบุรี

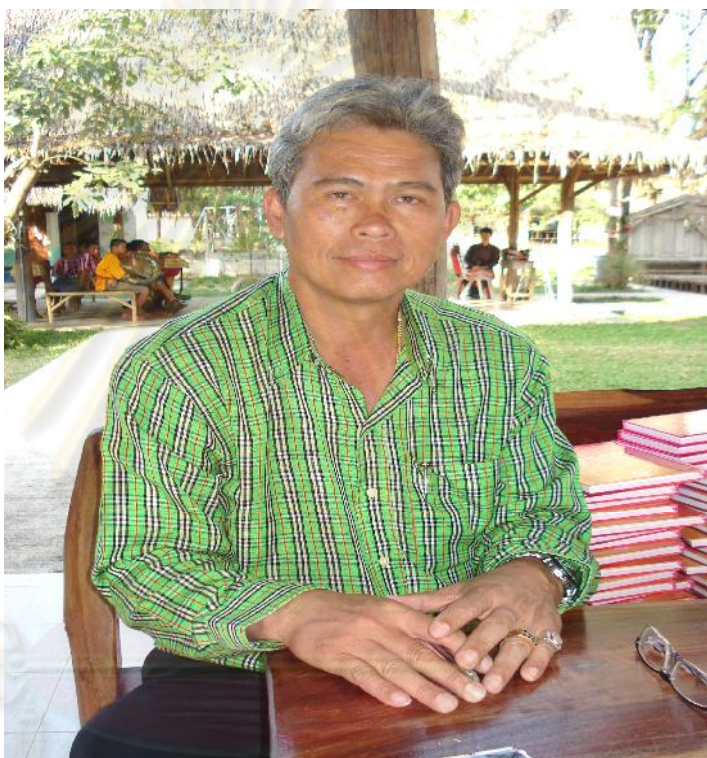
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 47 : อาจารย์อุบล อำนวย

ที่มา : ผู้วิจัย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี,
บันทึกภาพเมื่อ 14 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 48 : ดร.อำนาจ สุนทรธรรม

ที่มา : ผู้วิจัย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร” อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี,วันที่ภาพเมื่อ 14 ธันวาคม 2553

ฉากที่ 1 (เวที)

องค์ประกอบ

1. บ้านหลังคามุงแฝก	2. ต้นไม้ (ต้นกล้วย ต้นตาล ฯลฯ)
3. แคร่หนังทำตาล	4. แคร่สำหรับนั่งซ้อมเพลง
5. กระทะเตากวนน้ำตาล	6. โต๊ะวางของทำบุญ
7. สุ่มไก่	8. ไก่ในสุ่ม

ตัวละคร

1. ใ้บุญ 2. พ่อใ้บุญ 3. แม่ใ้บุญ 4. พระ 3 รูป

บรรยากาศ

เช้ามืด เสียงไก่ขัน ดนตรีไทยประกอบเพลงไทยเดิมเย็นๆ

พ่อใ้บุญ

เอาข้าวโปรยให้ไก่กิน

แม่ใ้บุญ

เตรียมของใส่บาตรพระ เสร็จแล้วเข้าบ้านเตรียมทำขนม

พระสงฆ์ 3 รูป

เดินผ่านและแวะหยุดรับบาตร

พ่อใ้บุญ

แม่ใ้บุญ เอ๊ย เร็วเข้าพระมาแล้ว

แม่ใ้บุญ

อ้าวมาแล้วเรอะ... โอเดี๋ยวจ้าคะ หลวงพ่อ

พ่อแม่ใ้บุญช่วยกันใส่บาตรพระ

พระรับบาตรแล้วให้พร

แม่ใ้บุญ

เก็บของเข้าบ้าน พ่อใ้บุญเดินไปนั่งที่แคร่เตรียมसानแข่ง แล้วแม่ก็

ออกมาเตรียมทำขนม

พ่อใ้บุญ

แม่ใ้บุญเอ๊ย.. เราก็ทำบุญกันทุกวัน เมื่อไรเราจะรวยกับเขาเสียทีน้อ

แม่ใ้บุญ

โธ่เอ๊ย... ทำบุญนิดๆหน่อยๆ หวังจะรวยเป็นเศรษฐี ชะช้าใ้บุญ

เราทำบุญพระ เราทำด้วยใจไม่ได้หวังอะไรตอบแทน ทำแล้ว

สบายใจมันคือส่วนบุญที่เราได้รับแล้ว

พ่อใ้บุญ

แม่มีง ก็คิดอย่างนี้อยู่เรื่อยแหละ.. แต่ข้าก็บ่นไปอย่างนั้นเอง

แม่ใ้บุญ

บ่นไปก็เท่านั้น... ชีวิตคนเรามันขึ้นอยู่กับกรรมเวร ใครทำกรรมดี

ผลลัพธ์มันก็ดี ใครทำเลวผลลัพธ์มันก็เลวแหละพ่อ ชาติก่อนเรา

คงทำกรรมไว้มาก ชาตินี้เราก็พยายามทำแต่ความดีก็แล้วกัน

พ่อใ้บุญ

ข้าไม่ได้ให้แกมาเทศน์นะ

แม่ใ้บุญ

ข้าก็ไม่ได้เทศน์ แค่เตือนสติแกเท่านั้นแหละ

- พ่อไฉ่บุญ นี่ตึนะที่บ้านหนองขาวของเรายังอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว พระเจ้าเลยไม่ต้องอด แต่จะว่าไปเราก็คงมีบุญอยู่บ้างละนะ... ไฉ่บุญลูกเรามันเป็นคนเอาถ่าน ขยันทำมาหากิน ไม่เกเรเหมือนเด็ก
- แม่ไฉ่บุญ ก็นั่นนะซี นี่ก็หายไปแต่เช้าคงได้น้ำตาลมากนะ อากาศคืออย่างนี้ ไฉ่บุญเดินกลับมาจากดงตาลแบกกระบอกน้ำตาลและหลายตาลมาด้วย
- ญ. กำลังเถียงอะไรกันอยู่จ๊ะ.. ไฉ่บุญมาแล้ว ไฉ่บุญวางหลายลูกตาลให้แม่ แล้ววางกระบอกน้ำตาลใกล้ๆกระทะ
- พ่อไฉ่บุญ ทำไมกลับมาช้านักไฉ่บุญ... เลยไม่ทันใส่บาตรเลย
- บุญ อ้าว... พระไปแล้วหรือ ฉันว่าฉันกลับมาตามปกตินะพ่อ ก็พอตะวันโผล่เหนือทิวเขา ฉันก็เสร็จงานเหมือนทุกที
- แม่ไฉ่บุญ วันนี้พระท่านมาเร็วนะ ว่าแต่วันนี้ได้ลูกตาลมาเยอะดี ช่วงนี้น้ำแะสีตาลคงจะเหลืองเข้ม หอมด้วย ขนน้ำตาลของแม่คงจะขายดีละนะวันนี้ แต่ไม้กัลดหมดแล้วบุญเฮีย... ช่วยเอาเศษไม้ไผ่สานแข่งของพ่อเอ็งมาทำไม้กัลดให้แม่ด้วย
- พ่อไฉ่บุญ ใบตองก็ใกล้หมดแล้วนะ กระทงขนมตาลพอแล้วหรือ
- แม่ไฉ่บุญ พอมี แล้วแม่ก็นั่งตัดใบตองเย็บกระทง
- ญ. ไฉ่บุญจัดการก่อไฟแล้วเทน้ำตาลลงกระทะเพื่อเคี่ยวน้ำตาลปึก เออพ่อจ๊ะ ตอนนี้น้ำตาลปึกจะราคาตึนะพ่อ แล้วน้ำตาลก็มีมากด้วย หอมจริงๆ ฉันจะแบ่งทำเป็นน้ำตาลสดสัก 5 กระบอก ในตลาดเขาชอบซื้อกินกัน ทีเหลือก็จะทำน้ำตาลปึก
- พ่อไฉ่บุญ ดีแล้ว... แต่เดี๋ยวเอ็งเสร็จงานแล้ว ก่อนไปตลาดลองซ้อมเพลงพวงมาลัยให้พ่อฟังหน่อยนะ งานวัดหนองขาวพุงนี้ เอ็งต้องเล่นกับพ่อด้วย
- บุญ เอ... พ่อ นอกจากพ่อกับฉันแล้ว ก็พวกลุงๆป้า แล้วจะมีใครสักกี่คนที่ยังเล่นเพลงพวงมาลัยกัน
- แม่ไฉ่บุญ โอ๊ย จะมีใครกัน ข้าว่าวันหนึ่งมันคงไม่มีใครเล่นกันแล้ว
- พ่อไฉ่บุญ พ่อถึงต้องสอนเอ็งไว้ไงละ ไฉ่บุญ พ่อไม่อยากให้บ้านหนองขาวหมดเสียงเพลง

ฉากที่ 2 (ลานดิน)

องค์ประกอบ

1. แม่ค้าชุดชาวบ้านหนองขาว	20	คน
2. ชาวบ้านเดินตลาด	ชาย	20 คน
	หญิง	20 คน
	เด็ก	20 คน
3. ผู้ชายเดินจูงวัวเข้าฉาก	20	คน
	วัว	3 ตัว
4. แม่ค้านั่งขายของบนแคร่	5	แคร่
พ่อค้านั่งขายของบนแคร่	5	แคร่

เหตุการณ์ แม่ค้าหาบกระจาดเดินขายของ บ้างก็วางหาบนั่งขาย ใ้บุญลงจากเวที มาที่ลานดินขายน้ำตาลสด พ่อค้าแม่ค้าพูดคุยกัน ผู้คนเดินซื้อของซวกไชว

VOICE OVER บ้านหนองขาว ตำบลเล็กๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี เริ่มมีการตั้งหลัก แผลงเป็นชุมชนกว่า 100 ปี ผู้คนอยู่กันอย่างเรียบง่าย ทำมาหากินกับธรรมชาติ ทำนา ทำไร่ ทำน้ำตาล อาหารการกินก็ได้จากธรรมชาติ ชีวิตของชาวหนองขาวเป็นชีวิตที่ท้องทุ่ง สงบสุข รักเสียงเพลง จะมีใครซักคนที่รู้ว่าศิลปวัฒนธรรมบนเทิงพื้นบ้านยังมีอยู่ในสายเลือดชาวหนองขาวทุกคน

เพลงอดีตเรื่องรองบ้านหนองขาว (ขวัญจิต)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉากที่ 3 (เวทีย)

บ้านน้ำตาล

องค์ประกอบ

1. บ้านหลังคามุงแฝก
2. ต้นไม้
3. แคร่ชนมจีน
4. ต้นไม้พุ่ม
5. แห, อวนผึ่งแดด

ตัวละคร

1. น้ำตาล
2. แม่น้ำตาล
3. กลุ่มร้อยพรรษา

บรรยายกาศ

ชนบทยามค่ำ

แม่
น้ำตาล

แม่น้ำตาลกำลังชะมักเขม้นทำขนมจีนบนแคร่ไม้ไผ่

น้ำตาล... ทำไมกลับบ้านเสียค่ำเชียวลูก

แม่
น้ำตาล

เข้าเมืองไปหาอีเดือนนะแม่ เลยแวะซื้อผ้าถุงซะเลย แต่วันนี้ขนมขายดีจัง ไช้ขนมสารพัดขนมที่แม่ทำนะ คนเขาตั้งใจว่าอร่อยกันทั้งนั้น ขนมเปียกปูน เขาว่าแม่ทำได้หอมดี ข้าวเม่ารสก็กลมกล่อม ยิ่งขนมถ้วยตะไลขายหมดก่อนใครเลย

ดีจัง ไปเก็บของไป เดียวมาช่วยแม่เตรียมข้าวเย็นเสียเลย

(วางหาบ) วันนี้พี่บุญเขาเอาน้ำตาลสดมาขาย หอมดีจังแม่ พี่เขาฝากให้แม่ด้วย

แม่
น้ำตาล

เจ้าบุญมันเป็นคนมีน้ำใจ แถมยังขยันขันแข็ง แม่จะรักมันจริงๆ

พรุ่งนี้ที่วัดอิน พี่บุญเขาจะไปเล่นเพลงพวงมาลัย ฉันจะไปเที่ยวกับพี่บุญนะ

ทอง เอ๋ยพวกเรา เศรษฐีอย่างข้าใครจะนินทาวะ

ลูกน้อง ไม่มีจ๊ะ ไม่มีแน่

แม่ วันนี้ไม่มีอะไรทำเรอะ ถึงได้มาที่นี่

ทอง โธ่แม่... ฉันต้องทำงานให้เหนื่อยทำไมกัน แค่เดินไปเดินมาฉันก็เหนื่อย
แล้ว ผู้ที่อยู่เฉยๆดีกว่า ว่าแต่ว่าวันนี้ น้ำตาลสวยจัง สวยทุกวันเลย

น้ำตาล บ้าจริงพี่ทอง มาชมกันต่อหน้าต่อตา
(ได้ทองร้องเพลง ชาวฮี.. สวยฮี ลูกน้องเดินประกอบ)

น้ำตาล พี่ทองล่ะก็ ฉันอายนะ

ทอง อายอะไรกัน พี่จะมาบอกว่างานวัดอินพุ่มนี้ พี่จะมารับนะ

น้ำตาล พี่ทองฉันไปกับพี่ไม่ได้หรอก

ทอง ทำไมติดอะไร รีว่าน้ำตาลนัดไ้บุญไว้

น้ำตาล เออ... ใช่จ๊ะพี่ทอง ฉันนัดพี่บุญไว้

ทอง มันดีกว่าพี่ตรงไหน บอกสิ มันดียังไง

น้ำตาล เอาเถอะพี่ทอง ตาลขอผลัดสักครั้ง งานหน้าน้ำตาลจะไปกับพี่จริงๆ

ทอง จำไว้นะน้ำตาล คราวนี้พี่ไม่ว่า คราวหน้าพี่ไม่ยอม จำไว้ แม่จ๊ะ

แม่ เอ็งไม่ต้องมาจะจำกับข้า

ทอง อาทิตย์หน้าพ่อฉันจะโดนจุกไ้เปี่ยมมัน แม่ไปงานนะแม่ ให้ตาลไป
ช่วยงานด้วย... พวกเราไปกันไว้ย

แม่ คูสิ มันเป็นคนอย่างนี้ เอ็งยังมีใจกับมันอีกหรือวะ

น้ำตาล โธ่แม่... พี่เขาก็อย่างนั้นเอง ชอบไวยววย แต่ความจริงพี่ทองเขาดีจะ
ตาย ไปไหนมาไหนคิดถึงฉันก็ซื้อของให้ฉันทุกที ฉันยังคิดว่าฉันไม่น่า
ขี้ใจพี่ทองเลย

แม่ อ้อ เอ็งคิดเพียงแต่เงินทองเท่านั้นแหละนะ เอ็งรู้รีเปล่าว่าใจมันยังไ้
แม่รู้จักมันดี

น้ำตาล ฉันว่าพี่เขาไม่มีอะไรหรอกแม่ เรื่องพี่ทองกับพี่บุญ ฉันต้องคิดคู่อีกที

แม่ คิดให้ดีทีก็แล้วกัน อย่าให้น้ำตาเซ็ดหัวเขานะเอ็ง แล้วพุ่มนี้เอ็งต้องไป
เชียร์ไ้บุญด้วย เข้าใจไหม
น้ำตาลทำท่าทำขี้ใจแล้วเก็บของเข้าบ้านไป

ฉากที่ 4 (ลานดิน)

องค์ประกอบ

1. เจดีย์ไม้อัด	2	ตัว
2. กลุ่มผู้ชายเตะตระกร้อ	10	คน
3. เวทีเล่นเพลงพวงมาลัย	2	เวที
4. ผู้ชายเล่นเพลงพวงมาลัย	10	คน
5. ผู้หญิงเล่นเพลงพวงมาลัย	10	คน
6. แม่ค้าหาบของขาย	10	คน
7. ผู้ชายขายลูกโป่ง	10	คน
8. คนขายของบนแคร่	5	แคร่

ตัวละคร คนเที่ยวงาน แม่ค้า พ่อค้า ใ้บุญ พ่อใ้บุญ คณะเพลงพวงมาลัย
น้ำตาล ใ้ทองกับลูกน้องอีก 5 คน

VOICE OVER ความบันเทิงที่ชาวบ้านจะหาได้เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ก็ดูจะเป็นงานวัดที่จัดขึ้นตามฤดูกาล หรือเทศกาลต่างๆ เพราะเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชาวไทยมาเป็นเวลาช้านาน หนุ่มสาว ผู้เฒ่า เด็กเล็ก ต่างใจจดใจจ่อ ที่มาเที่ยวชมงานบันเทิงทุกครั้งที่มีการจัดขึ้น บ้างมาหาซื้อของแปลกของใหม่ บ้างมาสนุกสนานกับกิจกรรมพื้นบ้าน บ้างก็มาชมมหรสพที่เป็นที่นิยมชื่นชอบ อย่างเช่น เพลงพวงมาลัย

ไฟส่องเวที ใ้บุญและคณะเล่นเพลงพวงมาลัย

เหตุการณ์ ขณะน้ำตาลชมเพลงพวงมาลัยใกล้จบ ใ้ทองมายืนอยู่ค้ำน้ำตาลออกไปหาขนมทาน

น้ำตาล พี่ทอง...ฉันต้องรอพี่บุญ

ทอง ไม่ต้องรอมันหรอก ไปหาขนมกินกันดีกว่า

ใ้บุญอยู่บนเวทีมองลงมาด้วยสายตาละห้อย

ฉากที่ 5 (เวที)

บ้านน้ำตาล

ตัวละคร

1. แม่น้ำตาล

2. ใ้บุญ

แม่น้ำตาลเก็บข้าวของและกวาดลานบ้าน

ใ้บุญเดินหิ้วกระบอคน้ำตาลสดมาฝากแม่น้ำตาล สีหน้าหม่นหมอง

ใ้บุญ

หวัดดีจะแม่

แม่

อ้าว...บุญมาเสียมีด น้ำตาลไปส่งขนมไว้ชายพุ่มนี้ เดี่ยวคงกลับ

ใ้บุญ

เอน้ำตาลสดมาฝากแม่จ๊ะ

แม่

โธ... ยังอุตส่าห์คิดถึงแม่สม่าเสมอ ว่าแต่ทำไมหน้าหมองนัก นี่น้ำตาล

ยังไม่กลับ เอ๊ะ...หรือว่าเมื่อคืนทะเลาะกัน

บุญนั่งลงที่แคร่ไม้ไผ่อย่างซังกะตาย

บุญ

น้ำตาลดูเปลี่ยนไปนะแม่

แม่

เฮ้ย..คงไม่มีอะไรหรอกบุญเอ๊ย แม่ก็คอยดูแลตักเตือนมันอยู่ แม่อยาก

ให้เอ็งรักกัน

บุญ

ฉันรักมัน รักมากด้วย แต่ฉันมันจน สมัยนี้คนจนมันมรสิทธิ์ทำอะไรได้

บ้างล่ะแม่ แม่แต่สิทธิ์ที่จะรักใครสักคน

แม่

บุญ... ความจนความรวยมันไม่ได้มีความหมายอะไร ความสำคัญอยู่ที่

ความดี และคุณค่าของความเป็นคนมากกว่า

(บุญร้องเพลงดอกจอกดอกโศก)

แม่

บุญ...อาทิศย์หน้าพ่อไ้ทองมันจะโกนจุกเจ้าเปี้ย ไปช่วยงานเขาหน่อย

นะ อย่าไปโกรธแค้นกันเลย

บุญ

จ๊ะแม่ ฉันไม่คิดอยู่แล้ว ที่เป็นอยู่ก็เพียงน้อยใจในโชคความาของตัวเอง

เท่านั้น

ฉากที่ 6 (ลานดิน)

องค์ประกอบฉาก

1. พื้นที่ทำพิธีโกนจุก (ศาลพ่อแม่มุงจาก)	1	หลัง
2. ลานแคร่ทำพิธี	1	ชุด
3. บ้านมุงจาก		
4. ต้นกล้วย		
5. ราวธง		
6. แคร่คนเตรียมงาน		
7. แคร่เตรียมบายศรี		

ตัวละคร พ่อไ้บุญ แม่ไ้บุญ ไ้บุญ น้ำตาล แม่น้ำตาล ไ้ทองกับลูกน้อง พ่อไ้ทอง ชาวบ้านจำนวนมาก ขบวนลูกแก้วม้า 100 ตัว

บรรยากาศ ตัวละครเดินขบวนไหว้เตรียมงานมีตนรับผิดชอบ

VOICE OVER ชาวบ้านหนองขาวมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า เด็กที่เกิดใหม่เป็นที่ต้องการของภูตผีปีศาจ จึงหาทางป้องกัน โดยการให้เด็กไว้จุก แกละ หรือเปีย เด็กคนใดจะไว้ทรงใด ขึ้นอยู่กับว่าเด็กที่เกิดใหม่จะเลือกตุ๊กตาดินเหนียวที่แม่ปั้นไว้เป็นรูปเด็กหัวจุก หัวแกละ หรือ ผมเปีย เด็กก็จะไว้ผมทรงนั้น พิธีกรรมนี้จะทำให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน การไว้ผมดังกล่าวจะไว้จนถึงอายุ 8 ปี จึงจะตัดออกได้ โดยจะมีพิธีโกนจุกเกิดขึ้น

ขบวนแห่พิธีโกนจุกและเกิดการรวมตัวของเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน โดยมีม้าเป็นพาหนะรวมทั้งวัวด้วย ม้าและวัวในขบวนจะถูกแต่งตัวประดับสวยงาม นำขบวนโดยขบวนปี่น ขบวนหอก ขบวนดาบ และที่กลางขบวนจะเป็นเด็กผมจุกแต่งตัวตามประเพณีอยู่บนหลังม้าพนมมือถือโอบลาน ที่ส่วนบนพันเป็นห่วง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการป้องกันภูตผีปีศาจ และปิดท้ายด้วยขบวนดาบ ขบวนหอก และขบวนปี่น การที่ต้องมีอาวุธล้อมรอบเด็กก็เพราะความเชื่อกันว่าเป็นการป้องกันภูตผีที่อาจมารบกวนพิธีกรรมและลักพาตัวเด็กไป

เมื่อถึงศาลพ่อแม่ ซึ่งเป็นศาลเก่าแก่ในหมู่บ้าน พ่อและแม่ของเด็กจะนำเด็กเข้าสู่พิธีกรรมทำขวัญจุกตามประเพณี

เหตุการณ์ ขบวนม้าและวัวแห่นำเด็กเข้ามาในลานดินพร้อมการร้องรำทำเพลงแล้ว
พ่อแม่พาเด็กเปียไปที่ศาลพ่อแม่ เพื่อเข้าพิธีกรรมจนเสร็จ

(ขบวนม้าขบวนวัว ก็แยกย้ายกันออกไปหลังเวที)
เมื่อเสร็จพิธี ใต้ทองเดินเฉียดมาที่ไฉ่บุญ ซึ่งอยู่ใกล้ๆ น้ำตาลและแม่
น้ำตาล

ทอง (พูดดังๆ กับลูกน้องทั้ง 5) เอ... ไฉ่หมึกไฉ่วีย์ กูอยากจะรู้ใครกันหว่าที่
เชิญไฉ่คนทำบ้านมางานหลานกวันนี้

ลูกน้อง เปล่านะ... เขามาเอง ฉันเปล่าเชิญนะ เขามาเอง (แล้วหัวเราะเยาะ
เย้ย) ไฉ่บุญลุกขึ้นจะเดินหนี แต่แม่น้ำตาลจุกให้นั่งลง

ทอง (หัวเราะ) แนะ... โมโหอะ

แม่น้ำตาล ทองเอ๊ย... นี่งานมงคลนะ อย่าให้มีเรื่องเลย

ทอง เปล่านะแม่... ฉันไม่ได้หาเรื่อง หรือเอ็งคิดว่าข้าหาเรื่องเอ็ง ไฉ่บุญ

บุญ ทอง... มึง

ทอง ไม่ต้องพูด ไฉ่บุญ กูไม่ยอมรับฟังมึง เอากันแบบไม่ต้องพูดมาก กู
อยากรู้ว่าเมื่อไหร่มึงจะเลิกยุ่งกับชีวิตกูเสียที

บุญ กูไปยุ่งกับชีวิตอะไรมึง ไฉ่ทอง

ทอง ก็เรื่องที่มึงมายุ่งกับน้ำตาลนั่นแหละ มึงก็รู้ว่ากูรักน้ำตาล

น้ำตาล โอ... นี่มันอะไรกัน พี่บุญ พี่ทอง

ทอง กูขอยื่นข้อเสนอแบบไม่ต้องมีเรื่องต่อกัน

บุญ มึงจะเอาอย่างไร

ทอง บ้านมึงก็มีชนไก่ กูก็มี ถ้างั้นมาตีไก่กัน ใครแพ้ก็ต้องเลิกยุ่งกับน้ำตาล

น้ำตาล ยังไงกันนี้ ฉันไม่ใช่สิ่งของนะที่เอาฉันมาเป็นเดิมพัน

บุญ เอาเถื่อน้ำตาล เพื่อเรื่องจะได้จบ เอ็งจะรักใครชอบใคร พี่ห้ามไม่ได้
แต่กูขอรับคำท้ามึงไฉ่ทอง แต่มึงต้องรักษาสัตย์ญาติผู้ชายนะ ว่าถ้ามึง
แพ้มึงจะต้องไปให้พ้นจากอีน้ำตาล

ทอง (หัวเราะ) กูไม่มีวันแพ้อยู่แล้ว อีก 2 วัน ไปวีย์พวกเรา

ฉากที่ 7 (เวท)

บ้านน้ำตาล

ตัวละคร	ไฉ่บุญ ไฉ่ทอง น้ำตาล แม่น้ำตาล ลูกน้องไฉ่ทอง ชาวบ้านที่มาเชียร์ โก่ชน พ่อแม่ไฉ่บุญ พ่อไฉ่ทอง ผู้ใหญ่บ้าน
เหตุการณ์	ไฉ่บุญและพ่อแม่เดินเข้าฉาก
พ่อไฉ่บุญ	ไฉ่บุญ เอ็งคิดยังไงของเอ็งวะ ที่รับคำทำไฉ่ทองมัน
แม่ไฉ่บุญ	แม่อีกไม่เข้าใจเหมือนกัน
บุญ	ฉันก็ไม่ได้คิดอะไรหรอกแม่ เพราะความจริงแล้วฉันก็รู้ว่าน้ำตาลเองมันก็ เปลี่ยนไป ถึงแม้วันนี้โก่ของเราจะชนะฉันก็ไม่ได้หวังว่าอีน้ำตาลจะ กลับมารักฉันเหมือนเดิม เพราะมันอยู่ที่ใจ ยิ่งถ้าฉันแพ้ ฉันก็คงไม่ได้ เสียใจอะไรเท่าไร เพราะฉันก็ทำใจแล้วว่าใจอีน้ำตาลมันคิดอะไร ฉันก็ เพียงแต่อยากจะดูใจมันทั้ง 2 คนเท่านั้น ว่ามันมีน้ำใจนักกีฬาแค่ไหน ที่ไฉ่ทองมันมาทำฉัน สำหรับอีน้ำตาลก็แล้วแต่ใจมันฉันบังคับมันไม่ได้ หรอก
แม่ไฉ่บุญ	เออ... มันก็จริง ไฉ่เรื่องนี้มันอยู่ที่ใจอีน้ำตาลมัน ว่าแต่ทำไมมันดูเจ็บบๆ หรือเรามาเร็วไป
พ่อไฉ่บุญ	รู้ว่า อีน้ำตาลมันยังไม่กลับจากตลาด แม่อีน้ำตาลเอ๊ย... ทำอะไรอยู่ ไหนวะ แหกมาไม่ออกมาต้อนรับเลย รัวยังไม่ตื่น
แม่น้ำตาล	(เปิดประตูบ้านออกมา) ตื่นนานแล้วโว้ย.. ได้ยินหมดแล้วที่เอ็งคุยกัน ซำก็เห็นใจไฉ่บุญมันตลอดเวลาล่ะ
ไฉ่บุญ	ช่างมันเถอะแม่... น้ำตาลยังไม่กลับหรือจ๊ะ
แม่น้ำตาล	อ้าว... พุดถึงก็กลับมาพอดี น้ำตาลเดินวางหาบและจะเข้าบ้าน มองบุญอย่างไม่ชอบใจ
แม่น้ำตาล	น้ำตาลเอ๊ย.. บุญมาเนาะ
น้ำตาล	ช่างเถอะแม่ ใครจะทำอะไรก็ทำไป อย่ามาเกี่ยวข้องกับฉันก็แล้วกัน แล้วน้ำตาลก็เดินเข้าบ้านไป

- ชาวบ้านเริ่มเดินเข้าจากทิศทุกทิศ และดูไก่ของบุญ ต่างถามไถ่กันว่า
ทำไม ไก่ทองยังไม่มา ไก่ทองกับลูกน้อง 5 คน เดินเข้าจาก
- ทอง มาแล้วโว้ย คุณทอง... มาพร้อมกับความชนะ ข้าอยากจะรู้ว่าไก่
เศรษฐกิจของข้าจะขยับไถ่จากยกที่เท่าไร จะยกแรกเสียกรรมัง รึว่า
ไก่บุญ
- บุญ ก็ลองดู ไก่ข้าถ้าเปรียบเทียบกับยาจก มันก็จะเป็นยาจกที่จะสยบไถ่
เศรษฐกิจปากกระยาละวะ
- ลูกน้อง 1 นี่มันว่าพี่เป็นเศรษฐกิจดีระยำ แน่ะ
- ลูกน้อง 2 จริงจ้ะพี่ มันว่าพี่ระยำจริงๆ ฉันได้ยิน
- ลูกน้อง 3 - 5 จริง ฉันก็ได้ยิน ฉันเป็นพยาน มันว่าปากกระยา
- ทอง ไถ่เปรต มึงนะซีระยำ เดียวได้โดนตี
- บุญ ไถ่ทอง มึงจะข้าอยู่ทำไม รีบส่งไถ่เศรษฐกิจของมึงมาลงสังเวียนเร็วๆซิวะ
- ทอง อ้อ แน่นอน เอาซิวะ เอากันเลย
(ไถ่ชนตีกัน 2 ยก ท่ามกลางเสียงเชียร์ของชาวบ้าน แล้วไถ่ของไถ่ทอง
ก็วิ่งหนี แพ้พ่ายไป)
- บุญ เป็นยังไง ไถ่ไถ่เศรษฐกิจ มึงจำคำไว้ล่ะว่ามึงจะไม่มายุ่งเกี่ยวกับอีน้ำตาล
อีก ในเมื่อไถ่ของมึงแพ้แล้ว
- ทอง ไถ่แพ้ แต่กูไม่แพ้โว้ย พวกเราจัดการ
ลูกน้องไถ่ทองและไถ่ทองรวมชกต่อไถ่บุญอย่างเมามั่น ทางพ่อแม่และ
ชาวบ้านพยายามห้าม แต่ไถ่บุญก็ถูกทำร้ายบาดเจ็บล้มลง
- ทอง ไถ่บุญ จำไว้ล่ะว่ากูไม่แพ้ ไปโว้ยพวกเรา
แล้วไถ่ทองก็เข้าจากไป
- น้ำตาล พี่บุญเป็นอะไร
แม่ น้ำตาล ก็ไถ่ทองนะซี มันอันธพาล ไถ่มันแพ้แต่มันไม่ยอม มันเลยรวมชกต่อไถ่เจ้า
บุญ ไถ่ทองมันเลวจริงๆ
- น้ำตาล ฉันไม่นึกเลยว่า พี่ทองจะเป็นคนอย่างนี้ ไม่มีน้ำใจนักกีฬา ข้ายังไม่
รักษาสัญญาด้วย
- แม่ น้ำตาล แล้วอย่างนี้ เ็งยังจะรักชอบมันอีกเอะ

พ่อไฉ่บุญ เป็นอะไรมากไหมวะ บุญอัย พรงี้จะไปช่วยงานบ้านพี่แก้วได้หรือ
เปล่า

แม่ไฉ่บุญ นันนะชิ พรงี้พี่แก้วแจะนวดข้าว ตำข้าวซ้อมมือ ทำบุญด้วย
บุญ คงไม่เป็นไรหรอกแม่ เจ็บนิดหน่อย

น้ำตาล น้ำตาลเอาผ้าชุบน้ำเช็ดหน้าให้บุญ ด้วยความสงสาร ไฉ่บุญจับมือ
น้ำตาลที่กำลังลูบใบหน้าตัวเอง

น้ำตาล... เห็นใจพี่บ้างไหม

น้ำตาลเบือนหน้าอย่างขวยเขิน

เพลงคนสวยซื้อตาล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉากที่ 8 (ลานดิน)

องค์ประกอบฉาก

1. ครกตำข้าว	3	ครก	ชาวบ้าน	6	คน
2. บ้านมุงจาก	5	หลัง			
3. เกวียนเทียมวัว	2	เล่ม	ชาวบ้าน	2	คน
4. เครื่องสีข้าว	2	ตัว	ชาวบ้าน	2	คน
5. ชาวบ้านฝัดข้าว	10	คน			
6. ชาวบ้านรำเหย่ย	20	คน			

บรรยากาศ ชาวบ้านนวดข้าว ชาวบ้านทุบข้าวซ้อมมือ ชาวบ้านฝัดข้าว ชาวบ้าน
เกี่ยวข้าว

ตัวละคร พ่อแม่ไ้บุญ,แม่ น้ำตาล,น้ำตาล,ไ้บุญ,ชาวบ้าน

VOICE OVER เมื่อมีงานบุญ ชาวหนองขาวจะร่วมแรงร่วมใจกันมาช่วยงาน เมื่อเข้า
ฤดูการเก็บเกี่ยวข้าว ชาวหนองขาวจะมาช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าว บ้างก็นวดข้าว บ้างก็ฝัดข้าว เพื่อ
แยกข้าวออกจากเปลือก บ้างก็นำข้าวที่คัดเลือกแล้วมาทำข้าวซ้อมมือ

พวกที่เสร็จงานก็จับกลุ่มร้องรำทำเพลง ตามวิสัยของผู้รักเสียงเพลง นี่
คือชีวิตท่องเที่ยวของชาวบ้านหนองขาวในฤดูเก็บเกี่ยว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชาวบ้านจับกลุ่มเล่นเพลงรำเหย่ย

ฉากที่ 9 (เวท)

ลานบ้านทั่วไป

ตัวละคร ไฉ้ทอง พ่อไฉ้ทอง กำนัน ไฉ้บุญ น้ำตาล พ่อแม่ไฉ้บุญ แม่น้ำตาล
คนตีกลองเรียกประชุม

ไฉ้ทองกับพ่อเดินไปถึงลานประชุมแล้วคุยกัน ชาวบ้านทยอยเดินมานั่ง
ประชุม

พ่อไฉ้ทอง เมื่อวานเอ็งไปช่วยงานไฉ้แก้วหรือเปล่าวะ ไฉ้ทอง

ทอง โธ่พ่อ... ฉันจะเอาเวลาที่ไหนไปล่ะ

พ่อไฉ้ทอง เอ็งล่ะมันเสียอย่างนี้ งานการไม่ทำไม่ช่วย ถ้ามจริงเมื่อไหร่เอ็งจะทำ
อะไรเป็นเรื่องเป็นราวกับเขาเสียบ้าง

ทอง พ่อหยุดบ่นเถอะ ขอร้อง

พ่อไฉ้ทอง ก็เอ็งทำให้ข้าสบายใจบ้างสิ น่ะอะไร ทำตัวเป็นอันธพาล คราวก่อนก็
เที่ยวชกตอยไฉ้บุญมัน เอ็งมันยังกัน

ทอง ก็มันอยากมาอยู่กับน้ำตาลทำไม น้ำตาลมันแฟนฉัน

พ่อไฉ้ทอง แฟนเอ็งเรอะ ใครเขาจะชอบคนอย่างเอ็ง จะบอกให้นะ พ่อล่ะไม่เคย
ทำตัวแบบเอ็ง พ่อทำดีมาตลอดกว่าจะได้มาเป็นเศรษฐีให้เขานับถือได้
ข้าทำดีมาตลอดนะโว้ย เพราะข้าทำดีข้าจึงได้ดี

ทอง อ้อ... นี่พ่อว่าฉันชั่วเรอะ

พ่อไฉ้ทอง อ้อ... ฟังรู้หรือ

ทอง นี่พ่อ... พ่อเป็นพ่อฉันนะ

พ่อไฉ้ทอง ก็รีเอ็งว่าข้าเป็นลูก

ทอง เอาล่ะ ในเมื่อพ่อเป็นพ่อ พ่อลองบอกฉันซิว่าทำยังไง ฉันจึงจะได้
น้ำตาลมาเป็นเมีย

พ่อไฉ้ทอง ไฉ้ทอง... เอ็งเคยมองดูตัวเองหรือเปล่าวะเอ็งมันเลยยังงี้ และอะไรคือ
ข้อดีของเอ็ง และที่สำคัญ น้ำตาลมันชอบอะไร

ทอง อย่าอ้อมค้อมเลยพ่อ เอาตรงๆจุดหน่อย

- พ่อไอ้ทอง เอ็งสังเกตใหม่ว่า อีน้ำตาลมันเป็นนางเอกลิเก ไอ้บุญมันก็ชอบร้องรำทำเพลง มันพวกรักษาศิลปวัฒนธรรมทั้งนั้น ทำไมเอ็งไม่ลองดูละ
- ทอง พ่อจะให้ชั้นทำอะไร
- พ่อไอ้ทอง เอ็งลองเล่นลิเกดูมัย เล่นกับอีน้ำตาลแหละ เมื่อมันจะเปลี่ยนใจบ้าง
- ทอง ลิเก... เหรอ
- พ่อไอ้ทอง เออสิวะ ลิเก พ่ออยากให้เอ็งเล่นลิเกกับอีน้ำตาล และไอ้บุญด้วย เพื่อเชื่อมความสามัคคี เอ็งต้องเอาความดีเข้าแลกด้วย สาวเขาจึงจะเห็นใจ
- เอางานสงกรานต์ปีนี่เลยเป็นไง กำนันเขากำลังมองหาลิเกดีๆ มาเล่นตอนกลางคืนด้วย ข้าว่าได้โอกาสที่เอ็งจะแสดงฝีมือ และเปลี่ยนเป็นคนดีกับเขาเสียที
- อ้าว... กำนันมาแล้วหรือ มาพอกำนันฉันมีเรื่องจะเสนอพ่อดีเลย
- กำนัน เรื่องอะไรละ พ่อมึงน้ำเสียงดูดีเชียว
- พ่อไอ้ทอง ดีแน่ละ เรื่องงานสงกรานต์ปีนี้นะสิ กำลังหาลิเกเล่นอยู่ไม่ใช่หรอ
- กำนัน พ่อมึง อียบอกนะว่าไอ้ทองมันจะเล่นลิเก
- พ่อไอ้ทอง นั่นแหละคือที่ข้าจะบอก ไอ้ทองมันบ่นจะเล่นลิเกล้างชวย ต่อไปนี้มันจะเป็นคนดี
- ทอง ไ้... พ่อก็พูดเรื่อยเปื่อย
- พ่อไอ้ทอง ข้าจะให้มันเล่นลิเกกับอีน้ำตาลและไอ้บุญ ให้มันเชื่อมความสัมพันธ์กัน
- บ้านหนองขาวของเราจะได้หมดเรื่องบาดหมางกันเสียที
- กำนัน ถ้ามันทำได้จริงๆ ข้าก็คงจะสบายใจ
- (ครอบครัวบุญและน้ำตาลเดินเข้ามาประชุม)
- พ่อไอ้บุญ อะไรกันหรือพอกำนัน ได้ยินเสียงเหมือนจะจัดลิเก
- กำนัน ใช่แล้ว... เอล่ะเริ่มประชุมกันเลย เรื่องที่จะประชุมก็เป็นเรื่องของการที่เราจะจัดประเพณีสงกรานต์ขึ้น ฉันก็อยากจะทำอะไรให้มันยิ่งใหญ่สักหน่อย ปีนี้นอกจากจะมีประกวดสงกรานต์แล้ว ฉันว่าน่าจะมีลิเกดีๆ สักเรื่อง และตอนนี้เราได้ลิเกแล้ว เป็นลิเกเชื่อมสามัคคี ระหว่างไอ้ทองกับไอ้บุญและอีน้ำตาล พวกเราเป็นเป็นไง ไอ้ทองมันจะกลับตัวกลับใจแล้วนะ
- พ่อไอ้บุญ จริงหรือพอกำนัน ว่าไอ้บุญ อีน้ำตาล พ่อว่าดีนะ

แม่น้ำตาล	ถ้าทำได้มันก็ดี แม่อยากเห็นเชิงดีกัน
แม่ไ้บุญ	เอาเถอะลูกตกลงเถอะเพื่อพวกเราทุกคน
บุญ	ถ้าทุกคนว่าดี ฉันก็ดีด้วยละ นะน้ำตาล
น้ำตาล	ก็ได้จ๊ะ
กำนัน	ดี... เป็นอย่างนี้ข้าก็ดีใจ ว่าแต่จะเล่นเรื่องอะไรกันดี ที่จะมีบทดีๆ สำหรับพวกมัน
พ่อไ้ทอง	จันทโครฟง ข้าว่าสนุกดีคนคงชอบ
ทอง	(พูดเสียงดังทันที) ถ้าฉันขอเล่นเป็นโจรป่า... ทุกคนมองหน้ากัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉากที่ 10 (ลานดิน)

องค์ประกอบฉาก

1. กองทรายปักธงสี	10	กอง	ชาวบ้าน	30	คน
2. ที่วางพระ	1	ชุด			
3. ที่นั่งผู้สูงอายุ	20	ที่			
4. ชาวบ้านจำนวนมากสรงน้ำพระ			10	คน	
		สาดน้ำ	30	คน	
		รดน้ำผู้เฒ่าเรียงแถว	20	คน	

บรรยากาศ

ชาวบ้านก่อกองทรายปักธงสี ชาวบ้านเดินสาดน้ำ พิธีรดน้ำผู้สูงอายุ พิธีรดน้ำพระพุทธรูป ตามด้วยขบวนเกียน นางสงกรานต์ กลุ่มเล่นลูกช่วง

VOICE OVER

เมื่อถึงวันสงกรานต์ ซึ่งถือว่าเป็นวันปีใหม่ของไทย ชาวบ้านหนองขาว ก็ยึดถือประเพณีดังกล่าว เชกเช่นชาวไทยทั้งหลาย และก็เช่นเดียวกับงานประเพณีอื่นๆที่เราชาวไทยจะมีวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ

หลังจากทำบุญตักบาตรยามเช้า ชาวบ้านหนองขาว ทั้งหนุ่มสาว เด็ก หรือผู้สูงอายุ จะพากันมาที่วัดหนองขาว พร้อมด้วยขันน้ำสะอาด ปรุงด้วยน้ำอบไทย ใช้นดอกมะลิ จุดประทัดก็เพื่อมาสรงน้ำพระ ขอบุญขอพร จากนั้นก็จะมีพิธีรดน้ำผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน เพื่อปฏิบัติกิจตามประเพณี แล้วก็สนุกสนานกับการก่อทรายสาดน้ำอวยพรปีใหม่แก่กัน และปีนี้พิเศษกว่าปีอื่นๆ ที่ชาวบ้านหนองขาวจัดขบวนแห่นางสงกรานต์ โดยขบวนเกวียนเทียมวัว ที่ประดับประดาด้วยวัสดุพื้นบ้านจากธรรมชาติที่สวยงาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉากที่ 11 (เวที)

องค์ประกอบ	เวทีลิเกยกพื้น มีฉากป่าประกอบ	
ตัวละคร	ไฉ่บุญ ไฉ่ทอง น้ำตาล เล่นลิเกบนเวที ชาวบ้านนั่งดูลิเก มากมาย	
VOICE OVER	เมื่อถึงยามค่ำคืน วัดก็ยังคงเป็นศูนย์รวมความบันเทิงพื้นบ้านทุกรูปแบบ กิจกรรมบันเทิงที่ยังคงเป็นที่นิยมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน คือ ลิเก	
บุญ	จันทโครพซึ้งจิตคิดสงสัย ก็ผอมมันเล็กเหลือดี อดใจไม่ไหวต้องเปิดดู	ว่ามีอะไรในนี้ จะมีอะไรข้างใน เพื่อจะได้รู้ความใน (ระนาดเชิด) น้ำตาล (โมรา) เข้ามาในฉากลิเก
บุญ	เอ๊ะ... นี่มันอะไรกัน เธอเป็นใครมาจากไหน	
น้ำตาล	ฉันชื่อ โมรา ก็ออกมาจากผอบที่ท่านเปิดมานี้แหละ	
บุญ	จะบ้าหรือ ตัวเธอตั้งเบ้อเร่อเบ้อรา จะออกมาจากผอบได้อย่างไร	
น้ำตาล	อันตัวฉันชื่อโมรา	แอบแฝงกายในผอบ
	พระเจ้าตามอบให้จันทโครพ	เพื่อครองพิภพพร้อมกัน
บุญ	เช่นนั้นเจ้าคือชายของพี่	กลับพาราณาสีนะแจ่มจันทร์
ทอง	หยุดก่อนไฉ่ผู้ชาย ไฉ่หญิง	
บุญ	โธ่... ไฉ่โจรป่า เจ้าต้องการอะไร	
ทอง	ข้าต้องการผู้หญิงคนนี้เป็นเมีย จงส่งมาให้ข้าแต่โดยดี	
บุญ	ถ้าเอ็งต้องการเช่นนั้น ก็ต้องผ่านศพข้าไปก่อน	
ทอง	แน่นอน เอ็งต้องเป็นศพแน่วันนี้	
	ทั้ง 3 คน ต่างซุลมุนวุ่นวายกับการต่อสู้	
บุญ	โมราส่งมีดให้พี่	
	น้ำตาลส่งมีดให้ แล้วไฉ่ทองก็คว้ามัดแทงไฉ่บุญ	
บุญ	โธ่...น้ำตาล พี่ถูกแทง	

น้ำตาล เจ้าพี่จันทโครพของโมรา
 แล้วน้ำตาลก็ก้มลงกอดไฉ่บุญ เลือดไหลอาบเมื่อน้ำตาล

น้ำตาล เลือด...นี่มัน
 แล้วน้ำตาลก็หันมามองไฉ่ทอง

ทอง ฉันทแปลานะ...ฉันไม่รู้
 แล้วไฉ่ทองก็รีบวิ่งหนีไป

น้ำตาล พี่บุญ.. พี่บุญ...ช่วยด้วย ช่วยพี่บุญด้วย
 คนคุณแตกตื่นหนีกระเจิดกระเจิง

น้ำตาล พี่บุญ อย่าเป็นอะไรนะจ๊ะ ช่วยด้วย ช่วยพาพี่บุญไปหาหมอด้วย
 ชาวบ้านช่วยกันพานบุญไปหาหมอแล้วออกจากฉากไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ่อไฉ่บุญ
ลุงแก้ว

บ๊ะ... ใฉ่นี้ขี้ใจน้อยจริง
ยั้งไฉ่พวกในเมืองละก็ตัวดี มันแต่งตัวสวยๆ ใส่ น้ำหอมฟุ้งๆ พอผ่าน
บ้านหนองขาวเห็นพวกเราตาสีตาสา มอมแมม กลิ่นโคลนคู้้งมันก็ทำ
หน้าเบ้ เซ้อะ.. วันใดขาดพวกเรา มันจะเอาข้าวที่ไหนกิน
(ดนตรี ข้าวของชาวหน้า)

พ่อไฉ่บุญและลุงแก้วร้องเพลงข้าวของชาวนา

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉากที่ 13 (เวที)

องค์ประกอบ	ต้นไม้ในสวน
ตัวละคร	ไอ้ทอง พ่อไอ้ทอง
พ่อไอ้ทอง	ไอ้ทอง... มึงนี่มันทำไมถึงชั่วไม่มีที่ติดอย่างนี้วะ
ไอ้ทอง	พ่อเลิกค้าฉันทันเสียที่ได้ใหม่
พ่อไอ้ทอง	กูจะเลิกค้ามึงก็ต่อเมื่อมึงเป็นคนดีเหมือนคนอื่น ๆ เขา
ทอง	ถ้าฉัน ฉันก็คงถูกค้าไปตลอดชีวิตแหละ
พ่อไอ้ทอง	นี่มึงยอมรับใช้ใหม่ว่ามึงมันชั่วจริงๆ แล้วก็ไม่ได้คิดจะกลับตัวกลับใจด้วย ใช้ใหม่ มึงนี่มันระยำจริงๆ นี่ถ้าไม่ใช่เพราะกูเป็นที่เคารพของชาวบ้าน ไม่เพราะกูมีเงิน มึงคงได้เข้าไปนอนในตารางแล้ว ยังไม่สำนึกอีก
ทอง	แล้วพ่อช่วยฉันทำไมล่ะ ปล่อยให้ฉันนอนในกรงซะก็หมดเรื่อง
พ่อไอ้ทอง	(ตบหัวไอ้ทองอย่างโกรธ) ไม่รู้จักสำนึกเลยจริงๆ ไอ้ลูกระยำ มึงมันเลว ถึงขนาดคิดจะฆ่าคน โดยเฉพาะคนดี ๆ อย่างไอ้บุญ
ทอง	พ่อเห็นไอ้บุญมันดีกว่าฉัน
พ่อไอ้ทอง	ก็แน่นอนสิโว้ย มึงยังคิดว่าตัวมึงดีอยู่อีกเรอะ
ทอง	ฉันเกลียดมัน ฉันจะฆ่ามันคอยดู
พ่อไอ้ทอง	ไอ้ทอง... มึงเลิกความคิดชั่วๆ ของมึงสักทีนะ ไม่งั้นคราวนี้กูจะไม่ให้อภัย มึงเลย กูจะไม่ช่วยอะไรมึงอีกแล้ว แล้วมึงกับกูขาดกัน มึงไม่ใช่ลูกกูอีก ต่อไปแล้ว
ทอง	พ่อไม่รักฉัน พ่อเกลียดฉัน พ่อเห็นไอ้บุญมันดีกว่าฉัน ฉันเกลียดมัน ฉันจะฆ่ามัน (ไอ้ทองวิ่งร้องไห้ออกไป)
พ่อไอ้ทอง	ไอ้ทอง... ไอ้ทอง... พ่อวิ่งตามไอ้ทองเข้าฉากไป (เปลี่ยนฉาก เพิ่มต้นไม้) ไอ้บุญกับน้ำตาลเดินคุยกันเข้าฉาก (ไอ้บุญยังเดินไม่ถนัด มีผ้าพันแผล รอบอก)

น้ำตาล พี่บุญคงจะหายเร็วๆนี้นะ ฉันทสงสารพี่บุญจัง
 บุญ แค่นี้พี่ก็ชื่นใจแล้วละน้ำตาล ตาลจะ... หลังเกี่ยวข้าว จะให้พ่อแม่ไปขอ
 น้ำตาลนะ
 น้ำตาล โธ่... พี่บุญ เจ็บขนาดนี้ยังมาทำปากหวาน (มองไปทางอื่นด้วยความ
 อาย แล้วแก้ไขด้วยการหยิกเอวไอ้บุญ) หมั่นไส้
 บุญ ไฉย... แต่พี่พูดจริงๆนะน้ำตาล
 น้ำตาลร้องเพลงเขี้ยวใบรัก
 บุญ ตกลงนะจะน้ำตาลหลังเกี่ยวข้าวนี้
 น้ำตาล พี่หายโกรธตาลแล้วหรือจะ
 บุญ พี่จะโกรธน้ำตาลเรื่องอะไร
 น้ำตาล ก็เรื่องที่ผ่านมาน้ำตาลเป็นต้นเหตุให้พี่บุญต้องเจ็บตัวตลอดมา
 บุญ ตาลไม่คิดเลยว่า พี่ทองเขาจะมีจิตใจต่ำช้าอย่างนั้น
 ไฉ้ทองเดินผ่านมาและแอบฟังอยู่ ด้วยความแค้นจึงคว้าท่อนไม้จะตี
 ไอ้บุญ
 ทอง ไช้สิ ภูมันเลว ไอ้บุญ... มึงกับกูอยู่ร่วมโลกเดียวกันไม่ได้แล้ว
 บุญ ไฉ้ทอง..
 น้ำตาล พี่ทอง... อย่าบ้านะ
 ทอง อีน้ำตาล...เอ็งหลีกไป...กูจะฆ่ามัน
 ไฉ้ทองผลักน้ำตาลออกไป แล้วเงื้อไม้หมายจะตีไอ้บุญ แต่แล้ว
 ทอง ไฉย...
 ไฉ้ทองก้มมองที่เท้า แล้วปล่อยไม้ลงพื้น
 ทอง ไฉย...กู กูกัด ไฉย... กูเห่ากัดซ้ำ
 ไฉ้ทองล้มทรุดลงกับพื้น
 บุญ ไฉ้ทอง
 ไอ้บุญเข้าไปหาไอ้ทอง ทำอะไรไม่ถูก
 บุญ น้ำตาล... ไปหาไม้มาให้พี่ท่อนหนึ่งเร็ว
 ไอ้บุญตัดสินใจฉีกผ้าขาวม้า มัดที่โคนขาไอ้ทอง
 น้ำตาล อย่างนี้ใช้ได้ไหมจ๊ะ

- ไฉ่บุญทำขันชะเนาะที่โคนขาไฉ่ทอง 2 ตอน แล้วก้มลงดูแผลที่ปาก
แผลที่โดนงูกัด แล้วบ้วนทิ้ง
- ทอง ไฉ่...เจ็บเหลือเกิน ช่วยด้วย ไฉ่...
บุญ น้ำตาล เอ็งช่วยรีบไปที่หมู่บ้านไปตามหมอมานะ พี่วิ่งไม่ไหว พี่จะ
พยายามพาไฉ่ทองเข้าหมู่บ้าน เอ็งรีบไปเร็วๆเถอะ
- น้ำตาล พี่จะไปช่วยเขาทำไม เขาจะฆ่าพี่นะ
บุญ น้ำตาล เวย์ยอมระงับด้วยการไม่จ้องเวย์ ชีวิตคนเราไม่ได้ยืนยาวมากนัก
รักกันเอาไว้ดีกว่า
- น้ำตาล แต่เขาไม่ได้รักพี่เลยนะ
บุญ เอะเถอะ รีบไปเถอะ พี่ขอร้องไฉ่ทองมันกำลังจะตาย เรื่องอื่นเอาไว้
ค่อยว่าทีหลัง ตอนนี้อยู่ด้วยกันก่อน เชื้อพี่เถอะนะน้ำตาล
(น้ำตาลวิ่งเข้าฉากไป)
- ไฉ่บุญพยายามประคองไฉ่ทองให้เดินด้วยความยากลำบาก
ทอง ไฉ่...ปวดเหลือเกิน ภูเดินไม่ไหวแล้ว
บุญ ทอง...เอ็งต้องใจแข็งหน่อยนะ ข้าอยู่กับเอ็งไม่ต้องกลัวหรอก เดี่ยวหมอก
ก็มา
- ทอง แต่ภูเดินไม่ไหว ภูไม่มีแรง ภูมองอะไรพว๋ไปหมดแล้ว
บุญ ทอง เอ็งไม่เป็นอะไรหรอก ข้าไม่ยอมให้เอ็งเป็นอะไรไป เอ็งต้องไม่เป็น
อะไรนะ
- ทอง ภูจะตายไหมวะ ไฉ่บุญ ภูปวดเหลือเกิน
บุญ ไม่หรอก เอ็งไม่ตายหรอก ข้ามัดขาเอ็งไว้แล้ว พิษงูมันคงผ่านเข้าไป
ไม่ได้หรอก
- ทอง แต่กูรู้สึกเหมือนว่า หัวใจมันจะหยุดเต้นแล้ว ทำไมมันหนาวเหลือเกิน
บุญ ทนอีกนิดนะ เดี่ยวหมอกก็มา ทอง...เอ็งอย่าหลับนะ
ไฉ่บุญพยายามตบหน้าทองไม่ให้หลับ
- ทอง ไฉ่บุญ...นี่มึงช่วยกูทำไม
บุญ ไม่ต้องพูดอะไรหรอกทอง พอเดินไหวไหม
ทอง ไม่ไหวแล้วบุญ มึงอย่าทิ้งไปนะ กูกลัว
บุญ ไม่...ข้าไม่ทิ้งเอ็งไปไหนหรอก ข้าอยู่กับเอ็งอยู่นี่ไง

ทอง ครางด้วยความหนาวสั่น ขณะที่บุญประคองทองไว้
 บุญ...นี่กูจะตายไหม
 ทอง ไม่หอรอกทอง เอ็งต้องไม่ตาย เอ็งต้องอยู่กับข้าและพวกเราทุกคน
 บุญ มึงทำอย่างนี้ทำไม ช่วยกูทำไม
 ทอง ก็เอ็งเป็นเพื่อนข้านี้ เพื่อนก็ต้องช่วยเพื่อนสิ
 บุญ ทั้งๆที่กูเกลียดมึงอย่างนั้นหอรอก
 ทอง ใช่...เอ็งเกลียดข้า ข้าเกลียดเอ็ง แต่ข้าไม่เคยคิดจะตั้งความเกลียดด้วยการฆ่าใคร
 บุญ ทั้งๆที่กูจะฆ่ามึง
 ทอง...ชีวิตคนเรามันสั้นนัก เอ็งจะฆ่าข้าหรือไม่ฆ่าข้า วันหนึ่งข้าก็ต้องตายไม่มีใครอยู่ค้ำฟ้าได้หอรอก เอ็งก็เหมือนกัน ต้องตายในวันหนึ่ง ข้ารักเอ็งไอ้ทอง
 บุญ กูกำลังจะตาย
 ทอง ข้าไม่ยอมให้เอ็งตายหอรอกทอง
 บุญ (ร้องไห้ กอดไอ้บุญด้วยสำนึก)
 ทอง ไอ้บุญ กูขอโทษ...กูขอโทษ
 บุญ ทอง...เราเป็นเพื่อนกัน
 ทอง ยกโทษให้กูด้วยนะ อย่าให้กูต้องตาย โดยที่มึงไม่ยกโทษให้ กูปวดเหลือเกิน
 บุญ ทอง เอ็งไม่ตาย ใจแข็งอีกหน่อยเดี๋ยวหมอกก็มาแล้ว
 ทอง บุญ...กูขอโทษ...กูขอโทษ... (เสียงแผ่ว)
 (ไฟดับมืดลง)

แม่น้ำตาล ก็นับว่าเป็นบุญของไอ้ทองมันที่รอดมาได้ น้ำใจไอ้บุญมันประเสริฐนัก
 พ่อไอ้ทอง ฉันทงได้เห็นบ้านหนองขาวของเราเจริญรุ่งเรืองต่อไป เพราะพวกเรารัก
 กัน
 ลุงแก้ว นี่เพราะเอ็งอบรมลูกมาดี คนเราฟังชนะความเกลียดด้วยความรักชนะ
 ความแค้นด้วยการอภัย ชนะใจคนอื่นแล้วก็เท่าชนะใจเราเอง

เพลงรักกันไว้เถิด

จบด้วยพลุไฟพะเนียง

VOICE OVER

ขอความรักความสามัคคี จงมีแก่ชาวบ้านหนองขาวทุกคน

ขอความรักความสามัคคี จงมีแก่คนไทยทั้งชาติ

สวัสดิ์

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 49 : โรงละครกลางแจ้ง แสดงเรื่อง “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว”
ที่มา http://kanchanaburiprovincetrip.blogspot.com/2010_10_01_archive.html

ภาพที่ 50 : การแสดงละครเพลงเรื่อง “ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว”
ที่มา: <http://www.panoramatown.com/organic/home/house.php@lang=t&id=105>

ภาพที่ 51 : การละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ยประกอบ ละครเพลงเรื่อง
“ไฉ่บุญทองบ้านหนองขาว”

ที่มา : www.bloggang.com/viewdiary.php%3...log%3D40

ภาพที่ 52 : เรือนไทย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 14 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 53 : ลานแสดงกิจกรรม ช้างเรือนไทย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 14 ธันวาคม 2553

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทร้องรำเหยยอำเภอท้าม่วง

ชาย	วันเอ๋ยวันนี้	เรามาเปรมปรีดีกันเคย
หญิง	แม่บ้านซุ่มนุ้ม	มาตั้งเป็นกลุ่มกันเคย
ชาย	จัดงานฉลอง	เพื่อมาปรองดองกันเคย
หญิง	มีงานรื่นเริง	เรามาบันเทิงกันเคย
ชาย	แสดงคืนนี้	ของประเพณีไทยเคย
ชาย	แม่เขี้ยวใบไม้	มารำกับชายเถิดเคย
หญิง	น้องเพ็งจะหัด	ยังไม่สิ้นทัดเลยเคย
ชาย	ผิดบ้างพลั้งไป	ต้องขออภัยเถิดเคย
หญิง	ให้เล่าสตรี	มาสามัคคีกันเคย
ชาย	มาเล่นกับฉัน	อย่านิ่งให้นานเลยเคย
หญิง	ได้ยินเสียงขาน	น้องไม่นิ่งนานเลยเคย
ชาย	แม่ดอกกลิ่นหอม	ไม่ได้เอวกลมเสียแล้วเคย
หญิง	น่าเด็ดน่าดม	น่าได้ดูน่าดมจริงเคย
ชาย	ไม่ได้เอวกลม	ไม่กลับชมรมเลยเคย
หญิง	จงกลับไปก่อน	อย่ามาอ่อนวอนเลยเคย
ชาย	ไม่ได้งามทรัพย์	พีนีไม่กลับเลยเคย
หญิง	เอาเมียมาซุ่ม	อย่าทำเป็นหนุ่มเลยเคย
ชาย	ถ้าเมียพีนี	ไม่มาพีนีเลยเคย
หญิง	ลูกเมียเต็มตัก	จะให้น้องรักยังงัยเคย
ชาย	รักก็รัก	จะโยกให้มากทำไหมเคย
หญิง	ไม่โยกไม่ยาก	อย่ามาพูดมากเลยเคย
ชาย	น้องสูงสุดสวย	พีนีต้องนั่งคอยน้องเคย
หญิง	พ่อดาวดวงเด่น	ตัดให้กระเด็นเลยเคย
ชาย	ไฉ่ยอดรัก	จะให้พีนีหักอย่างไรเคย
ชาย	อ่อนวอนเท่าไร	ก็ไม่เห็นใจเลยเคย
หญิง	ประเพณีไทย	น้องทำไม่ได้แล้วเคย
ชาย	วันนี้ไม่รัก	พีนีต้องลาจากแล้วเคย

หญิง	เอาเถิดพี่จ๋า	พบกันชาติหน้าเถิดเอ๋ย
บทร้องรำเหย่ยฉลองรางวัลด้านการท่องเที่ยวตำบลหนองขาว		
เรียบเรียงโดย อุบล อำนวย		
ชาย	สวัสดิ์ทุกท่าน	ที่มาในงานนี้เอ๋ย
หญิง	งานฉลองถ้วยรางวัล	ของชาวกาญจนบุรีเอ๋ย
ชาย	รางวัลด้านการท่องเที่ยว	มีแห่งเดียวที่นี้เอ๋ย
หญิง	ปั่นจักรยานเที่ยวชมหมู่บ้าน	มีแห่งเดียวที่นี้เอ๋ย
ชาย	สร้างชื่อเสียงการท่องเที่ยวบ้านหนองขาว	ให้มีเรื่องราวขึ้นเอ๋ย
หญิง	ท.ท.ท.เมืองกาญจน์	ท่านพงษ์อนันต์คนแรกเอ๋ย
ชาย	ผู้ประกอบการ อาร์ เอส พี จัมโบ้	คือผู้ริเริ่มหนองขาวเอ๋ย
หญิง	มีชื่อสร้างสรรค์	คือชาวบ้านของเราเอ๋ย
ชาย	วันนี้วันงาน	ขอขอบคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเอ๋ย
หญิง	ที่ให้กำลังใจ	คือคุณอุไร ล้อวงศ์งามเอ๋ย
ชาย	ผู้อำนวยการปรเมทย์	ท่านวิเศษจริงเอ๋ย
หญิง	ส่งเสริม สร้างสรรค์	ผลงานต่อเนื่องเอ๋ย
ชาย	นายอำเภอท่าม่วง	ท่านเป็นห่วงหนองขาวเอ๋ย
หญิง	หนองขาวชุมชนใหญ่	มีศูนย์รวมใจอยู่เอ๋ย
ชาย	พระครูถาวรกาญจนนิมิต	ผู้มีจิตใจงามเอ๋ย
หญิง	ผู้นำชุมชนร่วมกันทำดี	เพื่อศักดิ์ศรีหนองขาวเอ๋ย
ชาย	ชาวบ้านทุกคน	มีความสุขล้วนจริงเอ๋ย
หญิง	ขอขอบคุณแขกทุกท่าน	ที่มาในงานนี้เอ๋ย
ชาย	ขอให้ท่านมีความสุข	ไม่มีทุกข์เลยเอ๋ย
หญิง	สมควรแล้วหนา	เราต้องขอลาก่อนเอ๋ย

บทร้องรำเหย่ย

ชาย	วันนี้วันดี	มาเล่นกับพี่เถิดเอ๋ย
หญิง	ให้น้องเล่นกับพี่	มันไม่ดีเลยเอ๋ย
ชาย	มาเล่นกับพี่	มันเสียราศีหรือไรเอ๋ย
หญิง	ให้น้องเล่นกับพี่	มันเสียราศีจริงเอ๋ย
ชาย	จะเล่นจะห้าว	อย่าทำถือตัวเลยเอ๋ย
หญิง	จะเล่นจะห้าว	น้องไม่ถือตัวเลยเอ๋ย
ชาย	รำสวຍกระไร	ไปหัดที่ไหนมาเอ๋ย
หญิง	น้องรำไม่สวຍ	ไม่น่ารำด้วยเลยเอ๋ย
ชาย	คนที่นี่รำคล่อง	เขามีเจ้าของแล้วยังเอ๋ย
หญิง	บอกพ่อนารี	เจ้าของไม่มีเลยเอ๋ย
ชาย	รำสวຍกระไร	ไปหัดที่ไหนมาเอ๋ย
หญิง	น้องรำไม่สวຍ	ไม่น่ารำด้วยเลยเอ๋ย
ชาย	รำสวຍอย่างนี้	บ้านพี่ไม่มีเลยเอ๋ย
หญิง	รำสวຍอย่างนี้	บ้านน้องมีมากมายเอ๋ย
ชาย	ยกขาทิ้งน้อง	ช่างเข้าเสียงกลองจริงเอ๋ย
หญิง	ยกขาทิ้งน้อง	ไม่เข้าทำนองเลยเอ๋ย
ชาย	ได้อย่างนี้สักคน	พี่จะไม่บ่นเลยเอ๋ย
หญิง	ได้อย่างนี้สักคน	เห็นจะไม่โดนเลยเอ๋ย
ชาย	ไม่รักไม่มา	ไม่เห็นหน้าเลยเอ๋ย
หญิง	ไม่รักไม่มา	ไม่มีวาสนาเลยเอ๋ย
ชาย	รักน้องนี้แหละ	พี่จึงได้แวะมาเอ๋ย
หญิง	ที่แวะมาหา	ไม่มีวาสนาเลยเอ๋ย
ชาย	พี่รักน้องจริง	พี่ไม่ทอดทิ้งหญิงเลยเอ๋ย
หญิง	รักน้องให้แน่	เหมือนกับแม่รักชายเอ๋ย
ชาย	กำเกวียนกำกง	ต้องจากวงแล้วเอ๋ย
หญิง	กำเกวียนกำกง	น้องจากวงแล้วเอ๋ย
ชาย	สมควรแล้วหนา	พวกเราต้องลาก่อนเอ๋ย

ชาย	กำเกวียนกำกง	ต้องจากวงแล้วเอย
หญิง	กำเกวียนกำกง	น้องจากวงแล้วเอย
ชายหญิง	สมควรแล้วหนา	พวกเราต้องลาก่อนเอย

เพลงเหยย

คำร้องโดย บุปผา พงษ์ไพบูลย์

ชาย	ยกมือวันทา	ทุกท่านที่มาวันนี้เหยย
หญิง.	ก้มเกล้ากราบกราน	เคารพทุกท่านที่มาเหยย
ชาย	วันนี้วันดี	วันประเพณีสงกรานต์เหยย
หญิง	วันนี้วันดี	วันรวมน้องพี่ทุกคนเหยย
ชาย	จะขอรำคำร้อง	เป็นทำนองเพลงเก่าเหยย
หญิง	รำเหยยเอ่ยร้อง	ตามจังหวะกลองยาวเหยย
ชาย	จะขอบรรยาย	ให้ทุกท่านเข้าใจเหยย
หญิง	จะขอขับขาน	เกี่ยวกับบ้านหนองขาวเหยย
ชาย	หนองขาวบ้านเรา	มีวัฒนธรรมเก่าเหยย
หญิง	ตรุษสารทสงกรานต์	ทุกเทศกาลไม่ขาดเหยย
ชาย	รักษาประเพณี	ของแก่นี้ดีทุกอย่างเหยย
หญิง	ข้าวหอมน้ำตาลหวาน	เลื่องลือมานานแล้วเหยย
ชาย	ยังมีศิลปะไทย	ที่คนทั่วไปชื่นชมเหยย
หญิง	ผ้าทอลือชื่อ	เป็นผ้าทอมือทนานเหยย
ชาย	สีล้วนลวดลาย	งามไม่แพ้ที่ใดเลยเหยย
หญิง	ผ้าพื้นผ้าลาย	ผ้าขาวม้ามากมายจริงเหยย
ชาย	ผ้าลายตาจ๊ก	เป็นเอกลักษณ์หนองขาวเหยย
หญิง	เชิญชวนทุกท่าน	ใช้ผ้าพื้นบ้านเถิดเหยย
ชาย	ของดีบ้านเรา	ไทยใช้ไทยชายดีนักเหยย
หญิง	ขอเชิญน้องพี่	รักษาประเพณีไทยเหยย
ชาย	ชวนกันรักษา	ของดีล้ำค่าหนองขาวเหยย
หญิง	ชวนกันสืบสาน	วัฒนธรรมพื้นบ้านหนองขาวเหยย
ชาย	สมควรแล้วหนา	พวกเราขอลาก่อนเหยย
หญิง	ขอให้ทุกท่านมีสุข	อย่าได้มีทุกข์ใดๆเหยย

บทร้องรำเหย่ยกิจกรรมกายบริหารของโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราท”

ชาย	สวัสดียามเช้า	พวกเรานักเรียน	วัดอินทารามเอย
หญิง	ขอเสนอเพลงพื้นบ้าน	ในท่ารำ	กายบริหารเอย
ชาย	กิจกรรมช่วงเช้า	ของโรงเรียน	เราเอย
หญิง	เพื่อรักษาวัฒนธรรมอันล้ำค่า	สืบทอดกันมา	นานเอย
ชาย	เพลงเหย่ยพื้นบ้าน	ของเมืองกาญจน์	เราเอย
หญิง	มีเล่นมานาน	ในเทศกาล	ต่างๆเอย
ชาย	พวกหนูรุ่นลูกหลาน	ขอสืบสาน	ต่อไปเอย
หญิง	ร้องรำเป็นคู่	ช่างน่าดู	จริงเอย
ชาย	ร้องนำ	ร้องรับ	สลับชายหญิงเอย
หญิง	กลองยาวช่วยเสริม	เพื่อเพิ่มเติม	จังหวะเอย
ชาย	วันนี้วันดี	มาร้องรำกับพี่	เถิดเอย
หญิง	ร้องรำกับพี่	มันเสียราศรี	จริงเอย
ชาย	ร้องรำกับชาย	ไม่ต้องอาย	เลยเอย
หญิง	ร้องรำกับชาย	น้องไม่อาย	เลยเอย
ชาย	รำสวยกระไร	ไปหัดที่ไหน	มาเอย
หญิง	น้องรำไม่สวย	ไม่น่ารำด้วย	เลยเอย
ชาย	น้ำใสไหลซึม	พี่ไม่ลืม	น้องเอย
หญิง	น้ำใสไหลเชี่ยว	รักน้องประเดี๋ยว	ใจเอย
ชาย	แม่ว่าจจุฬา	ไม่รักไม่มา	เลยเอย
หญิง	พ่อว่าจจุฬา	อย่ามารักน้องยา	เลยเอย
ชาย	แม่เสียเขียนกกระดิ่ง	พี่พูดจริง	นะน้องเอย
หญิง	พอบุญปลูก	ลืนมี้กระตุก	เมื่อไหร่เอย
ชาย	รักน้องนี่แหละ	พี่จึงได้แวะ	มาเอย
หญิง	พี่แวะมาหา	ไม่มีวาสนา	เลยเอย
ชาย	แม่ว่าวกระดาศ	จะตัดให้ขาด	อย่างไรเอย
หญิง	พ่อว่าวกระดาศ	คงไม่ได้เป็นญาติ	เสียแล้วเอย
ชาย	รักน้องเสียใหญ่	กลับบ้านไม่ได้	เลยเอย

หญิง	พ่องามงอน	ให้กลับไปก่อน	เถิดเอ๋ย
ชาย	กำเกวียนกำกง	ต้องจากวง	แล้วเอ๋ย
หญิง	กำเกวียนกำกง	นั่งจากวง	แล้วเอ๋ย
ชายหญิง	สมควรแล้วหนา	พวกเราต้องลา	ก่อนเอ๋ย

เพลงเหยยในงานอำลาอาลัยผู้ว่าราชการจังหวัด

นายเชิดวิทย์ ฤทธิประศาสตร์

ชาย	สวัสดิ์ทุกท่าน	ที่มาร่วมงานวันนี้เอ๋ย
หญิง	อำลาอาลัย	ท่านผู้ใหญ่ของเราเอ๋ย
ชาย	ท่านผู้ว่าและคุณนาย	ต้องจากไปแล้วเอ๋ย
หญิง	ไปอยู่เมืองนนท์	ขอความสุขล้วนให้ท่านเอ๋ย
ชาย	สืบเชื้อตพฤศจิกา	ท่านต้องลาพวกเราเอ๋ย
หญิง	สองปีอยู่เมืองกาญจน์	มีผลงานมากมายเอ๋ย
ชาย	พัฒนาทุกด้าน	ในเมืองกาญจน์นี้เอ๋ย
หญิง	การท่องเที่ยวก้าวหน้า	ทุกคนชอบมาเมืองกาญจน์เอ๋ย
ชาย	การศึกษาเด็กไทย	ท่านให้ความสนใจเอ๋ย
หญิง	ให้พวกหนูกล้าหาญ	ได้ออกกรายการทีวีเอ๋ย
ชาย	ศุภรณ์ที่เมืองกาญจน์	ส่งเสริมทุกด้านให้เด็กเอ๋ย
หญิง	ผลงานท่านผู้ว่า	พวกหนูได้มาขอบคุณเอ๋ย
ชาย	ส่งเสริมการอ่าน	ไปทั่วทุกบ้านเราเอ๋ย
หญิง	เยาวชนก้าวหน้า	ได้ท่านพัฒนาพวกเราเอ๋ย
ชาย	ที่บ้านหนองขาว	ท่านไปเยี่ยมเราบ่อยเอ๋ย
หญิง	พวกเราดีใจ	ที่ท่านไปเยี่ยมเราเอ๋ย
ชาย	มากล้นประเพณี	ล้วนของดีบ้านเราเอ๋ย
หญิง	ต้องลาไปนาน	อย่าลืมเมืองกาญจน์นี้เอ๋ย
ชาย	เมืองแคว้นโบราณ	ล้วนตำนานมากมายเอ๋ย
หญิง	ลาด่านเจดีย์	เมืองแก้วมณีกาญจน์เอ๋ย
ชาย	ลาเมืองขุนแผน	ดินแดนประวัติศาสตร์เอ๋ย
หญิง	ธรรมชาติสวยใส	ท่านต้องลาไปแล้วเอ๋ย

ชาย	เพราะเกร็ดนั้นไง ทุเรียนเมืองนนท์	ที่ท่านต้องไปอยู่เอย นายลศุณย์ราชการเอย
ชาย	ไปแล้วอย่าลับ	ท่านกลับมาเยี่ยมบ้างเอย
หญิง	อย่าลืมเมืองกาญจน์	อย่าลืมชาวบ้านหนองขาวเอย
ชาย	หนูขออวยชัย	ให้ท่านมีสุขทุกวันเอย
หญิง	ขอให้รำรวย	ถูกหวยทุกงวดเลยเอย
ชาย	หนูลาก่อนหนา	สมควรเวลาแล้วเอย
หญิง	ขอให้ท่านมีสุข	อย่าได้มีทุกข์เลยเอย
ชาย	ขอให้ท่านปลอดภัย	ไม่มีโรคภัยเลยเอย

เพลงเหย่ยในงานวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2546

ชาย	สวัสดิ์ทุกท่าน วันที่หนึ่งกรกฎา	ที่มาร่วมงานวันนี้เอย คือที่มาของงานเอย
หญิง	ขอต้อนรับกรรมการ วัดอินเรานี้	ที่มาตรวจงานโรงเรียนเอย มีประเพณีวันเกิดเอย
ชาย	ทุกเดือนนี้เซ่ จัดงานคล้ายวันเกิด	ให้กำลังใจคุณครูเอย เพื่อเชิดชูเอย
หญิง	อาจารย์พิมพ์วรรณ เป็นหัวหน้าหมวดวิชาการ	คนขยันของเราเอย เก่งทุกด้านเลยเอย
ชาย	อาจารย์สมมารถ กลองยายอังกะลุง	ช่างเก่งกาจจริงเอย ให้ได้กรุ่นเรื่องเอย
หญิง	อาจารย์ประพาพรรณ ดูแลโภชนาการ	ช่างขยันจริงเอย และอาหารอร่อยเอย
ชาย	น้ำยงค์คนดี ทุกอย่างทำได้	ทำทุกหน้าที่เลยเอย ขอให้ไว้ใจเอย
หญิง	วันนี้ขอให้ทุกท่าน พวงพุ่มมาร้องเพลงพื้นบ้าน	มีสุขอย่าได้ทุกข์เลยเอย ของชาวกาญจน์บุรีเอย
ชาย	เพลงเหย่ยบ้านเรา วันนี้วันดี	ขอร้องกล่าวหน่อยเอย มาเล่นกับพี่เกิดเอย

หญิง	มาเล่นกับพี่	มันไม่ดีเลยเออ
ชาย	มาเล่นกับฉัน	อย่านั่งให้นานเลยเออ
หญิง	มาเล่นกับชาย	น้องไม่อายเลยเออ
ชาย	รำสวຍกระไร	ไปหัดที่ไหนมาเออ
หญิง	น้องรำไม่สวຍ	ไม่นำรำด้วยเลยเออ
ชาย	รำดีน่าดู	ลิกี้ลู้ ไม่ได้เออ
หญิง	น้องรำไม่เหมาะ	พี่อย่ามาเยาะเลยเออ
ชาย	น้ำใสไหลซึม	พี่ไม่ลืมน้องเออ
หญิง	น้ำใสไหลเขียว	รักน้องประเดี๋ยวจะเออ
ชาย	แม่ว่าจูป้า	ไม่รักไม่มาเลยเออ
หญิง	พ่อว่าจูป้า	อย่ามารักน้องยาเลยเออ
ชาย	แม่ว่ากระดาศ	จะตัดให้ขาดเลยเออ
หญิง	พ่อว่ากระดาศ	คงไม่เป็นญาติเลยเออ
ชาย	รักน้องนี้แหละ	พี่จึงได้แะมาเออ
หญิง	พี่แะมาหา	ไม่มีวาสนาเลยเออ
ชาย	รักน้องเสียใหญ่	กลับบ้านไม่ได้เลยเออ
หญิง	พองามงอน	ให้กลับไปก่อนเถิดเออ
ชาย	ที่อื่นหมื่นถม	พี่ไม่นิยมเลยเออ
หญิง	ที่อื่นหมื่นถม	พี่อย่ามานิยมน้องเออ
ชาย	ที่อื่นหมื่นกอง	ไม่เหมือนน้องเลยเออ
หญิง	หญิงอื่นหมื่นกอง	พี่อย่ามารักน้องเลยเออ
ชาย	กำเกวียนกำกง	ไม่ออกจากวงเลยเออ
หญิง	กำเกวียนกำกง	ต้องจากวงแล้วเออ
ชาย	สมควรแล้วหนา	พวกเราต้องลาก่อนเออ
หญิง	สมควรแล้วหนา	พวกเราขอลาก่อนเออ
ชาย	ขอให้ท่านรำรอย	ไม่เจ็บไม่ป่วยเลยเออ
หญิง	ขอให้ท่านอยู่เย็น	เป็นสุขไม่มีทุกข์เลยเออ

คำร้องเพลงเหยยในงานเลี้ยงฉลองนักกีฬาโอลิมปิก

อารีย์ วิรัฐถาวร วันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2547

ณ สนามหน้าศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี

อุบล อำนวนย แต่งเนื้อร้อง

ชาย	สวัสดิ์ทุกท่าน	ที่มาร่วมงานวันนี้เอย
หญิง	ชมเพลงเหยยพื้นบ้าน	ของชาวกาญจน์เราเอย
ชาย	ในงานแสดงความยินดี	กับอารีย์วิรัฐถาวรเอย
หญิง	ลูกหลานชาวกาญจน์	บ้านอยู่ปากแพรกเอย
ชาย	วัยเด็กเรียนสิทธิศึกษา	โตขึ้นมาเรียนกาญจนเอย
หญิง	ม.ปลายเรียนเทพลีลา	กรุงเทพมหานครเอย
ชาย	ปัจจุบันกำลังศึกษา	อยู่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเอย
หญิง	เธอเป็นคนเก่งของชาวไทย	น่าภูมิใจจริงเอย
ชาย	ได้เหรียญทองแดง	กีฬาว่ายน้ำที่รู้จักกันเอย
หญิง	แข่งขันกีฬาโอลิมปิก	ที่ประเทศกรีกเอย
ชาย	สร้างชื่อเสียงกึกก้อง	ด้วยเหรียญทองแดงเอย
หญิง	ชาวโลกได้รู้จักประเทศไทย	ในกีฬายิ่งใหญ่เอย
ชาย	กลับสู่ประเทศไทย	มีการต้อนรับประทับใจจริงเอย
หญิง	วันนี้กลับเมืองกาญจน์	ขอต้อนรับลูกหลานคนเก่งเอย
ชาย	ชาวกาญจน์ทุกคนยินดี	ที่มีวันนี้เอย
หญิง	เป็นเกียรติและศักดิ์ศรี	ของครอบครัวอารีย์เอย
ชาย	ประวัติความเป็นมา	เธอเล่นกีฬาตั้งแต่เด็กเอย
หญิง	อายุสิบสอง	มีอนันประคองยกน้ำหนักเอย
ชาย	มีคุณพ่อชะลอ	เป็นผู้ก่อให้เกิดเอย
หญิง	เป็นผู้ฝึกสอน	ให้งามอนันเก่งเอย
ชาย	คุณแม่ประทีน	นั้นไซ้เป็นกำลังใจให้ลูกเอย
หญิง	อาจารย์เซาวลิตบุญทำดี	ทำหน้าที่ครูสอนคนแรกเอย
ชาย	ประธานชมรมยกน้ำหนักชาวกาญจน์	คนขยันของไทยเอย
หญิง	เป็นโค้ชให้กับอารีย์	ช่างแสนดีจริงเอย
ชาย	ได้เป็นดาวรุ่งพุ่งแรง	ในการแข่งขันครั้งนี้เอย
หญิง	ก่อนแข่งขันฝึกซ้อม	มีคุณจางเจียหมินเอย

ชาย	เป็นผู้ฝึกสอน	ให้แก่มองเก่งๆ
หญิง	เก็บตัวอยู่เชียงใหม่	ฝึกซ้อมได้หลายเดือน
ชาย	มีผลงานมากมาย	ในการแข่งขัน
หญิง	เหรียญเงินทองและทองแดง	มีหลายแห่งในโลก
ชาย	ความสามารถสมศักดิ์ศรี	คนชื่ออารีย์วิรัฐถาวร
หญิง	พวกเราต้องเล่นมานาน	อย่าเพิ่งรำคาญนะ
ชาย	ขอขอบคุณผู้ใหญ่ทุกท่าน	ในกาญจนบุรี
หญิง	ได้ส่งเสริมคนดี	ให้มีกำลังใจ
ชาย	ขอขอบคุณทุกท่าน	ที่ร่วมจัดงานครั้งนี้
หญิง	สมควรแล้วหนา	พวกเราต้องลาก่อน
ชาย	ขอให้ทุกท่าน	อยู่เย็นเป็นสุขสอนลูกให้เก่ง
หญิง	ขอให้ท่านโชคดี	ถูกลอตเตอรี่เหมือนอารีย์

ฯพณฯ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ
วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 ณ วัดอินทาราม

ชาย	สวัสดิ์ทุกท่าน	ที่มาในงานวันนี้
หญิง	หนูแสนดีใจ	ที่ท่านผู้ใหญ่เยี่ยม
ชาย	ขอต้อนรับทุกท่าน	สู่บ้านหนองขาวของเรา
หญิง	หมู่บ้านวัฒนธรรม	ที่งามล้ำจริง
ชาย	ธรรมนิยมประเพณี	ยังอยู่ยังมีให้ดู
หญิง	น้ำใจมากล้น	จากคนหนองขาว
ชาย	ขอขอบคุณท่านผู้ใหญ่	ที่สนใจบ้านเรา
หญิง	ท่านรัฐมนตรี	คุณหญิงไขศรีแสนดี
ชาย	มาเยี่ยมศูนย์บูรณาการ	พวกเราทำกันมานานแล้ว
หญิง	มาร่วมศึกษา	กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
ชาย	กราบไหว้หลวงปู่	ให้ช่วยคุ้มครองจิตใจ
หญิง	เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	เรา่วมจัดสรรไว้
ชาย	ชมฐานเรียนรู้	เพื่อเชิดชูปัญญา
หญิง	ทั้งการจักสาน	อาหารพื้นฐานก็มี

ชาย	ดูข่าวข้อมมือ	ที่สื่อชื่อจริงเออย
หญิง	เสนอให้เรื่อนไทย	ดูงามวิไลน่าดูเออย
ชาย	ความเชื่อประเพณี	ยังอยู่ยังมีให้เห็นเออย
หญิง	หนูร้องเพลงเหย่ยพื้นบ้าน	ของเมืองกาญจน์เราเออย
ชาย	มีเล่นมานาน	ในเทศกาลก่อนเออย
หญิง	หนูขอสืบสาน	วัฒนธรรมพื้นบ้านไว้เออย
หญิง	สมควรแล้วหนา	พวกเราต้องลาแล้วเออย
ชาย	ลาท่านรัฐมนตรี	และคณะที่สละเวลาเออย
หญิง	เยี่ยมชมศูนย์บูรณา	ที่ชาวบ้านสืบสานเออย
ชาย	ผู้นำชุมชน	มีความสุขล้วนจริงเออย
หญิง	ได้ต้อนรับท่านผู้ใหญ่	ผิดพลาดพลังไปขอภัยด้วยเออย
ชาย	ก่อนจากกันไป	หนูขออวยชัยหน่อยเออย
หญิง	ขอให้ท่านแจ่มใส	ไม่มีโรคร้ายเลยเออย
ชาย	ขอให้ท่านมีสุข	อย่าได้มีทุกข์เลยเออย
หญิง	ขอให้ท่านโชคดี	ถูกลอตเตอรี่รางวัลที่หนึ่งเออย

ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2550

ชาย	สวัสดิ์ทุกท่านที่มาในงานนี้เออย
หญิง	งานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรมเออย
ชาย	พวกหนูมาจากบ้านหนองขาวจังหวัดกาญจนบุรีเออย
หญิง	หมู่บ้านของเราล้วนมีผู้ใหญ่ใจดีเออย
ชาย	ร่วมกันรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเออย
หญิง	มีการสืบทอดความรู้ให้พวกหนูมากมายเออย
ชาย	ของดีบ้านหนองขาวบอกที่นี้เออย
หญิง	ผ้าขาวม้าร้อยสีคือสิ่งที่พวกหนูสวมใส่เออย
ชาย	ข้าวหอมข้อมมือเลื่องลือความอร่อยเออย
หญิง	น้ำตาลสดหวานหอมมีให้ลองชิมเออย
ชาย	รำเหย่ยพื้นบ้านของเมืองกาญจนบุรีเราเออย

หญิง มีเล่นมานานในเทศกาลก่อนเอ๋ย
ชาย ร้องรำเป็นคู่ ช่างนำดูจริงเอ๋ย
หญิง มีกลองยาวมาประสานเพื่อความสนุกสนานกันเอ๋ย
ชาย คุณหนูหนองขาวขอสืบสานเรื่องราวไว้เอ๋ย
หญิง พวกหนูเด็กไทยขอสนใจบ้านเมืองเอ๋ย
ชาย ทุกวันนี้ปัญหามากมายอยู่ที่โครก๋อเอ๋ย
หญิง หนูอยากได้ผู้มีคุณธรรมมาเป็นผู้นำบ้านเมืองเอ๋ย
ชาย พวกหนูจะได้ตัวอย่างเพื่อสร้างสังคมเอ๋ย
ชาย ชุมชนท้องถิ่นมีคุณธรรมเกิดจากผู้นำดีเอ๋ย
หญิง วันนี้มีกิจกรรมคุณธรรมแห่งชาติเอ๋ย
ชาย ร่วมรู้ร่วมเรียนแลกเปลี่ยนเรื่องการเมืองคุณธรรมเอ๋ย
หญิง ของชุมชนท้องถิ่นเพื่อแผ่นดินไทยเอ๋ย
ชาย สมควรแล้วหนาพวกหนูขอลาก่อนเอ๋ย
หญิง คุณหนูหนองขาวขอกล่าวขอบคุณเอ๋ย
ชาย ขอขอบคุณผู้ประสานให้หนูมางานนี้เอ๋ย
หญิง ขอขอบคุณวิทยาลัยจัดการทางสังคมให้หนูได้ชมของดีเอ๋ย
ชาย คุณหนูหนองขาวต้องขอลาคราวหน้าคงมีโอกาสมาอีกเอ๋ย
หญิง ขอให้ทุกคนโชคดีถูกลอตเตอรี่ทุกคนเอ๋ย
ชาย ขึ้นตอนต่อไปหนูขอมอบให้พิธีกรเอ๋ย
หญิง ขอเชิญพิธีกรรับฯ หาญพิชิตวาณิชเอ๋ย
ชาย ผู้ประกาศข่าวคนคล่องของช่องสิบเอ็ดเอ๋ย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพลงเหย่ย ในงานคอนเสิร์ต คนกับป่า ของทอร์ดี ทองดี
วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2551 ณ บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว

ชาย สวัสดิ์ทุกท่านที่มาในงานวันนี้เอ๋ย
หญิง มาฟังเพลงพื้นบ้านของชาวกาญจนบุรีเอ๋ย
ชาย ร้องเล่นมานานในเทศกาลก่อนเอ๋ย
หญิง ร้องรำเป็นคู่ช่างน่ารักจริงเอ๋ย
ชาย วันนี้วันดีมาเล่นที่นี้กันเอ๋ย
หญิง งานกุศลป่าก็กับคนอยู่ร่วมกันเอ๋ย
ชาย คนอยู่กับป่าพัฒนาชาติเอ๋ย
หญิง ไม่คิดทำลายป่าไม้ของเราเอ๋ย
ชาย ปลุกป่าทดแทนไม่ขาดแคลนไม้เอ๋ย
หญิง ป่าดีมีฝนเราทุกคนชื่นฉ่ำเอ๋ย
ชาย ฝนมาป่าสดลดภาวะโลกร้อนเอ๋ย
หญิง สัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ได้อาศัยป่าไม้เอ๋ย
ชาย มีเสือ มีช้าง มีกวาง ชะมดเอ๋ย
หญิง มีแรด มีหมี มีชะนี มีลิงเอ๋ย
ชาย ป่าคลุมดินไว้ น้ำไม่ท่วมเอ๋ย
หญิง ป่าดีมีเห็ดรสเด็ดดังทั่วโลกเอ๋ย
ชาย เห็ดโคนเมืองกาญจน์รสหวานจริงเอ๋ย
หญิง ก่อนจะอำลาชวนกันมาปลุกป่าเอ๋ย
ชาย รักษาระบบนิเวศน์ เพื่อประเทศของเราเอ๋ย
หญิง ป่าอยู่คู่คนสุขสันต์จริงเอ๋ย
ชาย สมควรแล้วหนา พวกเราต้องลาก่อนเอ๋ย

วันที่ 31 กรกฎาคม - 2 สิงหาคม พ.ศ. 2550
ณ บริเวณศาลากลางจังหวัดชลบุรี

ชาย สวัสดีทุกท่านที่มาในงานวันนี้เอ๋ย
หญิง มาฟังเพลงพื้นบ้านของชาวกาญจนบุรีเอ๋ย
ชาย มีเล่นมานานในเทศกาลก่อนเอ๋ย
หญิง ร้องรำเป็นคู่ช่างน่ารักจริงเอ๋ย
ชาย วันนี้วันดีมาเล่นที่นี้กันเอ๋ย
หญิง ศิลปะหัตถกรรมช่างเลิศล้ำจริงเอ๋ย
ชาย ภาคกลางและตะวันออกจะขอบอกให้รู้เอ๋ย
หญิง โลกกว้างทางการศึกษาเขาจัดมาให้ดูเอ๋ย
ชาย สีสับแปดผู้บริหารที่จัดการศึกษาเอ๋ย
หญิง เรียนรู้ตามความถนัดทั้งของรัฐและเอกชนเอ๋ย
ชาย แรลลี่คนรักเรียนปรับเปลี่ยนความคิดเอ๋ย
หญิง มหกรรมหนังสือและสื่อใช้ยึดถือเป็นตำราเอ๋ย
ชาย ก้าวไกลทางการศึกษาเพื่อพัฒนาสู่สากลเอ๋ย
หญิง นักเรียนเลิศวิสามาปัญญาล้ำเอ๋ย
ชาย พัฒนาฝีมือศิลป์เพื่อศิลปินในวันหน้าเอ๋ย
หญิง ทั้งหัตถกรรมพื้นบ้านและงานโรงเรียนเอ๋ย
ชาย นาฏศิลป์และดนตรีของดีทั้งนั้นเอ๋ย
หญิง อาชีวศึกษาคนพันธุ์อาเก่งจริงเอ๋ย
ชาย ถนนดาวจรัสแสงเด็กแสดงพิเศษเอ๋ย
หญิง ชีวิตเพียงพอไม่ต้องรอวาสนาเอ๋ย
ชาย เทียบเคียงครูดี ปุชนิยมบุคคลเอ๋ย
หญิง ขอเชิญทุกท่านมาเที่ยวงานกันเอ๋ย
ชาย สมควรแล้วหนาพวกเราต้องลาก่อนเอ๋ย
หญิง อยู่ดีมีสุขอย่าได้ทุกข์กายใจเอ๋ย
ชาย เดินทางปลอดภัยเมื่อกลับไปบ้านเอ๋ย
หญิง ขอให้โชคดีถูกลอตเตอรี่ทุกคนเอ๋ย

วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2550

ชาย สวัสดีทุกท่านที่มาในงานวันนี้เอ๋ย
 หญิง มาฟังเพลงพื้นบ้านของชาวกาญจนบุรีเอ๋ย
 ชาย ร้องรำเป็นคู่ช่างน่ารักจริงเอ๋ย
 หญิง ชายรับหญิงร้องสอดคล้องเพราะดีเอ๋ย
 ชาย วันนี้วันดีมาเล่นที่นี้กันเอ๋ย
 หญิง เป็นงานขึ้นเอกรวงอเนกเกษียณเอ๋ย
 ชาย คุณครูเกษียณไปพวกเราอาลัยรักเอ๋ย
 หญิง ท่านอยู่ดูแลดูพ่อแม่เราเอ๋ย
 ชาย ทำงานทุกด้านไม่เคยจรัญเลยเอ๋ย
 หญิง ลูกเสือระดับชาติช่างเก่งกาจจริงเอ๋ย
 ชาย ร่วมงานสังคมคนนิยมทั่วเอ๋ย
 หญิง กิจกรรมโรงเรียนท่านปรับเปลี่ยนว่องไวเอ๋ย
 ชาย ห่วงใยไปทั่วครอบครัวอบอุ่นเอ๋ย
 หญิง บุคคลทั่วไปท่านห่วงใยเหมือนญาติเอ๋ย
 ชาย เมื่อท่านเกษียณเรานักเรียนคิดถึงเอ๋ย
 หญิง กล่าวคำอำลามานูชาครูเอ๋ย
 ชาย รักษาอนามัยอย่าเจ็บไข้เลยเอ๋ย
 หญิง อย่าเจ็บอย่าจนเราทุกคนเป็นห่วงเอ๋ย
 ชาย สมควรแล้วหนาพวกเราต้องลาก่อนเอ๋ย

ศูนย์วิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการหน้าต่างตะวันตก
วันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2552
ณ ห้องส่งสถานีโทรทัศน์ NBT กาญจนบุรี

ชาย	สวัสดีทุกท่านที่ชมรายการวันนี้เอ๋ย
หญิง	มาชมเพลงพื้นบ้านของเมืองกาญจน์เราเอ๋ย
ชาย	วันฉลองพระชนมายุครบ 84 พรรษาเอ๋ย
หญิง	สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาท้าวดีเอ๋ย
ชาย	มีพระจริยวัตรงดงามสมนามเจ้าฟ้าเอ๋ย
หญิง	พระกรณียกิจมากมายให้คนไทยชื่นชมเอ๋ย
ชาย	ทรงแบ่งเบาพระราชภาระของบิดา โดยตลอดมาเลยเอ๋ย
หญิง	เยี่ยมราษฎรทั้งใกล้ไกลปวงชนชาวไทยเราเอ๋ย
ชาย	ทรงอนุเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ปวงชนชาวไทยเราเอ๋ย
หญิง	มีปณิธานที่แน่วแน่บำเพ็ญตนแก่บ้านเมืองเอ๋ย
ชาย	ทรงสืบสานพระปณิธานของรัชกาลที่หกเอ๋ย
หญิง	รักษาเกียรติศักดิ์ราชธานีในมหาจักรีราชวงศ์เอ๋ย
ชาย	พระจริยวัตรในส่วนพระองค์ก็ทรงงดงามจริงเอ๋ย
หญิง	ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและทรงศึกษาธรรมะเอ๋ย
ชาย	มีอุปนิสัยทรงเคร่งครัดและตรงต่อเวลาเอ๋ย
หญิง	ใช้เวลาว่างอย่างมีค่าไม่ปล่อยให้เสียเวลาเอ๋ย
ชาย	ทรงประหยัดและอดออมทรงนอบน้อมแบบไทยเอ๋ย
หญิง	ทรงภาคภูมิใจพระทัยในความเป็นไทยเราเอ๋ย
ชาย	ไม่โปรดให้ผู้ใดกราบทูลภาษาไทยปนต่างประเทศเอ๋ย
หญิง	พวกรุ่นเด็กไทยขอร่วมใจเทิดไท้เอ๋ย
ชาย	ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมตามแบบอย่างพระองค์เอ๋ย
ชาย	ด้านภาษาและการไหว้ในความเป็นไทยของเราเอ๋ย
หญิง	ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่สร้างโทษให้ใครเอ๋ย
ชาย	ประหยัดอย่างรู้ค่าเพื่อพัฒนาประเทศเอ๋ย
หญิง	จงรักและสามัคคีร่วมทำความดีกันเอ๋ย

ชาย คงเหมาะสมกับเวลาชวนท่านมาร้องรำเอย
 หญิง รำเหยยพื้นบ้านของเมืองกาญจน์เราเอย
 ชาย มีเล่นมานานในเทศกาลก่อนเอย
 หญิง ร้องรำเป็นคู่ช่างน่าดูจริงเอย
 ชาย เป็นการเกี่ยวพาราสิบุรุษสตรีเราเอย
 หญิง อนุรักษวัฒนธรรมร่วมน้อมนำกันเอย
 ชาย พวกหนูนั้นหนาจะนำท่านมาฟังเอย
 หญิง รำเหยยพื้นบ้านในรายการวันนี้เอย
 ชาย รำสวดยกระไรไปหัดที่ไหนมาเอย
 หญิง นื่องรำไม่สวดยไม่น่ารำด้วยเลยเอย
 ชาย แม่ว่าวกระดาษอย่าตัดให้ขาดเลยเอย
 หญิง พ่อว่าวกระดาษคงไม่ได้เป็นญาติเสียแล้วเอย
 ชาย แม่ว่าวจุฬาไม่รักไม่มาเลยเอย
 หญิง พ่อว่าวจุฬาอย่ามารักนื่องยาเลยเอย
 ชาย รำดีน่าดูลิเกก็สู้ไม่ได้เอย
 หญิง นื่องรำไม่เหมาะพื่ออย่ามาเยาะเลยเอย
 ชาย น้ำใสไหลซึมพีไม่ลืมนื่องเอย
 หญิง น้ำใสไหลเชี่ยวรักนื่องประเดี๋ยวจเอย
 ชาย สมควรแล้วหนาพวกเราต้องลาก่อนเอย
 หญิง สมควรแล้วหนาพวกเราต้องลาแล้วเอย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทร้องภาษาอังกฤษแต่งขึ้นเพื่อต้อนรับชาวต่างชาติที่มาเยี่ยมโรงเรียนวัดอินทาราม
“โกวิทอินทาราม”

Male: Hello everyone, just for fun please, yaei.

Female: Come to see folk song, in Kanchanaburi, yaei

Male: Play a long time, in old festival, yaei.

Female: We dance in pairs, very graceful, yaei

Male: Today's a good time, come on with me, yaei

Female: Our lab schools, Oh! It's nice, yaei.

Male: Out standing school, we used to be, yaei.

Female: Productivity school, we think to do, yaei.

Male: Sufficiency economy, we have done yaei.

Female: Student gather knowledge, all the time, yaei.

Male: The time is over, we have to say goodbye, yaei.

Female: Wish you get happiness, without sadness, yaei.

Male: Have a nice trip, when you go home, yaei.

Female: Let my school, go though lab schools, yaei.

ภาพที่ 54 : การแต่งกายรำเหย่ยของผู้ชาย โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราทร”

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 14 ธันวาคม 2553

นักแสดงฝ่ายชาย ได้แก่ พ่อเพลงและผู้รำ ใส่เสื้อทอผ้าขาวม้าร้อยสีคอกลม
 นุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น คาดผ้าขาวม้าร้อยสี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 55 : การแต่งกายรำเหยงของผู้หญิง โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทรพร”

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 14 ธันวาคม 2553

การแต่งกายของนักแสดงฝ่ายหญิงมี 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 การแต่งกายแบบเด็กสาว

นักแสดงฝ่ายหญิง ได้แก่ แม่เพลงและผู้รำ ใส่เสื้อทอพื้นแขนกระบอก นุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น พาดสไบด้วยผ้าขาวม้าร้อยสี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 56 : การแต่งกายรำเหย่ยของผู้หญิง โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทรพร”

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 14 ธันวาคม 2553

รูปแบบที่ 2 การแต่งกายแบบเด็กเล็ก

นิยมใส่สำหรับเด็กเล็ก อายุตั้งแต่ 4 - 9 ปี เสื้อแขนทูด้าลาย นุ่งโจงกระเบน
ผ้าพื้น

ภาพที่ 57 : การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ยโรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราพร”

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 14 ธันวาคม 2553

กลุ่มนักดนตรีและเครื่องประกอบจังหวะทั้งหมดเป็นผู้ชายล้วน สวมเสื้อ
ผ้าขาวม้าร้อยสี นุ่งโจงกระเบนผ้าพื้น คาดผ้าขาวม้าร้อยสี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 58 : ทำนอนวันท่าที่ 1

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 15 ธันวาคม 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางซ้ายของฝ่ายหญิงซ้อนตัวด้านหลัง
ปฏิบัติทำนอนวัน

ศีรษะ : เอียงตามมือตกปลายมือ

มือ : มือขวาตั้งวงข้างลำตัว

มือซ้ายจับหงายตกปลายมือระดับศีรษะ มือทั้งสอง
ปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับกัน

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า ย่อเข้าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้า

ผู้หญิง

ทิศทาง : ย่ำเท้าอยู่กับที่เมื่อฝ่ายชายมาถึงที่จึงปฏิบัติ
ทำนอนวันฝ่ายหญิงอยู่ตำแหน่งหน้าฝ่ายชาย

ศีรษะ : เอียงตามมือตกปลายมือ

มือ : มือขวาจับหงายตกปลายมือระดับศีรษะ

มือซ้ายตั้งวงข้างลำตัว มือทั้งสองปฏิบัติเคลื่อนไหว
สลับกัน

เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า ย่อเข้าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าซ้ายวางหลังเปิดส้นเท้า

ภาพที่ 59 : ทำนอนวันท่าที่ 2

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 15 ธันวาคม 2553

- ผู้ชาย** ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางขวาของฝ่ายหญิงซ้อนตัวด้านหลังเมื่อถึงที่จึงปฏิบัติทำนอนวัน
- ศีรษะ : เอียงตามมือตกปลายมือ
- มือ : มือขวาจับหงายตกปลายมือระดับศีรษะ
มือซ้ายตั้งวงข้างลำตัว มือทั้งสองปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับกัน
- เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า ย่อเข่าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้า
- ผู้หญิง** ทิศทาง : ย่ำเท้าอยู่กับที่เมื่อฝ่ายชายมาถึงที่จึงปฏิบัติทำนอนวันฝ่ายหญิงอยู่ตำแหน่งหน้าฝ่ายชาย
- ศีรษะ : เอียงตามมือตกปลายมือ
- มือ : มือขวาจับหงายตกปลายมือระดับศีรษะ
มือซ้ายตั้งวงข้างลำตัว มือทั้งสองปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับกัน
- เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า ย่อเข่าลงน้ำหนักอยู่ที่เท้าขวา
เท้าขวาวางหลังเปิดส้นเท้า

ภาพที่ 60 : ทำเชือกก่อนปฏิบัติท่านอนวัน

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 15 ธันวาคม 2553

- ผู้ชาย** ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางขวาเพื่อไปยังกลางเวที
 ศีรษะ : เอียงศีรษะตามธรรมชาติ
 มือ : มือขวาจับหางตกลายมือระดับศีรษะ
 มือซ้ายตั้งวงข้างลำตัว มือทั้งสองปฏิบัติเคลื่อนไหว
 สลับกัน
- เท้า : เท้าซ้ายย่างเท้าไม่ยกเท้าสูง
 เท้าขวาย่ำตามเท้าซ้าย
- ผู้หญิง** ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางซ้ายเพื่อไปยังกลางเวที
 ศีรษะ : เอียงศีรษะตามธรรมชาติ
 มือ : มือขวาจับหางตกลายมือระดับศีรษะ
 มือซ้ายตั้งวงข้างลำตัว มือทั้งสองปฏิบัติเคลื่อนไหว
 สลับกัน
- เท้า : เท้าซ้ายย่างเท้าไม่ยกเท้าสูง
 เท้าขวาย่ำตามเท้าซ้าย

ภาพที่ 61 : ทำเชื่อมหลังปฏิบัติท่านอนวัน

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 15 ธันวาคม 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางซ้ายของเวทีหันหน้าเข้าฝ่ายหญิงถอย
หลังเข้าตำแหน่งเดิม

ศีรษะ : เอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือขวาตั้งวงข้างลำตัว

มือซ้ายจับหางายตกปลายมือระดับศีรษะ มือทั้งสอง
ปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับกัน

เท้า : เท้าซ้ายย่างเท้าไม่ยกเท้าสูง

เท้าขวาย่ำตามเท้าซ้าย

ผู้หญิง

ทิศทาง : ย่ำเท้าไปทางขวาของเวทีหันหน้าเข้าฝ่ายชาย
ถอยหลังเข้าตำแหน่งเดิม

ศีรษะ : เอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือขวาตั้งวงข้างลำตัว

มือซ้ายจับหางายตกปลายมือระดับศีรษะ มือทั้งสอง
ปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับกัน

เท้า : เท้าซ้ายย่างเท้าไม่ยกเท้าสูง

เท้าขวาย่ำตามเท้าซ้าย

ภาคผนวก ง

ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 62 : สถานที่แสดงรำเหย่ย ลานหน้าบ้านนางพะยอม เงินงาม
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 63 : การแต่งกายรำเหย่ยผู้แสดงชาย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง
 ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

ผู้แสดงชาย ได้แก่ พ่อเพลง ผู้รำ ลูกคู่ สวมเสื้อเชิ้ต นุ่งกางเกง คาดผ้าขาวม้า
 สวมรองเท้ายาว

ภาพที่ 64 : การแต่งกายรำเหย่ยผู้แสดงหญิง ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

ผู้แสดงหญิง ได้แก่ แม่เพลง ผู้รำ ลูกคู่ สวมเสื้อผ้าไทย นุ่งกระโปรง
สวมรองเท้าว ใส่เครื่องประดับ เช่น สร้อย ต่างหู แหวน เป็นต้น

ภาพที่ 65 : การแต่งกายนักดนตรีรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง

ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

กลุ่มนักดนตรีและเครื่องประกอบจังหวะ สวมเสื้อลายดอก นุ่งกางเกง
คาดผ้าขาวม้า ประแป้งเล็กน้อย

ภาพที่ 66 : การรำเกี่ยวพราสีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 67 : การรำเกี่ยวพราสีการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 68 : การรำเกี่ยวพาราสิการละเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง
ที่มา: ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 19 ธันวาคม 2553

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบการเล่นพื้นบ้านรำเหย่ย ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 69 : การแต่งกาย รำเหย่ย กรมศิลปากร

ที่มา: วิดีทัศน์นาฏศิลป์ไทย รำเหย่ย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10,บริษัท
ครีเอทีฟมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 70 : กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร

ที่มา: วิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย รำเหย่ย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10, บริษัท
ครีเอทีฟมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : ตามธรรมชาติ

มือ : มือทั้งสองปรบมือให้จังหวะ

เท้า : เท้าใดเท้าหนึ่งเหลื่อมหน้าตบเท้าให้จังหวะ

ผู้หญิง

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : ตามธรรมชาติ

มือ : มือทั้งสองปรบมือให้จังหวะ

เท้า : เท้าใดเท้าหนึ่งเหลื่อมหน้าตบเท้าให้จังหวะ

กระบวนท่ารำเริ่มจาก นักดนตรีประโคมกลองยาวเสร็จทำจังหวะช้าลง นักชาย
หญิง ออกจากเวที ฝ่ายชายออกฝั่งซ้าย ฝ่ายหญิงออกฝั่งขวา โดยการย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวา ย่อ
ซ้ายให้ตรงจังหวะแบบนิ่มนวล ออกมาทีละคู่เมื่อครบคู่ทำแถวปากพั่ง และปฏิบัติตามกระบวน
ท่ารำข้างต้น

ภาพที่ 71 : กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร

ที่มา: วิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย รำเหย่ย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10, บริษัท ศรีเอทมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย ทิศทาง : ตรงไปทางขวา
 ศีรษะ : มองฝ่ายหญิง
 มือ : มือทั้งสองนำผ้าออกจากคอ จับผ้าคลี่ออก
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : ตามธรรมชาติ
 มือ : มือทั้งสองปรบมือให้จังหวะ
 เท้า : เท้าใดเท้าหนึ่งเหลื่อมหน้าตบเท้าให้จังหวะ

ฝ่ายชายคนแรกนำผ้าไปพาดหรือคล้องฝ่ายหญิงคนแรก ฝ่ายหญิงนำฝ่ายชายออกมารำ การเลือกพาดผ้าหรือคล้องผ้าไม่เจาะจงตามแต่ผู้แสดงเลือกคู่ ผู้แสดงชายหญิงที่ไม่ออกมารำ ปรบมือและร้องรับเป็นลูกคู่ โดยต้นเสียง คือ พ่อเพลงแม่เพลง ซึ่งอยู่ตำแหน่งสุดท้ายของแถว การร้องไม่เฉพาะเจาะจง ถ้าผู้รำร้องได้ ต้นเสียงเปลี่ยนหน้าที่เป็นลูกคู่

ภาพที่ 72 : กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร

ที่มา: วิดีทัศน์นาฏศิลป์ไทย รำเหย่ย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10, บริษัท ศรีเอทมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย

ทิศทาง : รำตามฝ่ายหญิงไปทางซ้าย

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือซ้ายตั้งวง

มือขวาจับหงายที่ชายพก ปฏิบัติท่าสอดสร้อยมาลา

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : รำนำหน้าฝ่ายชายไปทางซ้าย

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือซ้ายตั้งวง

มือขวาจับหงายที่ชายพก ทำท่าสอดสร้อย (ทำหนึ่ง)

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ฝ่ายชายคล้องผ้าให้ฝ่ายหญิงฝ่ายหญิงรำท่าสอดสร้อย (ทำหนึ่ง) ตรงมาฝั่งซ้ายของฝ่ายชายเพื่อคล้องผ้าให้ฝ่ายชายคนที่สอง ฝ่ายชายคนแรกกลับเข้าตำแหน่งเดิม

ภาพที่ 73 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา: วิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย รำเหยย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10, บริษัท ศรีเอทมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : ตามธรรมชาติ
 มือ : มือทั้งสองปรบมือให้จังหวะ
 เท้า : เท้าใดเท้าหนึ่งเหลื่อมหน้าตบเท้าให้จังหวะ

ผู้หญิง ทิศทาง : ตรงไปแถวฝ่ายชาย
 ศีรษะ : มองฝ่ายชาย
 มือ : มือทั้งสองนำผ้าออกจากคอคล้องคอฝ่ายชายคนถัดไป

 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

เมื่อฝ่ายหญิงคล้องผ้าให้ฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายหญิงรำนำหน้าฝ่ายชายรำตาม

ภาพที่ 74 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลป์ากร

ที่มา: วิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย รำเหยย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10, บริษัท ศรีเอทมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย

ทิศทาง : รำตามฝ่ายหญิงไปทางซ้าย

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือขวาตั้งวง

มือซ้ายจับหงายที่ชายพก ปฏิบัติ

ท่าสอดสร้อย (ทำหนึ่ง)

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : รำนำหน้าฝ่ายชายไปทางซ้าย

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : มือขวาตั้งวง

มือซ้ายจับหงายที่ชายพก ทำท่าสอดสร้อย (ทำหนึ่ง)

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายเสร็จเรียบร้อย โดยมาก เมื่อฝ่ายหญิงมาด้วยท่าใด มักจะปฏิบัติท่าดังกล่าวกลับตำแหน่งของตน เช่น เมื่อฝ่ายชายคล้องฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงทำท่าสอดสร้อยมาลา ฝ่ายหญิงคล้องฝ่ายชายคนถัดไปและกลับตำแหน่งเดิมด้วยท่าสอดสร้อย (ทำหนึ่ง) เช่นกัน

ภาพที่ 75 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร

ที่มา: วิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย รำเหยย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10,บริษัท ศรีเอทมีเดีย สตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย	ทิศทาง :	รำตามฝ่ายหญิงไปทางซ้าย
	ศีรษะ :	เฉียงตามมือตั้งวง
	มือ :	มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตกปลายมือ ปฏิบัติท่าผาลา (ท่าหนึ่ง)
	เท้า :	ย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวา
ผู้หญิง	ทิศทาง :	รำนำหน้าฝ่ายชายไปทางซ้าย
	ศีรษะ :	เฉียงตามมือตั้งวง
	มือ :	มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายตกปลายมือ ปฏิบัติท่าผาลา (ท่าหนึ่ง)
	เท้า :	ย่อเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ฝ่ายชายคล้องผ้าให้ฝ่ายหญิงฝ่ายหญิงรำท่าผาลา (ท่าหนึ่ง) ตรงมาฝั่งซ้ายของฝ่ายชายเพื่อคล้องผ้าให้ฝ่ายชายคนถัดไป เมื่อคล้องผ้าให้ฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายหญิงปฏิบัติท่าผาลา (ท่าหนึ่ง) นำหน้าฝ่ายชายเพื่อกลับไปตำแหน่งเดิม ฝ่ายชายคล้องฝ่ายหญิงคนถัดไป ปฏิบัติจนถึงบทร้องลา

ภาพที่ 76 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา: วิทยาลัยนาฏศิลป์ไทย รำเหยย การแสดงพื้นบ้านภาคกลาง ชุดที่ 10, บริษัท ศรีเอทมีเดียสตูดิโอ จำกัด

ผู้ชาย ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : เอียงตามมือจับ
 มือ : ปฏิบัติท่าสอดสร้อย (ทำนิ่ง)

เท้า : เหลื่อมเท้าพร้อมตบเท้า

ผู้หญิง ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เอียงตามมือจับ

มือ : ปฏิบัติท่าสอดสร้อย (ทำนิ่ง)

เท้า : เหลื่อมเท้าพร้อมตบเท้า

เมื่อร้องถึงบทลา หญิง กำเวียนกำกง ต้องจากวงแล้วเอย

ชาย กรรมวิบาก วันนี้ต้องจากแล้วเอย

ฝ่ายชายและหญิงย่อตัวออกมาเป็นคู่ๆ ปฏิบัติท่าคู่ไม่เฉพาเจาะจง นักดนตรีทำจังหวะจบ ผู้แสดงปฏิบัติทำนิ่ง นักดนตรีทำจังหวะเข้า ผู้แสดงรำเข้าตามท่าของแต่ละคู่โดยเข้าทางด้านซ้ายของเวที

ภาพที่ 77 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

- ผู้ชาย** ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : หน้าตรงเมื่อเคลื่อนไหวเฉียงตามธรรมชาติ
 มือ : มือทั้งสองตั้งวงระดับหน้าอก
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา
- ผู้หญิง** ทิศทาง : หน้าตรงเมื่อเคลื่อนไหวเฉียงตามธรรมชาติ
 ศีรษะ : หน้าตรง
 มือ : มือทั้งสองตั้งวงระดับหน้าอก
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ

ภาพที่ 78 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : หน้าตรงเมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือทั้งสองตั้งวงกลาง ปฏิบัติท่าจันทร์ทรงกรด
(ทำนิ่ง)

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : หน้าตรงเมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือทั้งสองตั้งวงกลาง ปฏิบัติท่าจันทร์ทรงกรด
(ทำนิ่ง)

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ

ภาพที่ 79 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ
 มือ : ปฏิบัติท่าผาลา (ทำนิ่ง)
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ
 มือ : ปฏิบัติท่าผาลา (ทำนิ่ง)
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิงทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ

ภาพที่ 80 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย	ทิศทาง : หน้าตรง
	ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ
	มือ : ปฏิบัติท่าสอดสร้อย (ทำนิ่ง)
	เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา
ผู้หญิง	ทิศทาง : หน้าตรง
	ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ
	มือ : ปฏิบัติท่าสอดสร้อย (ทำนิ่ง)
	เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือซ้ายตั้งวง มือขวาจับหงายที่ชายพก ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือขวาตั้งวง มือซ้ายจับหงายที่ชายพก

ภาพที่ 81 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือขวาตั้งวงบน

มือซ้ายจับคว่ำระดับไหล่ ปฏิบัติสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือขวาตั้งวงบน

มือซ้ายจับคว่ำระดับไหล่ ปฏิบัติสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือขวาตั้งวง มือซ้ายจับคว่ำตั้งแขน ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือซ้ายตั้งวง มือขวาจับคว่ำตั้งแขน

ภาพที่ 82 : กระบวนท่ารำ รำเหย่ย กรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

- ผู้ชาย** ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ
 มือ : ปฏิบัติท่านางนอน (ทำนิ่ง)
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา
- ผู้หญิง** ทิศทาง : หน้าตรง
 ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ
 มือ : ปฏิบัติท่านางนอน (ทำนิ่ง)
 เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหย่ย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือขวาตั้งวงระดับชายพก มือซ้ายตกปลายมือ ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือซ้ายตั้งวงระดับชายพก มือขวาทกปลายมือ

ภาพที่ 83 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือขวาจับหงายข้างลำตัว

มือซ้ายจับหงายที่ชายพก ปฏิบัติสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือขวาจับหงายข้างลำตัว

มือซ้ายจับหงายที่ชายพก ปฏิบัติสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทาง อยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือขวาจับหงายระดับชายพก มือซ้ายจับหงายข้างลำตัว ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ มือซ้ายจับหงายระดับชายพก มือขวาจับหงายข้างลำตัว

ภาพที่ 84 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือซ้ายจับตึงแขนระดับไหล่

มือขวาตั้งวงข้างลำตัว ปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือซ้ายจับตึงแขนระดับไหล่

มือขวาตั้งวงข้างลำตัว ปฏิบัติเคลื่อนไหวสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ

ภาพที่ 85 : กระบวนท่ารำ รำเหยย กรรมศิลปากร

ที่มา : ผู้วิจัยบันทึกภาพ เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้ชาย

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือซ้ายหงายท้องแขน ระดับไหล่

มือขวาตั้งวงข้างลำตัว ปฏิบัติท่ารำสาย

เคลื่อนไหว สลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

ผู้หญิง

ทิศทาง : หน้าตรง

ศีรษะ : เมื่อเคลื่อนไหวเอียงตามธรรมชาติ

มือ : มือซ้ายหงายท้องแขน ระดับไหล่

มือขวาตั้งวงข้างลำตัว ปฏิบัติท่ารำสาย

เคลื่อนไหวสลับข้าง

เท้า : ย่ำเท้าซ้ายนำเท้าขวา

กระบวนท่ารำเพิ่มเติมที่ใช้ในการแสดงรำเหยย ฝ่ายชายปฏิบัติเช่นเดียวกับฝ่ายหญิง ลำตัวซ้อนข้างหลังฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายชายไปคล้องผ้าฝ่ายหญิงคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านขวาของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านขวา ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ ฝ่ายหญิงคล้องผ้าฝ่ายชายคนถัดไป ฝ่ายชายอยู่ด้านซ้ายของฝ่ายหญิง ทิศทางอยู่ด้านซ้าย ศีรษะเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ

ภาคผนวก ฉ

เก็บข้อมูลภาคสนามรำเหย่ยในจังหวัดกาญจนบุรี และ รำเหย่ย
กรมศิลปากร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 86 : ฝึกปฏิบัติท่ารำจากนางอำนวย คุณพันธ์

ที่มา : วรรณวิภา มัธยมนันท์

ฝึกปฏิบัติท่ารำ รำเหย่ย อำเภอมทพนธ์ จากนางอำนวย คุณพันธ์ แม่เพลงพื้นบ้าน
ชาวพนมทวน บ้านเลขที่ 115 หมู่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี วันที่ 12
มิถุนายน พ.ศ. 2553 บันทึกภาพโดย นายปราชญา สายสุข

ภาพที่ 87 : ฝึกปฏิบัติทำรำจากนางอำนาจ คุณพันธ์

ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

ฝึกปฏิบัติทำรำ รำเหยย อำเภอพนมทวน จากนางอำนาจ คุณพันธ์ แม่เพลงพื้นบ้าน
ชาวพนมทวน บ้านเลขที่ 115 หมู่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี วันที่ 12
มิถุนายน พ.ศ. 2553 บันทึกภาพโดย นายปราชญา สายสุข

ภาพที่ 88 : ถ่ายภาพร่วมกับนางอำนวย คุณพันธ์
ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

สัมภาษณ์นางอำนวย คุณพันธ์ แม่เพลงพื้นบ้านชาวพนมทวน บ้านเลขที่ 115 หมู่ 2
ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 บันทึกภาพโดย
นายอานนท์ มัชฌมพันธ์

ภาพที่ 89 : สัมภาษณ์นางบุญช่วย สารีวงศ์

ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

สัมภาษณ์นางบุญช่วย สารีวงศ์ แม่เพลงพื้นบ้านชาวพนมทวน บ้านเลขที่ 115 หมู่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2553 บันทึกภาพโดย นายปราชญา สายสุข

ภาพที่ 90 : สัมภาษณ์นายเสริม ไคลมี

ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

สัมภาษณ์นายเสริม ไคลมี อดีตกำนันตำบลหนองโรง ต.หนองโรง อ.พนมทวน
จ.กาญจนบุรี วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 บันทึกภาพโดย นายอานนท์ มัชฌมพันธ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 91 : สัมภาษณ์นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์

ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

สัมภาษณ์นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ รองประธานสภาวัฒนธรรม ตำบลหนองโรง บ้านเลขที่ 49 หมู่ 2 บ้านห้วยสะพาน ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี วันที่ 6 ธันวาคม 2553 บันทึกภาพโดย นายอานนท์ มัชฌมพันธ์

ภาพที่ 92 : ถ่ายภาพร่วมกับนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์
ที่มา : วรรณวิภา มัธยมนันท์

สัมภาษณ์นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ รองประธานสภาวัฒนธรรม ตำบลหนองโรง
บ้านเลขที่ 49 หมู่ 2 บ้านห้วยสะพาน ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี วันที่
6 ธันวาคม 2553 บันทึกภาพโดย นายอานนท์ มัธยมนันท์

ภาพที่ 93 : สัมภาษณ์อาจารย์อุบล อำนวย

ที่มา : วรรณวิภา มัธยมนันท์

สัมภาษณ์อาจารย์อุบล อำนวย อาจารย์โรงเรียนวัดอินทาราม “โกวิทอินทราร” ที่ ฟิ
ริสอร์ท ต.หนองขาว อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี วันที่ 14 ธันวาคม 2553 บันทึกภาพโดย
นางสาวบัณฑิตตา จินดาทอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 94 : ถ่ายภาพร่วมกับอาจารย์เรณู จินเจริญ
ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

ปฏิบัติกระบวนท่ารำ จำเหย่ย กรมศิลป์ากร โดย อาจารย์เรณู จินเจริญ
ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ สำนักงานส่งเสริม กรมศิลป์ากร กระทรวงวัฒนธรรม วันที่
6 มกราคม 2554 บันทึกภาพโดย นายปราชญา สายสุข

ภาพที่ 95 : ถ่ายภาพร่วมกับอาจารย์เรณู จินเจริญ
ที่มา : วรรณวิภา มัชฌมพันธ์

สัมภาษณ์อาจารย์เรณู จินเจริญ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ สำนักงานส่งเสริม
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม วันที่ 6 มกราคม 2554 บันทึกภาพโดย
นายปราชญา สายสุข

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นางสาววรรณวิภา มัธยมนันท์

เกิด 19 ธันวาคม 2527

ภูมิลำเนา 33/4 หมู่ 2 ตำบลท่าล้อ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี 71000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2542 สำเร็จการศึกษาระดับนาฏศิลป์ขั้นต้นจากวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี

พ.ศ. 2545 สำเร็จการศึกษาระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางจากวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ

พ.ศ. 2549 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย ภาควิชา

นาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบัน กำลังศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย

ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย